

Gerçeğe Yolculuk

Tora ve Yahudilik Üzerine Merak Edilen Konular

Gerçeğe Yolculuk

Tora ve Yahudilik Üzerine Merak Edilen Konular

©2006 Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş.

Çeviren

İzzet & Yosi Berkan

Yayın Yönetmeni

Ester Asa

Dizgi: Birebir Prepress - Tülay Yazan

Kapak Tasarım: İgal Asa

Baskı: Ohan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Ayazağa Mah. Dereboyu Sok. Zağra İş Merkezi B Blok Zemin Kat

Maslak - İstanbul

Şubat 2006 - Şevat 5766

ISBN: 975-7304-99-9

GÖZLEM GAZETECİLİK BASIN VE YAYIN A.Ş.

Atiye Sok. Polar Apt. 12/6 Teşvikiye - İstanbul

Tel: 0 212 240 41 44 - 0 212 231 92 82

Faks: 0 212 231 92 83

e-mail : kitabevi@salom.com.tr

www.gozlemkitap.com

BU KİTABIN BASIMINDA KATKIDA BULUNANLAR

Sevgili Amcamız
Moşe Marko KOHEN

Sevgili Eniştemiz
Nesim ZAKUTO

anısına

Sara & Yusuf KOHEN - Sarah & Nedim KOHEN

Avraam Albert CİBİLİ Anısına

Gabriel Cabra BİLDİRİCİ Anısına

ve

Sara Nina BİLDİRİCİ Onuruna

T o r a G r u p

ויעקב הלך לדרכו ויפגעו-בו מלאכי אלוקים

*Yaakov yoluna devam etti ve Tanrı'nın melekleri onunla karşılaştı.
(Bereshit 32:2)*

לעילוי נשמת מר אבינו יעקב בן מרקו ז"ל

ת.ג.צ.ב.ה.

Sevgili babamız Yakup (Yaakov) Berkan'ın anısına...

יהדות טורקיה העמידה לעם ישראל דמויות בולטות ומאירות. אחת הדמויות הידועות היא דמותו של הרב יוסף קארו מחבר השלחן ערוך, שהוא ספר ההלכה הבסיסי עליו נשען כל בית ישראל.

בתחילת השולחן ערוך נכתב: "הגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו, שיהא הוא מעורר השחר". הביטוי "מעורר השחר" מלמד על כך שאדם אינו "זורם בתוך החיים", וכיון שהגיע הבוקר, השמש מפריעה לו לישון ולכן הוא מתעורר. אלא ההיפך, הוא מתעורר קודם עלות השחר כדי שיהיה מוכן לפעולה כבר בתחילת היום, כלומר החיים אינם מוכתבים לאדם אלא הוא זה שיוצק תוכן לחייו.

תפארתה של יהדות טורקיה היא בהמשך השושלת הארוכה, המשך שאינו נובע מכח הכרח וגורל, אלא מכח יעוד, ומתוך הכרה באפשרות שנתונה ביד כל אדם להיות "מעורר השחר", ולתת תוכן לחייו.

הספר שבפנינו מהווה מקור נאמן ממנו ניתן לשאוב מתורתם של גדולי ישראל, מקור שלא רק מגלה ימה יהיה אלא גם משמש צינור חיים לעתיד. וכיון שכך טוב עשו יוסי ואיציק ברקן שהבינו את גודל החשיבות של המשך השושלת של היהדות הטורקית ומתוך כבוד לאביהם מר יעקב ברקן ז"ל החליטו להמשיך את השרשרת ומגישים בפנינו יסודות נאמנים לדורות הבאים, ואנו תקוה שימשיכו בדרך זו, ויזכו אותנו בחיברים נוספים.

הפאל שטרן
ר"מ במכון הגבוה לתורה
אוניברסיטת בר אילן
רמת גן
ישראל

Türk Yahudileri, Yahudi toplumuna göze çarpan ve aydınlatıcı kazandırmıştır. Tanınmış şahsiyetlerden biri de tüm Yahudiler'in temel Alaha kitabı olan Şulhan Aruh'un yazarı Rav Yosef Karo'dur.

Şulhan Aruh'un başında şu şekilde yazılıdır: "Kişi, Yaratıcısı'na ibadet için sabah [uyuma dürtüsüne] bir aslan gibi galip gelip kalkmalıdır; [o kadar ki, bir anlamda] sabahı uyandıran o olmalıdır". "Sabahı uyandıran o olmalıdır" ifadesi, insanın "hayatın içinde akıp gittiği", dolayısıyla sabah olduğu zaman güneş ışınlarının onu rahatsız ettiği için uyandığı yaklaşımının tam aksine, gündelik yaşamına hazır olmak üzere güneş doğmadan bile önce uyanması gerektiğini öğretir. Başka bir deyişle, insan için hayatı dış etkenler belirlememeli, aksine insan kendi hayatının içeriğini şekillendirmelidir.

Türk Yahudiliği'nin görkemi uzun bir hanedanın devamlılığından kaynaklanır. Bu devamlılık, kader ve zorunluluktan değil, aksine amaçtan ve

"sabahı uyandıran" kişi olup hayatına içerik verme yeteneğinin her insana verilmiş olduğuna dair bilinçten kaynaklanmaktadır.

Elinizdeki kitap, okuyucunun, Yisrael'in Büyükleri'nin öğretilerini özümsemesine yardımcı olacak, sadece geçmişte "ne olduğunu" ortaya çıkaran değil, aynı zamanda geleceğe yönelik de bir yaşam rehberi işlevi görecek güvenilir bir kaynaktır. Bu nedenle Türk Yahudiliği hanedanının devamının önemini anlayan ve babaları Yaakov Berkan z"l onuruna bu hanedanı devam ettirme kararı alan İzzet ve Yossi Berkan, önümüze gelecek nesiller için güvenilir temeller sunmaktadırlar. Biz de bu yolda devam etmelerini ve bize başka eserler kazandırmalarını dileriz.

Rav Rafael Stern
Bar-İlan Üniversitesi,
Yüksek Tora ğrenimi Enstitüsü

Önsöz

"Uzun zaman önce mum yapmakla uğraşan Reuven adında fakir bir adam yaşarmış. Bir gün kulağına, elmasların yollarda basit taşlar gibi bulunduğu bir ada olduğu söylentisi gelir. Reuven evini terkederek heyecanla en yakın liman şehrine gider ve orada elmas adasının gerçekten varolduğunu öğrenir. Ancak acele etmesi gerekmektedir. Adaya sadece yedi senede bir gemi gitmektedir ve o da hemen yola çıkacaktır! Reuven ailesinden ayrılır ve koşarak gemiyi yakalar.

Adaya vardığında duyduğu her şeyin tamamen doğru olduğunu görür! Deniz kenarındaki kum gibi her yerde elmaslar bulunmaktadır. Reuven dizlerinin üzerine eğilip eve dönünce ne kadar zengin olacağını hayal ederek çuvallarını değerli taşlarla doldurmaya başlar. Tam o sırada adanın sakinlerinden biri belirip ona "Bu basit taşları toplayarak zamanını boşa harcıyorsun" der. "Burada yedi sene geçireceğinden geçimin için daha iyi bir yol bulman gerek. Bir mesleğin var mı?" Reuven "Ben mum yaparım" şeklinde cevap verir. "Çok iyi. O halde mum yapmaya başlaman daha faydalı olur". Reuven de aynen bu şekilde yapar ve kısa zamanda çok iyi bir iş kurup adada onunla rekabet edecek başka kimse olmadığından adanın en önemli adamı haline gelir. Bu şekilde yedi sene neredeyse farketmeden geçer ve bir gün gemi geri gelir. Reuven aceleyle eşyalarını toplayarak gemiye biner. Eve döndüğünde ailesi sabırsızlıkla çantalarını açtığında tüm gözler şaşkınlıkla ona çevrilir. Karısı ve çocukları "Nerede tüm hazine?" şeklinde sorarlar. "Yedi sene boyunca burada yoktun ve tüm getirdiğin birkaç paket mum mu?" Reuven sadece güler. "Nasıl anlamazlar?" diye düşünür. Mumlar onu adada çok önemli bir adam yapmıştır! Ancak tam ağzını açıp cevap vermek üzereyken bir anda gerçek aklında belirir. Reuven adaya gitmesinin amacını unutmuştur ve şu an elinde daha önce olduğundan değerli hiçbir şey yoktur."

Bu dünya, ziyaret ettiğimiz "ada" gibidir. Elmaslar, devamlı etrafımızda bulunan mitsvalardır. Ancak, deniz kıyısındaki kum kadar çok olduğundan ve günlük yaşantımızın ihtiyaçlarının sözde "baskısı" ile onların varlığını hissetmemekteyiz. "Ada"nın değerlerine tutsak olarak, buraya gelmemizin asıl sebebini kolaylıkla unutmaktayız.

Hayatın en önemli esaslarından biri amaçtır. Hiç durup kendinize şu soruları sordunuz mu? Ben kimim? Neden doğdum? Yaşamımın anlamı nedir?

Bazıları bu soruları sormalarına rağmen cevap aramak için kendilerini yormamış ve derine inmemişlerdir. İçinde bulunduğumuz yaşam koşulları, bize neyin gerçekten önemli olduğunu unutturmaktadır.

Bilge bir adam şöyle demiştir: "Sınanmayan bir yaşam, yaşamaya değer değildir!"

İnsanlar hayatlarını zenginlik, şöhret ve zevkler arayarak, peşinden koştukları bu şeylerin gerçekten önemli olup olmadığını kendilerine hiç sormadan geçirebilirler. Ancak, kişi bunu sormadığı ve araştırmadığı takdirde neyi doğru veya yanlış yaptığını bilmeyerek tüm hayatını yararsız ve boş amaçlar için harcayabilir.

Yahudilik'in en temel prensibi dünyanın maksatlı ve insanın da hayatta bir amacı olduğunu anlamaktır.

Hahamlarımız, kişinin mutlaka kim olduğunu ve neden var olduğunu bilecek bir akla sahip olduğunu, dolayısıyla yaşantısına bakıp nasıl bir yol tuttuğunun farkında olması gerektiğini söylerler.

Talmud'da hahamlarımız Teilim'de¹ yazan "(Tanrı) karanlık koyduğün zaman gece olur" pasuğunun geceye benzeyen dünyaya ilişkin olduğunu belirtirler. ²Ramhal, kitabı Mesilat Yeşarim'de, bu benzetmenin derin bir şekilde incelendiğinde ne kadar mükemmel olduğunu yazar. Gecenin karanlığı insanın gözünü iki şekilde yanıtabilir: Ya insanın önündeki hiçbir şeyi göremeyecek şekilde gözünü örter, ya da önündeki direğin ona insan gibi gözükmesine (veya tersine) neden olarak onu aldatabilir. Buna benzer şekilde bu dünyadaki maddiyatçılık ve arzular kişiyi gecenin karanlığı gibi iki şekilde yanıltır. İlk olarak, dünyadaki engelleri görmesine izin vermez ve bilgisiz kişinin kendinden emin şekilde yürüyerek düşmesine sebep olur. İkincisi, ilkinden de kötü olarak, kişinin görüşünü çarpıtarak kötüyü ve yanlışını doğru, iyi ve doğruyu da yanlış olarak görmesine, böylece kötü alışkanlıklarına devam etmesine neden olur.

¹ Teilim 104, 20.

² Baba Metsia 83b

Tüm bunlar insanların kendilerini ve gittikleri yolları sorgulamamasından kaynaklanır. Ancak gerçeği doğru şekilde gören insanlar diğerlerine öğüt verip yardımcı olabilirler. Bu her yolun aynı gözüktüğü bir labirentte hangi yolun doğru ve hangisinin yanlış olduğunu bilmeden yürüyen bir adama benzetilebilir. Kişi doğru yolu bilmediği takdirde amacına ulaşması çok güçtür. Ancak labirenti tanıyan bir kimse hangi yolun doğru olduğunu bilerek burada yürütenleri uyurabilir.

Tora, Tanrı'nın bize doğru yolda gitmemiz için vermiş olduğu bir rehber, bir hayat kitabıdır. Tora bize kim olduğumuzu ve yaşamamızın amacının ne olduğunu öğretir.

Ne yazık ki çağımızda şu veya bu sebeplerden insanlar Tora'nın engin hikmetinden yoksun kalmışlardır. İnsanlar bilgisizlikten Tora'nın değerini ve önemini anlamamakta ve Tora'yı binlerce sene önce olmuş olayları anlatan bir hikaye kitabı gibi görmektedirler.

Tora için "Tora ve Tanrı birdir" denmiştir; yani Tora ve Tanrı'yı ayırmak mümkün değildir. Gemara'da da Tanrı'nın Tora'nın verilisinde söylediği "Anohi-ben" kelimesinin "Ana Nafşi Ketivat Yeavit = Ben - kendimi yazdım ve verdim" kelimelerinin baş harflerinden oluştuğu yazılıdır. ³Tora, Tanrı'nın hikmeti ve isteğidir ve Tanrı sonsuz olduğu gibi Tora'sı da sonsuzdur. O halde Tora'da yazılanları demode veya hor görmek nasıl mümkün olabilir?

Bu kitabın amacı, insanlara az da olsa Tora ve Yahudilik'in bazı temelleri hakkında bilgi vererek bilinmeyen konulara açıklık getirmek ve ön yargıları ortadan kaldırmaktır.

Kitapta ele alınan konular, çok karşılaştığımız veya bizim açıklamakta fayda gördüğümüz konulardır. Her bölüm aslında başlı başına bir kitap konusudur. Burada ise, insanlara fikir vermek ve onları düşünmeye teşvik etmek amacıyla konulara kısaca yer verilmiştir. Bu şekilde bunun bir başlangıç olmasını ve onlara bir şeyler katmasını dileriz.

Hahamlarımız, her Yahudi'de Avraam Avinu'dan kalımsal olarak geçen inancın olduğunu söylerler. Kişi bunu bilmese de, hissetmese de ve hatta inkar bile etse bu inanç kalbimizin derinliklerinde mevcuttur. Görevimiz onu arayarak dışarı çıkarmaktır.

³ Şabat 105a

Kitap İbranice ve İngilizce birçok kaynaktan serbest çeviri yapılarak oluşturulmuş ve kelime anlamından çok metnin anlaşılmasına önem verilmiştir. Her ne kadar sevgili Moşe Farsi'nin ve Beki Ferera'nın yardımları olsa da hala anlatımda eksiklik hissedilebilir. Bu bizim çevirmenler olarak tecrübesizliğimizden kaynaklanabilir. Okurların iyi niyetimizi göz önünde bulundurarak bizleri anlayışla karşılamalarını dileriz.

Bu kitap 23 Heşvan 5765 tarihinde aramızdan ayrılan babamız **Yakup (Yaakov) Berkan**'ın ruhunun yücelmesi adına hazırlanmıştır.

Teşekkürler

Bize yoğun zamanından ayırarak kitabın kontrolünü üzerine alıp, yorumları ve tavsiyeleri ile bize yol göstererek kitabı okunur hale getiren **Moşe Farsi**'ye çok teşekkür ederiz.

Kitabın üzerinden tekrar geçerek yazım hataları ve anlatım bozukluklarının düzeltilmesini yapan **Beki Ferera**'ya teşekkürler.

Kitabı okuyarak gerekli uyarıları yapan **Av. Nedim Karako**'ya teşekkür ederiz.

Bize yol gösterip kitabın basımı için gerekli uğraşları yapan **Ester ve Albert Asa**'ya teşekkür ederiz.

Kitabın gün ışığına çıkmasında maddi destekleri bulunan herkese çok teşekkürler. Tizku Lemitsvot!

Bize Yahudi olarak kimliğimizi bulmamızda yardımcı olup Tora sevgisini aşılayan ve bizlere çok emek verip her konuda yanımızda olan Amorelerimiz başta **Moşe Modiano** olmak üzere, **Nedim Kohen**, **Yusuf Kohen** ve **Selim Modiano**'ya teşekkür eder ve bu ortamı sağlayan **Talmud Tora** kurumunun Caddebostan şubesi yöneticilerine minnettarlığı borç biliriz.

Bizi her konuda yönlendiren ve evlerinin kapısını her zaman açarak hiç yalnız bırakmayan değerli Ravımız **Rafael Stern**, eşi **Eti** ve tüm ailesine sonsuz teşekkürler.

Bize desteğini eksik etmeyen değerli teyzemiz **Fanny Menase**'ye Őukranlarımızı sunarız.

Hiçbir fedakarlıktan kaçınmayarak bizi iyi bir Şekilde yetiştirmek için ellerinden geleni yapan sevgili annemiz **Raşel Berkan** ve aramızdan ayrılan saygıdeğer babamız **Yakup Berkan**'a (**י"ט**) ne kadar teşekkür etsek azdır.

Son olarak her Şeyin kaynağı Yüce **Tanrı**'ya tüm kalbimizle teşekkür eder, Tora'sının yolunda ilerlememiz için bize yardımcı olmasını ve bizi kendisine yaklaştırmasını dileriz.

İzzet & Yosi Berkan
23 Elul 5765, Israel

İÇİNDEKİLER

Tanrı'nın Varlığına İnanç (Emuna)	1
Tora Sinay'da Verilmiştir	20
Tora Şebeal-Pe (Sözlü Tora)	49
Tora ve Bilim	68
Tora'daki Bilgiler	78
Mitsvalar	86
Şabat	9
Tefila (Dua)	111
Yahudilik'de Kadının Yeri	119
Aile Yaşamı	126
Karışık Evlilik	146
Yaşamın ve İnsanın Amacı	156
Özgür Seçim	160
Ödül ve Ceza	168
Tanrısal Adalet (Dünyadaki İyi ve Kötü)	176
Maşiah	190
Olam Aba (Gelecek Dünya)	201
Kaynaklar	205

TANRI'NIN VARLIĞINA İNANÇ (EMUNA)

Tanrı'nın varlığına ve her şeyi bizzat yönettiğine olan inanç, Yahudiliğin temelidir. O halde önce inancın ne demek olduğunu incelemek gerekir.

Devarim kitabında (4:39) şu şekilde yazmaktadır: "Ve bugün bil, ve yüreğine koy ki, yukarıda göklerde ve aşağıda yerdeki Tanrı o Tanrı'dır; başka yoktur".

Tora, burada iki şeyi vurgulamaktadır:

- 1- Bilmek.
- 2- Yüreğine koymak.

Rabi Eli Lopian, kitabı Lev Eliyau'da şöyle der: "Bir konuda tek başına bilgi hiçbir şey değildir, onu aynı zamanda kalpte hissetmek gerekir... çünkü baş ve kalp iki ayrı insan gibidirler. Baş her şeyi bilip anlayabilir buna rağmen kalp hissettiğini ve istediğini yapar. Bu yüzden Tora'da "bil ve yüreğine koy" şeklinde yazmaktadır".

İlk bakışta, "İnsan, akli ve mantığıyla Tanrı'nın mevcut olduğu kanısına varmışsa o halde daha fazlasına ne gerek var?" diye sorulabilir. Ancak Tora bunu yeterli görmemekte ve kişinin bunu kalbinde hissetmesi gerektiğini söylemektedir. Kişi Tanrı'yı kalbinde hissetmiyorsa o zaman iç güdülerine karşı gelmesi zordur.

Rav Lopian, Agaon Rabi Yitzhak Blazer adına şu şekilde yazar: "Tanrı'nın olduğunu bilen bir kişiyle bilmeyen bir kişi arasında nasıl çok büyük bir fark varsa; Tanrı'yı bilen ve kalbinde hisseden kişi ile hissetmeyen kişi arasında aynı şekilde, ve hatta daha fazla bir fark vardır".

Rav Lopian, 'bilmek' ve 'hissetmek' arasındaki büyük farklılığı göstermek amacıyla şu örneği verir: "Eğer bir kimseye hayatında hiç tadına bakmamış bir yemek ikram edilirse ve o kişi bu yemeğin tadını bilmek istiyorsa ona şu şekilde kolay bir tavsiyede bulunulabilir: Bu yemeği bir kimyagere göndersin ve

kimyager ona yemekte hangi maddeden ne kadar olduğunu söylesin! Bu "bilmek"tir. Kişi şimdi yemeğin tadını bilmektedir ve aklında onu test etmiştir. Ancak yemekten bir parça ağzına koymadığı sürece yemeğin tadını hissedemez. Maneviyatta da böyledir. Bir şeyi aklen bilmek ve o şeyi kalpte hissetmek iki ayrı şeydir. Bir kişide inanç akıldan ibaretse, o inancın hiçbir varlığı yoktur. Vücudun olduğu gibi ruhun da tat alma duyusu vardır ve kişinin 'inancı' kalbinde hissetmesi gerekir. "Tadın ve görün ki, Tanrı iyidir". ¹Ruh, kalp yoluyla hisseder; "tat alır". Bu yüzden dualarımızda önce Tanrı'dan gözlerimizi (aklımızı) Tora'da aydınlatmasını ister ve sonra da kalbimizin aklımızla anladığımızı hissetmesini dileriz.

O zaman inancı şu şekilde tanımlayabiliriz: Kalbin, aklın anladığını hissetmesi; yani kalp ve akıl arasındaki ortaklık.

Rav Eli'nin sözlerinin ne kadar doğru olduğunu görmekteyiz. Birçok insan inancın temellerini kabul etmekte ancak kalplerinde hissetmedikleri için Tora'nın mitsvalarını² yerine getirmemektedirler. Rav Eli'nin dediği gibi kalp hissettiğini ve istediğini yapar.

Şunu hatırlamak gerekir ki inancın herkesçe kabul göreceği şekilde yüzdelerle hesaplanması mümkün değildir. Eğer mümkün olsaydı bu inanç olmaktan çıkardı.

Bir kişi ne zaman arkadaşına "İnan bana bu kitabı dün aldım" der? Sadece arkadaşımız kitabı aldığımızı görmediğinde veya ona bir fiş vs. gösteremediğimizde kitabı aldığımızı görseydi "inan bana" dememize gerek kalmazdı. Aynı şekilde bir kimsenin, önünde duran masayı görünce "İnan bana bu masadır" demesi yersizdir.

Öyleyse inanç, his, kalpte güçlü bir duygudur.

¹ Teilim 34.

² Emirler, Tanrı'nın emirleri.

Tanrı'nın Varlığına İnanma Mitsvası:

A- Rambam, "Yesode Atora"³ alahalarında şöyle yazar:

İlk var "olani" ve onun, var olan her şeyi yarattığını bilmek temellerin temeli ve bilgeliğin direğidir. ... Bu (ilk) var olan Dünya'nın Tanrı'sı, bütün yeryüzünün Efendisidir. Ve bunu bilmek Tora'dan olumlu (mitsvat ase) bir mitsvadır. Yazdığı gibi "Ben Tanrı'nım".⁴

Yani Tanrı'nın varlığına olan inancın anlamı; bu dünyanın bir sahibi olduğuna ve her şeyi yoktan var ettiğine inanmaktır.

B- "Sefer Ahinuh" mitzva 25, Tanrı'nın varlığına olan inanç için şöyle yazar;

"Tüm Yahudiler kendi arzusu, mutlak ve bağımsız kuvveti ile, varolmuş ve varolacak her şeyi yaratan, Yahudiler'i Mısır'dan çıkarıp onlara Tarihin Amacı Olan Tora'yı veren tek ve ebedi bir Tanrı'nın varlığını bilmek ve buna inanmakla yükümlüdür".

Bu inanç, Yahudiliğin temelidir.

Tanrı'ya İnanıcı Kazanmak Mümkün mü?

Hangi yol bizi inanca götürür?

Her bilgi öğrenmeyi gerektirir. Gerçekten de Tora'da birkaç yerde "Tanrı'dan korkmayı öğrenmen için" deyimi geçmektedir.⁵

Rabi Menahem Mendel Schneerson'a gençler tarafından şöyle bir soru yöneltilir; "Bizim gibi şüpheli gençlerin gerçekten Tanrı'nın varlığını tereddütsüz bir şekilde anlayabilmesi için bir yol var mıdır?"

Rabi, "Emuna ve Mada" adlı kitabında şu cevabı verir:

"Küçük bir çocuk için bir nesne, sadece "elle tutulur" olduğu kadar gerçektir. Fakat biz büyükler kesin olarak kabul ederiz ki, her oluşum, onu gerçekleştiren neden veya kaynağın varlığını mecbur kılar.

³ Tora'nın Temelleri.

⁴ Şemot 20, 2.

⁵ Devarim 14, 23.

Bu yüzden gördüğümüz oluşumlar, onları gerçekleştiren bir gücün varlığına olan, dolaylı ve güya şüpheye yer bırakan ispatlardır. Bunun en belirgin örneği elektrik gücüdür. Kişinin elektrik gücünü görmesi mümkün değildir; ancak bazı "oluşumlar" gördüğümüz zaman - kablunun kızarması, bir şeyin yanması gibi, o zaman bu gücün varlığını anlarız. Elektrik gücünü hiç görmesek de, söz konusu oluşumun sebebi odur. Bu da bir ispat sayılır. Bu örneği vermemin sebebi, elektriğin varlığının herkes tarafından kabullenilir ve yaygın olmasıdır.

Birbirinden bağımsız birçok parçadan oluşmasına rağmen, bu parçaların uyumlu bir şekilde çalıştığı bir düzenek düşünelim. Tüm bu düzeneği, onu oluşturan parçaların dışında olan, bunların uyum içinde çalışmasını sağlayan bir gücün yönettiği açıktır. Bütün parçaları birleştirmesi ve bağlaması gerçeği, başlı başına, bu gücün, parçalardan daha büyük ve güçlü olduğuna, ayrıca onları kontrol ettiğine ispattır. Buna örnek olarak şunu verebiliriz: Tamamı otomatik olarak çalışan bir fabrikaya girdiğimizde, orada çalışan hiç kimseyi görmüyorsak bile, herhangi bir yerde aklıyla bütün makineleri ve parçaları çevreleyen, onları kontrol eden biri olmadığını düşünmeyiz. Tam tersine ne kadar çok insan eli görünmezse ve ne kadar otomatik bir şekilde işlerse, bu, makinistin büyüklüğünü gösterir.

Bir fabrika için durum böyleyse, dünya için de bu haliyle doğru olmalıdır. Bitki ve hayvanlar, insan vücudunun yapısı, her şeyin sayısız atomdan ve her atomun da daha küçük parçalardan oluşması! Görünüşte bütün bunlarda benzeri olmayan bir kargaşanın meydana gelmesi gerekirdi. Buna karşın en küçük parçalarla en büyük parçalar arasında bile muhteşem bir uyum görüyoruz.

Açık ve şüphesizdir ki orada bir yerde bütün bunlardan sorumlu bir "makinist" mevcuttur.

Tabii ki "her şey doğa kanunlarıyla işliyor" sözleri gözümden kaçmış değil. Ama sanıyorum şunu vurgulamak mümkün: Bu hiçbir açıklaması ve içeriği olmayan, fakat var olanın basit bir tasviridir. Doğa belli bir düzenle işlemektedir ancak doğa kanunlarının tek başına olması, başka bir şeye bağlı olmaması ve bütün yaratılışa hükmetmesi büyük bir yanılgıdır ve bunu söyleyen bu dalda uzman hiçbir bilim adamı yoktur."

Rabi'nin soruya verdiği cevabı da gözönünde bulundurarak, "görmediğimiz halde Tanrı'nın varlığından nasıl emin olabiliriz?" sorusuna şu şekilde cevap verebiliriz: Varlığından emin olduğumuz ama göremediğimiz başka birçok şey

yok mu? Örneğin elektriği hiçbir aletle görmek mümkün değildir. Ya zekamız? Fakat sebep oldukları eylemlerin sonuçlarını gördüğümüzden dolayı, bunların varlığından eminiz. Kişinin mantıklı bir şekilde hareket etmesi zekasının, benzer şekilde, elektrikli bir aletin çalışması, orada elektriğin var olduğuna işarettir.

Midraş⁶, Avraam'ın üç yaşındayken gökyüzünü, yeri ve kendisini kimin yarattığı sorusuna cevabı nasıl aradığını anlatır. Gün boyunca güneşe dua eden Avraam, akşam güneşin battığını, yerine ay ve yıldızların çıktığını görür. O zaman ayın herşeyi yarattığını yıldızların da onun köleleri olduğunu düşünür. Ancak sabah tekrar güneş doğunca, bütün bunların hiçbir gücü olmadığı ve onların üstünde başka bir gücün olduğu sonucuna varır. Avraam, Tanrı inancına doğayı gözlemleyerek ulaşmıştır. Peygamber Yeşayau da bu şekilde tavsiye verir: "Gözlerinizi yukarı kaldırın ve bunları kim yarattı görün".⁷

Rambam da Yesode Atora alahaları 2. bölüm de şöyle yazar:

"Kişi (Tanrı'nın) işlerini ve muhteşem yaratıklarını gözlemlediğinde, onlarda Tanrı'nın sonsuz bilgeliğini görecektir ve bu şekilde "dünya olsun" diyeni tanıyacaktır".

O halde, Tanrı'nın varlığına inanmakla yükümlü olduğumuza göre kişinin bunu elde etmek için gözlem yapması mecburidir. Kimse, "Bana kimse Tanrı inancını öğretmedi!" sözlerinin arkasına gizlenemez. Herkes araştırmak ve öğrenmek zorundadır.

Babası tarafından "berit mila"⁸ yapılmamış bir çocuk olgunluk çağına ulaştığı zaman, bunu kendisi yapmalıdır. Aynı şekilde küçükken Yahudilik eğitimi almamış bir kişi de, büyüdüğü zaman bu eksikliğini kendi araştırıp öğrenerek gidermekle yükümlüdür.

⁶ 1) Öğrenim; derin araştırma. 2) Sözlü Tora'nın bir bölümü. Bu tipteki öğretiler, Tora metninin düz ve basit anlamının ötesine geçerek, bazen benzetmeler, bazen de mantık dışı tanımlar ve anlatımlar kullanarak, bu şekilde belirli bir mesaj, öğreti ya da yönlendirmeyi amaçlarlar. 3) 2. tanıda açıklanan türdeki öğretilerin toplandığı derlemelere verilen genel isim.

⁷ Yeşayau 40;26.

⁸ Sünnet Antlaşması. Tanrı'nın Avraam ile yapmış olduğu antlaşmanın işareti olarak, sünnet derisinin kesilmesiyle yapılan işlem. Berit Mila istisnalar dışında doğumun sekizinci gününde yapılır.

Tanrı'nın Varlığına İspat

"Tanrı'nın varlığını bana ispatla" sorusuna cevap vermeyi denemeden önce bu soruyu analiz etmemiz gerekir. Neye kanıt gözüyle bakabiliriz? Bir cismin varlığını ne şekilde kanıtlarız? Örnek olarak kör bir adamı alalım. Gözleri göremeyen bir adam için renk var mıdır? O bunu görememesine rağmen renklerin gerçekliği bunu görebilen insanlar tarafından kanıtlanabilir. Kör adam kendi deneyiminin ötesinde olmasına rağmen, renkleri diğer insanların görebildiğine inanır.

Bir başka örnek olarak yer çekimini düşünelim. Bir cisim düştüğü zaman yer çekimini göremiyor, koklayamıyor, hissedemiyor, tadamıyor ve duyamıyoruz. Buna rağmen etkilerini görerek yer çekiminin doğanın tartışılmaz bir gerçeği olduğunu hepimiz kabul ederiz. Günümüzde halen bilim adamları yer çekiminin tam olarak ne olduğunu anlayamamaktadırlar.

Demek ki, bir maddenin varlığını ispatlamak bunu mutlaka herhangi bir şekilde hissetmemiz gerektiği anlamına gelmemektedir. Bunun varlığını, etkilerini görerek veya kör bir adamın durumunda olduğu gibi bunu görebilen başka insanlara dayanarak kanıtlayabiliriz. Aynı şekilde Tanrı'yı hiç bir şekilde görememize ve tanımlayamamıza rağmen; O'nun her yerde olduğuna ve her şeyi O'nun yarattığına inanırız.

Buna göre Tanrı'nın varlığını iki şekilde kanıtlayabiliriz. Tanrı'sal bir olaya tanık olmuş kişiler yoluyla veya Tanrı'nın etkilerini inceleyerek. Diğer bir deyişle geleneksel ve metafiziksel kanıtlar.

Bunun yanında Yahudi tarihini öğrenip gerçekleşmiş kehanetleri de hesaba katmalıyız.

Geleneksel Kanıt

Bir mahkemede herhangi bir olayın gerçekleştiğine dair en büyük kanıt şahitlerin sözüdür. Bir şeyi görmek onun gerçekleştiğine inanmanın en kuvvetli yoludur. Görülmüş bir olayı duyulmuş bir şeyle karşılaştıramayız.

Tarihsel bir olay da bu olaya şahit olan ve kaydeden kimseler ile kanıtlanır.

Bir olayın varlığına ne kadar çok tanık olursa bu, olayın gerçekliğini o derecede kuvvetlendirir.

Yahudi takviminin en çok bilinen bayramlarından biri "Pesah" bayramıdır. Bu bayram akşamı dünyanın her bir tarafındaki Yahudiler aileleriyle Mısır'dan çıkışı anlatmak için toplanırlar. Her evde diğer günlerden farklı olarak "matsa" (mayalanmamış ekme) yenir. Kabala'nın temel kitabı Zohar "matsa"yı "inanç ekmeği" olarak adlandırır, bize atalarımızın da Mısır'dan çıkarken "matsa" yediklerini hatırlatır. Gelenekler biraz değişse de Mısır'dan çıkışımızın hikayesi aynı kalmıştır.

Her Yahudi'ye Mısır'da kaç bela olduğunu sorduğumuzda yanıtı "on" olacaktır. Eğer biri çıkıp on bir bela vardır derse hemen yalanlanır. Bunun sebebi sadece Tora'da kaydedilmiş tarihsel bir ayrıntı olması değil, özellikle her sene Pesah akşamı her evde aynı şekilde nesiller boyu aktarılmasıdır. "Seder"⁹ de bulunan kişi, belaları saydığımızda bardağımızdan on damla şarap döktüğümüzü ve bunun "on bir" olmadığını hatırlayacaktır. Bu olay sadece bir dedikodu olsaydı nesiller geçtikçe değişikliğe uğrar ve saptırılırdı. Ancak herkesin kabul ettiği gibi; Yahudiler Mısır'dan çıktı ve 49 gün sonra Sinay Dağı'nda "on emir"i Tanrı'dan işitti. Bu olay, bunu bizzat yaşamış bir toplumun her bireyinin çocuklarına aktarmasıyla tartışmasız tarihsel bir olay olarak kalmıştır.

Yahudi tarihi boyunca bu geleneği aktaran Yahudiler'in sayısı hiçbir zaman yaklaşık bir milyonun altına düşmemiş ve bu hikaye Yahudiler dünyanın dört bir tarafına dağıldığı zaman da aynı kalmıştır. Sinay Dağı'nda 20 ve 60 yaş arası 600.000 erkek, ayrıca kadınlar ve çocuklar toplam yaklaşık üç milyon insan on emri Tanrı'dan bizzat işitti. Bu olay, Tora'da yazılı olmasının yanı sıra büyük bir topluluğun tanık olduğu inkar edilemez tarihsel bir gerçektir. (Sinay Dağı'nda geçen bu olayın diğer inançlardan farklı olarak tek bir kişinin veya küçük bir grubun iddiasına dayanmış olmadığını, bütün bir toplum önünde gerçekleşmiş olduğunu vurgulamak gerekir).

Tanrı, sadece bir kişiye- Moşe'ye- hitap etmiş olsaydı, bunun gerçekten doğru olup olmadığı tartışmalı olurdu. Rabi Shlomo Ben Aderet (Raşba) Sinay Dağı'ndaki olayın bu sebeple gerekli olduğunu söyler, ve şöyle açıklar: Olayların gelişimini hatırlayalım: Moşe Mısır'a gelip Yahudiler'e kölelikten kurtuluşun zamanı geldiğini söylüyor. Başta ondan şüphe ediyorlar fakat on bela başladığı zaman ortada doğüstü bir güç olduğunu anlıyorlar.

⁹ 1) Düzen. 2) Pesah gecesini yapılan yemekli kutlama düzenine verilen isim.

Moşe Mısır'lı bütün sihirbazların üstesinden geliyor ve onlar da burada "Tanrı'nın parmağı" olduğunu kabul ediyorlar. Bunun ardından Mısır'dan çıkışla ve de özellikle Kızıldeniz'in yarılmasından sonra Tora'da da açıkça belirtildiği gibi tüm halk Tanrı'ya ve kulu Moşe'ye inanıyor. Buraya kadar her şey güzeldir ama hala bir sorun vardır. Bir insanoğlunun, Tanrı tarafından bir mesajla gönderilmiş olduğunu söylemesi halen ve özellikle sonraki nesiller için bir kuşku kaynağıdır. İşte bu kuşkuyu tamamen silmek için, Tanrı, kendini bütün bir toplumun önünde belli etmiş ve on emri vermiştir. Bu şekilde herkes Moşe'nin tecrübe ettiği iletişimi yaşamış ve Moşe'nin Tanrı'nın emrini ilettiğine ancak o zaman tamamen ikna olmuştur.

Belki de Tanrı'nın on emrin ilkinde "Ben sizi Mısır'dan çıkartan Tanrı'yım" demesinin sebebi budur. Dünya'nın yaratılışı, Mısır'dan çıkıştan daha karmaşık ve şaşırtıcı olmasına rağmen, Tanrı kendini neden 'Ben gökleri ve yeryüzünü yaratan Tanrı'yım' şeklinde tanıtmamıştır? Ancak Tanrı'nın iletişimi Yahudi'lerle kişisel düzeyde gerçekleşmiştir. "Ben sizi Mısır'dan çıkartırken tanık olduğunuz Tanrı'yım ve şimdi sizinle konuşuyorum". Halk bu yüzden kanıta gerek duymamıştır. Herkes kendi gözüyle görmüş ve kulaklarıyla duymuştur. Bu da en büyük kanıttır.

Dualarımızın en çok bilineni "Şema", Sefer Tora veya mezuzalara yazılırken ilk pasuktaki 'ayin' (א) ve 'dalet' (ד) harfleri daha belirgin yazılıdır. Bu iki harf ibranicede "ed" yani "şahit" anlamına gelir ve her Yahudi "şema" yı söylediği zaman, atalarımızın bizzat şahit oldukları Tanrı'nın varlığına, nesiller boyu kopmaz bir gelenekle şahitlik eder.

Felsefik Kanıtlar

Tanrı'nın Varlığı'nı felsefik açıdan da görebiliriz. Bu konuda birçok kanıt olduğundan, bu bölümde kendimizi birkaç örnekle kısıtlayacağız.

Klasik bir kitap olan Hovot Alelavot (1:6) bunu bir benzetmeyle aktarır:

Bir gün bir Rabi kralın huzuruna kabul edilir. Kral Rabi'ye Tanrı'nın varlığını nasıl bildiğini sorduğunda Rabi saygılı bir şekilde kraldan odadan bir süre ayrılmasını ister. Masanın üstünde bir tüy kalem, mürekkep ve biraz kağıt vardır. Kral odanın dışındayken Rabi kağıda güzel bir şiir yazar. Kral odaya döndüğünde şiiri fark eder ve yazılış şeklini çok beğenir. Mürekkebin hala biraz nemli olduğunu gören kral Rabi'yi bu güzel şiir için tebrik eder. Rabi, krala şiiri

kendisinin yazmadığını fakat mürekkebin kağıda aktığını ve kelimelerin kendiliğinden oluştuğunu söyler. Kral bu cevabı duyduğunda bir mürekkebin, değil bir şiir, bir harfi bile oluşturmasının imkansız olduğunu söyler. Rabi sorduğu sorunun cevabının da aynen bu olduğunu söyler. Nasıl ki bir şiirin, mürekkebin akmasıyla şans eseri ortaya çıkması mümkün değilse bir şiirden çok daha karmaşık olan evrenin de kendiliğinden, bir yaratıcının eli olmadan ortaya çıkması düşünülemez.

Rav Arye Kaplan, kitabında¹⁰ organik olmayan evrenin, organik yaşamı mümkün kılan her parçayı içermesinin maksatlı bir Yaratıcı'nın varlığını belirttiğini yazar. Dünya bir yaşam arenasıdır, ve her şeyin bir tesadüf olma olasılığı sonsuz derecede küçüktür. Uyumlu bir yapı ne kadar karmaşık; bu yapının, matematiksel olarak rastgele ortaya çıkma olasılığı da o kadar azdır. Yaşam organizması, kimyasal yapı olarak anlaşılması en karmaşık süreçlerden biridir. Buna karşılık bu yapının evrendeki organik olmayan yapı taşları tarafından desteklendiğini görüyoruz. Evrende sadece tek tür yapı taşı olduğundan bunun hayatı mümkün kılacak her türlü kimyasal ve fiziksel özellikleri içermeye şansı yok denecek kadar azdır, tabii ki amaçlı bir Yaratıcı'yı hesaba katmadığımız sürece.

New York'taki bilim akademisi başkanı Cerry Morrison "Man Does Not Stand Alone" adlı popüler kitabında, var olan birçok tabiat kuralının bir tanesinin bile değişmesiyle yeryüzünde yaşam kalmayacağını ispatlar. Böyle bir kitabı okuyup bu kuralları yaratan üstün bilgiğe hayran olmamak mümkün değildir. Teilimde yazılı olduğu gibi "İşlerin ne kadar çok büyüktür Tanrı düşüncelerin çok derindir"¹¹.

Başka bir bilgin Mack Keyy, kitabı "Sayıların Dünyası"nda (Cambridge,1946) "olasılık kuralı"na göre dünyamızın oluşması için gerekli bütün faktörlerin bir araya gelip uyum içinde çalışabilmesini araştırır ve bunun mümkün olmadığını tespit eder. Keyy kitabını "hesaplara göre yeryüzünün tümü Tanrı'nındır" sözleriyle bitirir.

¹⁰ Handbook of the Jewish Thought 1:1.

¹¹ Teilim 92, 6.

Her Şeyi Yaratan Bir Gücün Olduğunu Gösteren Örnekler

A- İnsan vücudundaki organizasyon:

1- Bağışıklık sistemi:

Kanda bulunan bir madde, vücuda giren mikroplara karşı antikor üretme özelliğine sahiptir. Bu, vücudumuzu değişik zehirlenmelere karşı korur.

2- Kanın pıhtılaşması:

İnsanın bir yeri kesilip kan aktığı zaman özel bir madde kanın pıhtılaşmasını sağlar. Bu madde olmasaydı, kişi kan kaybettiği zaman ölebilirdi.

3- Kalp:

Kalp genişleyip daralmasıyla her tarafa kan pompalar. İnsan efor sarfettiği ve organların daha çok kana ihtiyacı olduğu zaman, kalp daha hızlı çalışarak kan dağıtımını hızlandırmayı "bilir". Buna karşın dinlenme ve uyku anında kalp işleyişini yavaşlatır. Kişi efor sarfettiği zaman kalp dakikada 45 litre kan pompalar ki bu dinlendiği zaman olan miktarın 8 katıdır.

4- Böbrekler:

Böbrekler, kanı filtre ederek tüm artıklardan temizlerler.

5- Ciğerler:

Ciğerler nefes almamızı sağlarlar. Anne karnında olan bir embriyo ciğerleri çalışmadan nasıl nefes alır? Kalp kırk gün sonra çalışmaya başlayarak ona oksijen verir. Doğum anı geldiği zaman bebeğin ciğerleriyle solunum yapması gerekir. Fakat ciğerlerin su ile dolu olması bunu engeller. Bebeğin doğduğu anda bağırıp ağlaması ciğerlerin temizlenmesini sağlar ve bebek tam zamanında ciğerleri yoluyla solunuma başlar.

6- Göz:

Görebilmemiz için neye ihtiyacımız var? İris, göz merceği, retina, göz bebeği. Göz merceği durumun gerekliliğine göre büyüme ve küçülme özelliğine sahiptir.

7- Sperm:

Küçük bir damlada babanın çocuğa geçen özellikleri bulunur ve bu, annenin

rahminde dünyaya gelene kadar gelişir. Her organ vücudun büyüklüğüne orantılı olarak büyür.

Duymak, sindirmek, yorgunluk, uyumak, kalkmak, hafıza ve düşünce vs. vs.

İnsan vücudunun, onlarsız işleyemeyeceği sadece birkaç örneği görüyoruz. Bütün bunlar bir düzeni ve planı göstermez mi? Bütün bunların kendiliğinden, rastlantı sonucu olması mümkün mü?

B- Doğadan örnekler:

1- Soluduğumuz oksijen:

Oksijen kan tarafından vücudun her tarafına iletilir ve her hücrede bulunan gıda yavaş yavaş yakılır.

Karbondioksit: Bütün bitkilerin karbondioksite ihtiyacı vardır. Bitkiler, karbondioksiti, bitki gövdesini oluşturan karbona çevirirler ve havaya oksijen verirler. Oksijeni biz soluruz ve bu olay devamlı tekrarlanır.

Biz, havadan kendimiz için gerekli oksijeni alıp gerekli olmayan karbondioksiti atarken, bitkiler de kendileri için gerekli olan karbondioksiti alıp, gerekli olmayan oksijeni atarlar.

Acaba böyle bir döngüyü keşfetmek muhteşem değil mi?

2- Havadaki oksijen miktarı:

Havadaki oksijen miktarı % 21 dir. Eğer havada % 50 oksijen olsaydı herşey yanardı. Bir şimşegın çakması sadece bir ağaç değil tüm ormanı yakabilirdi.

3- Suyun düzensizlik kanunu:

Bilindiği gibi her şey sıcakta genişler, soğukta ise darlaşır. Su da dört dereceye kadar bu kanuna uyar. Ancak su, dört dereceden sıfıra doğru inerken kanuna aykırı olarak genişler ve yayılır. Bir şişeyi sonuna kadar doldurup dondurduğumuzda patlamasının sebebi budur. Yine aynı sebeple buz su üstüne çıkar çünkü sudan daha hafiftir. Soğuk ülkelerde nehirlerin donmasına rağmen buz tabakasının altında su akmaya devam eder. Neden böyle diye sordumuzda genelde cevap "doğa kanunu" olur.

Gelin eğer su, kanuna uyup dört dereceden sıfıra inerken darlaşıyorsa ne olurdu görelim:

Bütün nehirler dev buz kütlelerine dönüşür nehirlerdeki tüm hayat sona ererdi. Su, sadece kanuna uymadığı için buz altında akmaya devam eder ve bu şekilde nehirlerde yaşayan balıkların yaşaması mümkün olur. Eğer nehirlerin tamamı donsaydı orada yaşayan bitkiler de yok olurdu ve bu da havadaki oksijen miktarını olumsuz etkilerdi.

Dünya'daki bu muhteşem düzen ve planın bir rastlantı sonucu olduğunu düşünmek mümkün mü?

4- *Dünyaya baktığımızda her şeyde düzenin hüküm sürdüğünü görüyoruz.*

- a- Her sene belli bir düzene göre mevsimlere ayrılır.
- b- Her meyve ve sebzenin büyüdüğü belli bir zaman vardır.
- c- Toprağa buğday ekerseniz yerine salatalık çıktığı görülmez.
- d- Her hayvan kendisine özgü besini yer ve kendisine özgü yerde yaşar.

Özetle:

Görmeye alışık olduğumuz sürekli olayları "doğa kanunu" olarak adlandırıyoruz. Mantıken kanunlar rastlantı sonucu meydana gelmiş olamazlar. Örnek olarak şunu verelim: Çok uzun zaman görmediğim bir arkadaşımın evimin yanında karşılaşıyorum. Ona "Burada ne işin var?" diye sorduğumda rastlantı eseri oradan geçtiğini söylüyor. Ertesi gün onu, aynı saatte evimin yanında tekrar görüyorum ve bana yine rastlantı sonucu orada olduğunu söylüyor. Onu, bir sene boyunca aynı saatte ve aynı yerde görmeye devam ettiğimde bana yine rastlantı sonucu orada olduğunu söylerse bunun doğru olma olasılığı var mıdır? Böyle bir durumda arkadaşımızın yalan söylediğini düşünmez miyiz?

Aynı şekilde binlerce seneden beri kendini tam bir düzenle tekrarlayan doğa bir rastlantıdan ibaret olabilir mi?

Sonuç: Eğer doğada bir "kanunsallık" görüyorsak bunu yapan bir gücün olması şarttır. "Kanunsallık" kendiliğinden şans eseri çıkmış olamaz. Doğayı yaratan bir güç vardır, doğa hükmeden değil hükmedilendir. Doğayı yöneten, onun üstünde bir güç vardır. Bu da Tanrı'dır.

Bu sonuca nasıl geldiğimize bir bakalım; aynen Rambam'ın dediği gibi doğayı inceleyerek.

1626'da ölen İngiliz bilim adamı, yazar, filozof Lord F. Bacon şu şekilde yazar:

"Kutsal kitaplarda yazan her şeye inanmam, bu Dünya'nın yönlendirilmediğine inanmamdan daha kolaydır".

İngiltere'deki ilk kozmologlardan olan Prof. Milney, eseri "Yeni Kozmoloji"de (Oxford 1952) şu şekilde yazar: "Yaratılış anında durumun ne olduğunu söylememiz mümkün değil, çünkü Tanrı'nın işi olan yaratılışın şahitleri yoktur... Benim de inanmadığım zamanlar olmasına rağmen, inanıyorum ve inanıyorum ki bu Dünya her şeye kadir olan Tanrı tarafından yaratılmıştır."

Tarihsel Kanıtlar

Bütün bunların yanında "Tarihe Hakim olan Tanrı'nın" varlığını görebiliriz. Bene Yisrael "Seçilmiş Halk" olarak da çağrılır. Tanrı, onları bir amacı gerçekleştirmek için seçmiştir. Bene Yisrael Tora ve mitsvalara bağlılıkla, Tanrı'ya bu dünyada bir konut kurmaktadır. Bu sebeple, Yahudi tarihine bakış Tanrı'nın Dünyanın Efendisi olduğunu gösterir. Yeşaya'da yazılı olduğu gibi: "Siz şahitlerim ve seçtiğim kulumsunuz, ki bilip bana inanasınız ve ben olduğumu anlayasınız..."¹²

Rabi Meir Simha Sokolovsky kitabında¹³ şu şekilde yazar:

"Tora bizden geçmiş olayları aklımızda tutmamızı ve öğrenmemizi ister. Geçmişini incelemek, tarihin özenle programlandığını ve dünyadaki her olayın ve Yahudi tarihinin önceden planlandığı kanaatine getirecektir. Kuşkusuz ki bu plan ve bunun gerçekleşmesi tarihe hükmeden ve onu yönlendiren bir Yaratıcı'nın işidir".

¹² Yeşaya 43, 6.

¹³ Prophecy and Providence - The fulfillment of Torah Prophecies in the Course of Jewish History.

Kitabında ayrıntılı olarak şu noktaları kanıtlar:

1- Bugüne kadarki Yahudi tarihi tam olarak Tora'da yazan kehanetlere uymaktadır.

2- Tabiat kuralına göre, Yahudi tarihi gerçekleştiğinden çok farklı bir yön almalıydı. Buna göre, sadece evrendeki her gücü kontrol edip ileride ne olacağını bilen bir Yaratıcı'nın bunu belirlemiş olması gerekir.

3- Yahudi tarihi tamamen dikkate değer ve olağan dışı gerçekleşmiştir. Bunların önceden belirlenmiş olmasının yanında bu, Bene Yisrael'in seçilmiş halk olarak doğa üstü eşsiz bir rehberinin olduğunun kanıtıdır.

Bütün bunlara hak vermek için kitabın kendisi okunmalıdır. Ancak bu konunun derinlenmesine incelenmesini teşvik etmesi umuduyla kısa bir özet geçelim.

Buna giriş olarak ünlü yazar Mark Twain'den (Concerning the Jews) bilinen bir alıntı yapmak yerindedir: "İstatistikler doğruysa Yahudiler insanlığın sadece yüzde birini oluşturur. Buna göre adının güçlüğüle duyulması gerekirken her zaman birçok alanda Yahudilerden söz edilir. ...Mısır, Babil arkalarından Yunan ve Roma gibi büyük toplumlar büyük bir şanla kalkıp, dünyayı doldurmuş ve hepsi kaybolmuştur. Yahudiler bunların hepsini gördüler ve geçtiler, ama güçlerini kaybetmediler. Her şey geçti ve Yahudiler ölümsüz olarak kaldı. Bu milletin sırrı nedir?"¹⁴

Yahudi inancının temellerinden biri Tanrı'nın insana "Nevua"¹⁵ vermesidir. Bir peygamber geleceği bildirdiği ve söyledikleri tam olarak bütün ayrıntılarıyla gerçekleştiği zaman söylediklerinin gerçekten Tanrı'nın sözü olduğundan emin olunabilir. Bu, Tora'da dikkate değer şekilde gösterilmiştir. Tora'da üç yerde Moşe, Bene Yisrael'e gelecekte onları ne beklediğini ayrıntılı bir şekilde anlatır. Tarihe baktığımızda bunların tam olarak gerçekleştiğini görüp şaşırılmamak elde değildir. Bu Moşe'nin, Tanrı'nın sözlerini iletmiş olduğunu göstergesidir. Sadece Dünya'nın Yaratıcısı için bütün bunları bilip tarihin bunları gerçekleştirmesine sebep vermesi mümkündür.

¹⁴ Harper's Magazine, Haziran 1899.

¹⁵ Geleceği görme gücü.

Bu kehanetleri görmeden önce bir noktaya dikkat etmek gerekir. Bene Yisrael Tanrı'nın rehberliğini milletçe yaşamıştır. Tanrı'nın insanın işlerini yönlendirdiği açıkça görülmüştür. Bütün bir toplum Tanrı'nın varlığını görmüştür. Ancak Bene Yisrael Tora'nın yolundan saptığı zaman Tanrı'nın rehberliği gizli olarak gerçekleşmeye başlamıştır. Tora'da yazdığı gibi "Ve o gün onlara karşı öfkem alevlenecek, ve onları bırakacağım, ve onlardan yüzümü saklayacağım".¹⁶ "O gün" geldiğinde Tanrı açık ilişkisini bırakmış ve Kendisi'ni gizlemiştir. Tanrı'nın Kendisi'ni açık olarak belirtmemesi bazen Tanrı'nın milletini terk ettiği gibi (has veşalom) yanlış düşüncelere sebebiyet vermiştir. Ancak Tanrı Tora'da da belirttiği gibi Bene Yisraeli asla bırakmamıştır: "Fakat o günlerde bile sizi bütün olarak bitirmeyeceğim"¹⁷, ve "onları reddetmeyeceğim ve onlardan nefret etmeyeceğim ...".

Bunu anladıktan sonra bu kehanetlere daha yakından bakalım. Moşe, Tora'da iki yerde¹⁸ Bene Yisrael'e ikazda bulunmuştur. Ramban, Tora'ya olan açıklamasında bu iki kısımda geçen olayların sırayla gerçekleştiğini açıklar. Vayikra kitabında bölüm 26'da ilk Bet Amikdaş'ın yıkılışının ve ardından gelen sürgünün yazıldığını ve Devarim kitabında bölüm 30'da Bene Yisrael'in kurtuluşundan bahsedildiğini görüyoruz.

Vayikra Bölüm 26

"Ve sizi milletler arasında dağıtacağım" (26:33) - Babil'e ilk sürgün.

"Ülkeyi kimsesiz bırakacağım" (26:32) - İsrail topraklarının harap olması. Yüzyıllar süren sürgünde Erets Yisrael ıssız ve kimsesiz kaldı. Bir zamanlar süt ve bal akan topraklar ancak oturanlarını geçindirebildi.

"Ve kutsal yerlerinizi harap edeceğim" (26:37) - 1. Bet Amikdaş'ın yıkılışı.

"Ve hoş kokularınızı koklamayacağım" (26:31) - Korbanların yapılamaması.

"İssizlik günlerinde toprak şabatlarının karşılığını verecek" (26:34) - Bene Yisrael'in ihlal ettiği 70 şemita¹⁹ yılına karşılık Babil sürgünü 70 yıl sürdü.

¹⁶ Devarim 31:17.

¹⁷ Yirmiyau 5, 18.

¹⁸ Vayikra perek :26 ve Devarim perek: 28.

¹⁹ Şemita: Yedinci sene toprağın ekilip biçilmemesi ve dinlendirilmesi. "Tarlaları altı yıl ekeceksin, ve bağını altı yıl budayacaksın, ve mahsulünü devşireceksin; fakat yedinci yılda memleket için tam rahat Şabat, Tanrı'ya Şabat olacak; tarlaları ekmeyeceksin ve bağını budamayacaksın." (Vayikra 25, 3 - 4)

Moşe, nasıl Bene Yisrael'in Yeoşua'yla Erets Yisrael'e girdikten 800 yıl sonra Babillilerin gelip Bet Amikdaş'ı yıkacaklarını ve ardından 70 yıllık sürgüne çıkacaklarını bilebilmiştir? Korbanların yapılamayacağını ve daha birçok ayrıntıyı nasıl bilmiştir?

Kuşkusuz; bütün bunlar var olan ve dünyayı yaratıp yönlendiren Tanrı'nın sözleridir.

Devarim Bölüm 30

"Oğulların ve kızların başka bir milletin eline verilecek... düşmanlarına açlıkla ve susuzlukta kulluk edeceksin" - Sürgün öncesi durum.

"Tanrı uzaktan, dünyanın ucundan bir milleti üzerine getirecek" - Romalılar.

"...kartal gibi senin üzerine gelecek" - Bilindiği gibi kartal Roma lejyonlarının sembolüydü.

"Yüksek ve dayanıklı duvarların düşüncüye kadar ...yıkacaklar" - Toprak işgal edilir ve surlar düşer.

"Bir kadınla nişanlanacaksın ama onunla başka adam yatacak" - Romalıların koyduğu bir kanun.

"Ve Tanrı sizi dünyanın bir ucundan öbür ucuna kadar öbür milletler arasında dağıtacak" - Bene Yisrael'in dünyanın dört bir tarafına sürülmesi.

"Ve milletler arasında rahat bulmayacaksın, ayağının tabanı için dinlenme yeri olmayacak.. gece ve gündüz korkacaksın" - Yahudilerin sürgündeki durumu.

"Ve Tora'da bile yazılmamış olan hastalıkları ve belaları üzerinize getirecek" - Sürgündeki birçok ıstırap.

"Ve sayıca az kalacaksınız" - bu kötü dönemlere rağmen yok olmadılar.

"Ve şaşkınlık konusu olacaksınız" - Yahudilerin herkese tartışma konusu olması.

Görüldüğü gibi, Moşe, ikinci Bet Amikdaş ve ardındaki sürgünü net bir şekilde önceden bildirmektedir. Ölümünden 1500 sene sonra gerçekleşmiş olayları Moşe nasıl bilebilmiştir?

Bütün bunlarla birlikte Yahudiler ayakta kalmaya ve gelişmeye devam etmişlerdir.

"Çünkü ben Tanrı'yım değişmem, bu yüzden siz Yaakov'un oğulları yok olmadınız"(Melahi 3, 6)- Bene Yisrael'in ebedi oluşu.

"Sadece eğer güneş, ay ve yıldızlar ortadan kalkarsa, İsrail'in soyu da bir millet olmaktan çıkar"(Yirmiya 31, 35).

Bütün işkence, acı ve sürgünün ortasında Tora öğrenimi devam etti. Her zaman Tora'yı diğer nesillere aktaran, Tora bilginleri yetiştiren Talmud okulları devam etti. Pasukta yazıldığı gibi: "Sözlerim senin ağızdan, zürriyetin ve zürriyetinin zürriyeti ağızdan ayrılmayacak" (Yeşaya 59, 21).

Bene Yisrael'in sürgünde olduğu sürece Erets Yisrael ile ilgili kehanetlerle de Tora bizi aydınlatmaktadır:

"Ve orada düşmanlarınız oturduğunda toprağı ıssız bırakacağım" (Vayikra 26:32)-

Bet Amikdaş'ın yıkılışından önce Erets Yisrael'in kalabalık ve bereket dolu olması, ve yıkılış sonrası toprağın ıssız kalıp bataklık olması hayret vericidir. Mark Twain Erets Yisrael'i ziyaretinde bu konuda şaşkınlığını "Buraya vaad edilmiş toprak demek mümkün müdür?" şeklinde dile getirmiştir. İkinci sürgünden sonra 20.yüzyılda Yahudiler'in dönüşüne kadar bu topraklarda yaşayan en yüksek insan nüfusu 300.000 olmuş ve bu zamanda bile bu sayı depremler sebebiyle azalmıştır. Bugün birçok Yahudi'nin bu topraklara dönmesiyle nüfus milyonlara ulaşmıştır. Bataklık olan yer elverişli duruma gelip tekrar yeşil olmuştur. Toprak her zaman sahiplerinin dönüşünü beklemiştir.

Tora, bununla da kalmayıp Devarim kitabında 30. bölümde bize Bene Yisrael'in dönüşünü ve kurtuluşunu da anlatmaktadır.

"Bütün bu şeyler önüne koyduğum bereket ve lanet üzerinize geldiği zaman ... ve Tanrı senin sürgününü geri döndürecek, sana acıyacak ve sadece Tanrı aralarına dağıttığı bütün toplumlardan seni toplayacak. Sürülmüş olanlar göklerin ucunda olsa bile Tanrı seni oradan toplayacak ve oradan seni alacak ve Tanrı atalarının mülk edindiği toprağa seni getirecek, ve sana iyilik edecek ...".

Talmud'da bunun gibi "günlerin sonunda" olacak birçok şaşırtıcı kehanetler yer almaktadır!

Tanrı'yı İnkarnın Sebebi

Nesiller boyunca Tanrı'yı inkarnın başlıca iki sebebi olmuştur;

- 1- İstekten doğan inkar.
- 2- Akıl yoluyla inkar.

1- İstekten doğan inkar:

İstekten doğan inkarnın anlamı, inancın kişiyi belli bir şekilde hareket etmeye mecburi kılması, ondan yüksek bir ahlaki norm talep etmesine karşın kişinin özgürce, ahlaki ve manevi açıdan herhangi bir dış emir vericiye boyun eğmeden istediğini yapmak istemesidir. Bu yüzden kişi inkar etmeyi tercih eder ve kendi aklınca buna mazeretler bulur.

Hahamlarımız'ın söyledikleri gibi: Bene Yisrael'in putların hiçbir gücü olmadıklarını bilmelerine rağmen onlara tapmalarının sebebi, kendilerine "yasak ilişkileri" caiz etmek istemeleridir. Yani putlara tapmalarının sebebi; olması gerektiği gibi değil de kendi istedikleri gibi yaşamak istemeleridir. İnsan bir şey istediği zaman bu mantığa aykırı da olsa aklını isteğine "tutsak" kılar ve bu şekilde farkında olmadan düşüncelerini saptırır. Bu yüzden Tora'da "Rüşvet almayacaksın çünkü rüşvet bilgelerin gözlerini kör eder" diye yazmaktadır. Hahamlarımız ise rüşvetin "pruta" yani çok küçük miktarda da olsa yasak olduğunu söylerler. İlk bakışta bu kadar düşük miktarda bir rüşvetin nasıl olur da Hahamların ve Tsadiklerin bile adil bir muhakeme yapmalarına engel olabilir diye sorabiliriz? Ancak, kişinin isteklerinin aklını etkilemesi insanın tabiatıdır. Bu yüzden kişi, doğru ve gerçeği sadece o konu hakkında rüşvet almadıysa, burada bir çıkartı söz konusu değilse görebilir.

2- Akıl yoluyla inkar:

İstekle olan inkarnın tersine akılla olan inkarnın kaynağı "düşünceler" dir. Akılla olan inkarda ahlaki bir bozulma değil, akli bir bozulma "çürüme" vardır. Rav Kook kendi dönemindeki inkarcılığın ahlaksızlık değil düşünceler olduğunu vurgular. Son iki yüz elli yıllık dönemde, insanların çoğu, olayları olduğu gibi kabul etmeyi değil, anlamayı talep ettiler ve sorularına cevap bulamayınca inancı ittiler ve terk ettiler.

Akılla olan inkarnın da iki çeşidi vardır: ahlaki ve teorik.

Ahlaki: Bunun kaynağı kişisel ahlak ve dürüstlük anlayışıdır. Kişi Tora'da kendisine göre ahlaki olarak doğru bulmadığı şeyler gördüğünde Tora'nın ona

göre olmadığı sonucunu çıkarır.

Tora'nın kişiyi normal bir yaşama ters davranmaya ya da yaşamdan elini eteğe çekmeye zorlaması gibi genel bir iddiadan, kadın eşitliğinin olmaması, Yahudi olmayanlara karşı tavır vb. özel iddialar mevcuttur. Bütün bunlar kişinin ahlak anlayışına uymadığı için kişi, Tora'nın doğru yol olmadığını düşünür. Tabii ki bu iddiaların bir temeli yoktur; çünkü Tora "Torat Hayim" hayat kitabıdır. Nasıl ki tefilin takmak ve Suka yapmak bir ideal ise devlet, toplum kurmak da bir idealdir.

Bazen de "sözde" Tora'yı temsil eden kişilerin doğru ve ahlaki bir şekilde davranmadığı görüldüğünde, Tora'nın doğru olmadığını kanısına varılır. Ancak bu iddia da Tora'nın ve yolunun doğru olmadığını göstermez. İyi olmayan Yahudiler'in olması, Yahudiliğin kötü olduğunu göstermez.

Teorik: Kaynağı inançla ilgili sorulardır. Kişi bu soruların sonucunda ya Tanrı'nın olduğuna dair yeterli kanıt bulunmadığı ya da Tanrı'nın olduğuna ancak dünyevi işlerle bizzat ilgilenmediği veyahut Tora'yı vermediği kanısına varır. Birçok kez bu iki nedenin birlikte kişiye etki yaptığı da olur.

TORA SİNAY'DA VERİLMİŞTİR!

”אני מאמין באמונה שלמה שכל התורה כולה נתונה מן השמים“

İnancımızın temellerinden biri de Tora'nın bizzat Tanrı tarafından Sinay Dağı'nda verildiğidir.

Tarihte bir olayın gerçekten olduğunu nasıl anlayabiliriz?

Kriterler:

- 1- Olayda bulunan görgü tanıklarının şahitliği: Ne kadar çok görgü tanığı varsa olayların gerçekliği o kadar kesinlik kazanır.
- 2- Olayın tarih boyunca aktarılması: Bilginin değişik ve birbirinden bağımsız şekillerde iletilmesi.
- 3- Olayların gerçekliliğini gösteren bulgular: Arkeoloji vb.

Tora'nın Sinay'da verilmesi ve Tora'da yazan tüm olayların gerçekliği yukarıdaki kriterlerin hepsine uymaktadır.

Değişik halkalardan oluşmuş bir zincirin gücü, içindeki en güçsüz halkaya bağlıdır. Aynı şey tarihsel olaylar için de geçerlidir. Tarihi olaylar, zincirdeki halkalar gibi nesiller boyu iletilir. Eğer halkaların hepsi güçlü ve güvenilir ise o zaman bu olayların gerçekten olduklarını bilebiliriz. Ama eğer zincirdeki halkalardan biri zayıfsa yani tarihte herhangi bir dönemde olmuş bir olayla ilgili elimizde güvenilir bir bilgi olmazsa o zaman olayın gerçekliği de şüphelidir.

Yahudilik'te, Tora'nın Tanrı tarafından bizzat Sinay'da verildiğini kanıtlayabiliriz.

Görgü Tanıkları

Elli bin ya da daha fazla kişinin görgü tanıklığına dayanan tarihsel bir hikaye şüphesiz tarihsel bir gerçeğe dönecektir. Çünkü bir grupta bulunan bu kadar çok birey buna şahitlik etmiş ve çocuklarına da bunu anlatmışlardır. Dünya tarihi de böyle oluşmuştur:

İlk Amerikan Başkanı George Washington, Sezar'ın hayatı, Fransız ihtilali ... vs. Bu büyüklükte bir olayın gerçekliğini iddia eden tek bir kişinin,

eğer bu olay olmadıysa, olayın görgü tanığı olduğuna yüz binlerce kişiyi ikna etmesi olanaksızdır.

Biz Yahudi halkının tarihi çok daha güçlü bir şekilde inşa edilmiştir. Tora'nın verilmesi bir kişinin değil, elli bin kişinin değil fakat tüm bir ulusun, üç milyon kişinin gözleri önünde gerçekleşmiştir (bu yaklaşık bir hesaptır: altı yüz bin erkek, altı yüz bin kadın, yirmi yaşından küçük çocuklar ve altmış yaşından büyükler).

Tora'da yazdığı gibi:

"Tanrı Moşe'ye şöyle dedi: ... halk (Ben) seninle konuşurken duyacak. Sana da ebediyen inanacaklar".¹

"Tüm halk, sesleri ve alevleri, Şofar'ın sesini ve dağın duman salıverdiğini görüyordu. Halk (bunları) gördü; harekete geçip uzak bir mesafede durdular".²

Hem anne babalar bizzat tanık oldukları ve çocuklarına anlattıkları hem de halkta her kişi ya kendisi tanık olduğu ya da tanık olmuş kişilerin çocukları oldukları için, gelecek nesiller bu olayın gerçekleştiğini bilirler. Halkın bilincinde çok derin bir etki yapmış bu olayın binlerce sene geçse bile zihinlerden silineceğini düşünmek çok zordur.

Yahudilik'te inancımızın sebebi; tek bir kişinin arkasından kitleleri çekmiş olması ve o kitlelerin de başkalarını çekmesi değil, doğrudan doğruya tüm halkın Tora'nın Sinay'da Tanrı tarafından verildiğini görmesi ve o anı yaşamasıdır.

Malbim'in sözleriyle:

"Tanrı, Tora'nın büyük bir açıklıkla, altı yüz bin kişilik (yirmi - altmış yaş arası erkekler) kalabalık önünde verilmesini istedi. Bu şekilde onlar gözleriyle gördüklerini çocuklarına ve onlar da sonraki nesillere aktarınlar. Bu yüzden, biri çıkıp Tanrı'nın elçisi olduğunu ve yeni bir "Tora" getirdiğini söylerse ona şu şekilde cevap veririz: Böyle büyük bir açıklıkla verilmeyen Tora, Tanrı'dan değildir, ve tabii ki Moşe'nin verdiği Tora'yı iptal etmek istiyorsa o zaman Tanrı'nın yine altı yüz bin kişi önünde görünmesi ve verilmiş anını büyük bir açıklıkla yapması gerekir.

¹ Şemot 19; 9.

² Şemot 20; 15.

Gerçekten, Tora'nın Sinay'da verilmesini inkar etmek imkansızdır. Çünkü bu olay yerinde tüm bir ulus, milyonlarca kişi bulunmuştur ve Tora bu olayı uzun ve ayrıntılı bir şekilde anlatmaktadır. Eski çağlardan bu yana, başka milletlerden dahi kimse çıkıp bu olayın olmadığını söylememiştir. Hıristiyanlık ve Müslümanlık bu olayı kabul etmekle kalmayıp, Tanrı'nın varlığına ve dünyayla bizzat ilgilendiğine dair ikna edici bir dayanak olarak gösterirler.

Tora'nın verilmesi milyonlarca kişinin mensup olduğu tüm batılı dinler tarafından kabul edilen bir gerçektir. Bu konuda tam bir hemfikirlik olması şaşılacak bir şey değildir çünkü bu olayın gerçek olduğuna dair milyonlarca şahit vardır. Bu yüzden de Tora'nın verilmesi Tanah'da sürekli, gerçekliği için kanıtla gerek duyulmadan hatırlatılır.

Büyük İskender'in, Mısır'daki firavunların gerçekliğine inanıyoruz, çünkü bu büyüklükteki olmaması bir olayı tarih sayfalarına geçirmek mümkün değildir. Aynı şekilde, günün birinde tek bir kişinin çıkıp milyonlarca kişiyi hiç olmaması bir olaya tanık olduklarına inandırması, tüm dünyanın gidişatını değiştirmesi ve nesiller boyunca anne ve babaların çocuklarına bir yalan anlatması, bu inanç için hayatlarını feda etmesi de imkansızdır!

Tora'nın Sözü

"Çünkü şimdi, Tanrı yeryüzünde insanı yarattığından beri, senden evvel olan günler hakkında, ve göklerin bir ucundan öbür ucuna kadar sor, böyle büyük bir şey oldu mu yahut böyle bir şey işitildi mi? Bir ulus ateş içinden konuşan Tanrı'nın sesini senin gibi işitip sağ kaldı mı?"³

Yani Tora, dünyada hiçbir yerde "göklerin bir ucundan öbür ucuna kadar" ve bütün insanlık tarihi boyunca "Tanrı yeryüzünde insanı yarattığından beri" Tora'nın verilisindeki gibi Tanrı'nın tüm bir ulusa görüldüğünü söyleyen bir millet olmadığını ve hiçbir zaman olmayacağını garanti etmektedir.

Eğer Tora bir insan tarafından yazılmış olsaydı nasıl olur da böyle bir söz verebilirdi? Böyle bir hikaye uydurmanın ve tarihe geçirmenin hiçbir olasılığı yoksa o halde bunu yazan kişi, bu sözü vererek hiçbir riske girmemiş demektir. Fakat kesindir ki Tora, Tanrı tarafından Sinay'da verilmiştir. Eğer bu gerçek

³ Devarim 4: 32 - 33.

değilse nasıl milyonlarca kişi buna ikna olmuştur? İnkâr edilemez bir gerçektir ki Yahudiler nesiller boyunca bundan emin olmuşlardır. Eğer böyle bir şey olmadıysa (has veşalom) ve bunu uydurmak, milyonları ikna etmek ve Tora'yı yaymak mümkünse o halde Tora'yı yazan, böyle bir olasılığın olduğunu bildiği halde nasıl olur da başka bir kimsenin de böyle birşey uydurmayacağından ve tarihe geçirmeyeceğinden emin olabilir, söz verebilir?

Bu bir gerçektir ki Tora'da yazan söz gerçekleşmiş ve Yahudilik dışında hiçbir ulus ya da din, böyle bir şeyi iddia etmemiştir. Daha da ötesi, eğer böyle bir şeyi uydurmak mümkün olsaydı hiç şüphe yok ki başkaları da bunu yapardı. Ancak böyle bir şeyi iddia etmeye kimse cüret etmemiştir.

O halde her şey açıktır, Maamad Ar Sinay gerçek değilse uydurmak mümkün değildir. Tora' da yazdığı gibi:
"Hashem Tanrı'dır ve ondan başkası yoktur bilesin diye sana bu gösterildi".⁴

Tora Ne Zaman Yazıldı ?

Tora'nın verilişinin gerçekliğini görmek için bir halkayı daha kontrol edelim. Tora'da, Tora'nın Tanrı'nın sözleriyle Moşe tarafından yazıldığı ve tüm Bene Yisrael'in gözleri önünde Sinay'da verildiği yazmaktadır. Eğer incelersek, Tora'nın başka biri tarafından başka bir zamanda yazıldığını iddia etmenin mümkün olmadığını görürüz.

Söz gelimi, Tora'yı (bazılarının iddia ettiği gibi) Ezra'nın yazdığını ve Bene Yisrael'e verdiğini söylersek, Bene Yisrael'in bunu kabul etmesi imkansızdır.

Çünkü:

1- Halk, Ezra'ya "Bize Tora'yı nereden getirdin?" diye sordu. Eğer Ezra, Tora'yı bugün aldığını ve yazdığını söyleseydi o zaman halk şu şekilde cevap verirdi:

Tora'da "ve Moşe, Tora'yı yazdı ve onu Tanrı'nın ahit sandığını taşıyan Levi oğulları Koenler'e ve Yisrael'in tüm ileri gelenlerine verdi"⁵ yazıyor. O halde, sen nasıl olur da Tora'yı şimdi alıp yazdığını iddia edersin?

⁴ Devarim 4: 35.

⁵ Devarim 31, 9.

2- Ezra, Tora'nın binlerce sene önce yazıldığını ve tüm halk önünde verildiğini söyleseydi, o zaman halk, Ezra'ya nasıl olur da bu Tora'yı daha önce görmediklerini ve duymadıklarını sorardı. Bunun üzerine Ezra, Tora'nın binlerce sene önce yazıldığını ancak daha sonra unutulduğunu söylerse, halk da böyle bir şeyi unutmanın nasıl mümkün olacağını sorardı. Dahası da Tora açıkça bunun hiç unutulmayacağını yazmaktadır:

"... bu şarkı onların önünde şahit olarak cevap verecek; çünkü soylarının ağzlarından unutulmayacak...".⁶

3- Bütün bunların yanında, acaba Bene Yisrael⁷, yasaklar ve cezalarla dolu bir yaşamı, bazı mitsvaların⁸ günah işlemektense ölmeyi gerektirdiği bir Tora'yı nasıl kabul ettiler? Diğer dinlere kıyasla, Tora'nın uygulaması daha zordur. Kurallar insan hayatının en ince ayrıntısına kadar girmekte, kişinin ne düşünüp düşünmemesi gerektiğini dahi söylemektedir. Tüm Bene Yisrael'in, Tora'nın Tanrı'dan olduğuna dair en ufak bir şüpheleri olsaydı böylesine zor bir yaşamı kabul etmeleri mümkün olabilir miydi?

4- Eğer Tora, daha geç bir dönemde yazılmış olsaydı (has veşalom) o zaman sahte demektir. Ancak, bir kişinin, böyle geniş kapsamlı, ince ayrıntılarla dolu sahte bir şeyi yazmayı başarması ve binlerce sene kimsenin bunun farkında olmaması nasıl mümkün olabilir?

5- Moşe'nin bir kurul ile birlikte Tora'yı yazıp halka getirdiğini düşünmek de olanak dışıdır. Birçok yasak ve mitsvalarla dolu Tora'nın tüm bir halk tarafından itiraz edilmeden kabulunu düşünmek imkansızdır.

Bene Yisrael, Moşe'ye tüm bunları nereden getirdiğini sorduğunda, Moşe'nin cevabı:

"Tanrı, Tora'yı bize kırk gün önce verdi, hatırlamıyor musunuz?" olurdu.

Gerçekten de Tora'da, tüm halkın Tora'yı Moşe'den aldığı ve Tanrı'nın bizzat tüm halka görüldüğü yazmaktadır. Tora verilirken Moşe, halka ikinci şahıs ile hitap etmektedir:

"...göklerden sizinle konuştuğumu gördünüz".⁹

⁶ Devarim 31, 21.

⁷ Yisrael çocukları. Yaakov'un soyundan gelen ya da Yahudiliği sonradan kabul etmiş kişilerin oluşturduğu ulus.

⁸ Emirlerin.

⁹ Şemot 20, 19.

"Ancak, gözlerinin gördüğü şeyleri unutmayasın..."¹⁰

"Ve Moşe, bütün Bene Yisrael'i çağırdı ve onlara dedi: Mısır topraklarında gözlerinizin önünde, Firavuna ve onun bütün kullarına ve bütün ülkesine yaptığı her şeyi, gözlerinizin görmüş olduğu büyük imtihanları, alametleri ve o büyük harikaları gördünüz..."¹¹

Eğer tüm bunlar gerçek olmasaydı, halk "Tanrı bize böyle bir şey vermedi" diye inkar ederdi. Moşe'ye "Nasıl, bizlerin her şeyi gördüğümüzü, duyduğumuzu, Tora'nın verilisinde olduğumuzu yazar, olmadığını bildiğimiz şeyleri uydurursun?" şeklinde sorardı.

6- Moşe, her şeye rağmen tüm halkı ikna etmeyi başarsa bile, Tora'nın nesiller boyunca aktarılmasını nasıl sağlayabilirdi? Tüm halkın, Tora'yı hiçbir değişiklik yapmadan aynı şekilde aktarması mümkün olabilir mi? Bütün bunların yanında, Moşe, Tora'nın ve anlatılanların "kulaktan duyma" bir şekilde değil, herkesin bizzat gördüğü şeyler olarak iletmesini de sağlamalıydı ki bunun için tüm Bene Yisrael'den Tora'yı aktarırken her şeyi gördüklerini ve kulaktan duymadıklarını tembihlemesi gerekirdi. Bene Yisrael'in böyle bir şeyi hiç itiraz etmeden kabul etmesi mümkün müdür?

Tora, her şeyi objektif bir şekilde anlatmakta, halk liderlerinin hatalarını göz ardı etmemektedir. Tora'nın tarafsızlığının başka bir dinde örneği yoktur.

"Ancak, gözlerinin gördüğü şeyleri unutmayasın ve ömrünün bütün günlerinde yüreğinden ayrılmasın diye kendini sakın ve canını iyice koru; ve onları kendi oğullarına ve oğullarının oğullarına bildir"¹²

Tora, Bene Yisrael'in tüm gördüklerini çocuklarına anlatmalarını emretmektedir. Anne ve babaların çocuklarına nesiller boyunca yalan söylemeleri mümkün olabilir mi? Eğer bu anlatılanlar bir uydurma olsaydı, nasıl olmuş da milyonlarca kişi bu hikayeyi hem fikir olarak, hiç değiştirmeden aktarmıştır? Tora'nın verilışı ve tüm yazılanlar hakkında milyonlarca çocuğun arasından nasıl olmuş da tek bir çocuk dahi babasından farklı bir hikaye duymamıştır?

¹⁰ Şemot 4, 9.

¹¹ Devarim 29, 1-3.

¹² Devarim 4, 9.

Sonuç son derece açıktır; Tora'yı Moşe'nin ya da bir başkasının kendi aklından yazması mümkün değildir. Elimizde olan Tora, Tanrı'nın atalarımıza Sinay'da verdiği Tora'dır!

Tora'nın Değişmezliği

A- Tora'nın yazılışında olabilecek bir sahteliği engellemenin en önemli şartlarından biri, nesiller boyunca Tora'dan tek bir harfin bile değiştirilemeyeceğine dair özel bir yasağın olmasıdır. Gerçekten de Tora'da böyle bir emir açıkça yazmaktadır: "Eğer aranızda bir peygamber, yahut rüya gören çıkarsa ve sana bir harika ya da alamet verirse, ve bilmediğiniz başka ilahların ardınca yürüyelim ve onlara kulluk edelim ... o peygamberin yahut rüya görenin sözlerini dinlemeyeceksiniz".¹³

B- Eliyau Anavi gibi gerçek bir peygamberin bile yeni bir alaha koymaya veya Tora'dan tek bir harfi bile değiştirmeye yetkisi yoktur. Rambam'ın "Yesode Atora"¹⁴ alahalarında yazdığı gibi: "Tora'da değişiklik yapmaya peygamberin hiçbir izni yoktur. Buna göre, diğer milletlerden veya İsrail'in içinden bir kimse çıkar ve mucize yaparak Tanrı'nın kendisini yeni bir mitsva eklemek, bir mitsva çıkarmak veya bir mitsvanın uygulamasıyla ilgili olarak Moşe'den hiç duymadığımız bir açıklama yapmak veya mitsvaların sadece o zamana mahsus olduğunu ve nesiller boyu olmadığını söylemek için gönderdiğini iddia ederse; o yalancı bir peygamberdir".

Moşe Rabenu, ölmeden önce on üç tane Sefer Tora yazmış ve her kabileye bir tane vermiştir. Aynı metin binlerce sene değişmeden günümüze dek gelmiştir. Günümüzde de her Yahudi, Sefer Tora çıkarılıp halka gösterildiği zaman şöyle demektedir: "Bu, Moşe'nin Bene Yisrael'in önüne koyduğu Tora'dır, Tanrı'nın sözü Moşe'nin eliyle".

Tora'nın nesiller boyunca tam bir şekilde aktarılmasını sağlayan sıkı kurallar vardır. Birbirinden bağımsız ve ayrı yerlerde bulunan binlerce senelik Sefer Tora'lar tamamen birbirinin aynısıdır.

¹³ Devarim 13, 1.

¹⁴ Tora'nın Temelleri.

Sefer Tora'nın yazımıyla ilgili ve onu kullanılamaz (pasul) hale getiren alahaların bir kaçı şunlardır:

- 1- Başka bir dilde yazılmışsa.
- 2- Apikoros¹⁵ veya buna benzer bir kişi yazmışsa.
- 3- Tanrı'nın isimlerini, konsantre olmadan yazmışsa.
- 4- Bir harf eksikse.
- 5- Bir harf fazla ise.
- 6- Bir harf diğerine değişorsa.
- 7- Bir harfin şekli okunamayacak şekilde bozulduysa veya başka bir harfe benziyorsa.
- 8- Bir harfi diğerine yaklaştırmış veya uzaklaştırmış ve bu şekilde, bir kelimenin iki ya da iki kelimenin bir kelime gibi görünmesine neden olmuşsa.
- 9- Peraşaların, (başlangıç ve bitiş yerlerinin) şeklini değiştirmişse.

Tora'yı bir nesilden diğerine geçirenler, görevlerinin önemini anlamış ve Tora'yı tam bir şekilde geçirmek için çok büyük çaba harcamışlar ve bunu da başarmışlardır. Tora'nın yazımının elle olması, doğal olarak birçok hataya sebep olabilir. Üç yüz binden fazla harfin olduğu Tora'nın, eski zamanlarda yazılmış diğer kitaplarda olduğu gibi bir kaç sene içinde değişik versiyonlara girmesi gerekirdi.

İlk Sefer Tora, Moşe Rabenu tarafından yazılmış ve Aron Aberit'in içine (ya da yanına) konmuştur. Tora'da yazdığı gibi: "Ve Moşe, bu Tora'yı yazdı ve onu Aşem'in ahid sandığını taşıyan Levi oğulları Koen'lere ve Yisrael'in tüm ileri gelenlerine verdi".¹⁶

Orijinal Sefer Tora, birinci Bet Amikdaş'ın sonlarına yaklaşıp kadar korunmuştur. Bu devrin sonunda, Yahudiler dünyaya dağılmaya başladıkları zaman yanlarında orijinalden kopyalanmış Sefer Tora'lar almışlardır. Yahudiler, binlerce sene başka milletlerin arasında kalmış ve bu süre içinde diğer Yahudi Cemaatleri ile ilişki kesilmiştir (örneğin Yemen Yahudileri).

Binlerce sene sonra İsrail Devletinin kurulmasıyla Yahudiler, dünyanın dört bir yanından yurtlarına dönmeye başlamışlardır. Tamamen birbirinden uzak ve ilişkisiz kalmış Yahudiler'in bu kadar süre sonra aynı Yazılı Tora, aynı Sözlü Tora ve aynı mitsvalarla geri gelmeleri hayret vericidir. Bu bize Tora'nın aynı şekilde korunduğunun açık bir kanıtıdır. Dünyanın dört bir yanına yayılmış tüm Yahudiler'in aynı hatayı yaptıklarını düşünmek imkansızdır.

¹⁵ İnançın ilkelerini red eden kişi. Yunan'lı Filozof Apikoros'dan gelir. (M.Ö. 270-342) Tanrı'nın her şeyle bizzat ilgilendiğini ve gelecek dünyanın varlığını (Olam Aaba) inkar etmiştir.

¹⁶ Devarim 31, 9.

Nevuot¹⁷ - Geleceğin Habercisi

Her Yahudi'nin evinde binlerce sene önce yazılmış ve gelecekte olacak olayları da söyleyen Tanah Kitabı bulunur. Binlerce sene içinde Yahudi Halkının başından geçmiş en önemli olayların yanında Erets Yisrael ve diğer milletlerle ilgili bilgiler de burada yazılıdır. Tarihe bir göz attığımızda ve Tanah'da yazılı olayların aynen, en ince ayrıntısına kadar gerçekleştiğini gördüğümüzde, tarihin, onu yönlendiren Tanrı tarafından tayin edildiğini açıkça anlarız. Yazdığı gibi "...ben Tanrı'yım ve benim gibisi yoktur, sonu başlangıçtan ve henüz olmayan şeyleri önceden bildiren..."¹⁸

Gelecekte olacak olayların daha önceden Tanrı tarafından haber verilmesinin amacı, dünyaya her şeyin onun elinde olduğunu, hiçbir şeyin rastlantı sonucu olmadığını ispatlamaktır.

Tanah'da yazan kehanetleri incelerken şu kriterleri göz önünde tutacağız:

1- Nevuaların, olaylar gerçekleştikten sonra yazıldığı iddialarını engellemek için hiç şüphesiz, olaylar gerçekleşmeden çok önce yazılmış nevuaları ele alacağız. Elimizde olan Tora'nın 3300 sene önce Sinay'da alındığına dair kanıtlar var. Buna rağmen aynı fikirde olmayanlar bile Tora'nın Yunancaya çevrildiği 2300 sene öncesini kabul ederler. Septuaginta adlı bu çeviri günümüzde de mevcuttur.

2- Nevua zamanı, 1000 sene, son peygamberler Hagay, Zeharya, Malahi'ye kadar sürmüştür. Yani herkesin fikrine göre Tanah, ikinci Bet Amikdaş devrinin başlarında Ezra zamanında tamamlanmıştır. Bu nedenle, Tanah'da yazılanların olaylardan çok önce olduğuna hiç şüphe olmasın diye son 2000 yılda olmuş olayları ele alacağız.

3- Hiç açıklamaya gerek duyulmayan, okunduğu zaman anlamı açıkça anlaşılabilir pasukları getireceğiz.

4- Hakkında başka tarihsel kaynakların da mevcut olduğu olayları ele alacağız.

5- Olağan dışı, mantıken olmaması gereken örnekleri tercih edeceğiz.

Yazılan nevuaların nasıl gerçekleştiğini, koyduğumuz bu kriterlere göre kontrol edeceğiz. Bu konuda çok fazla örnek olduğundan sadece bir kaç örneği yer vermekle yetineceğiz.

¹⁷ Kehanetler.

¹⁸ Yeşayau 46, 9.

Babil Şehri'nin Yıkımı

Gelin birlikte Bet Amikdaşın yıkımında parmağı olan Babil hakkında, Yeşayau ve Yirmiyau'nun nevualarını görelim:
 "ve krallıkların görkemi, Kasdimler'in¹⁹ gururunun süsü olan Babil, Tanrı'nın Sedom ve Amora'yı yıkımı gibi olacak. İçinde ebediyen oturulmayacak, ve nesilden nesile meskun olmayacak ve Arap orada çadır kurmayacak ve çobanlar orada sürülerini ağıla kapamayacaklar".²⁰
 "... fakat ebedi bir virane olacaksınız..."²¹

Babil Şehri, birçok ülke ve ulusa hakim olan Babil İmparatorluğu'nun başkentiydi. Yirmiyau ve Yeşayau ise beklenenin tersine şehrin sadece yıkılacağını değil aynı zamanda daima yıkık olarak kalacağını söylemektedirler.

Peki, Babil Şehrine bu nevuadan sonra ne olmuştur?

"... Koreş'in krallığından sonra Babil, önemli bir şehir olmaya devam etmiş Pers İmparatorluğu'nun önemli şehri olmuştur. Ancak yavaş yavaş şehir düzeltilemeyecek şekilde yıkılmıştır. Büyük İskender, onu, kendi dünya imparatorluğunun merkezi şehri yapma hayalini kurmuş ancak ani ölümü bu hayalini gerçekleştirmesine mani olmuştur. Günümüze kadar bir harabe tepesi olmayı sürdürmüştür. Yıkımları, İbrani sözlerinin doğrulanmasında, daimi, dilsiz şahitleridir."

Dr. Philip Biberfeld, Universal Jewish History, pg: 22

Tanah Ansiklopedisi:

"Babil Kenti: M.Ö. ikinci ve birinci bin yılda değişik imparatorlukların başkentliğini yapan kent. Fırat Nehrinin doğusunda, Bağdat'tan 34 km. güneyde, yıkımlarla dolu bir alandan başka hiçbir şey kalmamıştır..."

Eski birçok şehir, özellikle başkent olarak görev yapanları günümüze kadar gelmeyi başarmışlardır. İçlerinde bilinenleri; Yerusalayim, Yeriho, Şam, Tsur (Sur), Tsidon (Sayda), Atina, Roma vs. dönem dönem yıkılmalarına rağmen tekrar inşa edilmişlerdir. Ancak Babil'in bir daha inşa edilmeyeceğine dair bir nevua vardır. Böyle bir şeyin gerçekleşmesini sağlamak için, birisinin şehrin surlarına nöbetçi koyup tarih boyunca inşa etmek isteyenleri alıkoyması gerekir! Kim sonsuza kadar böyle bir şey iddia edebilir? Nesiller boyunca bunun doğru olacağına dair kim böyle bir risk alabilir?

¹⁹ Babil'de yaşayan ulus.

²⁰ Yeşaya 13, 19-20.

²¹ Yirmiyau 51, 26.

İkinci Bet Amikdaşın Yıkımı

Birinci Bet Amikdaş, Kral Şelomo tarafından inşa edilir. 3338 yılında (dünyanın yaratılışından) Bene Yisrael sürgüne çıkar. Yetmiş sene sonra çok küçük bir kısım (Şivat Tsiyon) Ezra ve Nehemya'nın önderliğinde geri döner ve ikinci Bet Amikdaş inşa edilir. 3828 yılında ikinci Bet Amikdaş yıkılır.

Tora'da iki tane uyarı peraşası bulunur. İlki 'Behukotay²²' diğeri ise 'Ki Tavo'.²³

Bu iki peraşada Bene Yisrael'in iki ayrı dönemi anlatılmaktadır ve iki peraşada da Bene Yisrael'in başına çok büyük felaketlerin geleceği söylenmektedir. Hahamlarımız ilk peraşanın birinci, diğerinin de ikinci Bet Amikdaş'ın yıkılışlarını anlattıklarını söylerler. Eğer tarih kitaplarını açarsak Tora'da yazan nevuaların nasıl ardı ardına gerçekleştiklerini görürüz.

Tora, bu uyarı peraşalarında, Bene Yisrael'in manevi açıdan üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmemesi, mitsvaları gerektiği gibi korumaması durumunda başına gelecek cezaları anlatmaktadır. Yani nevuaların yerine gelmesi insanların hareketlerine bağlıdır. Ne yazık ki hem ikinci Bet Amikdaş hem de sonraki sürgün gerçekleşmiş ve Bene Yisrael büyük acılar çekmiştir.

Şimdi bu nevuaların bazılarını görelim:

Düşman Kim ve Nereden Gelecek ?

"Tanrı uzaktan, dünyanın ucundan; bir milleti, dilini anlamayacağın bir milleti kartal uçar gibi senin üzerine getirecek; kocamış olanın şahsına itibar etmeyen, ve çocuklara acımayan sert yüzlü bir millet"²⁴

Bu nevuada anlatılan düşmanın Romalılar olduğunu görmek çok kolaydır:

1- Uzaktan bir millet: Bu tasvir, İsrail'den coğrafik olarak çok uzak olan ve dünyanın bir ucuna kadar hükmeden Roma'ya tam uymaktadır. Nevuada bahsedilen, birinci Bet Amikdaş zamanı İsrail'e hükmeden Babil değildir çünkü coğrafik olarak İsrail'e yakındır. Aynı sebepten dolayı, kastedilen, Mısır da olamaz.

²² Vayikra 26.

²³ Devarim 28.

²⁴ Devarim 28, 49-50.

2- Dilini anlamadığın: Romalılar'ın tarih sahnesine çıkması birkaç yüz senelik bir olaydı ve dili işgaller başlayana kadar doğuda bilinmiyordu. Yahudiler ise, Babil'lilerin dili Aramca'yı ve Mısır dilini tanıyorlardı.

3- Kartal gibi vs.: Kartal, Roma'nın simgesiydi: "daha sonra lejyonun başında duran kartala taç giydirenler geldiler. Bütün kanatlıların kralı ve cesaretlisi olduğu için, onu, imparatorluğun simgesi ve düşmana karşı zaferin müjdecisi olarak gördüler".²⁵

4- Acımayan sert yüzlü: Romalılar, Erets Yisrael'i yıkılana kadar büyük ordularıyla ardı ardına vurdular, isyanları büyük bir acımasızlıkla bastırdılar. Yosef ben Matatyau (Josephus Flavius), Romalı askerlerin sadece silahlıları öldürme emrini almalarına rağmen, yaşlı, çocuk önlerine gelen herkesi öldürdüklerini yazmaktadır.

5- Senin ve atalarının bilmediği: Burada bahsedilen Aşur veya Babil olamaz çünkü bu uluslar daha Tora zamanından beri tanınıyorlardı, ancak Roma birkaç yüz senelik yeni bir millettir. O halde Tora, bize Yahudiler için yeni olan bir milletin Bet Amikdaş'ı yıkacağı haberini vermektedir ve gerçekten de böyle olmuştur.

Esirlerin Mısır'a Satılması

Önümüzde ince ayrıntılarına kadar gerçekleşen başka bir nevua vardır:

"...Aşem, seni gemilerle yine Mısır'a getirecek; ve orada kendinizi köle ve cariye olarak düşmanlarınıza satılığa çıkaracaksınız ve sizi satın alacak olmayacak".²⁶

Ramban da şu şekilde yazar: "Bu sürgünümüzde (ikinci) Titus, onlardan gemiler doldurmuştur ve Romalıların kitaplarında bu şekilde yazmaktadır".

Tarih kitaplarında da aynı tasvire rastlanır:

"Şimdi (Beytar'ın düşüşünden sonra) her şey Roma'nın boyundurluğuna girmiştir. Esirler, çokluktan sayılamayacak sayıda satıldılar. Her köle için bir at parası ödendi. Orada köle olarak satılamayan esirler Gazze'ye pazara getirildiler. ... orada da satılamayanlar gemilere doldurulup Mısır'a götürüldüler".²⁷

²⁵ Yahudi Savaşları 3, 6. Josephus Flavius.

²⁶ Devarim 28, 68.

²⁷ Munter, sayfa 85f, 113.

"Köle olarak satılanların sayısı çok büyüktü. Hevron'daki senelik pazarda o kadar çok sayıda satışa çıkarıldılar ki, bir Yahudi kölenin fiyatı bir atın değerinden bile düşüktü. Geriye kalan satılamayanlar, ya Aza'ya getirildiler ve orada satıldılar ya da Mısır'a köleliğe gönderildiler ve denizde yoldayken, açlıktan gemilerinde öldüler..."²⁸

"... kendisine, içlerinden en güzel ve yapılı görünenleri, zafer yürüyüşü için seçti. Geriye kalanlar: 17 yaşından büyük herkesi Mısır'a köleliğe gönderdi".²⁹

Ayağının Tabanı İçin Dinlenme Yeri Olmayacak

Dünyanın her tarafında Yahudiler'in bir yerden diğerine dolaşmalarının sebebi nedir?

Tora bunu da başından yazmaktadır:

"Ve o milletler arasında rahat bulmayacaksın, ve ayağının tabanı için dinlenme yeri olmayacak, ve Aşem sana orada titreyen yürek, göz sönüklüğü, ve can dermansızlığı verecek, ve önünde hayatın sallantıda olacak ve gece gündüz korkacaksın, hayatından emin olmayacaksın".³⁰

Milletler arasında rahat bulmayacaksın: Yahudiler, topraklarından sürgüne çıkmalarından beri rahat bulamamışlardır. Tora, ölüm korkusunu ve güvensizliğini vurgulamaktadır. Gerçekten de, Yahudi Ulusunun durumu, çok uzun dönemler bu şekilde olmuştur. Kendilerine hiçbir hak tanınmamış, çoğu zaman Yahudi düşmanı kral ve yöneticilerin ellerinde kalmışlardır. Her zaman günün ne getireceği tedirginliğiyle, güvensizlik içinde yaşamışlardır.

Yahudi düşmanlığının dünyada eşi benzeri yoktur ve bugüne kadar bu düşmanlığın tam ve mantıklı bir açıklaması yoktur. Her şey Tora'nın yazdığı gibi gerçekleşmiştir.

Ayağının tabanı için dinlenme yeri olmayacak: Yahudiler ellerinden yolculuk bastonlarını hiç bırakmamışlardır. Sürgündeki toprakların her biri, orada yüzlerce sene kalmış olsalar bile, sadece geçici bir sığınak olmuş, onlar için yabancı bir ülke olarak kalmıştır. Sonuçta kaldıkları yerleri ya pogromlar ya da kovulmaları sebebiyle terk etmişlerdir. Yahudiler tarih boyunca birçok kez kovulmuşlardır: İspanya, Portekiz, İngiltere, Fransa, Almanya, Güney İtalya, Viyana vs.

Bu nevva öyle tam bir şekilde gerçekleşmiştir ki, 'göçmen Yahudi' deyimi sürgündeki Yahudinin bir simgesi olmuştur.

²⁸ E. Schwrer A. History of the Jewish People, Edinburg, 1980.

²⁹ Yahudi Savaşları 6, 9 - Josephus Flavius.

³⁰ Devarim 28, 65-66.

Sürgün Boyunca Erets Yisrael'in Issızlığı

Binlerce senelik sürgün boyunca, normalde verimli olan Erets Yisrael'i, hiçbir milletin ıssızlıktan kurtaramamasının sebebi nedir?

Verimli topraklar: Erets Yisrael birçok kez bolluk sıfatına hak kazanmıştır.

"... süt va bal akan topraklara ..."31

Tora, daha İsrail'e girilmeden söz vermektedir:

"çünkü Tanrı'n Aşem seni iyi ülkeye, akar vadiler, derelerde ve tepelerde çıkan pınarlar ve kaynaklar ülkesine buğday, ve arpa ve asma, ve incir ve nar ülkesine, zeytin yağı ve bal ülkesine götürüyor".32

Neviim Kitaplarına ve Talmud'a baktığımızda Tora'da verilen sözlerin yerine geldiğini, Erets Yisrael'in gelişmekte olan tarıma uygun iklimini, bitki örtüsünü ve halkın refah içinde yaşadığını görürüz. Bu durum birinci ve ikinci Bet Amikdaş zamanında böyleydi.

Talmud'da iki ayrı yerde şu şekilde anlatılır;

"Rabi Yohanan dedi: ve çocuk, keçi boynuzu kestiği zaman, balın ip gibi kolları üzerinde uzandığını hatırlarım".33

"Rami bar Yehezkel'in yolu Bene Berak'tan geçti. Orada incir ağacı altında otlanan keçi gördü. Hurmalardan bal, keçilerden de süt damlıyor ve ikisi birbirine karışıyordu. 'İşte, süt ve bal akan topraklar' dedi".

Devrim - Issızlık!

Toprakların Romalılar tarafından işgaliyle ülke, tam anlamıyla ıssızlığa dönüşür. İki bin senelik bir ıssızlık. Yabancı kaynaklarda da bundan bahsedildiğini görüyoruz. Alman tarihçi Munter yazar: "şimdi (Beytar'ın düşüşünden sonra) her şey Roma boyunduruğunda ancak Filistin, ıssız bir tepeydi..."

Issızlık çok uzun süre devam eder. Rabi Moşe ben Nahman'ın (Ramban) 1267 yılında mektubunda anlattıkları şunlardır:

31 Şemot 3; 8.

32 Devarim 8; 7-8.

33 Baba Batra 91.

".... ve Erets Yisrael hakkında sizlere ne diyeyim? Terk edilmiş, büyük bir ıssızlık. Kutsal olan bir diğerinden daha ıssız. Yerusalayim hepsinden daha fazla, Yeuda ülkesi de Galil'den ..."

Avrupa ve Amerika'dan gelenlerin günlükleri aynı tasvirlerle dolu. Ünlü Amerikalı yazar Mark Twain, 120 sene önceki İsrail'i ziyaretinden izlenimlerini şu şekilde yazar:

"... burada hayalin bile hayat veremeyeceği bir terk edilmişlik var. Tavor Dağına sağ salim gelmeyi başardık... bütün yol boyunca tek bir canlı görmedik. Neredeyse hiçbir yerde ne bir ağaç, ne bir çalılık; kurak toprağın dostları zeytin ve kaktüs bile yok burada...

Erets Yisrael, kül ve çuval içinde duruyor. Tarlaları kururken, üzerinde, gücünü kelepçelerle bağlayan büyüün lanetleri dolaşiyor... Erets Yisrael, artık dünyaya ait değil. Sadece şarkılarda ve geleneklerde kaldı kutsallığı. Rüyalar ülkesi..."

Çözüm

Her şey Tora'da yazan tek bir pasuğun gücünden. Erets Yisrael'in ıssızlığı Tora'da çok önceden haber verilmektedir:

"Ve ben ülkeyi ıssız bırakacağım; ve onda oturan düşmanlarınız şaşacaklar".³⁴

Bu pasuk, mitsvaların korunmaması halinde gelecek olan lanetleri anlatan pasuklardan biridir. Tora, bir bakıma bize iyi bir haber vermektedir. Erets Yisrael, Bene Yisrael ile birlikte sürgünde olacak, halkını yalnız bırakmayacaktır. Binlerce senelik sürgün boyunca Erets Yisrael, ıssızlık ve ümitsizlik içinde olacak ve meyve vermeyecektir. Ta ki gelecekte çocukları ona dönene kadar!

Midraş'ta da bu şekilde yazar:

"ve ben ülkeyi ıssız bırakacağım: Bu Tanrı'nın bir iyiliğidir. Bene Yisrael demesin ki "topraklarımızdan sürüldüğümüz için, şimdi düşmanlarımız gelecek ve orada huzur bulacaklardır. Bu yüzden denmiştir ki 'onda oturan düşmanlarınız şaşacaklar' sizin arkanızdan gelecek düşmanlarımız orada rahat bulamayacaklardır".³⁵

³⁴ Vayikra 26; 32.

³⁵ Torat Kohanim, Vayikra, 26; 32.

Tarihsel gerçeklere baktığımızda ne kadar etkileyici bir nevu! İsrail'i ziyaret edenlerin seyir defterleri, orada yaşayan az sayıdaki nüfusun huzursuzluğunu anlatmaktadır. Bu nevuadaki çarpıcı başka bir nokta ise, nevanın söylendiği sırada Erets Yisrael'in tam tersi bir görünüm çizmesi, verimli olmasıdır. Sürgün başladığında her şey tersine dönmüş büyük bir ıssızlık başlamıştır.

Bene Yisrael'in, topraklarına dönme zamanı geldiğinde yine büyük bir mucize olmuş ve topraklar eski haline dönmüştür. Erets Yisrael, binlerce senelik sürgün boyunca çocuklarına sadık kalmış ve yabancı hiçbir millete meyve vermemiştir.

Prof. Sir John William daha 1888 yılında şunları yazar:

"Bugüne kadar Erets Yisrael'de hiçbir millet ulus olarak temel kurmayı başaramadı. Hiçbir milliyetçi birlik, akım orada otorite kuramadı. Oradaki seyrek kabileler sadece geçici sahipleri olarak oturdular. Görünüşe göre toprağın gerçek sahiplerini bekliyorlar".

Ramban da şu şekilde özetler: "düşmanlarınız şaşacak: Bu iyi bir haberdır. Bütün sürgünler boyunca toprağımızın düşmanlarımızı kabul etmeyeceğinin habercisi. Bu da bize, büyük bir ispat ve verilmiş sözdür. Çünkü dünyada verimli ve geniş olup, şimdi böyle bir yıkım içinde olan başka bir yer yoktur. Sürgüne çıktığımızdan beri hiçbir milleti kabul etmemiş, hiçbir millet onu bayındır hale getirmeyi başaramamıştır".³⁶

Bizler, yukarıdaki Midraş'ın yazıya geçirilmesinden 1600, Ramban'dan 800 sene sonra yaşamaktayız. Bütün sürece kendi görüşümüzle baktığımızda - birinci ve ikinci Bet Amikdaş zamanında Erets Yisrael'in verimliliği, sürgün ile başlayan ıssızlık ve yıkım ve Bene Yisrael'in dönmesiyle yenilenen gelişme - bu nevuada söylenenlerin aynen gerçekleşmesinde, bütün yazılanların kaynağının Tanrı olduğu sonucunu göz ardı etmek mümkün değildir.

Bene Yisrael'in Kurtuluşu

Bene Yisrael'in, topraklarına dönmeye başladığı yüzyılımda, 2000 sene boyunca sahiplerini bekleyen Erets Yisrael'in, halkına ellerini açtığını görmekteyiz. Erets Yisrael tekrar meyve vermekte ve gelişmektedir.

Bu süreç de tıpkı diğerleri gibi önceden yazılmıştır:

³⁶ Ramban Vayikra 26; 32.

"Ve siz, ey İsrail dağları, dallarınızı süreceksiniz, ve kavmim İsrail'e meyvelerinizi vereceksiniz; çünkü yakında gelecekler. Çünkü işte ben sizden yanayım, ve size yöneleceğim ve işleneceksiniz ve ekileceksiniz; ve üzerinizde insanları ve bütün İsrail evini hepsini çoğaltacağım; ve şehirlerde oturulacak ve harap olmuş yerler yapılacak".³⁷

Peygamber Yehezkel, İsrail dağlarına seslenmekte ve ilan etmektedir: "Bene Yisrael, size geri dönüyor, yeşerin ve meyvelerinizi verin."

Yehezkel, Bene Yisrael topraklarına döndüğü zaman, toprağın tekrar meyve vereceğine dair söz vermektedir. Bu nevua günümüzde gözlerimizin önünde gerçekleşmektedir!

Talmud'da³⁸ da şu şekilde yazar: "Rabi Aba; "Kurtuluşun bundan daha açık bir işareti yoktur. Dendiği gibi: Meyvelerinizi vereceksiniz."

Maharşa da bunun üzerine şöyle yazar: "Bene Yisrael, topraklarında olmadığı sürece, toprak meyve vermemektedir. Ancak döndükleri zaman meyve verecektir, bu kurtuluşun açık bir göstergesidir. Bene Yisrael, topraklarına dönecektir.!"

Bu nevuayı kısaca özetlersek:

Erets Yisrael birinci ve ikinci Bet Amikdaş zamanında verimlidir ve gelişmektedir. Tora, mitsvaların korunmaması durumunda, sürgüne gidileceğini ve Yahudi Ulusunun diğer milletlerin arasına dağılacağını söylemektedir.

Tora, sürgün boyunca, toprağın ıssız olacağını, meyve vermeyeceğini yazmaktadır. Bene Yisrael'in dönmesiyle her şey tersine dönecek ve toprak meyve vermeye başlayacaktır.

2000 sene sonra, Erets Yisrael'e dönerken bu nevuada yazılı olan her şeyin nasıl en ince ayrıntısına kadar gerçekleştiğine şahidiz.

³⁷ Yehezkel 36; 8 - 10.

³⁸ Masehet Sanedrin, 98, A.

Nazi Almanyası'nın Sonu³⁹

Megilat Ester'de Almanyanın (Naziler'in) sonuyla ilgili güzel bir ima vardır. Megila'da şu şekilde yazar:

ויכו היהודים בכל אויביהם מכת חרב והרג ואבדן,
 ויעשו בשונאיהם כרצונם: ובשושן הבירה הרגו
 היהודים ואבד חמש מאות
 איש
 ואת פרשנדא
 ואת דלפון
 ואת אספתא
 ואת פורתא
 ואת אדליא
 ואת ארידתא
 ואת פרמשתא
 ואת אריסי
 ואת ארידי
 עשרת אינתא
 בני המן בן המדתא צורר היהודים הרגו ובבזה לא
 שלחו את ידם: ... ותאמר אסתר אם על המלך
 טוב, ינתן גם מחך ליהודים אשר בשושן לעשות
 כדת היום ואת עשרת בני המן יתלו על העץ:

("Ve Yahudiler, Şuşan Şehrinde beş yüz kişi öldürdüler ve yok ettiler. Ve Yahudilerin düşmanı Hammadata'nın oğlu Haman'ın on oğlunu, Parşandata'yı ve Dalfon'u ve Aspata'yı ve Porata'yı ve Adalaya'yı ve Aridata'yı ve Parmasta'yı ve Arisay'ı ve Ariday'ı ve Vayzata'yı öldürdüler; fakat çapula el uzatmadılar. ... ve Ester dedi: eğer Krala iyi görünürse Şuşan'da olan Yahudilere bugünün buyruğuna göre yarın da yapmaya⁴⁰ izin verilsin, ve Haman'ın on oğlunu dar ağacına assınlar".)

³⁹ Megila, Tora'dan olmamasına rağmen gelecekle ilgili imalar bulunduğu için buraya konmuştur. Buradan megilanın da derin anlamlar içerdiğini görebiliriz!

⁴⁰ Bugünkü kanuna göre yarın da Yahudiler'in düşmanlarını öldürmesine izin verilsin.

Sorular:

1- Önceki pasuklarda Aman'ın oğullarının öldürüldüğü yazmasına rağmen neden Ester, kraldan Aman'ın on oğlunun asılmasını ister?

2- Tüm Tanah'da olduğu gibi, Megilanın yazılmasında da bir geleneğimiz vardır. Buna göre bazı harfler küçük, bazı harfler ise büyük yazılır. Yukarıda Aman'ın oğullarının ölümünü anlatan bölümde üç harf küçük yazılmıştır: ת (פרשנדת), ש (פרמשנת), ו (וינת) bir harf de büyük yazılmıştır; ו (יתא)

Bu harflerin anlamı nedir?

Megilanın Şifresi

Hahamlarımız, Megila'da 'kral' kelimesinin tek başına ('Kral Ahaşveroş' gibi değil) yazıldığı her yerde kast edilenin (basit anlamının dışında, daha derin bir anlamda) "dünyanın Kralı Tanrı" olduğunu söylerler. O halde, Ester, "krala" yöneldiğinde kasıt Tanrı'dır ve Ester Tanrı'dan Aman'ın on oğlunun ağaca asılmalarını istemektedir. Ancak Megila, Aman'ın on oğlunun öldüğünü daha önce yazmaktadır? Fakat, burada anlatılan; Ester'in, gelecekte de, 'yarın', Aman'ın on oğlunun asılmasını istemesidir.

Ester kimlerin asılmasını istedi? Tarihte Aman'ın on oğluna tekabül gelen kişiler kimlerdir? Burada bahsedilen tarihsel olay nedir?

Nürnberg Mahkemeleri

İçinde Soykırım'ın gerçekleştiği İkinci Dünya Savaşı 1939 yılında başlar ve 1945 yılında Amerika, Fransa, Rusya ve İngiltere'nin Nazi Almanya'sını yenmesiyle son bulur.

1946 yılında, Almanya'nın Nürnberg Şehrinde, on bir kişi savaş suçluları olarak ölümle yargılanırlar. Bu kişilerin isimleri (ישי) şöyledir: Georing (Hitler'in yardımcısı ve Hava Kuvvetleri Komutanı), Frick (İç İşleri Bakanı), Ribbentrop (Dış İşleri Bakanı), Keitel (Genel Kurmay Başkanı), Kaltenbrunner (Polis Teşkilatı Şefi), Streicher (Antisemit Gazete Editörü), Sauckel (Kölelik Şefi), Jodl (General), Frank (Krakow'daki Yahudi Kasabı), Rosenberg (Nazi Partisi Filozofu), Seyss-Inquart (Nazilerin Hollanda Sorumlusu)

Megilat Ester'le İlgisi Nedir ?

Mahkemenin yapıldığı günlerde, suçluların kurşuna dizilerek mi, asılarak mı cezalandırılacakları hakkında tartışma yapılır ve mahkeme asılmalarına karar verir. Aynen Megila'da Ester'in istediği gibi; "...dar ağacına assınlar"

Newsweek, suçluların asıldığı ipin tahtadan bir dar ağacına bağlı olduğunu rapor eder.

Tıpkı Megila'da Ester'in isteğidir; "dar ağacına".

Ancak hala uyuşmayan bir nokta vardır, Ester on kişinin asılmasını istemiştir fakat burada yargılananların sayısı on birdir.

14 Ekim'i 15'e bağlayan gece Georing, intihar ederek Hitler'e katılır! Diğer on kişi, mahkemenin karar verdiği gibi asılırlar! Aynen Ester'in rızası gibi.

Tarih

Suçluların asıldığı tarih 1946 senesinin Tışri ayıdır. (כ"א תשרי תשי"ו) = (21 Tışri 5747)⁴¹

Bu tarih de Megila'da yazan büyük ve küçük harflerle ima edilmiştir. Üç küçük harf seneye tekabüldür: תשי"ו⁴² (5747) , bir büyük harf ise ו altı bininci yıla imadır .

Purim

Streicher'in asılması sırasında hayret verici başka bir olay daha olmuştur. Ertesi gün gazetede şu şekilde yazar:

"... Streicher ipe doğru geldiği zaman gözlerini subaylara ve dünya gazetelerini temsil eden sekiz gazeteciye doğru baktı... gözleri nefret ateşiyle dolu Streicher, görgü şahitlerine bakıp,"Purim Bayramı 1946" diye haykırdı. Aynı dakikada altındaki kapak büyük bir darbe sesiyle açıldı...!

(New York Journal, 16 Oct. 1946)

New York Times da aynı haberi verdi: "...purim feast, 1946 (a reference to a Jew - Baiter of fifth century BC who was hanged.)"

⁴¹ 21 Tışri günü Yahudi takviminde Oşana Raba olarak bilinen gündür. Bu gün, Yahudilik'te, ilahı yargı kararının mühürlendiği gündür. Ve bu on mahkum, tam da bu tarihte idam edilmişlerdir.

⁴² $n = 400 + \omega = 300 + \nu = 7 = 707$. İbrani tarihini miladi takvime çevirmek için 240 eklenir. Yani $707 + 240 = 947$ Bir sene fark ibrani takvimine göre yıl başı olan 1 Tışri ile miladi takvime göre yıl başı olan 1 Ocak arasındaki farktır. Yani ibrani takviminde sene değişimi birkaç ay önce olur.

Garip bir haykırış! Belki de Streicher bunun, Aman'ın on oğlunun asılmasının bir tekrarı olduğunu biliyordu... Tıpkı binlerce sene önce Ester'in istediği gibi!

Tora'da Soykırımı ima

Soykırımın da (השואה) haberi Tora'da önceden verilmiştir:

ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך, וקם העם הזה וזנה אחרי אלוקי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבו, ועזבני והטר את בריתי אשר כרתתי אתו: וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים והסתרתני פני מהם והיה אכול, ומצאהו רעות רבות וצרות, ואמר ביום ההוא לא על כי אין אלוקי בקרבי מצאתי הרעות האלה: אנכי ה' סתתר אסתיר פני ביום ההוא, על כל הרעה אשר עשה, כי פנה אל אלוקים אחרים (דברים לא, טז - יח)

"Ve Hashem, Moşe'ye dedi: işte, sen atalarınla uyuyacaksın ve bu kavim kalkacak, aralarında bulunmak üzere gitmekte oldukları ülkelerin yabancı ilahları ardınca zina edecekler, ve beni bırakacaklar, ve onlarla ettiğim anlaşmamı bozacaklar. Ve o gün onlara karşı öfkem alevlenecek, ve onları bırakacağım, ve onlardan yüzümü saklayacağım, ve onlar yenilip bitecekler, ve onlara çok sıkıntılar erecek ve o gün diyecekler; Aramızda Tanrı olmadığı için değil midir ki bize bu kötülükler erdiler? Ve başka ilahlara dönmekle yaptıkları bütün kötülüklerden dolayı ben o gün mutlaka yüzümü saklayacağım".⁴³

Yahudi halkının, büyük bir yıkıma uğrama olasılığının bu pasuklarda açık ve vurgulu bir şekilde yazdığı görülmektedir. Bugün, bulunduğumuz noktadan geriye baktığımızda bu dehşet verici bir görüntüdür. Anlatılanlar gerçeklere aynen uymaktadır. Ne yazık ki, Yahudi halkı, Tanrı'yla yapılan anlaşmayı bozmuş, Tora'nın emirlerini bırakmış ve bunun sonucunda da tarihte benzeri olmayan bir şekilde cezalandırılmıştır.

⁴³ Devarim 31; 16-18.

Neslimizde Soykırım başta olmak üzere tüm felaketler halktan çoğu kişinin Tanrı'yı inkarına sebep olmuştur. Soykırım'ın büyüklüğü ve sıradışılığı, hiçbir mantığa uymayışı, çoğu kişinin Tanrı'nın denetiminden şüphe etmesine neden olmuştur. Nasıl olur da Tanrı olanları seyretmekle yetinmiştir? Ancak dikkat edersek, bu ince ayrıntı bile Moşe'nin anlattıklarında yazmaktadır; "ve o gün diyecekler, aramızda Tanrı olmadığı için değil midir ki bize bu kötülükler erdiler?"

İşte, bu yüzden olaylar Tora'da önceden anlatılmıştır. Acı çeken nesillerin, büyük felaketler geldiği zaman Tanrı'yı inkar edecekleri Tora'da yazılmıştır. Böylece anlaşılın ki her şey binlerce sene önce haber verilmiştir ve bu da Tanrı'ya olan inkarın çürütülmesidir. Tanrı kendisinin mevcut olduğunu ancak yüzünü saklayacağını ilan etmiştir. Yazdığı gibi: "...ben o gün yüzümü mutlaka saklayacağım".

Pasuk devam edip yazmaktadır; "ve şimdi kendiniz için bu ilahiyi yazın ve onu Bene Yisrael'e öğret; onların ağzına koy ta ki, bu ilahi Bene Yisrael'e karşı benim için şahit olsun".

Tanrı, bu ilahinin yazılmasını ve öğretilmesini istemiştir. Bu şekilde halk, yazılanları okuyarak dikkatli olacak ve Tanrı yolundan ayrılmayacaktır ve eğer ayrılırsa o zaman başına gelecekler bunlardır.

Başka ilginç bir nokta da, yukarıdaki bölümde חַמּוּשׁ (soykırım) kelimesinin ellişer harf aralıklarla yazılı olduğu ortaya çıkmıştır!

Arkeolojik Bulgular

Son senelerde ortaya çıkan arkeolojik bulgular, modern Tanah araştırmacılarının, Tanah'a bakış açılarını değiştirmelerini mecbur kılmıştır. Bu bulgular, Tanah'da yazılanların ve hahamlarımız tarafından nesillerce iletilen Sözlü Tora'nın doğrulanmasında önemli değişikliklere sebep olmuşlardır.

Şunu belirtmek gerekir ki, Tora'nın gerçekliğine dair hiçbir onaya ihtiyacımız yoktur. Arkeolojik bulguları, sadece inancımızı güçlendirmek için Tanrı'nın bize verdiği bir araç şeklinde görmek gerekir.

Bazı bilim adamlarının son bulgular hakkındaki görüşlerini iletelim:

"Son bulgular, araştırmacıların Tanah'a yaklaşımlarını değiştirmiştir. Artık Tanah'ı birinci dereceden tarihin kaynağı olarak görmekteler. Araştırmacıların görüşleri sadece Tanah'da anlatılan olayların, Mısır, Aşur ve Kenaan kaynaklarında da kendi görüş açılarından anlatıldığının bulunmasıyla değişmemiştir... Araştırmacıların görüşleri değişmiştir çünkü Tanah'da yazılanlar artık bir boşlukta değiller. Bugün Tanah'daki ülke ve devletleri, önderleri, adetleri ve kanunları anlatan tabloyu çok iyi bilmekteyiz... Hiçbir yazar, olayların meydana gelmesinden yüzlerce sene sonra bu hikayeleri yazmış ya da uydurmuş olamaz. Bugün, bu geleneklerin hayret verici bir güvenilirlikle aktarıldığından şüphe eden ciddi hiçbir bilim adamı yoktur".

Dr. Yohanan Aharoni

"Uzun zaman Tanah dönemi arkeolojisiyle uğraştım. Bugüne kadar topraktan Tanah'da yazanlarla çelişki içinde olan hiçbir madde çıkarmadım ya da herhangi bir eski şehri keşfetmedim veya herhangi arkeolojik bir bulguya rastlamadım".

Prof. Nelson Glick

Yosef Mısır'da

Tanah Dünyası Ansiklopedisinde şu şekilde yazar:

"... Yosef'in hikayelerinde anlatılan ayrıntılar Mısır kültüründen tanınırlar...'M.Ö. iki bininci yılda krallık avlusunda bolluk, şemi soyundan bir kişinin yükselişi.' M.Ö 12 yüzyıldan olan Papirüs Haris'de, İsrail ve Suriye kökenli bir kişinin prene dönüştüğünü ve tüm Mısır Halkına talimat verdiğini okumaktayız

...Yosef'in atanması, kral avlusundaki tören, kralın doğumgünü, hapishanedeki esirlerden yükümlü gardiyan... Bütün bunlar, olayları anlatan kişinin ülkeyi, yaşam tarzını, yönetimini yakından tanıdığına işarettir.

Potifar, Potifera, Osnat, Tsafenat Paneah gibi isimler de Mısır'ı andırmaktadır... Yosef ve Yaakov'un mumyalanması ve bu süre zarfındaki yetmiş yaş günü, belirgin bir Mısır geleneğidir".

Werner Keller kitabında (The Bible as History) şu şekilde yazar: "Nil ülkesinde bir şehir bugüne kadar Yosef ismini korumuştur... 'Bahar Yosef' çok eski su kanalı, bugün de sadece köylüler değil bütün Mısırlılar tarafından anılır. Halk arasında Tanah'daki Yosef'in hikayeleri dolaşmakta ve hikayelerde Yosef, Firavun'un büyük veziri lakabıyla anılmaktadır".

Yosef'in Traş Olması

Eski Mısır'da, Firavun karşısına çıkacak kişi traş olmak zorundaydı. Pasukta da bu şekilde yazmaktadır:

"... (Biri Yosef'in) Saçlarını kesti, (Yosef) giysilerini değiştirdi ve Paro'ya geldi".⁴⁴

Yosef'in Atanması

Eski Mısır'da krallığa veya bakanlığa atama, kişinin eline yüzük verilerek olurdu. Yosef'in atanmasını anlatan pasukta da bu şekilde yazar:

"ve firavun mühürünü parmağından çıkardı ve onu Yosef'in eline koydu ve ona ince keten esvap giydirdi...".⁴⁵

Pasukta yüzüğün, Yosef'in parmağına değil eline koyulduğu yazmaktadır. Çünkü Mısır'da adet yüzüğün el içine verilmesidir.

Yosefi satın alan kişinin ismi olan Potifar, Mısır'da yaygın olan bir isimdir. Mısır dilinde bu 'fa- di- fa- Ra' olarak hecelenir ve 'Ra Tanrısından hediye' anlamına gelir.⁴⁶

Yedi İnek

"ve işte, ırmaktan bakılıştta güzel ve ette semiz yedi inek çıktı ve sazlar arasında otlanıyorlardı".⁴⁷

Schalom Avraam Yehuda, "Ever ve Erev" adlı kitabında şu şekilde yazar:

"... doğaldır ki, Mısır kralı firavun rüya görürse bu Mısır'a özgü olmalıdır. Bunu anlamak için bilmek gerekir ki Mısırlılar gıda tanrısı Hat Hur'u inek görüntüsünde yapmışlardır. Mısır ülkesi yedi ülkeye ayrıldığı için ve her ülkenin kendi gıda tanrısı olduğu için yedi inek tanrıça Hat Hur'dur".

Ramses'in eşi Nefrat Amri'nin mezarında, giden yedi inek görünür.. Başka bir mezarda yanyana otlayan yedi inek ve yanlarında, onlara tütsü sunan Hat Hur rahipleri görülür. Hat Şafsut tapınağında otlayan yedi inek resmi bulunur. Bu resim Yosef'in rüyasını andırır.

⁴⁴ Bereşit 41, 14.

⁴⁵ Bereşit 41, 42.

⁴⁶ Werner Keller, The Bible as History sf: 91.

⁴⁷ Bereşit 41, 2.

On Bela - IPUWER Papirüsü

Mısır'daki on belanın gerçekliğini doğrulayan bir papirüs bulunmuştur. 1828 yılında Hollanda'daki Laydan müzesi tarafından alınan papirüsün katalog numarası 344'tür. Papirüsün iki tarafı yazılı olup toplam on yedi sayfadan oluşur. Sayfaların çoğunda on dört satır vardır ve ilk sayfanın üçte biri kalmıştır, dokuz ve on altıncı sayfaların durumu ise oldukça kötüdür.

Bulduğundan beri değişik tercüme denemeleri olmuş ve en sonuncusu 1909 yılında araştırmacı Allan Gardener tarafından yapılmıştır. Tarihi, Mısır çıkışından 600 sene önce olduğu sanıldığı için tarih kitaplarında hatırlatılmadan saklanmıştır. Papirüsteki Mısır'a gelen felaketlerin anlatımı ile, Tor'a da anlatılan on bela arasındaki büyük benzerliği bulan Prof. Immanuel Velikovsky'dir.

Profesör kitabında şöyle yazar:

"... Tanah'ı okuyup araştırdım ancak Mısır tarihini anlatan kitaplarda bu felaketleri hatırlatan hiçbir şeye rastlamadım. Ta ki, Nil Nehrinin kana bulanmasına yakınan, İpuwer'in papirüsünü bulana dek.

Kaynağın izini bulmaya çalıştım ve Allan Gardener'in 1909 yılında yaptığı tercümenin olduğu basımda buldum... Yazılanlar üzerinde yaptığım inceleme beni sadece olmuş bir doğa felaketi değil aynı zamanda yazılanların on belanın tam bir tasviri olduğu kanısına getirdi. ... Anlatılanlar arasında o kadar çok benzerlik vardı ki birkaç sene sonra belgeyi İngiliz araştırmacı John Grastner'a gönderdiğimde, bana, papirüsteki metnin ona Şemot kitabının kopyası gibi geldiğini söyledi!"

Yazan kişinin anlatım tarzına göre, anlatılanların gelecekle ilgili bir kehanet ya da şarkı değil, fakat kendisinin görgü tanığı olduğu, geçmişte Mısır'da olan üzücü ve sıra dışı felaketlerin bir anlatımı olduğu anlaşılmaktadır. Profesöre göre, bu papirüsün zamanı Mısır çıkışına denk olup, papirüs olay yerinden bir rapordur.

Papirüsle Tora'daki pasuklar arasındaki benzerliğin bir bölümünü getirelim

ŞEMOT KİTABI	PAPİRÜS
Ve bütün Mısır ülkesinde kan vardı. (7;21)	Tüm ülkede bela, kan her yerde.
İrmakta olan bütün sular kana döndüler. (7;20)	Nehir kan oldu.
Ve ırmak koktu (7; 21)	İnsanlar tatmaktan cayıyorlar, insanoğlu kana susadı.
İçecek su için ırmağın etrafını kazdılar, çünkü ırmağın suyunu içemiyorlardı. (7;25)	Bunlar sularımız mı? Bu mutluluğumuz mu? Ne yapacağız? Her şey yıkıldı?
İşte Aşem'in eli kırdı olan hayvanların üzerinde, atların, eşeklerin, develerin, sığırların, ve koyunların üzerinde; çok ağır kırgın olacak. (9; 3)	Tüm hayvanlar ağlıyorlar, sığırlar gürlüyorlar.
Ve dolu bütün Mısır diyarında insandan hayvana kadar bütün kırdı olan her şeyi vurdu, ve kırdı olan her ağacı kırdı. (9; 23 - 25)	Ağaçlar yok oldular. Gerçekten kapılar, direkler, duvarlar ateş tarafından yendi.
Kırın ağacında ve otunda hiçbir yeşillik kalmadı. (10; 15)	Mısır ağlıyor. Krallık sarayı ki, arpa, buğday, balık, kaz ona ait, refahsızlık içinde.
Dolu her şeyi vurdu kırın bütün otunu kırdı. (9; 25)	Meyve sebze bulmak yok... Açlık.
Hayvanlar eve getirilmezlerse, onların üzerine dolu incek ve öleceklerdir. (9; 19)	Bak sığırlar terkedilmişler ve onları toplayan yok. Herkes kendi ismine mühürlü olanı arıyor.
Ve geceleyin firavun, kendisi ve bütün kulları ve bütün Mısır'lılar kalktılar; ve Mısır'da büyük feryat vardı, çünkü içinde ölü olmayan ev yoktu. (12, 30)	Gerçekten öyle, prens çocukları duvarlara atılmış. Şimdi Mısır'da büyük çılgınlıklar..
Ve Aşem onlara yol göstermek için gündüzün bulut direğinde ve geceleyin onlara ışık vermek için ateş direğinde önlerinde gidiyordu. (13; 21)	Bak, ateş yükseklerle yükseklerle çıktı, alevi ülkenin düşmanları önünde gidiyor.
Mısırlılardan gümüş, altın şeyler ve esvap istediler. (12 ;35)	Cariyeler ev sahibelerinin takılarını giyiyorlar.

Kızıl Deniz'in Yarılması

Prof. Immanuel Velikovsky'nin kitabında şöyle yazar:

"El - Aris'de son yüzyılın altmışlı yıllarında, Mısır ve İsrail aradındaki küçük bir kasabada, siyah granit taşından, yazılı mezar taşı bir turistin dikkatini çeker. Bölgedeki araplar bunu sığırlarına yemlik olarak kullanmışlardır. Mezar taşı, tasvir ve tercüme denemelerinin yapıldığı 1890 yılında hala yemlik olarak kullanılmış, bulunduğumuz yüzyılda İsmaliye müzesine nakledilmiş ve yeni tercüme denemeleri yapılmıştır.

El-Aris'de bulunan mezar taşı, tanıdığımız kralların isimlerini, sarayları ve coğrafik yerleri içermesine rağmen fazla dikkat çekmemiştir. Yazı Ptolemy ya da Helen dönemine ait olmasına rağmen çok daha önceki bir dönemi anlatmaktadır.

"... ülke oldukça hastalıklıydı. Kötü onun payıydı. Sarayda çok büyük bir kargaşa vardı... Dokuz gün boyunca kimse saraydan çıkamadı ve bu dokuz kargaşa günü süresince öyle büyük bir fırtına vardı ki hiçbir tanrı ve hiçbir kimse başkasının yüzünü görmedi..."

Firavun ve lejyonun ilerleyişi, ülkeyi karartan kargaşa ve fırtına tasvirleri içinde anlatılmaktadır. Aşağıda anlatılan yere gelirler:

"majesteleri(eksik kelimeler) Pi-Haruti (Pi Ahilot, Bene Yisrael'in deniz kenarında konakladığı yerdir. Pasukta yazdığı gibi: "ve işte Mısırlılar ... deniz kıyısında Pi-Ahilot yanında Baal-Tsefon önünde konaklamakta iken onlara yetiştiler." (Şemot 14; 9)) adıyla anılan yerde bulunurlar.

Birkaç satır sonra firavunun muhteşem bir güç tarafından atıldığı yazar: "o...(eksik) tarafından yükseklere atıldı. O gökyüzüne çıktı. O artık yaşamıyor." ["ve Aşem, Mısırlıları denizin ortasına silkip attı". (Şemot 14; 27)]

Eval Dağındaki Mizbeah (SUNAK)

Haifa Üniversitesi'nden Adam Zartel, İsrail ve yurtdışından araştırmacıların başında, Eval Dağı'nda yaptığı kazılarda Yeoşua Kitabına ve Masehet Zevahim'e uyan bir mizbeah bulur. Arkeologların fikrine göre bu Yeoşua'nın yaptığı mizbeaktır.

Pasukta belirtildiği gibi:

"O zaman Yeşua Eval Dağı'nda İsrail'in Tanrı'sı Aşem'e bir mizbeah, Aşem'in kulu Moşe'nin seriat kitabında yazılmış olduğu gibi üzerine kimsenin demir kaldırmadığı yontulmamış taşlardan bir mizbeah yaptı; ve onun üzerinde Aşem'e yakılan takdimeler arz ettiler ve selamet takdimeleri kurban ettiler".⁴⁸

Arkeologlar tarafından bulunan kalıntılar şunlardır:

1- Yontulmamış taşlardan yapılmış büyük bir mizbeah (demirle yontulmuş taşlardan mizbeah yapmak Tora'ya göre yasaktır!).

2- Ortaya çıkarılan yerin ölçüleri, Zevahim⁴⁹ ve Midot⁵⁰ Mişnaları'nda belirtilen ölçülere uymaktadır. Mizbeahın köşeleri, dört ana yöne doğru, mişnalarda⁵¹ yazdığı gibi büyük bir titizlikle yönlendirilmişlerdir.

3- 942 tane kemik bulunmuştur ve kemiklerin hepsi mizbeah üzerinde işlem yapılması mümkün olabilen Kaşer hayvanlara aittir. Kemiklerin çoğu eklemelerinden kesilmiş ve açık hava ateşinde yakılmışlardır. Bu ateş şekli, etin yenmek için yakılmadığına ancak açık bir şekilde (fırında vs. değil) yakıldığına işarettir. Bu, Tora'da yazan 'korban' kurallarına tamamen uymaktadır. Bulunan hayvan kalıntıları üzerinde yapılan araştırmalar, hayvanların Tora'da emredildiği gibi, erkek ve bir yaşlarında olduklarını göstermektedir.

4- Mizbeahın etrafında bir duvar bulunmuştur. Mizbeahın üstüne taştan yapılmış bir rampa yükselir ki bu Kohenlerin mizbeaha çıkmaları içindir ve Tora'da da aynen bu şekilde yazmaktadır.

5- Bölgede yapılan incelemeler, yerin M.Ö. 13 yy'ın ikinci yarısına ait olduğunu göstermektedir ki bu da Mısır'dan çıkış dönemine denk gelir.

6- Diğer milletlerin yaptıkları sunakların tersine burada hiçbir resim vs. bulunmamıştır.

7- Tüm alan, avlular halinde düzenlenmiş, fazlaca miktarda kemik ve çömlek kırıkları bulunmuştur. Mizbeahın içinde bulunan kemiklerin tersine bunlar yanık olmayıp, etleri yenmiştir. (Anlaşılan o ki, bu avlularda seudalar düzenlenmiştir. Tora'da da açıkça yazdığı gibi.⁵²)

⁴⁸ Yeşua 8; 30.

⁴⁹ Korbanlarla ilgili kural ve ayrıntıların anlatıldığı mişnalar.

⁵⁰ Bet Amikdaş ve ölçüleriyle ilgili bilgilerin anlatıldığı mişnalar.

⁵¹ 1. Öğreti. 2. Sözlü Tora'nın Moşe Rabenu'dan itibaren nesilden nesile aktarılan ayrıntı ve kurallarının toplandığı, ard arda gelen birkaç nesil *Tana* tarafından düzenlendikten sonra, Rabi Yeuda Anasi tarafından derlenerek kitaplaştırılan öğretiler.

⁵² Devarim 27, 7.

Keşiflerin Sırları

Arkeolog Yigal Yadin, kitabı Hatsor'da (sf: 193-198) bölgede yaptığı kazıları anlatırken şöyle yazmaktadır:

"Bu bir gerçek ki, asıl rehberimiz Tanah olmuştur. Bir arkeolog olarak, bir elimde Tanah ve diğer elimde kürekle çalışmaktan daha büyük heyecan düşünemiyorum. Ve bu Şelomo zamanına ait buluşların sırrıdır.."

Şelomo zamanında inşa edilen Megido'da yaptığı kazılardaki tecrübesine göre Hatsor'da yaptığı kazılar sonucunda benzer yapılar bulunduğu da şunları ekler:

"Sadece Şelomo'da yazanlardan edindiğimiz sonuçlar onaylanmadı aynı zamanda Şelomo'nun icraatlerini anlatan Tanah'ın gerçekliği de onay kazandı ve sevincimizin sınırı yoktu.

İşçilerimizi etkilemek için yaptığımız "oyun" hatırımdadır. Kapının görünümü daha bulunmadan, Megido'daki giriş planını Hatsor'daki alan üzerine işaretledik ve köşeleri ve duvarları işaretlemek için çivi çaktık. Daha sonra işçilere işaretlere göre kazmalarını ve "burada duvar bulacaksınız", "burada oda bulacaksınız" diye söyledik. "Kehanetlerimiz" doğrulanınca, gözlerinde değerimiz ölçülemeyecek kadar arttı. Bizleri birer sihirbaz gibi gördüler. Ancak, işçilerimizin çoğu Kuzey Afrika'dan göçmenlerdi ve Tanah'ı ayrıntılı olarak bilmiyorlardı. Şelomo'nun, Hatsor, Megido ve Gezer'de yaptıkları üzerine Tanah'da anlatılanları okuduğumuzda, saygımız en alt seviyeye düşerken, Tanah'ın değeri ise gözlerinde göklere çıktı".

TORA ŞEBEAL-PE (SÖZLÜ TORA)

"Moşe Sinay'da Tora'yı aldı ve Yeşua'ya ilette ve Yeşua Zekenime ve Zekenim Navilere ve Naviler Anşe Keneset Agedola'ya ilette (Avot 1:1)."

Dünyanın yaratılışından itibaren 2448. yılda Moşe Rabenu Tora'yı Sinay Dağı'nda aldı. Yazılı Tora 248 mitsvot ase (pozitif emirler) ve 365 mitsvot (negatif emirler) olmak üzere 613 mitsva içerir. Yazılı Tora ile birlikte Tanrı Moşe'ye her mitsvanın yapılabilmesi için gerekli açıklamaları ve ayrıntılarını yani Tora Şebeal-Pe 'yi (Sözlü Tora) verdi.

Hahamlarımızın Sözlü Tora'nın verilmesine dair söylediklerine birkaç örnek:

"Tanrı'nın kendisi ile Bene-Yisrael arasında, Sinay Dağı'nda Moşe'nin eline verdiği kanunlar ve hükümler ve **Toralar** bunlardır".¹ [Çoğul halde yazılı olan] Toralar [sözcüğü şunu] öğretir: Bene Yisrael'e iki Tora verildi: Tora Şebihav (Yazılı Tora) ve Tora Şebeal-Pe (Sözlü Tora)".²

Tora şemita mitsvasının kurallarını açıklarken "ve Tanrı Moşe'ye Sinay Dağı'nda söyleyip dedi" şeklinde yazar. Bütün Tora Sinay'da verildiğine göre pasukta özellikle bu mitsva ile ilgili olarak Sinay Dağı'nda demesine ne gerek vardır? Ancak Tora gösteriyor ki şemita mitsvasının kuralları, açıklamaları ve ayrıntıları nasıl Sinay'da söylenmişse, bütün mitsvaların ayrıntıları da aynı şekilde Sinay'da Yazılı Tora ile birlikte verilmiştir.³

"Ve taş levhaları ve yazdığım Tora ve emirleri öğretmek için onları sana vereceğim".⁴ Bu pasuktaki "Taş levhalar (luhot aberit)" - On Emir'i, "Tora" - Tora Şebihav'ı (Yazılı Tora), "mitsva" - Mişna'yı, "yazdığım" - Tanah'ın Neviim ve Ketuvim kısımlarını, "öğretmek için" - Gemara'yı ima eder. Bu, hepsinin Moşe'ye Sinay'da verildiğini gösterir.⁵

¹ Vayikra 26, 46.

² Torat Koanim.

³ Torat Koanim.

⁴ Şemot 1, 12.

⁵ Berahot 5.

Bunun yanında Tora'da Sözlü Tora'nın varlığını ima eden ve Tora'nın Tora Şebeal-pe olmadan anlaşılamayacağını gösteren yerler vardır:

Örneğin Tora "şehita" mitsvasını şu şekilde yazar:

"..seçeğim yer senden uzaksa, o zaman Tanrı'nın sana verdiği sığırlardan ve sürülerinden [hayvanları] sana emrettiğim şekilde keseceksin".⁶ Tora'ya baktığımızda bu mitsvanın hiçbir yerde açıklanmadığını görürüz. Öyle ise Tanrı nerede bu kuralları emretmiştir? Nasıl olmuş da biri kalkıp Moşe'ye 'kimse bize şehita kuralları diye bir şey öğretmedi' dememiştir? O halde pasukta geçen "emrettiğim şekilde" sözler, kaçınılmaz olarak Tora Şebeal - Pe'den bahsetmektedir. Tanrı bu mitsvanın kurallarını Tora'ya yazmamış ve onlara sözlü olarak ayrıntıları ile iletmiştir. Buna göre bugüne kadar tüm Bene Yisrael aynı şekilde kesim yapar ve bunların hepsi Moşe'ye Sinay'da verilen kurallardandır.

Şimdi Tora Şebeal - pe'nin gerekliliğini gösteren birkaç örnek görelim:

Yazılı hiçbir belgeyi sözlü yardım olmadan okumak mümkün değildir:

Talmud'ta bu konuyla ilgili şu hikaye geçmektedir⁷:

"Bir goy⁸ Şamay'a gelir ve ona sorar: Kaç tane Tora'nız var? Şamay cevap verir: İki tane, Tora Şebihtav ve Tora Şebeal - Pe. Goy Şamay'a şöyle der: Yazılı olana inanıyorum ve sözlüye inanmıyorum. Beni yalnız Yazılı Tora'yı öğretmek için Yahudi yap. Bet Şamay onu tersler ve dışarı çıkartır. Goy bu kez İlel'e gelir ve İlel onu Yahudi yapmayı kabul eder. İlk gün ona "alef", "bet", "gimal", "dalet"i öğretir (bunlar İbrani alfabesinin ilk harfleridir). İkinci gün ise ona bu harflerin isimlerini ters olarak öğretir (ilk gün "alef" olarak tanıttığı harfi bu kez [alfabenin son harfi] "tav" olarak tanıtır. Benzer şekilde ilk gün "bet" olarak tanıttığı harfi ikinci gün "şin" olarak tanıtır vs.). Goy bunu çok garipser: Dün bana böyle öğretmedin?! İlel cevap verir: Bana nasıl inanıyorsan Tora Şebeal - Pe'ye de inan!"

İlel'in burada demek istediği: Tora Şebihtav'ı Sözlü Tora olmadan öğrenebilmeyi nasıl düşünebilirsin? Harflerin bile ne şekilde okunacağını öğreten geleneksel bilgi olmadan okumaya başlaman mümkün mü?

⁶ Devarim 12, 21.

⁷ Şabat 31b.

⁸ 1. Yahudi olmayan kişi. 2. Tanah'ta aynı zamanda millet, ulus anlamında da geçer.

Bu sadece Tora söz konusu olduğunda değil her konuda geçerlidir. Yazılı hiçbir dili o yazının nasıl okunacağını öğreten talimatlar olmadan okumak mümkün değildir. Sadece harfin şeklini görüp onun nasıl seslendirildiğini, bize kimse söylemeden nasıl bilebiliriz? Yazılı bir kelime veya cümlenin ne anlama geldiğini; başkalarının gözüyle yapılan yorumla değil de, bizzat bunu yazanın ne demek istediğini nasıl bilebiliriz?

Birkaç yüzyıl önceden konuşulan İngilizce'yi veya diğer eski dilleri bugün bu konuda öğrenim görmüş belli kişiler dışında kimse ne konuşabilir ne de anlayabilir. Çünkü günümüzün İngilizce'si gelişmiş ve o zamankinden çok farklı bir dil haline gelmiştir. Bunun gibi bütün nesiller boyunca içinde yazılı bulunan mitsvaları yerine getirmemizi isteyen Tora'nın da yazılı her kelimeyle ne demek istediğinin, Tanrı'nın bu kelimeyle ne kastettiğinin açıklanması gerekmektedir. Dolayısıyla Tora'yı, nasıl okunmasını gösteren ve Tora Şebeal-pe'nin birer parçası olan talimatlar olmadan anlamamız ve kelimelerin ne anlama geldiğini bilmemiz mümkün değildir.

Bu sebeple sadece Tora Şebihtav'ı kabul etmek gerçeğe uygun değildir. Sadece Tora değil her alanda yazılı bir sistem, yanında sözlü açıklamaları da gerektirir. Bu açıklamaların da yazılı olarak getirilmesi yeterli değildir, çünkü bu yazı da yanında şüphe getirecek ve açıklama isteyecektir.

Tora Şebihtav'ı Sözlü Tora olmadan anlayamayız

Tora'nın, Sözlü Tora'nın yardımı, gerekli açıklamalar ve ayrıntılar olmadan tek başına yeterli olmadığını birkaç örnekle görelim.

Vayikra'da şu şekilde yazmaktadır: "Altı gün melaha yapılacak ve yedinci gün tam rahat günü, kutsal toplantıdır, hiçbir melaha yapmayacaksınız". Sadece bu pasukla hangi işlerin "melaha" olduğunu nasıl bilebiliriz? Tam olarak ne yapmamız yasaklanmıştır? Tora'nın bir yandan tam olarak neyi yasakladığını açıkça belirtmeyip, diğer yandan bunların ihlali halinde çok katı cezalar ön görmesi mantıklı mıdır?

Tora'da başka bölümlerde Şabat günü yasak olan üç eylemin açıkça yasalandığını görüyoruz: Sabanla sürmek, biçmek ve ateş yakmak. Eğer her türlü işlem yasaksa neden Tora sadece bu üç melahayı belirtmiştir? Ve sadece bu üç işlem yasak olsaydı neden pasukta "hiçbir melaha yapmayacaksınız" yazılmıştır? Bu pasuğa göre bu üç melaha dışında yasak olan melahalar da vardır. Öyle ise bunlar nedir ve nerede belirtilmiştir? Şabat'ı koruyan her bir Yahudi, nasıl olur da yasak olan tam 39 melahanın olduğunu ve bunların ayrıntıları bilmektedir?

Bunların cevabı açıktır. "hiçbir melaha yapmayacaksınız" pasuğu ile birlikte bunu yerine getirebilmemiz için Moşe'ye sözlü olarak "melaha'nın" tanımı ve hangi işlerin bu tanıma uyduğu da öğretilmiştir.

Başka bir örnek: "Yedinci günde kimse yerinden ayrılmamın".⁹ Acaba pasuk basit anlamında mı söylenmiştir? Tam olarak nereden çıkmak yasaklanmıştır? Acaba Şabat girdiği anda kişinin bulunduğu yerden mi, yoksa evden çıkması mı yasaktır? Örneğin eğer evden çıkmak yasak olsaydı Şabat günü sinagoga gidemeyecektik. Ancak Tor'a'yı veren Tanrı bize isteğini belirtirken mutlaka buna uygun tanımı da vermiştir.

Bunun gibi Bamidbar'da¹⁰ şu şekilde anlatılır: "Ve Bene Yisrael çölde iken Şabat gününde odun toplayan (mekoşes etsim) bir adam buldular", ve hemen onu hapsediler "çünkü ona ne yapılacağı bildirilmemişti". Ona ne ceza verileceğini bilemediler ve Tanrı onlara o an cezasının ne olduğunu bildirdi. Öyleyse onu yakalamalarının sebebi neydi? Bu eylemin bir melaha olduğu Tor'a'da yazmamasına rağmen bu kişinin Şabat'ı ihlal ettiğini nasıl bilebildiler? Acaba neden önce bu kişinin yapmış olduğu eylemin, Şabat günü yasak olan melahaların tanımına uyup uymadığını sormak yerine sadece cezasının ne olduğunu bilmek istediler? Buradan da açıktır ki Tanrı onlara "melaha'nın" tanımını önceden sözlü olarak açıklamıştır.

Sözlü Tor'a'nın gerekliliğinin başka bir sebebi, Tor'a'da mitsvaların ayrıntıları ile yazılmamış olmasıdır. Örneğin;

Tefilin nasıl takılır? Tor'a'da "onları işaret olarak eline bağlayacaksın ve onlar gözlerinin arasında alın bağı olacaklar"¹¹ şeklinde yazmaktadır. Acaba nasıl bir işaretten bahsedilmektedir? Sadece bu pasuktan yola çıkarak, içinde Tor'a'dan belirli peraşaların bulunduğu siyah kutulardan bahsedildiği kanısına nasıl olmuş da istisnasız herkes varmıştır? Tefilin'in ne olduğuna, hangi malzemeden oluştuğuna dair açıklama istesek herkes aynı şeyi nasıl söyler?

Vayikra'da¹² "yedi gün sukalarda oturacaksınız" yazmaktadır. Suka nedir? "Oturmak" basit anlamında mı söylenmiştir yoksa Suka'da yemek yememiz veya uyumamız da gerekir mi?

⁹ Şemot 16, 29.

¹⁰ Bamidbar 15, 32.

¹¹ Devarim 6, 8.

¹² Vayikra 23, 42.

Tora Şebeal-Pe, Tora'da birbirleriyle çelişkili gibi gözükken bazı pasukları anlayabilmemiz için de gereklidir.

Şemot kitabında "yedi gün matsa (mayasız ekmek) yiyeceksiniz" şeklinde yazar.¹³ Devarim kitabında ise "altı gün matsa yiyeceksiniz" yazmaktadır.¹⁴ Görünüşte bize ne yapmamız gerektiğini belirten çelişkili iki pasuk bulunmaktadır. Buna göre Tora'yı veren Tanrı'nın açıklamaları olmadan Tora'nın gereklerini yerine getirmek mümkün değildir.

Devarim kitabında "kendine yedi hafta sayacaksın"¹⁵, yedi hafta yani 49 gün, Vayikra da ise "elli gün sayacaksınız"¹⁶ şeklinde yazmaktadır. O halde kaç gün saymalıyız? 49 mu yoksa 50 mi?

Bütün Bene Yisrael, Moşe'den bu mitsvaları duyduğunda ne yapmaları gerektiğini nasıl bilebildiler? Fakat Moşe Rabenu onlara hemen bu mitsvaların sözlü açıklamalarını ve arada çelişki bulunmadığını belirtmiştir.

"Tora tamamen çelişkisiz yazılması gerekmez miydi?" sorusuna cevap bu çelişkilerin özellikle yazılmış olmasıdır. Tora'nın mitsvalar ve Tora'da yazılanlar arasındaki incelikleri öğretmek için kullandığı yollardan biri de budur. Tora'da kesinlikle hiçbir 'çelişki' bulunmamaktadır. Her yazarın kolayca dikkat edeceği bu kadar basit 'çelişkiler'in Tora'da bulunması tabii ki mümkün değildir, aksine her ince farklılık, her kelime ve hatta harf bile belli bir amaçla yazılmıştır ve hiçbiri boşuna değildir.

Yazılı Tora'nın, noktalama olmadan ve pasuklar birbirine bitişik, sürekli olarak yazılması da Tora Şebeal - pe'nin diğer bir gerekliliğidir. Tanrı bize nerede duracağımızı, nasıl okuyacağımızı gösteren talimatları vermediği sürece pasukları doğru okumak ve ne demek istediğini anlamak çok güç olacaktır. Örneğin Şemot'ta¹⁷ יֵלֵא תְּבַשֵּׁל גְּדִי בַחֲלֵב אִמּוֹ , "oğlağı anasının sütünde haşlamayacaksınız" "hayvan yavrusunu annesinin sütünde pişirmeyeceksiniz" yazmaktadır. Tora'nın kullandığı sözcük "Het-Lamed-Bet" şeklinde yazılıdır. Bu sözcük "Halav - Süt" ya da "Helev - İçyağı" şeklinde okunabilir. Hangisi doğrudur? Tora hangisinden söz etmektedir? Benzer şekilde aynı sözcük Vayikra'da da¹⁸ geçmektedir: כֹּל חֲלֵב וְכֹל דָּם לֹא תֵאָכְלוּ , "içyağı ve kan yemeyeceksin". Buradaki okunuş hangisidir?

¹³ Şemot 12, 15.

¹⁴ Devarim 16, 18.

¹⁵ Devarim 16, 9.

¹⁶ Vayikra 23, 15.

¹⁷ Şemot 23, 19.

¹⁸ Vayikra 3, 17.

Helev mi Halav mı? Tora'da kelimeler noktasız yazıldığına göre İbranice'de aynı şekilde yazılan 'süt' veya 'hayvan yağı' arasındaki farkı nasıl anlayabiliriz? Ancak nesilden nesile geçen Tora Şebeal - pe ile herkes Tora'yı aynı şekilde okumakta ve uygulamaktadır. Nitekim Tora'nın hiçbir çevirisinde süt olması gereken yerde içyağı, içyağı olması gereken yerde süt sözcüğü kullanılmamıştır. Bu da, Tora'nın nasıl okunacağı konusundaki geleneğin son derece oturmuş ve köklü olduğunun kanıtıdır. Ve bu gelenek de elbette Tora Şebeal - pe'nin bir parçasıdır.

Sözlü Tora'nın Günümüze Değişmeden Gelişi

Bene Yisrael tarih boyunca Tora öğrenmeyi hiçbir zaman bırakmamış ve Moşe'nin Tora'yı almasından günümüze kadar Tora Şebeal - pe hiçbir değişikliğe uğramadan aralıksız bir şekilde iletilmiştir.

Her dönemde Bene Yisrael'in ileri gelen ve Tora Şebeal - pe'yi aktaran bütün Navilerin¹⁹, Tanaim²⁰, Amoraim²¹, Geonim²², Rişonim²³ ve Aharonim²⁴'in, kimler olduklarını doğum ve ölüm tarihlerini ve liderliği arkaalarından kimlere ilettiklerini ayrıntıları ile bilmekteyiz.

Bunun yanında, nesiller boyunca kutsal kitapların yazılmasıyla elimizde her nesilden Tora üzerine yazılar, birçok soru ve cevaplar ve alaha kitapları bulunmaktadır. Bu şekilde de Tora'nın nesilden nesile geçmesinde bir kesinti olmamış ve aynen aktarılmıştır.

Sözlü Tora'nın aktarılması varsayımlarla değil, özellikle her nesilde ağızdan ağıza geçirilerek olmuştur. Önceki nesilde kesin olan bir öğretiye itiraz edilmez. Bu sebeple bir haham öğrendiklerini ağızdan ağıza kendi hahamından (o da onun hahamından Moşe Rabenu'ya kadar) aldığını söylediğinde itiraz etmek mümkün değildir.

Hahamların öğretileri iletmesi büyük bir titizlik içinde ve tam bir şekilde olmuştur. Herkes iletliğini kimlerden hangi durumda aldığına, ve bunları, tam olarak, aldıkları hahamların söylemiş olduğu gibi, aynı dille değiştirmeden iletmeye dikkat etmiştir.

¹⁹ Peygamberler.

²⁰ İkinci Bet-Amikdaş dönemi ve sonrasında varlık gösteren Mişna'yı oluşturan Hahamlar'a verilen genel bir ünvan.

²¹ Tanaim döneminden, Talmud'un tamamlanışına kadar olan süre içinde yaşayan ve Mişna'daki öğretileri daha geniş bir şekilde açıklayan Hahamlar'a verilen bir isim.

²² MS 6-11. yüzyıllar süresince Babil'deki Yeşivalar'da başkanlık yapmış olan Hahamlar.

²³ Rabi Yosef Karo'dan (1488-1575) önceki Talmud yorumcuları ve alaha bilginleri.

²⁴ Rabi Yosef Karo'dan sonra gelen tüm Hahamlar'a verilen bir isim.

Tora Şebeal - pe, Rabi Yeuda Anasi zamanında yazıya geçirilmiştir. Onun dönemine kadar her nesil boyunca Yahudiler Tora'daki her mitsvayı Sinay'dan almış olduğumuz sözlü açıklamalarla yerine getirmişlerdir. Birinin kalkıp farklı bir yorum getirmesi halk tarafından kabul edilmezdi ve "biz mitsvaları nasıl yerine getireceğimizi, ve nesilden nesile ne aldığımızı tam olarak biliyoruz" derlerdi. Mitsvaların her gün aralıksız olarak yerine getirilmesi farklı açıklamaları ve buluşları çürütecektir. Bu sebeple, herhangi birinin Tora'nın açıklamalarını uydurduğunu iddia etmek mümkün değildir.

Tarih boyunca atalarımızın Tora için kendilerini feda ettiklerini ve her durumda Tora'ya bağlı kaldıklarını, hayatları pahasına 'derabanan' [Hahamlar'ın emrettiği] mitsvalardan veya minaglardan [geleneklerden] bile vazgeçmediklerini görmekteyiz. Bu nedenle, bir kimsenin yeni bir mitsva hatta en ufak bir ayrıntı eklemek istemesi tabii ki hemen reddedilecektir.

Binlerce senelik sürgünden sonra dahi birbirlerinden uzak kalan her Yahudi'nin aynı Tora Şebihtav, aynı Tora Şebeal - pe ve aynı mitsvalarla geldiği ve aralarında fark olmadığı görülmektedir. Dünyanın her bir tarafına dağılmış tüm Yahudiler'in aynı hatayı yapması mümkün olmadığına göre Tora'nın ve açıklamalarının, verildiğinden bu yana değişmediklerinden emin olabiliriz.

Sonuç: Tanrı, Moşe'ye Sinay Dağı'nda Yazılı ve Sözlü Tora'yı vermiş ve aynı Tora kesin bir bütünlükle nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmiştir!

Neden Tora Şebeal - Pe Yazılı Olarak Verilmedi ?

Rambam kitabı Mişne Tora'nın önsözünde şu şekilde yazar:

"Moşe'ye Sinay'da verilen bütün mitsvalar açıklamaları ile birlikte verildi. Yazılı olduğu gibi: "ve taş levhaları, Tora'yı ve mitsvayı sana vereceğim".²⁵ "Tora 'Yazılı Tora'dır ve 'mitsva' ise Tora Şebeal - pe'dir. Moşe bütün Tora'yı yazdı ve her kabileye verdi ve bir tane de Aron Aberit'e koydu. Tora'nın açıklamaları olan 'mitsva'yı ise yazmadı, ancak bunu Zekenim'e, Yeoşua'ya ve bütün Yisrael'e [sözlü olarak] emretti."

Rambam'ın yazmış olduğu gibi Moşe Tora'yı yazılı ve sözlü olmak üzere iki kısım olarak iletmıştır. Tanrı, Tora'nın bir kısmını yazılı ve açıklamalarını neden sözlü olarak iletmeyi tercih etmiştir?

²⁵ Şemot 24.

Sözlü Tora'nın Yararı

Bilindiği gibi yazılı her şeyi farklı şekilde anlayabiliriz. Bir kelimenin birden fazla anlamı olabilir ve bazen bu, yazarın istediğinin tam tersi yönde anlaşılabilir. Bir konferansta veya bir konuşmada ise konuşmacının ifade ettikleri, doğru ses tonunu kullanmasıyla daha kolay anlaşılır. Dinleyicinin anlamadığını sorarak hataların önlenmesi de mümkündür. Örneğin eğitim kurumlarında, bütün eğitim yazılı bir kaynağa dayansa da yanında sözlü açıklamaların, öğretmenlerin olması şarttır. Buna göre yazılı hiçbir araç, anlatılmak istenilen konuyu tam anlamıyla sözlü şekilde olduğu kadar aktaramaz. Bu nedenle Tora'dan ne yapmamız gerektiğini en iyi şekilde anlayabilmemiz için Yazılı Tora'nın yanında Sözlü Tora da verilmiştir.

Bütün ayrıntılar ve açıklamalar Tora'da yazılmış olsalar dahi onlar da yazılı her belge gibi yanında açıklamalar gerektirecektir. Örnek olarak kanunları alabiliriz. Her kanun uzman kişiler tarafından en açık şekilde yazılsa bile farklı yönde yorumlanabilir. Mahkemelerde avukat ve hakimlerin bulunmasının sebebi de budur. Her avukat kanunları kendi menfaatine göre yorumlayabilir.

Rabi Yeuda Anasi ve dönemdeki diğer hahamlar Sözlü Tora'nın yazılması gerektiğine karar verdiklerinde bütün alahaları özetlediler ve buna "mişna" adı verildi. Mişna'nın sayesinde o dönemin insanlar Tora'yı daha kolay öğrenebildi. Mişna öyle bir şekilde yazılmıştır ki, düz şekilde okuyan biri bunu tam olarak anlayamaz; mutlaka bir öğretmenle birlikte öğrenmelidir. Rabi Yeuda Anasi, Mişna'da böyle bir dil kullanmakla, her ne kadar Sözlü Tora'yı yazıya geçirmişse de, sözlü aktarımın gerekliliğini güvence altına almıştır. Nitekim sonra anlaşıldığı üzere Mişna sadece yazıya geçirildiği çağdaki insanların anlayabileceği bir dildeydi; sonraki nesillerde ise Mişna'ya da açıklama getirilmesi gerekti. Amoraim tarafından 300 sene boyunca yapılan açıklamalar Ravina ve Rav Aşi tarafından düzenlendi ve "Talmud" yazıldı. Talmud'dan sonra bunu da yeni nesile açıklamak gerektiğinde "Geonimler" ve "Rişonimler" in dönemi başladı ve kısa zaman sonra Rabi Yosef Karo "Şulhan Aruh"da bütün açıklamaları alaha olarak düzenledi.

Yazılı Tora, Sözlü Tora olmadan eksiktir. Tüm Sözlü Tora da Yazılı Tora'nın verildiği kaynaktan verilmiştir (Tanrı tarafından Sinay'da) ve günümüze kadar babadan oğula, hahamlardan öğrencilerine büyük bir titizlikle aktarılmıştır.

Midraş'ta (Şemot Raba) Sözlü Tora'nın yazılmama sebebi şu şekilde anlatılır:

Moşe, Tora'yı Tanrı'dan öğrendikten sonra Tanrı ondan bunları Bene Yisrael'e öğretmesini ister. Moşe bunları yazmak ister ancak Tanrı bunları yazılı olarak vermek istemediğini açıklar. İleriyi gören Tanrı ileride Bene Yisrael'in sürgüne çıkacağını, diğer ulusların ona hükmedeceğini ve Tora'yı da ellerinden alacaklarını bilir. Tora Şebihtav onların elinde olsa bile Tora Şebeal - pe olmadan bunu kullanamayacaklardır. Bu sebeple Tanrı Bene Yisrael'i diğer milletlerden ayırmak için Sözlü Tora'yı verir. Tora Şebeal - pe sadece Tanrı ve Bene Yisrael arasındadır. Yazılı olduğu gibi: "Çünkü seninle ve Yisrael'le bu sözlere göre ahdedtim"²⁶ (Raşi: bu sözlere göre = ve Tora Şebeal - pe'yi yazmaya izinli değilsin).²⁷ (Alahaya göre de bir Goy'a, Yahudi olmadığı sürece Tora Şebeal - pe öğretmek yasaktır.)

Maharal kitabı Tiferet Yisrael'de şu sebebi verir: Hahamlarımız, 'kişi öğrencisine her zaman kısa yolla öğretmelidir' demişlerdir.²⁸ Sözlü Tora yazılmış olsaydı, büyük küçük herkese verilen Tora'yı anlamak herkes tarafından mümkün olmayacaktı. Bu sebeple Tora'da temel mitsvalar yer almaktadır ve bunu her seviyedeki insan öğrenebilecektir. Ancak Tora Şebeal - pe büyük hahamlara verilmiş ve onlar da öğrencilerine kavrama yeteneklerine göre öğretmişlerdir.

Agaon Rabi Yeşua Heller şu şekilde yazar: "...Tanrı, insanda işitme duyusunu kulakta, görme duyusunu ise gözlerde yaratmıştır. Tanrı'nın gücü her şeye yettiğine göre neden bu iki duyuyu bir organda yaratmadı?" diye sorulabilir. Böyle bir soruya nasıl cevap verebiliriz?

Rambam Mişna'daki açıklamalarında bu sorunun 'aptalca' olduğunu yazar. Tanrı böyle istediye, en iyi ve güzel şekil budur ve biz bunu bilemeyiz! Ancak inanmalıyız ki; Tanrı'nın her şeye gücü yeter ve bütün işleri tam ve kusursuzdur. Bereşit'te yazıldığı gibi: "ve Tanrı yaptığı her şeyi gördü, ve işte çok iyi idi".²⁹

Tora Şebihtav ve Tora Şebeal - pe de insanın işitme ve görme duyusu ile elde edilir. Tora Şebihtav'ı gözlerimiz yolu ile Tora Şebeal - pe'yi kulağımız yolu ile elde ederiz. İnsanın yaratılışında da bu iki duyunun ayrıldığını ve bunu araştıramayacağımızı bildikten ve ancak, bunun bu şekilde iyi olduğuna inandıktan sonra Tora'nın da neden iki kısma ayrıldığını sorgulamak mantıklı değildir.

²⁶ Şemot 34, 27.

²⁷ Gitin 60b.

²⁸ Pesahim 3b.

²⁹ Bereşit 1, 31.

Sözlü Tora Ve Hahamların Yetkisi

Yukarıda öğrendiğimiz gibi tüm Tora ve açıklamaları bize Tanrı tarafından verilmiştir. Buna karşın hayat düzenimizin bir kısmının hahamların yapmış olduğu 'Takanalar'a dayalı olduğunu görmekteyiz. Hahamların bu yetkisi nereden kaynaklanmaktadır?

Sanhedrin - Büyük Bet-din

Tüm nesiller boyu halkın başında Tora'yı iyi bilen ve devamlı Tora öğrenip halka öğreten 'Sanhedrin'³⁰ bulunurdu.

Bamidbar kitabında Moşe'nin, bütün halkın yükünü tek başına kaldıramayacağını söylediği görülmektedir. Bunun üzerine, Tanrı Moşe'ye, 'Halk arasında önder ve yönetici bildiğin Yisrael'in ileri gelenlerinden yetmiş kişi topla' dedi, "Onları Buluşma Çadırı'na getir, yanında dursunlar. Ben inip seninle orada konuşacağım. Senin üzerindeki Ruh'tan alıp onlara vereceğim. Halkın yükünü tek başına taşımaman için sana yardım edecekler".

Tanrı Moşe'ye, Yisrael'in yaşlı bilgelerinden yetmiş kişiyi, ona yardım etmek amacıyla toplamasını söylemektedir. Her nesilde böyle bir kurul vardı ve bu kurul, İkinci Bet Amikdaş döneminde, Mişna'nın diliyle 'Sanhedrin' olarak adlandırılmıştır.

Devarim'de yazdığı gibi Erets Yisrael'deki her şehre Bet-din atamak Tora'dan bir mitsvadır: "Tanrı'nız Aşem'in size vereceği kentlerde her oymağınız için yargıçlar, yöneticiler atayacaksınız".³¹

Sanhedrin'in Görevi

"... yargılamada sizi aşan sorunlarla karşılaşırken, Tanrı'nız Aşem'in seçeceği yere gidin. Sorunlarınızı Levi ailesine mensup Koenler'e ve o dönemde yargıç olana götürüp soruşturacaksın ve yargı kararını onlar sana bildirecekler ve Tanrı'nın seçeceği yerden sana bildirecekleri karara göre yapacaksın, sağa..sola sapmayacaksın".³²

³⁰ 2. Bet Amikdaş dönemindeki, halkın 70 ileri geleninden oluşan kanuni merkezi organ. Aynı zamanda Yisrael'in en yüksek adli mercii. İsmi 2. Bet Amikdaş döneminde almış olmasına karşın, Moşe Rabenu zamanından itibaren her dönemde bir Sanhedrin var olmuştur.

³¹ Devarim 16, 18.

³² Devarim 17, 8 - 11.

Raşi Tora'ya açıklamalarında hahamlarımızın şu sözünü getirir: "sana, sağa sol, sola sağ deseler bile [onları dinlemelisin]; ve tabii ki sana "sağ sağdır" ve "sol soldur" dediklerinde".³³

Tora, bu pasukla hahamlarımıza Tora'yı açıklama ve Takana yapma konusunda yetki vermektedir. Rambam'ın Mamrim alahalarında yazdığı gibi: "Yeruşalayim'deki Büyük Bet - din Tora Şebeal - pe'nin aslıdır... bütün Yisrael'e hüküm ve kanun onlardan çıkar... yazılı olduğu gibi: "sana öğretecekleri kurala göre". Bu Tora'dan olumlu bir mitsvadır."

Hahamlarımızın "sana sağ için sol deseler ve sola sağ deseler bile" sözü ne anlama gelmektedir? Tabii ki hahamlar kimseye sağın sol olduğunu söylemeyeceklerdir! Ancak, anlamamız gerekir ki, iki kişi aralarında anlaşmazlık olduğu zaman her biri kendisinin haklı olduğundan emindir ve bunun için savaşılmaya hazırdır. Bu, o kişinin kişisel gerçeğidir. Fakat unutmamamız gerekir ki karşısındaki arkadaşı da onun gibi kendisinin haklı olduğundan emindir. Böyle bir durumda tarafsız bir kişiye, hakime yönelinir ve ondan objektif gerçek dinlenir.

Tora da bize bunu anlatmaktadır: Savunduğumuz şeyden sağ kolumuz gibi emin olduğumuzda dahi hahamlarımızı dinlemeli ve kendi düşüncelerimizi onlarınkinin karşısında iptal etmeliyiz. Tora, hahamlara her türlü kuşkuda karar verme yetkisi vermektedir.

Günümüzde de (Sanhedrin olmadığı zaman) her önemli Bet-din "Büyük Bet -din" olarak çağrılır. Bu Bet - din'in başında dönemin büyük hahamları bulunur.

Hahamlarımızın yetkilerinden biri de her nesil yenilenen ve önceki nesillerde bilinmeyen konuları incelemek ve alahayı belirlemektir. Örneğin; Şemot'ta "Şabat günü konutlarınızda ateş yakmayacaksınız" şeklinde yazmaktadır.³⁴ İlk elektrik bulunduğu ortaya bir kuşku çıkmıştır: Acaba Şabat günü elektriği açıp kapamak Tora'ya göre mümkün müdür?. Tabii ki bu, elektriğin tanımına bağlıdır. Elektrik ateş sayılır mı yoksa sayılmaz mı? Hahamlarımız bu konudaki uzman bilim adamlarına da danışarak bu konuda alahayı belirleme yetkisine sahiptirler.

³³ Sifri 154.

³⁴ Şemot 35, 3.

Sözlü Tora'nın "İmalathaneleri"

Elimizde olan Sözlü Tora'nın ortaya çıkmasında beş önemli kaynak rol oynar:

1- **Göksel Kaynak**: Belirttiğimiz gibi, Tora'da yazan "Tanrı'nın kendisi ile Yisrael oğulları arasında verdiği kanunlar ve hükümler ve Toralar bunlardır" pasuğunda "Toralar" kelimesi Sözlü ve Yazılı Tora'yı simgelemektedir. Tora, alahaları, açıklamaları ve tüm incelikleriyle Moşe'ye Sinay'da verilmiştir ve Moşe bize bunları aktarmıştır.

Açıklamalar (piruşim): Yazılı Tora'da tam olarak anlaşılmayan, kelime ve pasukları açıklar.

Alaha LeMoşe MiSinay: Alaha LeMoşe MiSinay Pasukları açıklamaya değil, Tora'da yazılan mitsva veya yasaklara ekleme yapmaya ya da genişletmeye gelirler. Örneğin; Kipur'da yemek Tora'da yasaklanmıştır. Ancak bir şeyin yemek sayılabilmesi için minimum miktar nedir? Kısacası; Tora'da geçen "totafot" kelimesinin Tefilin olduğu açıklama (piruş), ancak Tefilin kare ve siyah olması gerektiği alahadır, yani mitsvanın yerine getirilmesinde ayrıntı ve açıklamalardır.

Dikdukim: Yazılı Tora'dan çıkan sorunların çözümü için yardımcı yöntemler, araçlardır. Tora hayat kitabı olduğu, Bene Yisrael'e nesiller boyunca eşlik ettiği ve tüm sorunların Tora yoluyla çözümlenmesi gerektiği için, halkın eline yardımcı "araçlar" verilmesi gerekirdi. Bu "araçlar", "Midot ŞeATora Nidreşet Baem" (Tora'nın Açıklanmasında Kullanılan Yöntemler) olarak adlandırılırlar. Bu araçlar sayesinde hahamlar, nesle yani zamana uygun sorunları çözebilmek için alaha çıkartırlar. Bu şekilde öğrenilen bir örnek görelim:

"Kal vahomer": İki durumdan biri ağır diğeri hafif ve hafif durumla ilgili kural verilmiş ama ağır durumla ilgili kural verilmemişse, ağır durumla ilgili kural, hafif durumda uygulanan kuraldan mantık yoluyla türetilir. Buna "Kal Vahomer - Hafif ve Ağır" adı verilir. Örneğin Gemara'da³⁵ İlel'e "Şabat günü Pesah kurbanı yapılabilir mi?" diye sorulduğunda İlel bunun "Kal Vahomer" ile şu şekilde öğrenilebileceğini söyler. Tamid kurbanı uygulanmadığı takdirde cezası Karet³⁶ kadar ağır değildir ve buna rağmen bu kurban Şabat günü yapılabilir (bu hafif durumdur). Bu durumda, yapılmaması halinde Karet gibi ağır bir ceza gerektiren Pesah kurbanı da elbette Şabat günü yapılabilir.

³⁵ Pesahim 66b.

³⁶ Ruhun manevi kaynağından kesilip atılması anlamına gelen üst düzey bir cezadır. Bazı görüşlere göre bu ceza, gelecek dünyadaki payın kaybedilmesi, zamansız ya da çocuksuz ölüm anlamına da gelebilir.

2- İnsan Aklı: Sözlü Tora'nın ikinci önemli ögesi "Midraş Akatuv" dur. Yazılı Tora, haberlerde geçilen özetler gibi kısa başlıklar halindedir. Başlıkların ardındaki haberi iyice anlamak için her harf ve kelimedede inceleme yapmak gerekir. Midraş Akatuv'un görevi de budur. Kelimenin ya da pasuğun derinliklerine girerek mümkün olduğu kadar bilgi öğrenmeye çalışır. Bu şekilde inceleme, kelimelerin bölünmesi, birleştirilmesi ve grameri yoluyla birçok alaha öğrenilmiştir. Örneğin Tora'da şu şekilde yazmaktadır: "ve birinci günde size ...hurma dallarını...alacaksınız...". Burada yazan "lahem" yani "size" kelimesi ilk bakışta gereksizdir. Mitsva, bu kelime olmadan da anlaşılmaktadır. Ancak Tora bunu yazdığına göre özel bir anlamı olmalıdır. Hahamlarımız Midraş Akatuv yoluyla vurgulanmak istenin "sizin", "kendi malınızdan" olduğunu açıklamışlardır. Buna göre bayramın ilk günü izinsiz ya da ödünç olarak alınan lulav, etrog vs. ile mitsvayı yerine getirmek mümkün değildir. Çünkü bu günde mitsvayı yerine getirmek için, sadece "bize ait olan" bir lulav vs. kullanmamız gerekir.

3- Dinsel ve Sosyal Kısım: Üçüncü kaynağımız "Takanot" ve "Gezerot" tur. Hahamlarımızın zamanın gereksinimlerine göre eğitim, sosyal ve dini alanlarda koydukları kanunlardır. "Takanot", genelde sosyal ve dinsel düzenin sağlanması ve toplumun varlığını sürdürebilmesi için konulan kurallardır. "Gezerot" ise toplumda özellikle dinsel ve ahlaki konuda olan düşüşü engellemek için konulmuşlardır. Örneğin, dul veya boşanmış kadının ekonomik statüsünü korumak için "ketuba" yazımı hahamların yapmış olduğu bir "takana"dır. Şabat günü "melaha" yapmak için kullanılan eşya ve gereçlerin taşınmasını yasaklayan kurallar ise "Gezerot" tur. Bu kurallar, Şabat günü yanlışlıkla melaha yapımını engellemek için konmuştur.

İlk takanayı Avraam Avinu, Şahrit tefilasını yaparak koymuştur. Yitshak, Minha ve Yaakov, Arvit dualarını yapmışlardır. Şabat, Roş Hodeş ve bayram günleri Sefer Tora'nın okunması Moşe Rabenu'nun yapmış olduğu bir takanadır. Yeoşua, Bene Yisrael'in Erets Yisrael'e girmesiyle toplumsal hayatı düzenlemek için on takana yapmıştır. Daha sonra Ezra da on takana yapmıştır. Takanaların konması günümüzde de devam etmektedir. 30 sene önce İsrail Hahambaşılığı hupa dışında kiduşin (evlilik töreni) yapılmaması, kiduşinin yetkili olmayan kişiler tarafından yapılamaz olması, babanın çocukları 15 yaşına kadar geçindirmeye yükümlü olması gibi ailevi konularda birçok takanalar koymuştur. Önce de belirttiğimiz gibi hahamların bu yetkileri Tora'dan kaynaklanmaktadır.

4- Halksal Kaynak (Minag): Minag, Sözlü Tora'nın dördüncü kaynağıdır. Örneğin, Sukot Bayramı'nda Oşana Raba günü Aravaların (söğüt dallarının) toprağa vurulması Talmud'da geçen, Naviler zamanında uygulanan bir minagtır

(gelenektir). Bazı minaglar alahada şüphe olduğu zaman kararın ne olacağını belirlemektedir. Örneğin, berahaların tek tip olmasına karar verilen dönemde hahamlar arasında suyun içilmesinde hangi berahanın söyleneceğine dair görüş ayrılığı olmuştur. Hahamlar, toplumun nasıl beraha söylemeyi adet edindiğini kontrol etmişler ve alahayı da bu şekilde belirlemişlerdir.³⁷

Ancak bununla beraber bazı gelenekler doğru kaynaktan gelmezler ve bunların iptal edilmeleri gerekir. Buna örnek olarak Tiberya'da hahamlar tarafından iptal edilen bir minag görmekteyiz (İruvin 10a). Yeruşalayim'de de elinde humuş olan küçük çocuğun minyanı³⁸ tamamlayabilmesi minagi da hatalı olduğu için hahamlar tarafından iptal edilmiştir (Tosfot Berahot 48a).

5- Ahlaki ve Hukuksal Mantık: Bu kaynağımız da özellikle insanlar arasındaki mevzularda birçok kuralın konmasında rol sahibidir. İki kişinin elbiseyi çekip "ben buldum benimdir" demesi halinde alaha, mantığa göre belirlenmiştir. Hahamların belirlediği bu mantığa uymak da Tora'da bir mitsvadır.

Bu beş kaynağın hepsi eşdeğerdir ve hepsi Tora'yı veren Tanrı'nın isteğidir ve bu sebeple hiçbir kaynağı hor görmek mümkün değildir.

Göze Karşılık Göz

Tora Şebeal - pe'yi hahamlarımızın, tarih boyu gerçekleşen gelişmelere göre, sonradan yazmış olduklarını iddia edenler vardır. Buna kanıt olarak da Tora'da yazan şu pasuğu getirmektedirler:

"Ve eğer adamlar kavga edip bir gebe kadına çarparlar, ve onun çocuğu düşerse, ve bir zarar olmazsa, kocasının kendi üzerinde tayin edeceği gibi tazmin edecek... Fakat zarar olursa, o zaman can yerine can, göz yerine göz....bere yerine bere vereceksin".³⁹

Görünüşte pasuktan birinin arkadaşının gözüne zarar verdiği durumda, bu kişinin de gözüne zarar vererek cezalandırmak anlamı çıkmaktadır. Ancak Tora Şebeal - pe bize "göz yerine göz"ün "para" anlamında olduğunu öğretmektedir. Buna göre arkadaşının gözüne zarar veren bu kişinin zarara karşı ödeme yapması gerekmektedir. (Gözün değerinin ödenmesi, alahada belirtilen kriterlere göre yapılır.) Bu örnek ile ilgili olarak, asıl kurala göre, ceza olarak gözün çıkarılması gerekirken hahamların bunu daha "insancıl" şekilde açıkladığını ve bunun para cezası olduğunu söylediklerini iddia edenler vardır.

³⁷ Berahot 45a.

³⁸ Toplu bir şekilde dua yapılması için gerekli 13 yaşını bitirmiş on erkek.

³⁹ Şemot 21, 22 - 25.

"Göz yerine göz"ün para olduğuna kanıtlar:

Tora'yı dikkatlice öğrendiğimiz zaman Tora'nın asıl amacının gözü çıkarmak olmadığını ve tazminat ücreti olduğunu kanıtlamak mümkündür:

1- Tora'dan alıntı yaptığımız yukarıdaki pasuktan (Şemot 21, 22 - 25) dört pasuk öncesinde şöyle yazmaktadır:

"ve eğer adamlar çekişirler, ve bir adam komşusunu taşla yahut yumrukla vurursa, vurulan ölmez, fakat yatağa düşerse... o zaman ona vuran suçsuz olacaktır; ancak kaybettiği vaktin bedelini verecek, ve onu iyice tedavi ettirecektir".⁴⁰

Tora burada tartışma anında "arkadaşına taşla yahut yumrukla vuran", arkadaşına kasten zarar veren bir kimseden bahsetmektedir. Bu durumda zarar veren kimsenin cezası nedir?

"Göz yerine göz" sistemini görünüşe göre anladığımızda şunu bekledik: Kavgada adam zarar görüp toplanmaya başlarsa, arkadaşına vuran kimseyi de iyice dövüp onu da total hale getirmemiz gerekirdi.

Ancak Tora bize açıkça "ücretini verecek ve onu iyice tedavi ettirecektir" demektedir. Kişi, verdiği zarardan dolayı evde kalıp çalışmayan arkadaşına bu günler için ve tedavisi için ödeme yapmalıdır. Bu pasuğun basit anlamıdır ve başka şekilde yorumlamak mümkün değildir!

Şimdi önceki durumda ne öğrendiğimizi hatırlayalım:

"Ve eğer adamlar kavga edip bir gebe kadına çarparlarsa". Burada aralarında tartışırken farkında olmadan bir kadına zarar verdiklerini görmekteyiz. Kadını inciten kişinin cezası nedir? "Fakat zarar olursa, can yerine can, göz yerine göz...". Acaba bir önceki pasuklarda arkadaşına isteyerek zarar veren bir kimsenin cezasının para cezası olduğunu belirten Tora, kadına istemeyerek zarar verenin gözlerini çıkarmamızı istiyor olabilir mi?! Buradan da anlaşıldığı gibi Tora'nın "göz yerine göz" ile demek istediği, zarar verilen göz için ödeme yapmaktır.

⁴⁰ Şemot 21, 18 - 21.

2- Bamidbar 35, 31'de şu şekilde yazmaktadır:

"Ölüme müstahak olan katilin canı için de fidye almayacaksınız; fakat mutlaka öldürülecektir".

Arkadaşını öldüren bir kimse, parasal bedel ile bunu karşılayamaz ve cezası ölümdür. Tora, arkadaşına zarar veren kimsenin benzer şekilde cezalandırılmasını isteseydi ("göz yerine göz"), arkadaşını öldüren bir kimse tabii ki para cezasıyla kurtulamayacaktı. O halde Tora, neden bunu vurgulama gereği duymuştur? Ancak, arkadaşının gözüne veya ağızına zarar veren kimsenin para cezası ödemesi gerektiğini biliyorsak, o zaman arkadaşını öldüren bir kimsenin de ölen arkadaşının ailesine tazminat ödemesi gerektiğini düşünebilirdik. Bu sebeple Tora, bu durumda bunun mümkün olmadığını vurgulamaktadır.

Buradan da açıktır ki, Tora aslında bu kimsenin, verdiği bedensel zararın bedelini para ile karşıladığını bildiğimizi varsaymaktadır.⁴¹

Talmud burada Rabi Şimon Bar Yohay'ın sözlerini getirmektedir: "göz yerine göz" - "para"... (zarar veren) adam kör ise ve arkadaşını kör ettiyse,... sakat kişi arkadaşını sakatladiysa "göz yerine göz" uygulamasını nasıl yapabiliriz?

Bu durumda zarar verenin de gözleri yoktur oysa Tora "sizin için hüküm bir olacak" yani "hepinize aynı kural geçerlidir" demektedir.⁴²

Rabi Şimon Bar Yohay, bu cezayı uygulamanın her zaman mümkün olmadığı gerçeğinden yola çıkarak, Tora'nın "göz yerine gözü" basit anlamıyla kullanmış olamayacağını göstermektedir.

Rabi Avraam İbn Ezra, Şemot kitabına açıklamasında Rav Saadya Gaon adına şu şekilde yazar: "Pasuğu basit anlamıyla açıklamak mümkün değildir. Adam arkadaşının gözüne vurduğunda, onun görme yeteneğinin üçte birlik bir kısmına zarar vermişse bunu, aynı oranda nasıl vuran kimseye uygulayabiliriz? Bunu yapmaya kalksak belki de bütün gözü kör olabilir. Hatta yara daha tehlikeli bir yerde ise, aynısını uygulamak istediğimizde (zarar veren) ölebilir".

O halde asıl sorulacak soru, neden Tora "göz yerine göz" yazarak kafamızı "karıştırmak" yerine açık şekilde bunun para tazminatı olduğunu belirtmemiştir?

⁴¹ Baba Kama 83b.

⁴² Vayikra 24, 22.

Tora'yı incelediğimizde "leşalem" yani "para ile ödemek" fiilinin sadece kişinin malına mülküne verilen zararlar için kullanıldığı görülmektedir:

1- Şemot 21, 33-34: "eğer bir adam çukur açar...ve onu örtmezse, ve oraya bir öküz yahut bir eşek düşerse...onların sahibine para verecek (yeşalem kesef)...".

2- Şemot 21, 35-36: "ve eğer bir adamın öküzü komşusunun öküzünü incitirse..., mutlaka öküz yerine öküz verecektir (yeşalem tahat aşor)..".

3- Şemot 21, 37: "eğer bir adam öküz yahut koyun çalarsa, ve onu boğazlar yahut satarsa; bir öküz yerine beş öküz... ödeyecektir (yeşalem)".

"Yeşalem" fiilinin anlamı eksikliğin giderilip, malın tekrar tam hale dönmesidir. Ancak insanoğlu söz konusu olduğunda, bu kimse köle de olsa Tora "onların efendisine otuz şekel gümüş verilecek (yiten)" demektedir.⁴³ Bunun sebebi bir insanın bedelini gerçek anlamda ödemenin mümkün olmamasıdır! Aynı şekilde kişi tartışma sırasında zarar gördüğünde Tora yine "latet" fiilini kullanmaktadır: "bedelini verecek (yiten) ve onu tedavi ettirecektir". Bu sebeple Tora, "göze karşılık göz... vereceksin (venatata)" şeklinde "latet" fiilini kullanmaktadır. Tora'nın diliyle bunun anlamı para vermektir.

Tora burada "göze karşılık göz" sözleriyle bize ahlaki bir ders vermek ister. Arkadaşına böyle zarar veren bir kimsenin cezasının çok daha katı olması uygun olurdu (göze karşılık göz); ancak Tora bu kişinin, arkadaşına tazminat verip af dilemesini isteyerek yetinmektedir ve kendisinden arkadaşını sakat bıraktığını unutmaması gerektiğini istemektedir.

Hahamların Görüş Ayrılığı (Mahloket)

Tora Şebeal - pe'de sık sık bulunan hahamların görüş ayrılıkları üzerine sorulan sorulardan biri de "Görüş ayrılığı Tora'nın eksikliğini göstermez mi?" sorusudur.

Hahamlarımızın kendileri bu soruya Talmud'da değinmişler ve her görüşün Tanrı tarafından verildiğini belirtmişlerdir. Şemot'ta yazdığı gibi: "Tanrı, tüm bu sözleri konuştu".⁴⁴

⁴³ Şemot 21, 32.

⁴⁴ Hagiga 3b.

Gemara başka bir bölümde bize, Bet Şamay ile Bet İlel arasında görüş ayrılığı olduğunu yazmaktadır: "üç sene boyunca Bet Şamay ile Bet İlel arasında görüş ayrılığı oldu... göklerden bir ses çıktı (Bat kol) ve "Hepsi Tanrı'nın söyledikleridir ve alaha Bet Hilel gibidir" dedi.⁴⁵

Tüm bunların anlamı nedir? Nasıl her görüş Tanrı'nın sözleri olup birbirine çelişkili (bir görüşe göre yasak ve diğerine göre yasak değil) olabilir?

Görüş Ayrılığının Yararı

Bilindiği gibi dünyamız sadece siyah-beyaz değil, aksine birçok karışıklık ve tersliklerden ibarettir. Bütün bunların kaynağının tek bir kaynaktan, Tanrı'dan olması gibi Tora'daki görüş çokluğu da Tanrı'dan gelmektedir. Her taraf nesnenin bir yüzünü göstermekte ve her yönün bir gerçeği bulunmaktadır. Örnek olarak, çok zeki fakat davranışları iyi olmayan bir adamı ele alalım. İki insana bu adamla ilgili görüşlerini sorduğumuzda iki farklı cevap almak mümkündür. Biri bu adamı zekasından ve yeteneklerinden dolayı övebilir, diğeri kötü huylarından dolayı onu hiçe sayabilir. Hangisinin doğruyu konuştuğunu sorarsak; cevap ikisinin de doğru söylemiş olduğu ancak aynı adamın iki farklı özelliği üzerinde durmuş olmalarıdır. Adamın hem çok zeki olması hem de kötü davranışlarda bulunması bir gerçektir. Bir başka deyişle, cevap bu adamın esasının ne olduğuna bağlıdır. Bu adamın başlıca özelliği zekası ise ilki haklı, eğer kötü huyları baş planda ise ikincisi haklıdır. Aynı durum alahik bir karar vermek gerektiğinde de söz konusudur. Tora Şeal - pe' de bulunan her görüşün Tanrı'nın sözleri olmasıyla her tarafta bir gerçek bulunmaktadır ve alaha çoğunluğa göre belirlenir.

Anlamamız gereken bir diğer nokta da, bu fikir çokluğunun bilimizi derinleştirip genişletmesidir. Her görüş hakikatın bir yönünü ortaya çıkardığından her konudaki bilinci tam ve geniş bir hale getirir. İlk bakışta barışın ve bütünlüğün, dünyada sadece tek bir görüş olduğunda olacağı düşünülebilir. Ancak bütünlüğü, her fikrin doğru yere konulması durumunda görüş çokluğu getirmektedir. Hahamlarımızın görevi de her fikrin zamanını ve yerini göstermektir. Bu sebeple görüş ayrılığı, Tora Şeal - pe'nin eksikliğinin değil, aksine Tora'nın bütünlüğünün ve her hakikati kapsamasının bir göstergesidir.

⁴⁵ İruvin 13b.

Nerede görüş ayrılığı bulunur?

Tora Şebeal - pe'deki fikir çokluğuna rağmen temel alahalarda veya inancımızın temellerinde kesinlikle fikir ayrılığı bulunmamaktadır. Rambam'ın Mişna'ya önsözünde yazmış olduğu gibi Moşe'nin getirdiği kabul edilen açıklamalarda (piruşim mekubalim) hiçbir ayrılık bulunmaz. Bugüne kadar hahamlar arasında "göz yerine göz" ifadesini "göze karşılık gözün çıkarılmasıdır" şeklinde açıklayan kimse olmamıştır. Bunun gibi Tora'daki mitsvaların esasında da mahloket bulunmaz. Örneğin hahamlar arasında tefilin takmak gerektiği veya Kipur günü oruç tutmak konusunda mahloket yoktur. Bu konularda tek görüş ayrılığı, bunların Tora'da nereden öğrenildiğine veya ayrıntılarına dairdir. Örneğin, tefilin içine konulması gereken Tora'dan dört peraşanın hangi sırayla konulmasına dair iki farklı görüş bulunmaktadır. Bunların, Moşe Rabenu zamanından bu yana iki şekilde uygulanmış olması mümkün olabilir ve her görüş "Tanrı'nın sözleridir".

TORA VE BİLİM

Tanrı'nın sözü ve isteği olan Tora'da, mantık ve akla aykırı hiçbir şey yoktur. O halde neden sık sık Tora ve bilim arasında çelişki olduğuna dair iddialar duymaktayız? Bu uyumsuzlukları nasıl açıklayabiliriz?

Bu uyumsuzlukların sebebini dört maddeye ayırabiliriz:

- 1- Yüzeysel çelişkiler, uyumsuzluklar.
- 2- Bilimsel yaklaşımın niteliği.
- 3- Tora'nın bilimsel konulara yaklaşımı.
- 4- İnsan aklı ve Tanrısal akıl.

I- Yüzeysel Çelişkiler:

Bazen Tora ile bilim arasında uyumsuzluk olduğu düşünülür fakat gerçekte hiçbir uyumsuzluk yoktur. Her ikisinin ne dediğini iyice anlayıp kavramak gerekir. Bilim adına söylenen her şey bilim ve Tora adına söylenen her şey de Tora değildir. Çoğu zaman uyumsuzlukların sebebi, bilimin iyi anlaşıl-maması ya da Tora'ya yönelik yüzeysel bakış açısıdır. Bu nedenle çelişkilerin, çoğu, Tora ve bilimin ne demek istediklerini anladığımız zaman ortadan kalkacaktır.

II. Bilimsel Yaklaşımın Niteliği

Öncelikle şunu bilmek gerekir ki, bilim kesin ve tam gerçeği bulduğunu hiçbir zaman iddia etmemektedir. Raymound Kenny de şu şekilde yazar: "Acaba bilim 'bilgi' midir? Bilim bizim gerçekten 'bilmemizi' sağlar mı? Bilim, gelişmiş yani kesin şekliyle karşımıza, kendince kabul edilen aksiyomlarda bir oyun olarak çıkmaktadır. Bize doğanın gücünü kendi iyiliğimize kullanmamız için teknik araçları işleme olasılığı veren ruhani bir oyundur. Ünlü bir matematikçi olan Tannery ise şöyle yazar: "Özellikle varsayımı sunmak gerekir. Bilimsel bir tahmin ne kadar güzel olursa olsun değeri, değişik gerçekler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmasında ve bizim onları belirli gruplara göre sınıflandırmamızı sağlamasındadır... Bilimin önemi bize açıkladığı gerçekte değildir; çünkü bunu yapmamaktadır. Bilimin önemi, insanın belirli ihtiyaçlarının gideriminde getirdiği yarardadır".

Neden bilim, gerçeği ortaya çıkardığını iddia etmemektedir? Çünkü tüm bilimsel teoriler ispatlanması imkansız olan dört varsayımı temel alırlar:

1- Aksiyomların gerçek olduğu varsayımı: Tüm bilimsel teoriler aksiyomlardan elde edilir. Matematik gibi 'mutlak' bir bilim dahi aksiyomlar üzerine

kuruludur ve bu aksiyonların hepsi varsayımdır. (Doğrulara ulaşmak için bazen farklı varsayımlardan da yola çıkılabilir. Örneğin bundan 150 sene önce Rus matematikçi Lobachevsky yeni, bizim alışık olduğumuz geometriden farklı ancak mantıken tamamen doğru bir geometri bulmuştur.)

2- Bilimsel teorinin, kendi alanında, gelecekte meydana gelecek tüm olayları da açıklayacak olması varsayımı.

3- Gerçeğin insani mantık kurallarına göre kurulmuş olması ve sadece bu mantığa uyan şeylerin de gerçeğe uyması varsayımı.

Hatırlanması gereken başka bir nokta da, bilimin gerçeği sınaması, doğada sadece insanın keşfettiği güçlerin işlemekte olduğu varsayımdır. Ancak doğada henüz keşfedilmeyen güçlerin de işlev gördüğü hesaba katılmamaktadır. Tabii ki bu şekilde düşünenler, doğanın üstünde bir güç olabileceğini göz önünde tutmamaktadırlar. Bu nedenle de Tora ve bilim arasında hiçbir çelişki olamaz. Bilimsel koşullarda belki de bilim haklı olabilir, ancak doğa üstünde ve onu yöneten bir güç olduğuna inandığımızda sonuç farklı olacaktır. Örneğin bir dağın yaşının belirlenmesinde; bilim dağın yaşını belirlerken onu oluşturan katmanların oluşum süresini hesaplamakta ve bu şekilde dağın yaşının birkaç milyon olduğunu söylemektedir. Bu da görünüşte Tora'ya ters düşmektedir. Ancak gerçekte burada hiçbir çelişki yoktur. Böyle bir dağın oluşması için belki milyonlarca seneye ihtiyaç olabilir fakat eğer bir 'Yaratıcı' varsa ve o, bütün doğaya hükmediyorsa o zaman normal koşullarda milyonlarca senede oluşması gereken bir şey bir dakikada da olabilir. Bu yüzden Tora ve bilim arasında hiçbir çelişki olamaz.

4- Bilimsel açıklamaların eşsiz olduğu varsayımı: Bir teorinin gerçekten doğru olduğunu söyleyebilmemiz için, bilimin aynı konuyla ilgili başka hiçbir açıklaması olmaması gerekir. Eğer olayların açıklanmasında farklı iki ayrı teori varsa o zaman bunlardan hiçbirinin gerçekten doğru olduğunu düşünemeyiz. Tabii ki, verilen açıklamanın tek ve eşsiz açıklama olduğuna dair bir güvenilirlik olmamış ve olmayacaktır.

III. Tora'nın Bilimsel Konulara Yaklaşımı:

Tora, her ne kadar insanların anlayacağı bir dilde yazılmış olsa da bazı şeylerin özellikle de Tora'da yazan 'bilimsel' konuların (örneğin dünya ve insanın yaratılışı) okunduğu gibi basit olarak anlaşılması mümkün değildir. Sadece Tora'nın derinliklerine inen ve sırlarını bilen az sayıda kişi burada anlatılmak istenenlerin gerçek anlamını bilebilir. Ramban'ın yazdığı gibi "Birinci gün ne yaratıldı, ikinci gün ne yaratıldı hikayesi..., Adam ve Hava'nın yaratılışındaki anlatım uzunluğu... Yaratılış olayı derin bir sırdır ve yazılanlardan anlaşılabilir..."¹

¹ Ramban, Bereşit 1, 1.

Bu nedenle açıktır ki, pasukları basit anlamlarıyla okuyarak ve bu yüzeysel okumadan, sözde bilim ve Tora arasında çelişki olduğu sonucunu çıkarmak mümkün değildir.

Bilinmesi gereken başka bir nokta da, Tora'nın amacının, bizlere yaratılışın kronolojik sırasını ya da tarihsel olayların gelişimini ya da bilimsel olayları anlatmak olmadığıdır. Tora, sadece bir tarih kitabı değildir ve Tora'da yazılanlar her zaman kronolojik sırayla anlatılmamaktadır. Tora, insana davranış, ahlak ve doğru düşünmeyi öğretir. Tora'da yazılanlara bu gözle bakmak gerekir.

IV. İnsan Aklı ve Tanrı'sal Akıl:

More Anevohim'de Rambam'ın yazdığı gibi, "Kişinin aklen kavrama yeteneği, insanda bulunan Tanrı suretidir." Bu gücümüzü yaratılışı ve Tanrı'nın dünyadaki işlerini incelemek için kullanıyoruz. Yaşadığımız dünyayı anlamamız, kavramamız bu yeteneğimizin sayesinde. Çoğu kez herhangi bir konu bu anlama yeteneğimiz ile açıklık kazanır ve biz de bu durumun 'gerçek' olduğunu söyleriz. Ancak gerçek olduğu sonucuna vardığımız şeyin doğruluğu sadece kendi aklımızın kavrama kapasitesine göredir. Bu 'gerçek', insanın entelektüel gücünün başarısıdır.

İnsanın elde ettiği 'gerçek' sadece kısmen doğrudur. İnsan ne kadar yüce olursa olsun dünya ve evrene kıyasla bir kısıtlı tanesi gibidir. Tanrı ise dünyanın Efendisi ve sonsuzdur. Mars'a bile gitsek tüm evrenin yanında bunun ne gibi bir önemi vardır? Bu nedenle kısaca iki türlü gerçek vardır diyebiliriz:

- 1- Bizim yaptığımız bilimsel hata ve tahminlerden sonra bulduğumuz kısmi gerçek.
- 2- Mutlak, kesin gerçek. Bir başka deyişle insani gerçek ve Tanrısal, sonsuz gerçek.

Tora ve bilim dünyayı iki ayrı bakış açısıyla görmektedirler. Bilim, dünyaya sınırlı insan aklının görüş açısından bakmaktadır. Tora ise dünyaya, dünyanın yaratılışının kaynağından, tarafsız bir açıyla bakmaktadır.

Bilimsel bilgileri belli ihtiyaçlarımızı gidermek için kullanırız ancak bu onların 'mutlak' gerçekler olduklarını göstermez.

Dünyanın Yaşı

İnancımıza göre dünya 5765 yıldır mevcuttur. Bilindiği gibi bilim adamları dünyanın çok daha yaşlı olduğunu söylemektedirler. Bazı fikirlere göre dünya milyonlarca seneden beri mevcuttur. Acaba bu iki görüş farklılığını nasıl açıklayabiliriz?

Bazı fikirlere göre, bu gibi konularla ilgili tartışmalara girmenin hiç gereği yoktur. Çünkü bizler, aynı Bereşit kitabında yazdığı gibi Tanrı'nın dünyayı yoktan yarattığına inanmaktayız. Bu nedenle dünyanın 5765 sene veya milyonlarca sene önce yaratıldığına inancımıza bir zararı yoktur. Önemli olan dünyanın kendinden var olmaması ve Tanrı tarafından yaratılmış olmasıdır. Tanrı dünyayı 5765 sene önce yarattığı gibi milyonlarca sene önce de yaratmış olabilir.

Rabi Menahem Mendel Schneerson, bu konuda bilim adamlarının hiçbir dayanaklarının olmadığını iddia etmektedir. Kendisine bu konuyla ilgili sorulan soruya Mada ve Emuna adlı kitabında değinmektedir.² Aşağıda Rabi'nin cevabından bölümler getirelim:

"Özellikle bu sorunun, kendisini bir Yahudi olarak günlük mitsvaları yerine getirmesini engelleyecek şekilde rahatsız ettiğini duymaktan çok şaşırđım... Kendisinin de bildiği gibi, Yahudi inancının temeli olan Naase (yapacağız) ve Nişma (anlayacağız) kişinin anlama düzeyiyle ilgisi olmadan her Yahudi'yi Tanrı'nın mitsvalarını yerine getirmeye mecbur kılar. Tanrı'nın kanunlarına uymak, kişinin onayına bağlı olan bir şey değildir. Başka bir deyişle, anlayış eksikliği ve hatta sözde 'haklı' şüphelerin olması, Tanrısal kanunlara itaat etmemeyi hiçbir zaman haklı göstermez. Öyleyse bu şüpheler haklı değillerse bu kat kat doğrudur..."

Rabi, mektubunun devamında bilmemize fayda sağlayacak çok temel şeyler açıklamaktadır. Bilindiği gibi Rabi, öğrenimini Paris ve Berlin'de yapmış ve dünyanın her tarafından bilim adamlarının danışmaya geldiği bir bilim adamıdır.

² Mada ve Emuna, sf 89.

Rabi, şöyle yazar:

"Temelde sorunun kökü, bilimsel yöntemin doğru kavranmaması ya da başka bir deyişle "bilimin anlamı nedir?" sorusudur.

Deneysel, gözlenebilir olayların tasvir ve sınıflandırılması ile sınırlı 'deneysel bilimle', laboratuvar ortamında deneyimi mümkün olmayan, bilinmeyen olaylarla ilgilenen spekülatif 'teorik bilim' arasında ayırım yapmak gerekir. (spekülatif bilim tabiri, içinde çelişki içerir, çünkü 'bilim' bilgi anlamına gelir ancak hiçbir Spekülasyon kelimesinin tam anlamıyla 'bilgi' olarak adlandırılmaz.)

En iyi koşullarda, bilim, sadece belirli gerçeklerden elde edilmiş teorilerden ve bunların sayesinde 'bilinmeyen' alan hakkında elde edilmiş sonuçlardan söz edebilir. Bilimin bu alanda sonuçlar çıkartırken izlediği iki yol vardır:

1- İnterpolasyon (araya koyma) Yöntemi: Bu yöntem, bilimin belirli iki uçta bilinen reaksiyona göre bu iki nokta arasında herhangi bir noktada reaksiyonun ne olacağını tahmin etmesidir.

2- Ekstrapolasyon (dışdeğerbiçim) Yöntemi: Bu yöntemde bilinen alan içindeki reaksiyonlara göre bu alan ötesinde olabilecek tahminlerin yapılmasıdır. Örneğin, 0 derece ile 100 derece arasında değişkenliğini bildiğimiz bir şeyin, 101 ya da 200 derecede nasıl reaksiyon vereceğini tahmin etmek.

Bu iki yöntem arasında ikinci yöntemin daha az güvenilir olduğu açıktır. Buna ek olarak, bilinen alandan uzaklaştıkça belirsizlik de artar. Başka bir deyişle, eğer bilinen alan 0 ile 100 derece arası ise 101 derecedeki sonucumuzun doğruluk olasılığı 1001 dereceden daha fazla olacaktır. Dünyanın yaşıyla ilgili tüm teoriler ikinci yani daha az güvenilir yöntemle göre elde edilmiştir.

Bilinmeyen nedene doğru, bilinmiş bir sonuçtan elde edilen bir kanunun, sebepten elde edilen sonuçtan daha spekülatif olduğunu hatırladığımızda, bu yöntemdeki güvensizlik daha da artacaktır. Örneğin: $4 / 2 = 2$. Böyle bir durumda olası sonuç sadece tektir ve o da '2' dir. Ancak sadece sonucu bildiğimizi varsayarsak bunun birçok cevabı olabilir. Yani "bir problem var ve sonucu '2'. Bu problem nedir?" diye ararsak, sonsuz olasılık söz konusu olacaktır: $1 + 1 = 2$, $4 - 2 = 2$, $4 / 2 = 2$, $5 - 3 = 2$ vs vs. aynı sonuca sonsuz yolla ulaşabiliriz.

Konumuza dönersek, hatırlamak gerekir ki, bilim, atomların şu anki reaksiyonlarını, davranışlarını ve süreçlerini gözlemlemesi üzerine kurulmuştur. Şimdiki zaman geçmişin anahtarıdır. Bilim adamları, atomların ilk durumları hakkında çok az şey bilmektedirler.

Özetle:

1- Dünyanın yaratılışında var olan sıcaklık koşulları, atmosfer basıncı, radyoaktivite ve diğer tüm etkenler şu anda olanlardan tamamen farklıydı. Bu, tüm bilim adamlarının kabul ettiği bir görüştür. Dünyanın başlangıcında, şu anda olmayan ya da çok az miktarda olan, çok daha fazla radyoaktif temeller olduğuna tüm bilim adamları hemfikirdir. Bu nedenle, belli bir yükseklikte bir dağ gördüğümüzde ve bu dağın oluşması için ne kadar sene geçmesi gerektiğini hesapladığımızda 5765'den çok daha fazla olduğu sonucuna varılır. Ancak bugün var olan koşulların daha önce olanlardan çok daha farklı olduğunu unutmaktayız. Bu yüzden büyüme hızı da değişik olabilir. Bir insanın büyümesi de bu şekilde olur: Bebek doğduğunda her gün biraz kilo alır. İnsanın yaşamı boyunca aynı oranla büyüdüğünü varsaymış olsaydık insanın yüzlerce kiloya gelmesi gerekirdi. Ancak bebeğin büyüme hızı sadece ilk dönemlerinde böyledir ve daha sonra değişir.

2- Bilim adamlarının tüm sonuçları, ekstrapolasyon yöntemine dayalı olduğu gibi sonuçtan nedene gidilerek bulunmuşlardır. Yani, doğada veriler görmekte ve bunların oluşmasına sebep olabilecek nedenleri açıklamaktadırlar.

3- Bu teorilere göre dünyanın oluşumu birkaç atomun ya da atom parçasının hiç bilinmeyen, tanınmayan değişikliklerle süreç içinde birleşmesiyle meydana gelmiştir. Kısaca, tüm zayıf bilimsel teoriler içinde en güvensiz olanları dünyanın yaşıyla ilgili olanlarıdır. Bu nedenle, dünyanın yaşıyla ilgili teorilerin birbirine benzememesi ve hatta bazılarının birbirlerine tamamen ters düşmesi şaşılacak bir şey değildir. Örneğin bir teoriye göre dünyanın azami yaşı diğer bir teoride belirtilen asgari yaşından küçüktür. Bir fikre göre dünyanın yarım milyardan fazla süredir var olması mümkün değildir. Diğer bir fikre göre ise dünya iki milyar seneden küçük olamaz.

Bulunmuş bazı fosillere göre dünyanın yaşıyla ilgili yapılan iddialar da hiçbir şekilde kesin olamazlar.

- Tarih öncesi zamanda bilinmeyen koşulların olması, doğa içinde bugün bilinenlerden çok daha farklı reaksiyonlara sebep olabilir. Buna göre

dinozorların 5765 yıl önce var olması muhtemel büyük doğa devrimleriyle milyonlarca sene değil, birkaç sene içinde fosilleşmiş olmaları mümkün olabilir.

– Tora'nın, dünya yaşıyla ilgili verdiği zamanın fosilleşme süreci için çok kısa olduğunu varsaysak bile hala Tanrı'nın bu fosilleri oldukları gibi yarattığı olasılığını kolayca kabul edebiliriz. İnsanın tam ve bitmiş haliyle yaratıldığı ya da petrol ve elmasın gelişme süreci olmadan yaratıldıkları gibi.

'Neden Tanrı fosilleri yaratmış?' diye sorarsak Rabi şöyle der, Tanrı'nın böyle bir yaratılışı neden başka bir yaratılışa tercih ettiğini bilemeyiz. Dünyanın yaratılışıyla ilgili hangi teoriyi kabul edersek edelim bu soru yine de cevapsız kalacaktır.

"Tanrı neden fosilleri yarattı?" sorusu "Neden atomları yarattı?" sorusundan daha anlamlı değildir ve böyle bir soru kesinlikle dünyanın oluşumu ile ilgili teoriler için bir iddia ya da temel teşkil edemez.

"Bilim adamları hiçbir dayanakları olmamasına rağmen neden yaratılışın Tora'da yazdığı gibi olduğunu kabul etmemekte ve kendi fikirlerini savunmaktadır?" sorusuna Rabi, bunun insanın doğasında olduğunu, doğal arzusunun keşfetmek, orijinal olmak olduğunu söyler.

Rabi, sözlerine şu şekilde devam eder: "Evrin teorisinin doğruluğuna dair hiçbir ispat yoktur. Tam tersine bu teorinin ilk ortaya çıktığı zamandan bu yana yapılan araştırmalarda, kısa yaşam süreleri olan canlı ve bitkilerde yapılan gözlemler bu türlerde binlerce nesil boyunca bir türden diğerine ve tabii ki bitkiden hayvana bir geçiş olduğu görülmüştür. Bu nedenle, bu teorinin deneysel bilim adamları arasında yeri yoktur."

Rabi, sözlerini şu şekilde bitirir: "Her gün kola, kalbe bakacak şekilde ve başa, beyine karşı gelecek şekilde takılan tefilin mitsvası, Tanrı'ya olan hizmette, gerçek Yahudi bakış açısını öğretmektedir. Önce tüm kalple yapmak (kol) ve sadece daha sonra aklen kavramak (baş) gelir. Önce yapalım ve daha sonra anlayalım".

Tüm bu söylenenlere ek olarak basit bir açıklama daha getirebiliriz. Bereşit kitabının birinci bölümünde pasuk 25'de şöyle yazar: "Tanrı, vahşi yeryüzü hayvan türlerini, çiftlik hayvan türlerini ve toprakta hareket eden

hayvan türlerini yaptı; Tanrı bunun iyi olduğunu gördü". Raşi pasuktaki 'yaptı' sözünü şöyle açıklar: "Onları tüm iradeleri ve tüm endamlarıyla oluşturdu". Yani, Tanrı, bizim görmeye alışık olduğumuz gibi, ineği doğduğu haliyle buzağı olarak değil, tamamen olgunlaşmış bir inek olarak yarattı. Buna göre mantık, diğer tüm hayvanların da yaşamlarını sürdürebilmeleri için doğdukları haliyle değil olgunlaşmış halleriyle yaratıldıklarını söylemektedir.

İlk insan hangi haliyle yaratıldı? Tanrı, Adam'ı bir günlük bebekmiş gibi yaratmış olabilir mi? Ona kim bakıp büyütecekti? Tanrı Hava'yı bir günlük bebekmiş gibi yaratmış olabilir mi? Ona kim bakıp büyütecekti? Açıktır ki, Tanrı onları kendilerine bakıp yaşamlarını sürdürebilmeleri için olgunlaşmış halleriyle yaratmıştır. Bizim anlayabileceğimiz şekilde 17 - 18 yaşlarında olduklarını farz edelim.

Bir grup bilim adamınının Adam ve Hava ile röportaj yapmak üzere Gan Eden'e gittiklerini düşünelim;

- Siz kaç yaşınızdasınız beyefendi?
- Ben iki günlüğüm.
- Ya siz kaç yaşınızdasınız hanımefendi?
- Ben iki günlükten daha küçüğüm.

Tahmin etmek mümkündür ki, bilim adamları günlüklerine şöyle yazarlardı: "Burada yaşlarını dahi bilmeyen iki ilkel insan bulduk!"

Bu bilim adamlarını anlamak mümkün. Gerçekten de bir insanın vücudunun, Adam ve Hava'daki gibi gelişmiş şekline gelebilmesi için 17, 18 sene geçmesi gerekir. Ancak Tanrı, onları yaşamlarını sürdürebilmeleri için oldukları gibi, gelişmiş halleriyle yaratmıştır.

Farklı doğa olaylarını da aynı şekilde açıklayabiliriz. Tanrı'nın önce bir düzlük yarattığını ve daha sonra bunun dağa dönüştüğünü kim söylemiş? Belki de Tanrı en baştan bir dağ yarattı?

Bütün bunlardan çıkaracağımız sonuç şudur: Dünyayı yaratan Tanrı'nın mevcut olduğuna inanan bir kimse için, Tanrı bir düzlük yaratabildiği gibi bir dağ da yaratmış olabilir. Bunda hiçbir terslik yoktur. Tora'nın "Başlangıçta Tanrı gökleri ve yerleri yarattı" pasuğuyla başlamasının sebebi, bu inancın tüm Tora'nın temeli olmasıdır.

Sık sık, bazı kimselerin Tora'daki mucizeleri anlamanın nasıl mümkün olduğuna dair ya da Mısır'daki belalar veyahut Kızıl Deniz'in yarılmasıyla ilgili sorular sorduklarını duymaktayız. Tora'nın ilk pasuğuna inanan bir kimse için bu soruların hiçbiri sorun teşkil etmez.

Tanrı'nın dünyayı yoktan var ettiğine inanan bir kimse için, Tanrı'nın denize "Çekilin! Bene Yisrael'in şimdi buradan geçmesi gerekiyor" demesinde hiçbir sorun yoktur.

Her şeyin temeli, dünyanın bir Sahibi olduğuna olan inançtır!

Evrim Teorisi:

Dünyanın yüce bir güç tarafından yaratılmayıp, uzun seneler içinde kendinden rastgele oluştuğunu iddia edenler vardır. Tsvi İnbal, kitabında kısaca evrim teorisini anlattıktan sonra bu teoriye karşı iddialar getirmektedir.

Son derece karmaşık olan ve buna rağmen tam bir uyumla çalışan, muhteşem bir makineyle karşılaşan insanın ilk sorusu bu makinenin nasıl yapıldığıdır? Aya ilk ayak basan Amerikalı, orada çok basit bir saat bulsaydı, "Tabiat kanunları sonucunda kendiliğinden oluşan bu saat ne kadar muhteşem!" der miydi? Daktilo kullanma konusunda eğitilen maymunların, milyonlarca sene sonraki torunlarının tesadüfen anlamlı şeyler basmaları mümkün olabilir mi? Bunun gibi, evrim teorisi, bütün canlı dünyasının, soyaçekiminin bir nesilden diğer nesle aktarılması sırasında tesadüfen, yanlışlıklar ya da kazalar zinciri sonrası oluştuğunu iddia eder.

Evrim teorisinin doğruluğunu savunanlar bile, bu süreci başlatan ilk molekülün tesadüf eseri oluşma olasılığının, 10 üzeri 252'de bir ihtimal olduğunu kabul etmektedirler. Bu olasılık sadece ilk halkanın oluşması içindir. Buradan insanın oluşmasına giden yol çok daha uzundur.

Dünyaca ünlü iki astronom Prof. Sir Fred Hoyle ve Chandra Wickramasinghe canlı hücrelerin rastgele bir şekilde bir maddeden oluşması olasılığını hesaplamışlar ve araştırmanın sonucunu kitaplarında yayınlamışlardır. Hesaplara göre böyle bir şeyin olasılığı bire karşı "10 üzeri 40.000'de bir"dir ki bu da evrim teorisini gömmek için yeterlidir. Kitaplarını Tanrı'yla ilgili bir bölümle özetleyen astronomlardan Hoyle'in ateist düşünceleriyle tanınması da ayrıca ilginçtir!

Evrim teorisinin başka bir sorunu da hayatı kimin başlattığı sorusudur. Nobel ödüllü ve evrim teorisinin savunucularından Prof. Crick, dünyada hayatın başlangıcını evrim teorisıyla açıklamanın mümkün olmadığı sonucuna varmıştır. Kendisi bunun yerine "evrensel dölleme" fikrini öne sürmüştür. Bu fikre göre hayatın başlangıcı başka yıldızlarda bulunan canlıların dünyaya tohumlarını göndermeleriyle olmuştur. Gerçekten fantastik! Peki ama bu hayali yıldızdaki canlıları kim yaratmıştır? (Nobel ödüllü bir bilim adamının, böyle bilimsel olmayan bir fikir ortaya atması gerçekten şaşırtıcıdır. Bilimin mutlak ve ispatlanır olması gerekir. Ancak bilim adamı burada hayal dünyasında dolaşmakta, başka yıldızlardan gelen tohumlardan bahsetmektedir.)

Termodinamik kanunlarının ikincisine göre, doğada kendiliğinden işleyen her süreç, başlangıçta bulunduğu durumdan daha düzensiz bir şekilde son bulur. O halde, milyonlarca atomun kendiliğinden, onları yönlendiren bir güç olmadan, insan vücudunda bu kadar düzenli bir şekilde dizilmesi mümkün olabilir mi?

Daha önce de belirttiğimiz gibi dünyada her şeyin istisnasız belirli bir kurala göre işliyor olması her şeyin tesadüfen olduğu fikrini mantıksız kılmaktadır. Hiçbir rastlantının "belirli bir kurala göre" gerçekleştiği söylenemez. Rastlantı sonucu olan olayların, tüm ayrıntılarıyla aynı şekilde tekrarlanması mümkün değildir.

Evrim teorisini savunanlar son zamanlarda başka bir soruya cevap aramakla meşguller. Canlı türleri arasında uzun seneler boyunca meydana gelen geçitleri doğrulayan hiçbir fosil bulunmamıştır. Bu teorisinin ispatı için gerekli bu "halka" kesinlikle eksiktir. Bulunan tek fosil örneği sürüngenden kuşa geçişi gösterir ama, bunun doğruluğu hakkında da çok büyük şüpheler vardır.

Bu gerçek nedeniyle biyologlar yeni bir tez ileriye sürmüşler ve hızlı değişimlerin sürecinden bahsetmişlerdir ki şimdilik bunu hayal etmek bile mümkün değildir. Evrim teorisinin en önemli kaynağı olan fosiller bu teoriye dayanaktan çok sorun teşkil etmektedir.

TORA'DAKİ BİLGİLER

Ayın Yenilenme Süresi³

Önce NASA'nın ve ardından da Alman bilim adamlarının, son derece gelişmiş elektronik aygıtlarla ulaştıkları, astronomi alanındaki kesin veriler, acaba binlerce yıl önce yazılmış olan Tora'da yer almakta mıdır?

İnanması güç de olsa bu soruya cevap EVET'tir.

Hatırlamakta fayda var ki ay başlangıcının (Roş Hodeş) doğru olarak tayini, alahik yönden çok önemlidir. (Tora'da bayramlar belirli ayların belirli günleri olarak tayin edilmişlerdir. Örneğin: Pesah 15 Nisan, Sukot 15 Tışri, Kipur 10 Tışri gibi) Bu nedenle ayın yenilenme süresini çok hassas bir şekilde hesaplamak gerekmektedir.

Talmud, Roş Aşana 25a'da şöyle bir olay anlatılır:

"Bir keresinde gökyüzü bulutlarla kaplanır ve ay benzeri bir görüntü ortaya çıkar. Tarih olarak ayın 29'udur. Bunu görenler yeni ay geldiğini düşünürler... Bunun üzerine Raban Gamliel onlara şöyle der; "Babamın evinde bana şu şekilde öğretildi: Ayın yenilenmesi 29.5 gün 2/3 saat (= 40 dakika) ve 73 helek'den⁴ az olamaz."

Hesap:

$$40 \text{ dakika} = 2/3 \text{ saat} = 2/3 * 1080 = 720 \text{ helek.}$$

$$720 + 73 = 793 \text{ helek.}$$

$$793/1080 = 0,734259 \text{ saat}$$

$$0,7342592/24 = 0,030594 \text{ gün.}$$

$$29,5 + 0,030594 = \underline{\underline{29,530594}} \text{ gün.}$$

İlginçtir, ayı gördüklerini iddia edenlerin varlığı Raban Gamliel'de herhangi bir tereddüt yaratmamıştır. Sahip olduğu bilginin kesinlikle doğru olduğuna herkes tamamen inanmıştır.

³ Moşe Modiano tarafından çevrilmiştir.

⁴ 1 saat = 1080 helek

Raban Gamliel'in ne denli haklı olduğuna bilimsel veriler ışığında birlikte bakalım:

NASA'lı ünlü bilim adamı C. Sagan'a göre ayın yenilenme süresi:

Ölçümler, Amerikalı astronotların ay yüzeyine yerleştirdikleri cam prizmalara, yerküreden lazer ışığı yollanması suretiyle; dev teleskoplar ve atom saatleri aracılığıyla yapılmıştır. Bulunan ayın yenilenme süresi hayret vericidir: **29, 530588** gün.

Olağanüstü bir durum göze çarpmaktadır. Binlerce yıl öncesinde Tora'da yazılı olanlarla, günümüzün bilimsel verileri, neredeyse saniyesine kadar birbirleriyle uyuşmaktadır!!

NASA'ya göre 29,530588. Aradaki fark daha fazla. 0,000006 gün. Yani 0,52 saniye.

Berlin'de yapılan başka bir araştırmaya göre ayın yenilenme süresi:

Aynı araştırma daha da gelişmiş tekniklerle Berlin'de tekrarlanır. Sonuçlar çok daha hayret vericidir. Bulunan süre:

29,530589 gün.

Aradaki fark 0,000005 gün. Yani 0,43 saniye.

Bu verilerin ışığında Raban Gamliel'in tutumunu anlamak kolaylaşmaktadır. Gözler bazen yanılabilir, ancak evreni yaratan Hashem ve bizlere verdiği Tora asla yanılmaz!

NASA'nın ölçümüyle Berlin'deki ölçümden öğrenilen önemli bir nokta söz konusudur: Bilim, sürekli olarak kendisini geliştirdikçe, Tora'nın verdiği değere yaklaşmaktadır. Başka bir deyişle, bir gün bilim 29,530594 değerine ulaştığı zaman, daha fazla uğraşmasına gerek olmayacaktır. Zira bu gerçek değerdir.

Hangi Hayvanlar Yenilebilir?

Tora'da şu şekilde yazmaktadır: "Yer üzerinde olan bütün hayvanlardan yiyebileceğiniz hayvanlar bunlardır. Hayvanlar arasında, çatal ve yarık tırnaklı olan ve geviş getiren her hayvanı yiyebilirsiniz".⁵

⁵ Vayikra 11, 2 - 3.

Bu pasukta söylenene göre, bir hayvanın "Kaşer" olabilmesi için ilk işaret bir yarıkla ikiye ayrılmış toynakları olması ve ikinci işaret ise geviş getirmesidir. ("Tame" olan hayvanda ya bu iki işaretin hiçbiri yoktur ya da sadece biri vardır.) Ancak Tora, bununla kalmayıp, iki işaretten sadece birine sahip olan dört hayvan söylemektedir:

"Fakat geviş getirenlerden ve çatal tırnaklılardan şunları yemeyeceksiniz: deveyi, çünkü o geviş getirir fakat çatal tırnaklı değildir, size murdardır. Ve kaya porsuğunu çünkü o geviş getirir fakat çatal tırnaklı değildir size murdardır. Ve tavşanı çünkü o geviş getirir fakat çatal tırnaklı değildir, size murdardır. Ve domuzu çünkü o çatal ve yarık tırnaklıdır fakat geviş getirmeyen o size murdardır. Onların etinden yemeyeceksiniz ve leşlerine dokunmayacaksınız, onlar size murdardır".⁶

Tora, daha önceki pasuklarda bir hayvanın yenilebilmesi için gerekli tüm işaretleri verdiği göre neden kuralların dışına çıkan bu dört hayvanı ayrıca yazmaktadır? Tora'nın bize vermek istediği yeni bilgi nedir?

Tora, bize açıkça ilan etmektedir ki, tüm dünyada tek "kaşerut" işaretine sahip olan sadece bu dört hayvandır Kaşerut işaretlerinden sadece birine sahip olan hayvanlar, bu dört taneden ibarettir. Tek işarete sahip olan başka beşinci bir hayvan yoktur. Dünyada çift tırnaklı olup geviş getirmeyen tek hayvan domuzdur!

Gemara'da şu şekilde yazmaktadır:

"Deve, geviş getirir vs. ..., dünyasına hükmeden (Tanrı) bilir ki, deve [ve peraşada yazan diğer iki hayvan: Yani, tavşan ve kaya porsuğu (Raşi)] dışında geviş getirip tame olan yoktur.. ve domuz, çift tırnaklı fakat geviş getirmeyen: Dünyasına hükmeden bilir ki, domuz dışında çift tırnaklı olup tame olan hayvan yoktur..".⁷

Ramban da Tora'nın genel olarak Kaşerut kurallarını vermesinin yeterli olduğunu, buna rağmen dört hayvanı ayrıca vurgulamasının, dünyada tek işarete sahip olan başka hayvanların olmadığını söylemek isteği olduğunu yazar.⁸

⁶ Vayikra 11, 4 - 8.

⁷ Masehet Hulin 59.

⁸ Vayikra 11, 3.

Tora'nın verilmesinden beri geçen 3300 senede, binlerce hayvan türü keşfedilmiş, yeni kıtalar bulunmuştur. Örneğin; Avustralya 300 sene önce, Amerika 500 sene önce bulunmuş ve buralarda yeni canlılar keşfedilmiştir. Günümüzde insanın ayak basmadığı yer kalmadı denebilir.

Bütün bunlara rağmen dünyanın hiçbir yerinde tek işarete sahip beşinci bir hayvan bulunmamıştır. Domuz dışında çift tırnaklı olup geviş getirmeyen bir hayvan daha yoktur.

Henüz var olan tüm hayvan türlerinin bilinmediği 3300 sene önce, Tora nasıl böyle bir şeyi bilebilmiştir?

Hangi Balıkları Yiyebiliriz?

"Sularda olanların hepsinden şunları yiyebilirsiniz: Sularda, denizlerde ve irmaklarda kanatlı ve pullu olanların hepsinden yiyebilirsiniz".⁹

Pasuğa göre, bir balığın Kaşer olup olmadığını anlamak için sadece yüzgeçleri ve pulları olup olmadığına bakmamız yeterlidir.

Sözlü Tora'da şöyle bir soru sorulur: "Bir parça balık bulan kişi bunu yiyebilir mi?". Cevap: "Bulduğu parçada pullar varsa balığın yüzgeçleri görünmüyorsa bile, balığı yiyebilir. Çünkü bir balığın pulları varsa mutlaka yüzgeçleri de vardır. Bu yüzden yüzgeçler görünmüyorsa da balığın diğer parçasındadır. Ancak bulduğu parçada sadece yüzgeç varsa ve pulları yoksa, o zaman yemesi yasaktır; çünkü sadece yüzgeci olup pulları olmayan balıklar vardır".

Mışna'da da şu şekilde yazar:

"Her pulu olan balığın yüzgeci de vardır, ancak yüzgeci olup pulları olmayan balık vardır".¹⁰

Önümüzde, tüm nehirlerde ve denizlerde olan balıklarla ilgili çok açık bir genelleme vardır. Bazı balıkların yüzgeçleri vardır ancak pulları yoktur ya da ne pulları ne de yüzgeçleri vardır. Ancak dünyada pulları olup yüzgeçleri olmayan hiçbir balık yoktur!

⁹Vayikra 11, 9.

¹⁰Masehet Nida 51b

Mişna, 1800 sene önceden nasıl böyle bir bilginin doğruluğunu iddia edebilir? Özellikle Mişna'nın yazıldığı dönemde okyanus ve nehirlerin çoğu daha keşfedilmemişti. O dönemde hiç kimse, var olan tüm balık türlerini kontrol etmiş olamaz. Bu, günümüzde bile yapılmış değildir. Tarih boyunca birçok nehir, göl vs. bulunmuştur. Zoologlar bugün 25 binden fazla balık türü tanımaktadırlar. Bütün bu türler içinde pulu olup yüzgeci olmayan balık bulunmamıştır.

Tora bilginleri böyle bir şeyi binlerce sene önceden nasıl bilebildiler?

Halley KuyrukluYıldızı

Yaklaşık olarak iki yüz kusür sene önce yaşamış İngiliz astronom Halley, kuyrukluYıldızlardan birinin güneş çevresindeki yolunu hesaplamış ve bunun sonucunda yıldızın tekrar 1758 yılında dünyadan geçeceğini söylemiştir. Bu hesapları yıldızın görünümünden önce on iki sene boyunca yapmış, arada kendisi ölmüş, ancak yıldız yine de tam olarak söylediği tarihte görünmüştür. Halley'in en önemli buluşu sadece yıldızın tam olarak ne zaman görüneceği değildir. Bu saygideğer astronom aynı zamanda kuyrukluYıldızların döngü içerisinde olduklarını da iddia etmiştir. Yani aynı kuyrukluYıldız bizleri tekrar ziyaret edebilir.

O zamana kadar hiçbir astronom veya filozof kuyrukluYıldızların döngü içerisinde olabileceklerini düşünmemiştir. Bu nedenle Halley, buluşun bir İngiliz tarafından yapıldığının ilan edilmesine önem göstermiştir.

Ancak, Gemara'nın da anlattığı gibi bu olay, Halley'den yaklaşık 1700 sene önce Rabi Yeoşua tarafından biliniyordu. Gemara Orayot'da şu şekilde yazar:

"Rabi Yeoşua ve Raban Gamliel gemiyle seyrediyorlardı; Raban Gamliel yanında bir parça ekmek, Rabi Yeoşua'nın yanında bir parça ekmek ve irmik vardı (çünkü ekmek çürür ve irmik gibi uzun dayanmaz). Raban Gamliel'in ekmeği bitince Rabi Yeoşua'nın irmiğinden yedi ve ona sordu "Yolda bu kadar takılacağımızı nereden bildin de yanında irmik getirdin"? Rabi Yeoşua cevap verdi "Bir yıldız var ki yaklaşık yetmiş senede bir yükselip gemicileri yanılır..."

Bu Gemara'dan birkaç şey öğrenmekteyiz:

– Bilindiği gibi Rabi Yeoşua, ikinci Bet Amikdaş döneminde yaşamıştır. Daha sonra da göreçeğimiz gibi, Bet Amikdaş'ın yıkımından yaklaşık dört sene

öncesinde görünen bu yıldız, (Yosef ben Matatyau [= ünlü tarihçi Josephus Flavius], yıldızın görüldüğüne tanık olmuş ve bunu kitabında yazmıştır.) daha sonra Halley kuyruklu yıldız olarak çağrılacaktır. Rabi Yeoşua ve Raban Gamliel'in seyahatleri Bet Amikdaş'ın yıkımına yakın bir zamanda gerçekleşmiştir. Rabi Yeoşua, Yosef ben Matatyau'nun da kitabında yazdığı bu yıldızın denizcileri aldatmasından tedirgin olmuştur. Başka bir deyişle, bu olay, yıldızın daha gökyüzünde görünmediği bir devrede olmuştur.

– Rabi Yeoşua'nın kuyruklu yıldız hakkındaki bilgisi, yaptığı gözlemlerden değil gelenek olarak aldığı bilgidendir. Elinde olan bu gelenekte, kuyruklu yıldız devrinin tam olarak yetmiş sene değil de "yaklaşık olarak" yetmiş sene olarak belirtilmesi hayret vericidir. Bilindiği gibi bu döngü tam değildir ve son 2000 sene içinde yıldız, devrini 74 - 79 seneye kadar çıkarmıştır. Kısacası, sadece birkaç döngü sonunda elde edilebilecek bu bilgi, Rabi Yeoşua ve başka hahamlar tarafından biliniyordu.

Kuyruklu yıldızın görüldüğü seneler bunlardır: M.Ö.: 240, 169, 87, 17. M.S.: 66 (Yosef ben Matatyahu tarafında görünüp rapor edilen yıldız) 141, 218, 295, 374, 451, 530, 607, 684, 760, 837, 912, 989, 1066, 1145, 1222, 1301, 1378, 1456, 1531, 1682, 1758 (Halley tarafından hesaplandı.) 1835, 1910 ve en sonunda 1986'dır.¹¹

Dünyanın Şekli

İçinde yaşadığımız dünyanın şekli hakkında bilim adamları nesiller boyunca tartışmışlardır. Eski Yunanlılar, dünyanın, üç dev balinanın kuyrukları üzerinde duran dev bir düzlük olduğunu söylemişlerdir. Bazıları da bu düzlüğün üç dev fil üzerinde olduğunu iddia etmişlerdir. O ya da bu, depremlerin sebebinin, dünyayı taşıyanların hareketleri olduğu sanılmıştır. Dünyanın yuvarlak olduğu düşüncesi, o zamanlarda çoğu kültürlerde imkansız ve tamamen mantıksız olarak düşünülmüştür. Özellikle Newton'un yerçekimini bulmasından önce, insanlar ve hayvanlarla dolu dünyanın top gibi yuvarlak oluşu ve topun diğer tarafındaki canlıların ters durduğu düşüncesi tamamen mantıksız görünmekteydi.

Sadece 500 sene öncesine kadar çoğu kültürlerde dünyanın düz olduğu fikri yaygındı. Kolomb'un Amerika'yı keşfiyle bilim adamları, dünyanın yuvarlak olduğunu anlamaya başlamışlardır. Daha sonra yaygınlaşan bu teori, bilimin de

¹¹ Tseva Aşamayim, cilt 1, sf: 335.

gelişmesiyle kesinlik kazanmış ve dünyanın fil üzerinde durduğu gibi düşünceler gölünçle karşılanmıştır. Ancak hatırlamak gerekir ki, 500 sene öncesine kadar insanları güldüren, dünyanın yuvarlak oluşu teorisiydi.

Tora bilginleri, binlerce sene önce diğer ilkel teorilere karşın dünyanın yuvarlak olduğunu söylemişlerdir. Aşağıda birkaç kaynak getirelim:

"Rabi Yosi şöyle dedi: ... daha önce Roş Yeşivalardan öğrendik ki, dünya top gibi yuvarlaktır..."

Zoar Hadaş, Bereşit 15.

Mizrak Ehad: "elden ele atılan top gibi yuvarlak olan dünyaya karşılık "
Midraş Raba, Bamidbar, Naso, 13.

"Dünya yuvarlaktır Talmud Yerusalmi'de yazdığı gibi..."

Tosafot, Masehet Avoda Zara, 41.

Gece ve Gündüzün Nedeni

Kitaplar, 500 sene önce Kopernik'in, dünyanın kendi etrafında döndüğünü ve bunun da gece ve gündüzün sebebi olduğunu iddia ettiğini yazarlar. Başka bir deyişle, gece ve gündüz, güneş ışınlarının dünyanın tek yanına gelmesiyle oluşur. Dünyanın bir tarafında gece iken diğer tarafında gündüzdür.

Kopernik'den 1500 sene önce Rabi Şimon bar Yohay'ın yazdığı Zohar'da gece ve gündüzün sebebi yazmaktadır:

"Rav Amnuna Saba'nın kitabında daha geniş bir şekilde açıklanır: Tüm dünya bir top gibi (yuvarlaktır) sürekli dönüş halindedir, bazıları aşağıdadır ve bazıları yukarıdadır (yani dünyadaki canlıların bazıları güneşin aydınlattığı taraftadır ve bazıları değildir) ... ve tüm canlılar buldukları yerlerin şartlarına göre farklı görünüme sahiptirler ve diğer insanlar gibi varlıklarını sürdürürler".

"Bu yüzden dünyadaki yerlerde, topun bir tarafında ışık olduğu zaman topun diğer tarafında karanlıktır".

"Dünyada bir yer var ki, her zaman gündüzdür ve kısa bir zaman dışında gece bulunmaz".

Zohar'dan öğrendiklerimiz şunlardır:

1- Dünya top şeklindedir.

2- Dünya kendi eksenini etrafında dönmektedir.

3- Bu nedenle dünyanın bir tarafında ışık varken diğer tarafında karanlık vardır.

4- Zohar, dünyanın diğer tarafında yaşayan insanlar olduğunu söylemektedir. Amerika 500, Avustralya ise sadece 300 sene önce keşfedilmiştir.

5- Diğer taraftaki insanlar düşmemekte ve diğer insanlar gibi durmaktadır. (yer çekimi)

6- Buldukları yerlere ve iklimlere göre dünyanın iki ayrı tarafında duran insanların değişik görünüşleri vardır.

7- Dünyada bir bölge vardır ki, uzun dönem aydınlık ve kısa dönem karanlıktır.

Zohar, daha sonra şu şekilde yazar: "ve bu sır bilgeliğin sahibi Tora bilgilerine verilmiştir".

MİTSVALAR

Özgür Olmak

Her insan özgür olmayı arzu eder. Hayatını istediği şekilde yaşamayı, özgün olup kendine has düşünceler üretmeyi ister. Tora'yı ve mitsvaları yerine getirmeye geldiğinde ise bu kişi birden baskı ve zorlama hissine kapılır. Tora, onun hayatına 'kısıtlamalar' getirmektedir. Tora'nın kişiden istediği, hayatının her anında onun rehberliğinde hareket etmesidir. Tora'da, kişinin haftanın her gününde, tüm gün boyunca nasıl hareket etmesi ve neler yapması gerektiğine dair talimatlar bulunmaktadır. Zamanında dua etmek, yemekten önce ve sonra Beraha söylemek, neyi yiyip neyi yememek, neyi yapmak neyi yapmamak, ve yapılacak şeyleri nasıl yapmak gibi konularda Tora'nın kesin direktifleri vardır.

İlk bakışta özgürlük ve Tora'nın tamamen birbirine zıt şeyler olduğu sonucunu çıkarmak kaçınılmazdır. Buna karşın Hahamlarımız, gerçekte özgür kişilerin Tora öğrenen kişiler olduklarını vurgulamışlardır¹. Bu gerçekten doğru mudur? Hahamlarımız neyi kastetmişlerdir?

Özgür olmanın ne demek olduğunu ve bir Yahudi'nin Tora ve mitsvalarla ilişkisini anlamak için her şeyden önce yaşamın kendisinin bize zorla kabul ettirildiğini hatırlamak gerekir. İnsana hiçbir zaman doğmak isteyip istemediği veya hangi anne babanın çocuğu olarak doğacağı sorulmamıştır. Bu zorlama olumsuz bir şey değildir sadece bir gerçektir.

Dikkatle inceler ve düşünürsek yaşamın olduğu gibi hayat kurallarının da hem fiziksel hem de manevi açıdan bizlere zorla kabul ettirildiğini görürüz. Fiziksel açıdan insan belirli organlarla doğmuştur. Eller, ayaklar, kalp, böbrek vs. İnsan yaşam süresini uzatmak için bu organlara bağlı olarak yaşam kurallarına uymaya ve bu kurallara göre hareket etmeye meceburdur. İnsan sıvı içmek mecburiyetindedir. Aksi takdirde ölür. Aynı şekilde gıdalarında belirli vitaminleri almak zorundadır yoksa vücudu gerektiği gibi işlev göremez. Aynı şey hayvanlar için de geçerlidir. Ancak insanlarla hayvanlar arasındaki fark, insanın özgür seçebilme olanağının olmasıdır. Peki, kişi neyi seçer? Kişi, kendi doğasına göre hareket edip etmemeyi seçer. Ancak, insanın yeni yaşam kuralları çıkartıp vücudunu değiştirmesi mümkün değildir. Kişi 'çivi' yemeyi seçebilir ancak bu kişinin anormal bir davranışta olduğu herkes için açıktır. Peki ama neden? Kişinin isteği çivi yemekse neden bunun kendisi için iyi olduğunu söyleyemez?

¹ Pirke Avot, Perek 6, Mişna 2.

Bunun cevabı kişinin bu şekilde doğmuş olmasıdır. Çivi yemek insanın sağlığına zarar verir. Kişi bu durum hakkında mutlu olabilir ya da üzülebilir; ancak bu bir gerçektir. Fiziksel kurallar bize zorla kabul ettirildiği gibi manevi, ruhani kavramlar da zorla kabul ettirilmiştir. İnsan belirli bir kişilikle, kendine özgü özelliklerle doğar. Kişinin kendisinde bulunan doğaya göre hareket edip etmemesi özgür iradesine kalmıştır. Fakat kişi, Tanrı'nın onda yarattığı özellikleri değiştiremez. Özgür olmanın anlamı, insanın birlikte doğduğu yaşam kurallarına uyarak kendisi için gerçekten uygun ve iyi olanı yapmasıdır. İnsanın "canım böyle çekiyor" deyip istediğini yapması her zaman onun özgür olduğunu göstermez. Kişi bazen bu şekilde söylese bile bu çoğu zaman içinde bulunduğu çevrenin, onda yaptığı etkiden doğan isteklerdir. Ancak gerçekte bu istekler ona uygun ya da onun için yararlı olmayabilir. Bilmek gerekir ki, her açıklık ve taviz, "özgürlük"; ve her engel ya da sınırlama da "boyun eğmek" değildir. Sene boyunca okulda yükümlülüğünü yerine getirmeyen bir öğrenci, derslerini tamamlaması için anne ve babası tarafından yazın tatile gönderilmiyorsa bunun boyunduruk altına girmek olduğunu ve tatile çıkmanın da özgürlük olduğunu söyleyemeyiz. Tam tersine çocuğun özgürlüğü ve bütünlüğü ondan daha çok gayret gösterip kendisini bir ergin olarak hayata hazırlamasını gerektirir. Bundan öğrendiğimiz sonuç; gerçek özgürlüğün, insanın hayattaki amacı ve görevini yapmasına olanak veren her durum olduğudur. Buna karşın, kişinin, kendisinde bulunan Tanrı suretini bozan, gerilemesine, dejenere olmasına sebep olan aşırı serbestçi bir yaşam ise boyunduruk altında yaşamaktır. O halde özgür olmanın anlamı, kişinin kendi özüne bağlı olmasıdır. Kişinin kendisine sorması, açıklığa kavuşturması gereken soru şudur: "Ben kimim? Kendime nasıl bağlı olabilirim?"

Tora'nın görevi budur. Tora, kişinin kendisini bulmasına yardımcı olur. Tora'da yazan idealler ve amaçlar gerçekte içimizde ve benliğimizde olan şeylerdir. Bizde bu benliği yaratan Tanrı, kendimizi bulmamızda yardımcı olması için Tora'yı vermiştir.

"Yisrael ve Tora birdir." Tora, bizim dışımızda ve bize yabancı değildir. Tora, yaşamımıza ve benliğimize uymaktadır. Rav Bar Şaul'un dediği gibi, Tora bizim için yeni değildir. Tora, bizim doğal giysimizdir, deri üzerine yazılmış bu mitsvaler gerçekte, yaratıldığı zaman ruhumuza yazılmışlardır.

Nesiller boyunca ruhun dilini bilen dev şahsiyetler, Tora'yı ve mitsvaları, içlerinden gelerek doğal dürtüler olarak yerine getirmişlerdir. Avraam Avinu, Tora verildiği bir zamanda yaşamasına rağmen Tora'yı ve mitsvaları yerine getirmiştir.²

² Bereşit Raba, 61.

Tora'nın amacı, insanın ruhunda yazılı olanları ortaya çıkarmasında yardımcı olmaktır. Kişinin ruhuna ve benliğine ters olan her şey kölelikse, bir yüксе, mitsvalar için bunu söylemek mümkün değildir. Çünkü mitsvalar ruhun ta kendisidir, onun yaşamıdır.

"Mitsvalar bize bu kadar uygunsa ve içimizde varsa neden o zaman mitsvaları yerine getirmek bu kadar zor?" şeklinde sorabiliriz. Maharal, gerçekten de insanın mitsvaları içinden gelerek getirmesinin mümkün olduğunu ancak kişide bulunan Yetser Ara'nın³ buna engel olduğunu söyler.⁴ Tanrı, Tora'yı kendi özgür seçimimizle yerine getirmemizi istemiş ve zorunlu olarak yapmamızı istememiştir. Bu yüzden bir bakıma doğamızı 'bulandırmış'tır. Bu şekilde insana özgür irade vermiştir. Tora'ya olan ihtiyacımız bizde bulunan Yetser Ara yüzündendir. Benliğimiz 'bulanmış' olmasaydı o zaman Tora'da yazan mitsvaları emirler olmadan, doğal olarak içimizden geldiği için yapardık. Tıpkı Avraam Avinu gibi.

Tora'daki bazı mitsvaların insanın yaşamına nasıl uyduğunu görmek mümkündür. Örneğin insanın başka insanlarla arasındaki ilişkisini düzenleyen mitsvalar. İnsanlar, hırsızlık ve cinayete olumsuz bir şekilde bakmaktadırlar. Herkes çalmanın doğru bir şey olmadığına katılır. Sadece kanunlara aykırı olduğu için değil, insanda bulunan ahlak anlayışına aykırı olduğu için. Hiç şüphesiz ki bu, kişinin ruhunda yazılı olan ahlaktan kaynaklanır. Kişi, kendi ruhunda var olan bu hisse uymadığı zaman sık sık pişmanlık duyar. Hemen hemen herkes otobüste yaşlı bir kimsenin önünde kalkıp yer verme ve bunu yapmazsa da kendince bahaneler arayıp kendini ikna etme gereksinimi duyar.

Tabii ki bazı mitsvalar vardır ki, bunların bir Yahudi'ye ne şekilde uyduğunu görmek daha zordur. Özellikle kişinin Tanrı'ya yönelik görevlerini tanımlayan mitsvalar. Ancak bu mitsvalar da kişinin benliğinde vardır. Bu yüzden günah işleyen kişi hayatının kurallarına karşı geliyor demektir.

"Tora, Yahudi benliğinin dile getirilmesiyle o zaman tüm Bene Yisrael aynı benliğe mi sahip?" şeklinde sorabiliriz. Tabii ki insanların yüzlerinin farklı olması gibi fikirleri ve kişilikleri de farklıdır. Ancak bazı mitsvalar vardır ki tüm Bene Yisrael'e uymaktadır, bazı mitsvalar ise sadece belirli bir kısma örneğin Koenler'e ya da Leviler'e uyar. Yisrael içinde de bir Yahudi'den diğerine değişen mitsvalar vardır. Her Yahudi tüm mitsvaları yerine getirmekle yükümlü olmakla birlikte

³ Kötü eğilim ve dürtüler.

⁴ Tiferet Yisrael, Bölüm 1.

bazı Yahudiler zamanlarının çoğunu mitsvaların içinde Tora öğrenmeye ayırırken diğerleri iyilik yapmaya ve diğer bir kısım da başka bir şeye ayırırlar. Tüm bu söylenenlere göre, teşuvanın (tam anlamıyla "dönüş") ne demek olduğunu daha iyi anlayabiliriz. Teşuva yapan kişi nereye dönmektedir?

Kişi, kendinde bulunan gerçeğe, dış etkenlerden temizlenerek ve uzak kalarak, kendi özüne dönmektedir. Bir Yahudi'nin amacı, dönüp kendini Tanrısal benliğine bağlamaktır.

Mitsvalar Neden Verilmiştir ?

- Mitsvalar neden günlük yaşamın her anına karışır?
- Nasıl davranmam, ne yemem gerektiğini vs. bana neden bir başkası söylemelidir?
- Neden bazı diğer inançlarda olduğu gibi "yüksek idealler" yeterli değildir?

Önce hahamlarımız ve daha sonra ruh bilginleri, en baskın içgüdü ve dürtülerin üç tane olduğunu söylemişlerdir: Hayatta kalma ve elde etme iç güdüsü (yemek, içmek), cinsel güdüler ve inanma güdüsü. Hahamlarımız, yeryüzündeki ilk cinayetin [Kayın'ın Evel'i öldürmesinin] de bu üç sebeple işlendiğini öğretirler. Açıktır ki, bu öğretide tarih boyunca insanların ve ulusların birbirleriyle savaşmasına neden olan en etkili içgüdülerin edebi bir şekilde anlatımı bulunmaktadır. Hahamlarımız, bu içgüdülerin ne kadar etkili olduklarını vurgulamak için bunları, tarihteki ilk cinayetin, ilk iki kardeşten birinin diğerini öldürmesi üzerinde göstermişlerdir. Gerçekten de bu güdüler o kadar kuvvetlidirler ki, dünyayı yıkmakta, savaşlara sebep olmakta, insanın kendine hakimiyetini kaybedip mantıklı düşünmesine engel olmaktadır. Ancak diğer taraftan dünyayı inşa eden ve varlığını sürdürmesini sağlayan da tam olarak bu güdülerdir! Cinsel güdüler olmasaydı dünyada Adam ve Hava'dan başka kimse olmazdı. Elde etme, ilerleme güdüsü olmasaydı hala kağıt ve matbaa olmadan yaşıyor olacaktık.

Buradan, insanların ve dünyanın ilerlemesini, var olmasını sağlayan yapıcı güdülerin aynı zamanda dünyayı yıkan, harap eden güdüler olduğunu görmekteyiz. Bu güdüler olmadan dünya varlığını sürdüremezken yine bu güdüler yüzünden dünya yıkılmaktadır.

Bu güdülerimizi ve düşüncelerimizi, onlar bize değil biz onlara hakim olarak, nasıl sadece iyi ve yapıcı yerlere kullanabiliriz?

Bu soruya cevabı önce putperestlik ve daha sonra başka inançlar vermeye çalışmışlardır. Gelin birlikte bu iki akımın verdikleri cevapları inceleyelim.

İlkel insan, doğada, dışarıda bulunan kuvvetli ve zarar verici güçler karşısında - çadırını söken rüzgar, bahçesine yağmayan yağmur - ve ona hakim olan dürtüler karşısında şaşkın ve çaresiz kalmıştır. Bu güçlere hakim olma cesaretinin ve gücünün eksikliğinden dolayı bu güçlerin boyunduruğuna girmiştir. Onları kızdırıp zarar görmemek için bu güçleri, barışmaya mecbur olunan, tapınması, iyi ilişkiler içinde bulunulması gereken tanrılara çevirmişlerdir. Putperestliğin anlamı, gereksinimlerin değere çevrilmesidir. Örneğin insanın dışı çıkarması biyolojik bir gereksinim iken bunu put önünde yapmak bir tapınma şekli olmuştur. Cinsel ilişki biyolojik bir gereksinimken ve dünyanın devamı için gerekirken yine "kutsal" değerlere çevrilmiştir. (Putperest tapınaklarda kurbanların sunulmasından önce, kadınlar kendilerini kurban getiren kişiye verirlerdi. Bu kadınlar "kedeşot" adıyla anılırlardı. Buradan da görüyoruz ki, putperestlik fuhuşu bile "kutsal" olarak etiketleyebilmiştir. Nitekim "kedeşot" sözcüğü "kadoş" yani kutsal sözcüğü ile aynı köke sahiptir. Böyle bir uygulama Yahudilik'in en temel prensiplerine aykırıdır) Bunlar gibi birçok gereksinim de değere çevrilmiştir. Güdülerin, onlara hakim olacak şekilde yapıcı ve yararlı yerlere kullanılması sorumuz putperestlik içinde cevabını bulamamıştır.

Putperestlikten sonra çıkan bazı inançlarda ise kendilerini Tanrı adına kısırlaştıranlar övülmüşlerdir. Cinsellik o kadar iğrenç, alçak, pis ve yıkıcıdır ki, erkek için tek çözüm kendisini kısırlaştırmasıdır. Böylece cinsellik sorunu çözülmüştür ve ödülü de söz verilmiştir. Buna ek olarak Tanrı adına fakirleşmek de iyidir. Zenginlik ve elde etme arzusu yıkıcıdır. Bu soruna çözüm tüm mal varlığından vazgeçmek ve bu şekilde Tanrı'ya ulaşmaktır. Bu nedenle bazı inançlarda dinlerinin isteklerine dikkat eden keşişler manastıra girmeden önce tüm kişisel varlıklarından vazgeçip kutsal yerlere bağlıladıklarına dair bildiriye bulunurlar ve aynı zamanda cinsel yaşamdan da tamamen ayrılırlar.

Bu tür inançların gerektirdiği gibi hepimiz kısırlaşaşaydık dünya nasıl varolabilirdi? İnsanların yerine getiremeyecekleri taleplerde bulunmanın ne anlamı vardır? Fakir kişi elde etme arzusu olmayan kişi mi yoksa sadece mal varlığı olmayan ve özellikle bu yüzden elde etme arzusu artan kişi midir?

İçgüdü ve dürtülere hakim olarak bunları iyi bir şekilde kullanmayla ilgili sorumuz henüz cevabını bulamamıştır. Bizim isteğimiz bu inançların önerdiği gibi içgüdülerin yok edilmesi değil, onlara hakim olarak iyi yönde kullanmaktır.

Henüz cevabını alamadığımız soruya acaba Yahudilik nasıl yaklaşmaktadır?

İçgüdü ve dürtülerimizi inceleyip analizini yaptığımızda şu sonucu çıkartabiliriz: Aynı güdü hem iyi hem kötü olabiliyorsa mutlaka, bu güdünün yapıcı ve inşa edici niteliğini koruduğu bir sınır noktası olmalıdır. Bir sınır olmalıdır ki o noktaya kadar bu güdü yapıcı ve inşa edicidir. Ancak bu noktadan öteye geçildiğinde güdü harap edici, bozucu ve yıkıcıdır. Bu sınır noktası herhalde insanların içgüdülerine hakim olabildiği, yönlendirebildiği, aklın hakimiyeti elinde tuttuğu noktadır. Bu noktanın ötesinde güdüler insana hükmetmektedir. Akla ve mantığa aykırı olarak insanın zararına bile sebep olsa dürtülerine göre hareket ettiğinde sınır noktası geçilmiş demektir.

Dürtülerimize hakim olduğumuz sürece onlardan fayda sağlamak, olumlu şeyler yapmak, yapıcı olmak elimizdedir ve bizlere hiçbir zararı yoktur. Keşke her dürtü ve güdümüzün hangi noktaya kadar yararlı olduğunu bilebilseydik! Bizler, bir insanın iyi kalpliliğini yaptığı işlere ve davranışlarına göre sınamaktayız. Bu nedenle kişinin, kişiliğini değiştirmesinin yolu davranışlarını değiştirmesidir. Öyleyse sınırları bilmek yeterli değildir. Her hareket ve davranışımızda bunun ruhumuza (nefes) etkisini, miktarını da bilmemiz gerekir.

Bir insanın objektif olarak tüm insanların potansiyel ve sınırlarını kesin olarak bilmesi mümkün olabilir mi? Güdü ve dürtüleri olan insanın, bunlara ne zaman hükmettiği ya da ne zaman onlar tarafından yönlendirildiği konusundaki kararı vermesi mümkün müdür? İnsan nasıl karar verecektir? Akılla mı, duygularıyla mı, arzularıyla mı yoksa dürtüleriyle mi? İnsan doğduğu andan itibaren olgunluk çağına gelene kadar güdü ve dürtüleri tarafından yönlendirilmiştir. Kişi tamamen güdüleri tarafından etkilenmiştir. Objektif olarak sınırın neresi olduğunu nasıl bilebilir? Açıktır ki insanın kendi kendine vereceği mitsvalar sorunun çözümüne yarar sağlamayacaklardır.

Sınırın nerede olduğunu sadece ruhu yaratan, doğasını ve davranışını bilen, işlev kanunlarını koyan, her güdünün yararlı veya zararlı olacağı miktarı bilen bilebilir; çünkü sınırı da O belirlemiştir.

İnsan vücudunu ve ruhunu yaratan Tanrı, sınırın ne olduğunu da bilir. Tanrı, bize bu sırrını açıklamayı kabul etseydi ne kadar güzel ve iyi olurdu. O zaman ne yapıp yapmayacağımızı tam olarak bilirdik. Her eylemde iyi ve yararlı olanı bilir, onu yapardık ya da herhangi bir eylemde güdülerimiz tarafından yönlendirilmenin kayba sebep olacağını görüp kaybedeceğimizden onu yapmamayı seçerdik. Böylece dünyamız iyi ve hoş, kötülüklerden ve zarardan uzak olurdu.

Tanrı, büyük merhameti ve iyiliğiyle bizlere rehberlik etmek amacıyla uzun

ve ayrıntılı mitsvalardan bir liste hazırlamıştır. Bu listedeki mitsvaların (olumlu ve olumsuz) anlamı; mitsvaların emrettiği şeyleri yaparsak ya da yasakladığı şeyleri yapmaktan kendimizi alıkoyarsak dürtülerimize hakim olabileceğimiz ve onlardan zevk alıp faydalı şekilde yararlanabileceğimizdir. Hiçbir zaman dürtülerimiz tarafından yönlendirilmez, sınırı geçmez, sonunda yıkım getirecek eylemlerden uzak durmuş oluruz. Mitsvaların anlamı budur: güdü ve dürtülerimize hakim olmak. Konunun daha iyi anlaşılıp somutlaştırılması için birkaç örnek verelim:

Tora'nın cinsel dürtülere karşı tavrı nedir? Olumludur. Tanrı'nın, canlıları yarattıktan sonra, Tora'da verdiği ilk emir çoğalmaktır. Bazı inançların pis, iğrenç, alçak olarak baktığı eylem Yahudilik'te Keduşa, Kiduşin (kutsallık, kutsama) olarak adlandırılır. (Erkek hupa'da kadına "Are at mekudešet li- Sen Benim için kutsalsın" diyerek onu kendine eş olarak alır.) Duyulduğu kadarıyla dünyada başka hiçbir lisanda evlilik bu şekilde adlandırılmaz; çünkü dünyada böyle bir görüş daha yoktur. Bir şehirde yeni kurulan bir cemaatin bütçesi ya sinagog inşa etmeye ya Tora öğrenimi için Midraş inşa etmeye ya da sinagogda okunması için Sefer Tora alınmaya ya da mikve yapımına yetecek kadarsa ve bir seçim yapılması gerekiyorsa, alaha bizlere her şeyden önce cinsel yaşamın gerektiği gibi sürülebilmesi için mikvenin inşa edilmesi gerektiğini söyler.

Bir yandan cinsel dürtülere karşı tavır olumludur ve bu dürtüleri kullanma yükümlülüğü vardır. Ancak öte yandan, bu çok tehlikeli de olabilir. Çok baskın olan bu dürtü her an bizleri etkileyip kıskançlık, zina, aldatma vb. davranışlara itebilir. İşte bu noktada ruhun Yaratıcısı, Tora'yı ve mitsvaları veren Tanrı yardımımıza gelir. Tanrı, bizi evlenmekle yükümlendirmiş ancak cinsel dürtülerin üzerimizde hakimiyet kurmasını engellemek için kısıtlamalar da getirmiştir. Tanrı'nın verdiği talimatlara uyararak bu etkiden kurtulabiliriz. Rambam, "İşut- Evlilik Yaşamı" alahalarına başlarken şu şekilde yazar: Tora verilmeden önce kişi bir kadınla karşılaştığında, ikisi de evlenmek istiyorlarsa, kişi, kadını evine sokup birlikte olur bu şekilde onu kendine eş olarak alırdı. Tabii bu şekilde ahlaksızlık artmaktaydı. Tora verildikten sonra süreç şu şekilde işlemeye başladı: Güzel bir kadın gördün ve dürtülerin sana rahat vermiyor mu? Yapman gereken bellidir. Öncelikle ilişkide bulunmanın yasak olduğu kadınların (evli bir kadın, kız kardeşin, gelinin vs.) yazılı olduğu Vayikra kitabını açar bakarsın. Karşılaştığın kadın bu listede yer alan kategoriye giriyorsa o zaman dürtülerine "hiç şansın yok" dersin. "Beni ne kadar tahrir edersen et sana yararı yok. Sana izin vermeyeceğim; çünkü ben Tanrı'nın sözlerine göre hareket ederim". Eğer karşılaştığın kadın sana yasak olanlar listesinde değilse o zaman

neden olmasın? Evlendikten sonra da, ruhunu ve dürtülerini yaratıp sınırlarını koyan Tanrı'nın talimatlarına göre kendini sınırlayacaksın. Her ay belirli sayıda günde "nida" olan eşin sana yasak olacak. Özellikle bu zamanda dürtülerin seni zorlayacak ama ona izin vermeyeceksin çünkü sen ona hükmetmekte ve o sana değil. Sadece eşin bir mikveye daldıktan sonra dürtülerine izin verebilirsin. Bu şekilde ikiniz de hoşnut olacaksınız - dürtülerinize hakim oldunuz ve evliliğiniz daha çok anlam kazanacaktır.

Başka bir örnek: Elde etme, hakim olma dürtüsü. "Altı gün çalışacak ve tüm işlerini yapacaksın." Çalış ve mal, mülk sahibi ol. Neden olmasın? Toraya göre fakirlik bir ideal değildir. Ancak çalışıp kendine servet yaparken dürtülerin sana sahip olup doğru olmayan işler yapmayasın diye Tanrı sınırlamalar getirmiştir. Altı gün boyunca iyi bir sipariş elde edip fabrikana gönderilsin diye uğraştın. Şimdi malı çabuk bir şekilde çıkartıp iyi bir fiyattan satmak istiyorsun. Daha çok çalışmak, daha çok çalışmak ve kazanmak. DUR! Yedinci gün "Tanrı'ya Şabat, hiçbir iş yapmayacaksın!" Altı sene boyunca tarlada çalıştın, yedinci sene dur, Şemita senesidir. Altıncı sene, yedinci seneye de yetmesi için Tanrı tarlana daha fazla bereket verecek ve bu şekilde ihtiyaçların ve bunların giderilmesinin kaynağının senin dürtülerin değil Tanrı olduğunu öğreneceksin. Uzun zaman bekleyip, uğraş verdiğin her türlü maddi fedakarlığı yaptığın mevsimin ilk meyvesini "Bikurim" olarak Tanrı'ya getireceksin. Her üründen Maaser, Teruma Tanrı'ya kutsal olacak. Tarlanın belirli kısımlarını fakirlere vereceksin. Bu şekilde sende bulunan elde etme dürtüsüne hakim olup onu sınırlamış olacaksın.

Arkadaşını dondurma yerken gören adamın canı birden dondurmadan bir parça ısırmayı çeker. Arkadaşından rica ederken, et yedikten sonra henüz altı saat geçmediği aklına gelir ve bu şekilde dürtüsünden bu ısırtığı esirger. Altı saat bitiminde dürtüsünü güzel ve Kaşer bir kafeteryada dondurmaya davet eden kişi, ihtiyaçlarını dürtülerine hakim olarak gideren kişidir. Böyle bir kişinin yine Kipur günü dürtüsüne şöyle deme gücü vardır: "Bu akşamdan itibaren yarın akşama kadar sana yeme ve içmeye izin vermeyeceğim. Beni ne kadar tahrik edersen et, hayalime ne kadar çok güzel yemek sokarsan sok bugün Kipur'dur ve sana faydası olmayacaktır. İsteddiğin her Kaşer şeyi Kipur bitince alabilirsin. Çünkü ben Tanrı'nın talimatlarına göre sana hükmediyorum ve sen bana değil."

İnsanda ve hayvanlarda üç önemli merkez bulunur. Beyin, kalp ve

karaciğer. Hahamlarımız'ın bir öğretisine göre beyin düşüncenin, kalp duyguların, karaciğer arzuların kaynağıdır. Hayvanlar fiziksel bakımdan öyle yaratılmışlardır ki beyin, kalp, ciğerler aynı seviyede bulunurlar. Hatta günün çoğunda baş, otların arasında kalp ve ciğerden bile daha aşağı düzeydedir. Arzular ve duygular beyni yönlendirmektedir. Ancak insan, Tora'mıza göre dik yaratılmıştır. Baş, beyni, kalbinin ve ciğerinin üstündedir. (İbranice beyin = moah, , kalp = lev, , ciğer = kaved, . Bu üç sözcüğün ilk harfleri " - k ת ו מ özcüğünü oluşturur) Akli ve elin ל ו ת Tora'yla arzularını yönlendirir ת ו מ insanın elindedir. Tüm aklını, arzularını gidermeye yoran bir insan, daha çok kazanmak için nasıl vergi kaçıracağını düşünen insan, kalbi ve ciğerleri, gün boyunca çalı ve otların arasında yemek arayan başından yüksek olan hayvan gibi değil midir? Böyle bir insanın değeri var mıdır?

Çölde Bene Yisrael'in altınlarını ateşe atmasıyla kendiliğinden altın bir buzağı oluşmasının nedeni nedir? Belki de Tanrı şunu anlatmak istemiştir: "İşte bakın bu sizin haliniz. Bir buzağı gibisiniz. Elinizde olan Tora'yı kullanmadınız ve arzularınızın sizi yönlendirmesine izin verip bir hayvan gibi davrandınız!" Aslında böyle bir insan, hayvandan da alçaktır. Çünkü hayvan bu şekilde yaratılmıştır; ancak insan akli olmasına ve elinde Tora bulunmasına rağmen bunları kullanmamışsa ve hayvan gibi hareket etmişse o zaman hayvandan da alçaktır.

Mitsvaların Sebeplerini Öğrenmek

İki temel sebep mitsvaların sebeplerini öğrenmemenin daha iyi olacağını düşündürebilir.

Mitsvaların sebeplerini bilmek onları hor görmemize sebep olabilir. İnsan, mitsvanın sebebinin şimdi geçerli olmadığını düşünüp mitsvayı yapmayı bırakabilir. Gemara'da Rabi Yitshak mitsvaların sebeplerinin neden açıklanmadığını sorar ve açıklanan iki mitsvada dünyanın en bilge insanının hata yaptığını söyler. Tora'da bir kralın, onu doğru yoldan saptırmamaları için fazla eş alması yasaklanmıştır. Kral Şelomo, kendisi fazla kadın olsa da doğru yoldan sapma yacağını öne sürmüştür. Ancak Tanah, bizlere yaşlandığı zaman Kral Şelomo'nun bu sözünde durmadığını söylemektedir. Aynı şekilde bir kralın, halkı bu amaçla Mısır'a geri döndürmemesi için fazla at sahibi olması da yasaktır (Çünkü iyi atların çoğu Mısır'dan bulunurdu). Kral Şelomo yine fazla atı olsa bile Mısır'a dönmeyeceğini öne sürmüş, ancak yine sözünde duramamıştır. Buradan, tüm tarihin en bilge kişisi olarak tanımlanan Kral

Şelomo'nun bile mitsvaların sebeplerini bildiği zaman onları hor görüp yanlışlığa düşebileceği görülmektedir.

Mitsvalar, her şeyin sahibi, her şeyi yaratan sonsuz Tanrı'nın olduğu için bizim sınırlı kavrama gücümüzle onları anlamamız mümkün değildir. Biz Tanrı'nın düşüncelerini hiçbir zaman bilemeyiz. Buna göre burada mitsvaların sebeplerini araştırmak olur mu olmaz mı diye bir soru yoktur. Mitsvaların sebeplerini bilemeyiz çünkü hepsinin Tanrısal sebepleri vardır ve bizlerin bunları kavraması mümkün değildir. O halde öğrenmeyecek miyiz?

Mitsvaların sebeplerini araştırmaya geldiğimizde iki ön koşul vardır. İlki, mitsvaları yapmamız kesinlikle onları anlayıp anlamamıza bağlı değildir. Bu mitsvalarla ilgili sorulan "Acaba kişi mitsvaları yapmadan önce anlamalı mı?" sorusunun cevabıdır. Kişi anlamasa bile tüm mitsvaları yerine getirmekle yükümlüdür. Kişinin mitsvaları yapması, Tanrı'nın büyüklüğünü bilip kendi benliğini, düşünce ve isteklerini Tanrı'nın istekleri karşısında iptal etmesiyle olmalıdır. Kişi, mitsvaların sebeplerini öğrenmeye sadece onları, hiçbir koşula bağlı olmadan uygulamayı üzerine aldığı zaman izinlidir.

Tora, açıkça, Bene Yisrael'in Sinay'da Tora'yı aldıkları zaman öncelikle onu uygulayacaklarını ve daha sonra anlamaya gayret edeceklerini beyan ettiklerini belirtir. Bir başka deyişle hiçbir şart koşmadan ve onu anlayıp anlamamaya bağlı olmadan Tanrı'nın mitsvalarını yerine getirmeye hazır olduklarını söylemişlerdir. Tora'yı ve mitsvaları mümkün olduğu kadar öğrenip anlamaya çalışmamız gerekse dahi, bu, Tanrı'nın emirlerine göre hareket etmemize bir şart veya koşul olmamalıdır.

Öncelikle mitsvaları uygulamak ve daha sonra anlamaya çalışmak doğrudur. Buna ters yönden bakmak ve mitsvaları uygulamadan anlamayı beklemek iki sebepten dolayı yanlıştır: İlk olarak bu süre zarfında yapmadığımız mitsvaların kaybı tekrar kazanılamaz. İkinci olarak ise, mitsvaları uygulamak Tanrı ile doğrudan bağlantı kurmamızı sağlar ve ek bir kavrama yeteneği kazandırır. Bu şekilde onların değerini ve anlamını daha iyi anlayabiliriz. Örnek olarak bir doktorun hastaya ilaç vermesini ele alalım. Hastanın, ilacın onu nasıl iyileştireceğini anlamadan ilacı almayacağını söylemesi mantıklı mıdır? Bu süre zarfında güçsüz kalıp daha kötü bir duruma düşebilir. Buna karşın, ilacı aldığı takdirde bu, onun gücüne kavuşmasını sağlayacak ve ilacın ona gerçekten yardım ettiğini daha iyi anlamasına sebep olacaktır.

Vücudumuzun, gıda ve hava yoluyla elde ettiği elementlere ihtiyacı

vardır. Kişinin bu elementleri bilmesi ve işlevlerini anlaması gerçek gıda ve havanın yerini tutamaz. Gerçek hava ve gıda olmadığı takdirde, kişinin bunlardan elde edeceği elementlerin işlevlerini bilmesi ona hiçbir fayda sağlamayacaktır. Bu nedenle sağlıklı bir vücut için öncelikle yememiz gerekir ve daha sonra istersek işlevini anlamaya çalışabiliriz.

Buna benzer olarak ruhumuzun da Yaratıcımızın belirlediği oranda elementlere ihtiyacı vardır. Sağlıklı bir ruh için önce mitsvaları uygulamak gerekir. Anlamak ise sonraki aşamadır.

Mitsvaların sebeplerini öğrenmede ikinci koşul ise, mitsvaların sebeplerini öğrenirken bu sebeplerin, mitsvalara tahmin yoluyla verdiğimiz sebepler olduğunu hatırlamaktır. Sadece bizim mitsvaları görüş açımızdan verdiğimiz sebeplerdir bunlar. Mitsvaların gerçek sebepleri daha önce de söylediğimiz gibi bizim seviyemizin üstündedir. Bu nedenle bir mitsvaya birçok farklı sebep verildiği görülebilir; çünkü herkes kendi seviyesine, kavrayışına göre sebep vermiştir.

Kişi, sadece bu iki koşuldan sonra, mitsvaların sebeplerini öğrenme hakkına sahiptir. Hatta bu sadece bir hak değil, aynı zamanda yükümlülüktür de. Herkes kendi seviye ve gücüne göre bunları öğrenmelidir. Bu şekilde kişi Tora'nın derinlerine inebilir ve Tora sevgisini arttırabilir. Kişi, mitsvalardaki bilgeliği ve derinlikleri öğrendikçe onlara daha çok bağlanabilir.

Mitsvaların uygulanmasında önemli bir nokta da mitsvaların büyük bir mutlulukla uygulanması gerektiğidir. Rambam da kişinin mitsva yaptığı sırada istekli ve mutlu olması gerektiğini yazmıştır.⁵

Mitsva yaparken duyulması gereken bu coşku özel kişilere, hahamlara veya hasidlere mahsus değildir. Herkes bununla yükümlüdür. Bu coşku, mitsvaya ek değil, mitsvanın temelidir ve eğer kişi bunu yapmıyorsa, mitsvayı da tam olarak yerine getirmiyor ve mitsvanın bütünlü-ğüne zarar veriyor demektir.

⁵ Rambam, *İlhot Lulav*, perek 8, 15.

Kısaca özetlersek, mitsvalar Tanrı'yla olan bağlantılarımızdır. Bunun anlamı iki yönlüdür. Mitsvalar yoluyla Tanrı'ya bağlandığımız gibi Tanrı'ya bağlanmanın başka bir yolu da yoktur. Tora'daki olumlu mitsvalar Tanrı sevgisinin göstergesi iken olumsuz mitsvalar (yasaklar) Tanrı korkusunun göstergesidir. Tanrı'nın emir ve isteklerini yerine getirmeyen bir kişinin Tanrı'yı sevdiğini veya yasakları çiğneyen bir kişinin Tanrı'dan korktuğunu iddia etmesi anlamsızdır.

Tora, içindeki tüm mitsvaları ve ayrıntılarıyla Tanrı tarafından verilmiştir. Kişinin bu mitsvaları uygulamak için şart koşması, öncelikle anlamayı beklemesi veya mitsvaların içinde, ona hoş ve kolay görünenleri yapıp, işine gelmeyen mitsvaları göz ardı etmesi mümkün değildir. "Ben Tanrı'yı seviyorum, kalbim de temizdir; ancak mitsvaları yapmıyorum." gibi sözlerin Yahudilik'te yeri yoktur.

ŞABAT¹

Yahudilik, tamamı Tanrı tarafından verilmiş etik ve dinsel kurallar olmak üzere başlıca iki kısımdan oluşur. Yahudilik'teki ahlaki kuralların önemi açıktır. Hiçbirimiz Tora'nın bize öldürmemeyi ve çalmamayı neden söylediğini anlamakta zorluk çekmeyiz.

Diğer yandan Yahudilik Tanrı'yla insanın ilişkisini güçlendiren birçok dinsel kural içerir. Bayramlar, kaşerut kuralları, tallet, tefilin ve mezuya gibi mitsvalar bu kurallara örnektir. Ancak bu dinsel kurallar içinde bir mitsvanın üzerinde diğerlerinden daha çok durulduğu görülmektedir. Bu mitsva Şabat'tır. Roş Aşana ve Kipur'dan, kaşerut ve dualara katılmaktan da fazla Şabat, bir Yahudi'yi belirten en önemli dini işarettir. Yahudilik'te bulunan birçok dinsel kuraldan 10 Emir'in içinde anılan tek dinsel kural Şabat'tır.

Bu noktada kafamızda bir soru oluşmaktadır: "Şabat'ı bu kadar özel yapan nedir? Neden 10 Emir'in içinde anılmaktadır? Neden Şabat bu kadar önemlidir?"

Bu soru, Bene Yisrael'in kendi yargı sistemini yönettiği ve ölüm cezasının uygulandığı zamanlarda Şabat'ın ihlalinin en ağır cezayı gerektirdiğini ve hatta bazı durumlarda ölümlerle sonuçlandığını hesaba kattığımızda daha da kuvvetlenmektedir.

Tora'da şu şekilde yazmaktadır²: "Şabat'ı korumalısınız; çünkü sizin için kutsaldır ve onu ihlal eden kesinlikle idam edilecektir - çünkü Şabat günü içinde her kim melaha yaparsa, o can, halkın içinden kesilip atılacaktır".

Tora burada çok katı terimler kullanmaktadır. Ama neden?

Tora'ya göre Şabat'ın ihlali en ağır ceza ile sonuçlanmaktadır. Şabat'ı bilerek ihlal eden bir kimse inancına ve halkına ihanet eden bir kimseyle aynı kategoride bulunmaktadır.

Talmud Şabat'ı ihlal etmenin putlara tapmaya benzediğini söylemektedir.

¹ Bu bölümde Rav Arye Kaplan'ın "Sabbath Day of Eternity" adlı kitabı temel alınmıştır.

² Şemot 31, 14.

Bir bakıma, Şabat'ı isteyerek çekinmeden ihlal eden bir kimse Yahudi toplumunun bir parçası sayılmamaktadır. Kaynaklarımız, Şabat'ı arsızca ihlal eden bir kişinin, kendisini Yahudilik'ten ayırmış olacağını yazar. Ancak günümüzde hahamlarımız çok ilginç bir sebepten dolayı böyle bir kimsenin de Yahudilik'ten ayrı sayılmayabileceğini belirtirler. Hahamlarımıza göre, Şabat'ın anlamını gerçekten anlayan biri Şabat'ı ihlal etmeyecektir. Bu sebeple, aksine bir kanıt olmadığı sürece Şabat'ı korumayan bir kişinin bunu bilgisizlikten dolayı yaptığı varsayılır ve anlayışla karşılanır.

Şabat 10 Emir'in içinde anılan tek dinsel kural olmanın yanında Tora'da diğer tüm mitsvalardan daha fazla tekrarlanmıştır. Ayrıca Talmud, Midraş ve Yahudilikle ilgili birçok kitapta çok önemli bir yer aldığı görülmektedir.

Şabat = Dinlenme Günü?

Zor geçen bir çalışmanın ardından bir dinlenme gününün olmasını anlayabiliriz. Her insanın bir dinlenme gününe ihtiyacı vardır. Bu sebeple birçoğumuz Şabat'ı anladığımızı düşünürüz. Fakat, sadece bu yönden bakıldığında, yorgun hissedilmediğinde bir dinlenme gününe ve de dolayısıyla birçok kişinin kısıtlama olarak gördüğü birtakım kurallara uymaya gerek olmayacaktır. Oysa ki bu görüş, daha önce sorduğumuz sorulara açıklık getirmemektedir.

Bir dinlenme gününün olması Yahudilik'te neden bu kadar önemlidir? Yahudilik'in temeli olan 10 Emir'de basit bir dinlenme gününün olması mantıklı mıdır?

Şabat günü yorgun değilsek dinlenmek bu kadar önemli midir? Neden bunun yerine her yorulduğumuzda bir gün izin almayalım?

10 Emir'in kendisine baktığımızda bu durum daha da karışmaktadır. İlk emir bize Tanrı'ya inanmamızı söyler. İkinci emir putlara tapmaya karşı uyarır. Üçüncü emirde Tanrı'ya hürmet edip ismini önemsizce kullanmamak gerektiği yazar. Bunu hemen izleyen emir Şabat'ı korumaktır. Her nasılsa, [eğer konu sadece dinlenmekse] Şabat'la ilgili maddenin 10 Emir içinde yer alması çok da uygun görünmemektedir.

İlk üç emir Tanrı'ya olan en temel kavramları içerirken neden Şabat bunların hemen arkasından gelmektedir? Bir dinlenme gününün en temel inancımızla ilgisi nedir?

Bu gizem, 10 Emir'de Şabat mitsvasına baktığımızda daha derinleşmektedir. Şemot'ta şu şekilde yazar³: "Şabat gününü kutsamak için onu hatırla. Altı gün çalışacaksın, ve bütün işini yapacaksın; fakat yedinci gün Tanrı'nı Aşem'e Şabat'tır; sen ve oğlun ve kızın, kölen ve cariye ve hayvanların, ve kapılarında olan garibin hiçbir iş yapmayacaksın; çünkü Tanrı gökleri, yeri ve denizi ve onlarda olan bütün şeyleri altı günde yarattı, ve yedinci günde istirahat etti; bunun için Tanrı Şabat gününü mübarek kıldı, ve onu kutsadı".

Burada "Tanrı'nı Aşem'e Şabat'tır" ile ne anlatılmak istenmektedir? Aynı ifade Şabatımızın Tanrı'nın, yaratılışın yedinci gününde dinlenmesini simgelediği yazmaktadır. Neden bu ayrıntı emirde anılacak kadar önemlidir?

10 Emir, Tora'da bir kez Şemot'ta ve bir kez de Devarim'de olmak üzere iki defa geçmektedir. Devarim kitabına baktığımızda soru zorlaşmaktadır: "Şabat gününü kutsamak için, Tanrın Aşem'in sana emrettiği gibi onu koru. Altı gün iş yapacaksın; fakat yedinci gün Tanrın Aşem'e Şabat'tır.. ve Mısır diyarında köle olduğunu ve Tanrın Aşem'in seni oradan kudretli elle ve uzanmış kolla çıkardığını hatırlayacaksın; bunun için Tanrın Aşem Şabat gününü korumayı sana emretti."

Burada Şabat günü için tamamen farklı bir açıklama getirilmiştir. Yaratılışın yerine Şabat'ın bize Mısır çıkışını anımsattığı görülmektedir. Bu ikisinin arasındaki bağlantı nedir? Şabat'ın Mısır çıkışı ile ne ilgisi vardır? Şabat sadece bir dinlenme günü ise bu ifadeleri açıklamak nasıl mümkündür?

Yahudilik'in en temel kavramlarını tekrar incelemeden Şabat'ı kısmen de olsa anlamak mümkün değildir. Şimdi bu kavramları görelim.

Tanrı İnancı

Yahudilik Tanrı inancıyla başlar. Tanrı'yı inkar eden kimse Yahudilik'in esasını reddetmektedir.

Kişinin "inanıyorum" demesiyle tam olarak neye inandığı iki farklı şeydir. Örneğin; "Ben Tanrı'ya inanıyorum" dedikten sonra büst gösterip "Bu benim inandığım Tanrı'dır" diyen bir insanı düşünelim. Bu kimsenin inandığı Tanrı değil, puttur.

Tanrı'nın bir büst olmadığını biliyoruz. Öyleyse nedir? Tanrı birdir ve benzeri de yoktur. Tanrı maddi değildir, bedeni veya şekli yoktur.

³ Şemot 20, 8-11.

Yahudilik'te Tanrı'yı nasıl tanımlarız?

Bu sorunun cevabını Tora'nın ilk pasuğunda görmekteyiz: "Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeryüzünü yarattı". Burada Tanrı'nın bir tanımı bulunmaktadır. Tanrı her şeyin Yaratıcısı'dır. Her şeyi var edip yaşatan Tanrı'dır.

Her şeyin Yaratıcısı olarak Tanrı tüm yarattıklarından büyük ve farklı olmalıdır. Tanrı'nın varlığı yarattığı hiçbir şeye bağlı olamaz.

Tanrı'ya olan inancımızda temel bir nokta daha bulunmaktadır. Bazı insanlar Tanrı'nın dünyayı yarattığını ve onunla bir daha ilgilenmediğini düşünürler. Bu kişilere göre Tanrı uzak felsefi soyut bir fikirdir.

Yahudilik'te Tanrı bundan çok daha fazlasıdır. Tanrı On Emir'de kendini şu şekilde tanıtmıştır: "Ben seni Mısır Ülkesi'nden - köle evinden - çıkarmış olan Tanrın Aşem'im".⁴ Tanrı burada insanlarla ve yaptıklarıyla esaslı bir şekilde ilgili olduğunu söylemektedir. Tanrı, bunu Mısır çıkışını örnek vererek göstermiştir. Burada tüm Bene Yisrael Tanrı'nın varlığını hissetmişlerdir. Onlara göre Tanrı sadece soyut bir kavram değildir, mucizelerini bizzat yaşadıklarından "Bu benim Tanrım'dır" diyebilmişlerdir.

Buna göre Tanrı'nın insan işleriyle ilgilenmediğini düşünen bir kimse Yahudilik'teki Tanrı kavramına inanmamakta ve On Emrin ilkini yerine getirmemektedir.

İnanç, "inanıyorum" demekten daha fazlasını gerektirir. Tanrı'ya olan sarsılmaz bağlılığımız bunu eylemle göstermeyi gerektirmektedir. İbranice'de, "emuna" inanç demektir. Bu, "oman" yani "zanaatçı" ile aynı kökten gelir. İnanç, eylemlerden ayrılamaz.

Özellikle hangi hareketimizin Tanrı'ya Yaratıcı olarak inancımızı gösterdiği şimdi açıklık kazanmaktadır. Bunu gösteren tek mitsva Şabat'ın korunmasıdır. Şabat, her şeyin Yaratıcısı olarak Tanrı'ya inancımızın teyididir.

Bu söylediklerimizin ışığında, Talmud'un, Şabat'ı korumayan bir kimsenin putperest gibi kabul edildiğini söylemesini anlayabiliriz. Şabat'ın ihlali Tanrı'ya Yaratıcı olarak inancımızın dolaylı bir şekilde inkarı demektir.

⁴ Şemot 20, 2.

Tanrı inancı, basit bir inançtan çok daha fazlasıdır. Hayatın tüm anlamının esası budur. Aksi takdirde insan, bir karıncadan veya bir kum tanesinden önemli bir şey değildir. Ahlak da sadece insanlara rahatlık getirmek için gereken bir konu durumundadır.

Dünyanın bir Yaratıcısı yoksa yaratılışın ne gibi bir anlamı olabilir? Hayata amaç ve anlam veren, Tanrı'ya olan inançtır. Bu bize aynı zamanda neyin doğru ve yanlış olduğunu gösterir. Tanrı'nın dünyayı bir amaçla yarattığını bildiğimizde bu amaca yardım eden her şeyin "iyi" ve bu amaca karşı olan her şeyin "kötü" olduğunu anlarız. Amaç ve ahlak, Yahudilik'in esasıdır. Tanrı'ya dünyanın Yaratıcısı olarak inanmayan bir kimse kendini Yahudilik'ten soyutlamaktadır.

Yahudilik'te haftada bir kez bir günümüzü Tanrı'ya olan inancımızı kuvvetlendirmek için geçiririz. Yahudiler Şabat'ı korudukları sürece Tanrı hayatlarının ayrılmaz bir parçasıdır ve bu inancı kimse sarsamaz. Günümüzde birçok Yahudi lider, Yahudilik'in azalmasından dolayı üzüntü içinde olsalar da; bu azalma sadece Şabat'ın ihmal edildiği yerlerde görülmektedir. Şabat'ı koruyan cemaatlerde Yahudilik her zamanki gibi devam etmektedir.

Mısır Çıkışı ve Şabat

Tanrı'yı Yaratıcı olarak tanıdıktan sonra yaratılışın da bir anlamı olduğu açıktır.

Bu bizi Mısır çıkışına getirir. Yahudilik'i farklı yapan Mısır çıkışıdır. Tanrı kendini tüm bir halka belli ederek kırk sene boyunca tabiatın akışını değiştirmiştir. Bu tüm insanlık tarihinde eşsiz bir olaydır. Mısır çıkışı bizim Tanrı'yı özellikle fark etmemizin yanında Tanrı'nın insanlarla yakından ilgilendiğini de göstermiştir.

Genelde Mısır çıkışını Pesah'la bir tutarız ancak bu Şabat'la da yakından bağlantılıdır. Mısır'dan çıkışta gerçekleşen en önemli mucizelerden biri "Man"dır. Kırk yıl milyonlarca insan her gün mucizevi bir şekilde beslenmiştir. Bu mucizenin kendisi Tanrı'nın her bir Yahudi'nin günlük hayatıyla yakından ilgilendiğini göstermiştir.

Bunun bir mucize olduğunu unutmamaları için Man farklı şekilde sunulmuştur. Man, altı gün boyunca ortaya çıkmış ve Şabat günü bulunmamıştır. Man mucizesi yaratılıştaki mucizeye benzemektedir.

Moşe Bene Yisrael'e Man'ın geleceğini bildirdiğinde şu şekilde demiştir:⁵ "Onu altı gün boyunca toplayın. Fakat yedinci gün Şabat'tır; (bu yiyecek, o günde) olmayacaktır".

Bu başka önemli bir soruyu cevaplamaktadır. Hangi günün Şabat olduğunu nasıl biliyoruz? Kim Yaratılıştan beri onu saymıştır?

Cevap Tanrı'nın Man'ı verdiği Şabat'ın hangi gün olduğunu belirtmiş olmasıdır. Tora'da yazdığı gibi⁶: "İyice kavrayın: Tanrı size Şabat'ı verdi; size bu sebeple altıncı gün iki günlük yiyecek veriyor ... yedinci günde kimse yerini terk etmemelidir". O günden bu yana, yaklaşık üç bin yıl, Şabat sadık bir şekilde korunmuştur.

Mısır'dan çıkışı ve Man mucizesini her Şabat anımsarız. Şabat günü masaya koyduğumuz iki ekmeğe Bene Yisrael'e kırk yıl boyunca her cuma düşen iki kat Man'ı simgeler.

Tüm Mısır çıkışı boyunca Bene Yisrael Tanrı'nın yakınlığını hissederek yaşamıştır.

Devarim kitabında şu şekilde yazar⁷: "ve insanın yalnız ekmekle yaşamadığını fakat, Tanrı'nın ağzından çıkan her şeyle insanın yaşadığını sana bildirsün diye, senin bilmediğin ve atalarının bilmediği Man'ı sana yedirdi".

Şabat'ın Mısır çıkışını anımsattığı diğer bir nokta da daha derinden baktığımızda ikisinin de özgürlüğü simgelemesidir. Hafta boyunca kişi tam olarak özgür değildir. Kişi materyal dünyanın bir kölesi gibidir. Şabat günü insan bu kölelikten kurtulur. Hafta boyunca insanlar kendilerini ifade etme mücadelesi verirler. Bu mücadele içinde insani duygularını birçok kez gösteremezler. Şabat günü bu durum farklıdır. Herkes kendini yöneten bir kral gibidir. Kişi işine ara verdiği için, işiyle özdeşleşmekten kurtulmuştur. O gün doktor, ev hanımı vs. değildir. Sadece kendidir yani tam anlamıyla insandır.

⁵ Şemot 16, 26.

⁶ Şemot 16, 29.

⁷ Devarim 8, 3.

Şabat Dinlenmek

Birçok kişi Şabat'ın önemini anlar ancak onu nasıl koruyacağına dair kafasında çok belirgin bir düşünce yoktur. Bununla birlikte dinlenmenin birçok şekli vardır. Bazılarına göre dinlenmek televizyon seyretmektir. Başkaları içinse dinlenmek müzik dinlemek veya resim çizmektir. Ancak, her nasılsa bunlar Yahudilik'teki Şabat kavramıyla uyuşmamaktadır.

Şabat'ın, bize yaratılışı anımsatması beklenmektedir. Ama bu tam olarak nasıl gerçekleşir? Şabat bunu hatırlamamızı ne şekilde sağlar?

Birçok kişinin, Şabat gününü anlamakta zorluk çektiği bir konu da Şabat günüyle ilgili olan dini kurallar, alahalardır. Bazı kuralları öğrenir ama bunları tam olarak anlayamayız. Bu anlayış eksikliğinden çoğu kez bu kuralları hiç uygulamamayı tercih ederiz. Şabat'ı derin anlamından bağımsız, sadece haf-tanın zor işlerinden uzak durduğumuz bir dinlenme günü olarak düşünürsek bu kurallar tabi ki hiçbir şey ifade etmeyecektir.

Hiçbir fiziksel çaba gerektirmese de birçok şey yasaklanmıştır. Sadece ateş yakmak değil, ateşe en ufak bir şey atmak da yasaktır. Bir yaprak koparmak, bir telefon numarası yazmak veya fırında birşeyler pişirmek de yasaktır. Yürümek daha fazla çaba gerektirirken araba kullanmak "iş" olarak sayılmaktadır.

Tüm bunlar ne anlama gelir? Neden en kolay fiziksel bir eylemde dahi birçok şey yasaklanmıştır?

Tora, Şabat gününün Tanrı ile Bene Yisrael arasındaki ebedi bir işaret olduğunu yazmaktadır.⁸ Bu sebeple Şabat'ın kurallarını anlamak için Tanrı ve Şabat kavramlarını daha derin şekilde incelemeliyiz.

Tanrı'nın Dinlenmesi

Önce de belirttiğimiz gibi Şabat günü Tanrı'nın yaratılıştan sonra' dinlenmesi' ile yakından bağlantılıdır. Şabat'ı anlamak için öncelikle Tanrı'nın dinlenmesinin ne anlama geldiğini anlamamız gerekir.

Tora, "Tanrı dinlendi" derken ne demek istemektedir?

Tanrı yorulmuş mudur? Yaratılış yorucu bir iş midir? Tora, gerçekten her işçi gibi Tanrı'nın da altı günlük zor bir işten sonra dinlenmeye ihtiyacı olduğunu mu farz etmektedir?

⁸ Şemot 31, 17.

Bu soruların cevabı tabii ki hayırdır. Tanah'ın kendisi şu şekilde yazmaktadır: "Bilmedin mi? Duymadın mı? Ebedi Tanrı Aşem, dünyanın uçlarını yaratan, zayıflamaz ve yorulmaz..."⁹

Tanrı yorulduğundan veya fazla çalıştığından dolayı dinlenmemiştir. Evreni yaratmak Tanrı için zor bir iş değildir. Hahamlarımız bunun, bir harfi söylemekten daha az bir gayret gerektirdiğini öğretmişlerdir.

Tanrı başka bir anlamda dinlenmiştir. Tanrı "yaratmayı durdurarak" dinlenmiştir yani dünyaya karışmayarak. Bu bize Tora'nın Şabat günü dinleniş tanımını anlamamızı sağlar.

Yaratılışın altı günü boyunca Tanrı aktif şekilde dünyayı değiştirerek onun üzerindeki egemenliğini göstermiştir. Tanrı, yedinci gün bu egemenliği göstermeyi keserek "dinlenmiştir". Biz de Şabat günü dünyaya olan hükmümüzü bırakarak Tanrı'nın Şabat günü dinlenişini anımsatırız. Şabat gününde 'işin' anlamı, insanın aklı veya becerileri ile doğa üzerinde üstünlüğünü gösteren hareketlerdir. Şabat günü dinlenmek ise doğaya karışmayarak bu üstünlüğü göstermemektir. İnsan ile doğa arasındaki barış durumudur (Şabat günü de birbirimizi "Şabat Şalom" şeklinde selamlarız. Şabat'ın genel fikri bu barış durumudur. Bu sadece insanlar arasındaki barış değil, insanla tabiat arasındaki barıştır).

Gayret gerektirmeyen birçok iş de insanın doğa üzerindeki bu üstünlüğünü simgeler. Şabat sadece bir dinlenme günü değil, Tanrı'nın yaratıcılığına olan inancımızın bir sembolüdür.

Şabat günü iş yapmak

Yukarıda, Şabat günü iş yapma yasağının gerçek anlamda emek verme ile ilgili olmadığını, bunun, insanın doğaya etki eden ve üstünlüğünü gösteren hareketler için kullanıldığını ifade ettik. Ancak, bu yine de bize bir ayrıntı vermemekte ve tam olarak nelerin yasak olduğu ve nelerin izinli olduğunu belirtmemektedir. Bu bize işlerin genel fikrini vermektedir ancak ayrıntılar için biraz daha araştırmamız şarttır.

⁹ Yeşaya 40, 28.

Tora Şebeal-pe (Sözlü Tora)

Tora, bize birkaçı dışında hangi işlerin yasak olduğunu belirtmemiştir. Tora'da bu işlerin ne olduğuna dair bazı ipuçları ve imalar olsa da net bir tanım bulunmaz. Fakat, daha önce de belirttiğimiz gibi Tora iki kısımdan oluşur. Tanah'ın ilk beş kitabı olan ve hepimizin yakından tanıdığı Yazılı Tora ve bunun yanında Moşe'ye sözlü olarak verilen Tora Şebeal-pe.

Tora, sadece rafta duran bir kitap değildir. Tora, herkesin günlük hayatının bir parçasıdır ve ancak ağızdan ağıza aktarılması gerekir. Sözlü Tora 1500 sene kadar bu şekilde öğretmenden öğrenciye kopmayan bir zincirle iletilmiştir. Roma dönemindeki zulümler sebebiyle Sözlü Tora'yı devam ettirmek çok zor bir hale gelmiş ve unutulup kaybolmaması için 1700 sene önce yazıya geçirilmiştir. Buna Talmud adı verilir.

Talmud'un kendisinde de Şabat kurallarının Yazılı Tora'da bir saç teli kadar anımsatıldığı ve Sözlü Tora'da dağlar kadar olduğu yazmaktadır.¹⁰

Bunun sebeplerinden biri Şabat'ın haftalık bir olay olmasıydı. Her Yahudi genel olarak Şabat günü neyin yasak ve neyin izinli olduğunu bilmekteydi. Her aile Şabat kurallarının öğretildiği bir okul gibiydi ve yalnız değişik, yeni sorularla karşılaşıldığında hahamlara danışmak gerekirdi.

Bu, bir bakıma bugün de doğrudur. Şabat'ın kurallarını başlangıçta yazılı bir kaynaktan öğrenmek zor ve karışık gibi gözükebilir. Bunu öğrenmenin en iyi yolu Şabat'ı koruyan birinin yanında birkaç hafta sonu geçirmektir. Şabat konulmuş bir dizi kuraldan çok daha fazlasıdır. Şabat, farklı bir hayat şeklidir ve bir hayat şeklini öğrenmenin en iyi yolu onu yaşamaktır. Bunları yazıya geçirmek zor ve ürkütücü gelip yanlış bir izlenim verebilir. Bu sebeple Şabat'ın ayrıntılı kuralları Yazılı Tora'da geçmemektedir. Bu kurallar bir yaşam tarzı gibi öğrenilmelidir ve bu da asıl olarak Sözlü Tora'dır.

Bununla birlikte Yazılı Tora'da Şabat'ın kurallarıyla ilgili bazı önemli ayrıntılar bulunur ve bunlar bize çok şey öğretir.

¹⁰ Hagiga 10a.

Mişkan

Bene Yisrael Tora'yı aldıktan sonra, Tanrı'nın onların arasında bulunmasının sürekli bir işareti olarak çölde Mişkan'ı inşa etmiştir. Tanrı Moşe'ye şu şekilde demiştir¹¹: "Benim Adıma bir Kutsal Mekan yapınlar; böylece içlerinde barınacağım."

Tanrı, Moşe'ye Mişkan'ı inşa etmeye başlamalarını söylemeden hemen önce Şabat'ın korunması gerektiğini tekrarlamıştır.¹² Bunun gibi Tora bize Mişkan'ın inşasından hemen önce Moşe'nin tüm halkı toplayıp bu emri tekrarladığını yazmaktadır.¹³

Sözlü Tora, bu hatırlatmayı bize Mişkan'da yapılan her işin Şabat günü yapılmaması gerektiğini öğretmek için kullanır. Mişkan'ı tamamlamak için yapılan en küçük gayret bile Şabat günü bırakılmalıdır.¹⁴

Bu sebeple, Şabat günü hangi işlerin yasak olduğunu bilmek için Mişkan'ın inşasını analiz etmemiz ve Mişkan'ın inşasında yapılan her türlü işi bulmamız yeterlidir. Sözlü Tora, bunu yapmakta ve bize Şabat günü 39 kategori işin yasak olduğunu öğretmektedir. Örneğin; Mişkan'da her türlü doğrama ve döşeme işlerini yapmak gerekirdi. Perdeleri için dokuma işleri ve tavanında kullanılan deri için her çeşit deri çalışmaları yapılırdı. Boyama gibi birçok şeyde bitki ürünleri kullanılır ve bu işlemler de birçok tarım ve pişirme işleri gerektirirdi.

Anlaşıldığı gibi Mişkan'ın nasıl kurulduğunu öğreten pasuklardan, Mişkan'ın inşası için gereken "melaha" adını verdiğimiz eylemleri öğrenmek mümkündür. Tüm bu 39 melaha da Tanrı tarafından Moşe'ye Sinay'da iletilmiştir; neyin Şabat günü yasak olan "işler" olduğuna kendi kafamızdan karar vermemiz mümkün değildir. Bu sebeple Şabat alahalarını, 39 melahanın tanımlarını ve ayrıntılarını iyi bir şekilde öğrenmek gerekir.

Bu şekilde birçok kişinin "Neden Şabat günü elektrik yakılmaz?" sorusuna da cevap vermek mümkündür. Belirttiğimiz gibi bir eylemin yasak olması ne kadar gayret gerektirdiğine değil, o eylemin tanımına bağlıdır. Tora'da şu şekilde yazmaktadır¹⁵:

¹¹ Şemot 25, 8.

¹² Şemot 31, 12.

¹³ Şemot 35, 1.

¹⁴ Şabat 70a, 97b.

Şabat günü konutlarınızda ateş yakmayacaksınız". Geçmişte alev şeklindeki ateş ısıtır, aydınlatır ve yakardı. Günümüzdeki modern ateş, elektrik de aynı görevi yapmaktadır ve temelde hiçbir şey değişmemiştir. Günümüzde bunu yakmanın kolay olması bir şey ifade etmemektedir. Hahamlarımızın günümüzde ortaya çıkan bu gibi yeniliklerde alahayı belirlerken bilim adam- larına danıştiklarını da unutmamak gerekir.

Sonuç:

Şabat konulmuş bir takım kurallardan çok daha fazlasıdır. Haftanın diğer günlerinden tamamen farklı bir hayat şeklidir. Yazdıklarımız okunduğunda Şabat karmaşık, inanılmaz ve zor bir görev gibi gözükebilir ancak yaşandığında çok kolaydır.

Şabat'ı gerçekten hissetmek için onu uygulamamız gerekir. Tora'da yazdığı gibi¹⁶: "Uygulayarak Şabat'ı gözetinler".

Bir bakıma Şabat sevgiye benzer. Sevgi hakkında hayat boyu konuşmak mümkündür, ama onu hiç hissetmediyse sevgiyi anlamamız mümkün değildir. Ancak, bir kere aşık olduktan sonra ne olduğunu daha fazla tartışmaya gerek yoktur. Şabat, Tanrı ile Bene Yisrael arasındaki sevgi bağıdır ve onu anlamak için yaşamak gerekir.

Şabat, o günkü ruhsal durum hazırlıkları ile başlar. Tora'da¹⁷ "Şabat gününü, kutsal ilan etmek için hatırla" şeklinde yazmaktadır. Hahamlarımız Şabat'ı gerçekten kutsal ilan etmek için onu tüm hafta boyunca hatırlamamızı ve hazırlanmamızı söylerler. Hafta içinde Şabat günü hoşunuza gidecek bir şey gördüğünüzde onu Şabat kullanmak için ayırın.

Şabat günü hazırlıkları Cuma öğle vakti doruğuna gelir. O andan itibaren işlerinizin çoğunu Şabat'a yöneltin. Hahamlarımızın öğrettiği gibi "Cuma günü hazırlayan, Şabat günü hazırladığını yer. Ama Cuma günü hazırlamayan Şabat ne yiyecektir?".¹⁸

¹⁶ Şemot 31, 16.

¹⁷ Şemot 20, 8.

¹⁸ Avoda Zara 3a.

Cuma öğlen hafif yemeğe çalışın ve iştahınızı akşama saklayın. Şabat günü için mümkün olan en lezzetli yemeğin olmasından emin olun.

Odanızı temizleyip etrafı düzeltin. Hafta içindeki şeylerinizi bir kenara saklayın ve çevreyi Şabat'ın kutsallığını yansıtacak şekilde hazırlayın.

Rahatlatıcı bir duş alıp kafanızı ve ruhunuzu vücudunuzla birlikte temizleyin.

Önemli bir yere gider gibi en iyi elbiselerinizi giyin. Mümkünse bir kenarda Şabat için ayrı bir giysiniz olsun.

Birçok kimse Şabat'tan hemen önce "Şir Aşirim" kitabını okumayı adet edinmiştir. Bu Tanrı ile Bene Yisrael arasındaki sevgiyi anlatan en güzel şiiirdir. Zamanınız olursa bunu okumaya ve bu sevgiyi hissetmeye çalışın.

Şabat yemeği için masayı hazırlayın. Şabat'ın onuruna en iyi beyaz örtüyü serin ve en güzel yemek takımınızı çıkartın.

Masada, Cuma günü bulunan iki kat "man'ın" anısına iki ekmek bulunurun ve üzerlerini özel bir örtüyle örtün. Kuduş için şarabı ve kuduş bardağını hazırlayın. (Mümkünse gümüş özel bir bardak edinin)

Şabat mumlarının yemek yenilen odada görülebilecek bir yerde yakılmasından emin olun.

Tefila zamanı geldiğinde yakında sinagog var ise Şabat duasına katılın. Eğer yürüyecek mesafede bir sinagog yoksa sakın bir köşede yalnız dua edebilirsiniz. İbranice okuyabiliyorsanız duayı atalarımızın konuşmuş olduğu kutsal dilde söyleyin. İbranice okumayı bilmiyorsanız duaları bildiğiniz dilde okuyun ve söylediklerinizi düşünmeye çalışın.

Eve "Şabat Şalom" diyerek girin ve mutlu bir şekilde Kuduş¹⁹u söyleyin.

Yemek için ellerinizi yıkayın ve ekmeğe beraha söyleyene kadar sessiz kalın. Şabat'ın yemeklere eklediği tadı almaya çalışın ve mümkünse masada Şabat şarkılarını söyleyin. Yemekten sonra Birkat Amazon²⁰ söylemeyi unutmayın.

¹⁹ Şabat ve Yom Tov gecelerinde, bu günleri normal günlerden ayırmak için yapılan kutsama duası.

²⁰ Ekmek yenmiş bir öğünden sonra söylenen beraha.

Yemekten sonra rahatlayıp o hafta okunacak peraşayı ve Tanrı'nın öğretilerini öğrenin. Daha sonra bir süre zaman ayırıp kendinize "Ben ne yapıyorum? Hayatın benim için anlamı nedir? Neyi yanlış yapıyorum ve nerede kendimi düzeltebilirim?" şeklinde sorun. Cevapları bulmanıza yardım etmesi için Tanrı'ya dua edin.

Şabat bir araya gelme günüdür. Şabat'ı ihlal etmeyecek şekilde arkadaşlarınızla toplanın ve arkadaşlığınızı kuvvetlendirin.

Gece Şabat uykusuna yatmadan Şema'yı söyleyin.

Sabaha da aynı ortamda başlayın. İlk iş olarak Şabat tefilasına gidin ve arkasından ikinci Şabat yemeğine oturun. Gününüzü Şabat'ın farkında olarak geçirin. Tora öğrenmek ve arkadaşlık bu ortamı koruyacaktır.

Gün batarken bir değişiklik hissetmelisiniz. Şabat günü üçüncü seuda, bitmek üzere olan bir günün tatlı bir özlemi ile dolar.

Yıldızlar çıktığında Şabat bitmiştir ve Avdala söyleme zamanıdır. Bu dua ile kutsal bir günden normal güne bir ayırım yapılmış olur.

Tüm bunları yaptığınızda Şabat'ın canlılığını hissetmeye başlayacaksınız. İlk defada bunu hissetmeyebilirsiniz, ancak cesaretinizin kırılmasına izin vermeyin. Gerçekten isterseniz sonunda elde edeceksiniz. Görev zor değildir ama azimle devam etmek gerekir. Ebediyeti araştırıyorsunuz ve sonunda bulacaksınız. Tanrı'nın söylemiş olduğu gibi²¹: "Kutsal günümde dilediğimi yaparak Şabat gününü ayak altına almazsan; ve Şabat gününe zevkli gün, Tanrı'nın kutsal gününe onurlu gün dersen... o zaman zevkini Tanrı'da bulursun; ve seni dünyanın yüksek yerleri üzerine bindiririm; ve atan Yaakov'un mirasını sana yediririm; çünkü Tanrı'nın ağzı söyledi".

²¹ Yeşaya 58, 13.

TEFİLA (DUA)

Tefila, kişideki inancın en belirgin şekilde ifade edilmesidir. İnsanın; Tanrı'nın isteği doğrultusunda yaşamını sürdürmesi gibi, Tanrı'ya olan inancını dile getiren başka yollar olsa da, Tefila inancın ve Tanrı'ya yönelik olumlu tavrın en güçlü ifadesidir.

Tefila, diğer yollardan farklı olarak Tanrı'yla doğrudan iletişimidir. Hangi yolla veya hangi şekilde olursa olsun tefila temelde insani "ben" in Tanrı'sal "sen" e bağlanmasıdır. Temel anlamıyla tefila Tanrı'yla doğrudan konuşmadır.

Bu konuşma her normal konuşma gibi olabilir: Yalvarış, teşekkür, şikayet ve hatta sohbet. Gerçekten de bu yolların hepsi insanın kişisel tefilasında bulunur. Tanah'ta özellikle Teilim kitabında kişinin ya da toplumun Tanrı'yla olan konuşmasında, tefilasında değişik yollar görmekteyiz.

İnsanların çoğu zor durumlarında dua etme gereksinimi duyarlar. Kişi hastalandığında ve acılarının üstesinden gelemediğinde, dünyadaki hiçbir doktorun sağlığını ve iyi hissetmesini garanti edemeyeceğini, sadece her şey hayat veren Tanrı'nın onu acılarından kurtarabileceğini anladığında O'na döner ve kalbini açarak o'ndan yardım ister. Kişi bir sorunla karşılaştığında; geçimi sıkıntıya girdiğinde, düşmanları karşısına çıktığında ya da en iyi arkadaşları ona sırt çevirdiklerinde ve sahip olduğu iyi ve güvenilir hayatının bir anda tamamen tersine dönebileceğini anladığında Tanrı'ya yönelir ve o'ndan yardım ister. Ancak, insanların çoğu hayatları normal bir şekilde devam ettiği sürece bir eksiklik duymazlar ve Tanrı'ya yönelme ihtiyacı hissetmezler.

Daha derin düşünen ve yüksek bilince sahip insanlar ise hayatları normal ve sorunsuz bir şekilde devam ettiği sürece bile varlıklarındaki eksikliği hissederler. Bu kişiler hayatlarının sınırlı olduğunu, her şey iyi olsa da bir gün gelip yaşanacaklarını ve öleceklerini bilirler. Bu eksiklik hissiyle gökyüzü ve yeryüzünün Tanrı'sına yönelirler.

Daha önce de belirttiğimiz gibi Tanah, atalarımızın ve peygamberlerin dua- larıyla doludur.

Avraam Avinu, Sodom şehrinin yıkılmaması için tefila yapmıştır. Yitshak Avinu ve Rivka çocukları olsun diye tefila yapmışlar, tefilaları kabul olmuş ve

Yaakov ve Esav doğmuştur. Yaakov Avinu, kardeşi Esav 400 kişiyle onu öldürmeye geldiğinde dua etmiş ve sonunda kurtulmuştur. Altın Buzağı günahından sonra Tanrı, BeneYisrael'i yok edeceğini söylemiş ama Moşe Rabenu duasıyla bunun olmamasını sağlamıştır. Ay şehrinin kuşatmasındaki başarısızlıktan sonra Yeoşua yüz üstü düşerek Tanrı'ya dua etmiş, Tanrı onu, yenilgiye sebep olan günahın düzeltilmesinde yönlendirmiş ve daha sonra zafer kazanılmıştır. Pelıştiler'in saldırısı sırasında Peygamber Şemuel Tanrı'ya haykır-mış, tefilası kabul görmüş ve zafer kazanılmıştır.

Kral David, Tanrı'ya sürekli tefila yapmıştır. Teilim kitabı onun dualarını içerir. Elişa Anavi, Şunamit'li kadının çocuğunu hayata döndürmek için tefila yapmış ve sonunda çocuk hayata dönmüştür.

Tüm nesillere damgasını vuran ve hahamlarımızın öğrendiği birçok alahanın kaynağı olan tefila, Hana'nın Şilo'daki Mişkan'da çocuk sahibi olmak için yaptığı tefiladır. Sonunda Tanrı tefilasını kabul etmiş, Peygamber Şemuel gibi bir evlada hak kazanmıştır. Şemuel Anavi için Moşe ve Aaron'a eş değer olduğu söylenmiştir.

Tefila'nın İşlevi:

Tanrı'nın yaratılıştaki koyduğu kanuna göre dünyaya ve insana gelecek olan her türlü bolluk ve iyilik bizim, Tanrı'ya yaklaşp dua etmemizle olacaktır. Bir başka deyişle bazen insana ya da dünyaya bolluk gelmesi uygun görülümüşse bile bu, insan Tanrı'ya tefila edene kadar alıkonulur.

Her tefila yararlıdır ve etkisi vardır. Rabi Hanina'nın dediği gibi; "tefilasını uzatan kişinin tefilasını boş dönmez".¹ Ancak bu etki bazen kısa bazen uzun vadede veya bazen tümüyle bazen de kısmen gerçekleşir. Tanrı, insanın gerçekten neye ihtiyacı olduğunu ve neyin gerçekten onun yararına olduğunu bilir. Bazen kişiye gelen acı ve sorunlar onun iyiliği içindir. Bu nedenle Tanrı kişinin tefilasını kabul etmez. Ancak buna rağmen her tefila yararlıdır ve etkisi vardır. Bir gün gelecek bu tefilalar etkilerini göstereceklerdir. Büyük tsadiklerin bile bazen tefilaları kabul olmamıştır. Moşe Rabenu'nun Altın Buzağı günahından sonraki tefilasını kabul olsa bile kendisinin Erets Yisrael'e girmek için yaptığı tefila kabul olmamıştır.

¹ Berahot 32b.

Bu nedenle kişi tefilasında çok gayret etmeli ve özen göstermelidir. Kişi tefila yaptığı için Tanrı'nın onun isteklerini yerine getirmek zorunda olduğunu düşünmemeli ve tefilasını kabul olmasa dahi tefila yapmaya devam etmeli ve Tanrı'nın tefilalarını duyduğunu bilmelidir. Biz nasıl olduğunu bilmesek de tefila etki etmektedir.

Tefila Mitsvası Tora'dan mı?

Rişonim (10-14. yüzyıl arasında yaşayan otoriteler), her gün tefila yapma mitsvasının Tora'da olup olmadığı konusunda bölünmüşlerdir. Rambam'a göre her gün tefila yapmak Tora'dan kaynaklanan bir mitsvadır. Yazdığı gibi: "Tanrınız Aşem'e ibadet edeceksiniz".² Yine şu şekilde yazar: "Tanrın Aşem'den kork ve ona ibadet et".³ Bu pasuklarda ibadet için genel bir emir olsa da tefila mitsvasını da içerirler. Hahamlarımız ibadetin tefila olduğunu söylemişlerdir. Pasukta "bütün kalbinizle ibadet etmek için" ifadesi geçmektedir.⁴ Hahamlarımız sorarlar: Hangi ibadet kalptendir? Ve cevaplarlar: Kalpte ibadet Tefila'dır.⁵ Kişi her gün tefila yapmakla bu mitsvayı yerine getirmektedir. Mitsvanın ayrıntısı şu şekildedir: Kişi, tefilayı Tanrı'ya övgüyle açar, daha sonra kendi isteklerini dile getirir ve Tanrı'nın ona yaptığı iyilikler için teşekkür ederek bitirir. Bazıları tefilalarını uzatırlar ve bazıları kısa tutarlar. Tora'dan tefilanın uzunluğuna dair bir ölçü yoktur.⁶

Ancak, Ramban'a göre tefila mitsvası Tora'dan değildir. Tora'dan sadece bu mitsvaya bir dayanak vardır. Her gün tefila mitsvası Keneset Agedola tarafından öngörülmüştür. Ramban'a göre sadece felaket zamanında Tanrı'ya haykırmak Tora'dan kaynaklanan bir mitsvadır. Yazdığı gibi: "ve sizi sıkıştıran düşmana karşı diyarınızda savaşa çıktığımız zaman, boruları yüksek sesle çalacaksınız ve Tanrınız Aşem'in önünde anılacaksınız ve düşmanlarınızdan kurtulacaksınız".⁷

Bu durumda her fikre göre felaket zamanında tefila yapmak Tora'dan kaynaklanan bir mitsvadır. Bu nedenle kendisi veya arkadaşı sıkıntıda olan kişi, günlük duasına bu sıkıntı için özel bir tefila eklemelidir. Buna benzer bir şekilde, toplumsal veya ulusal bir sıkıntı söz konusu olduğunda tüm toplumun bu sıkıntı için özel olarak toplu halde bir tefila yapması mitsvadır.

² Şemot 23, 25.

³ Devarim 6, 13.

⁴ Devarim 11, 13.

⁵ Taanit 2a.

⁶ Rambam, Tefila 1, 2 - 3.

⁷ Bamidbar 10, 9.

Keneset Agedola'nın Düzenlemesi:

Tefila ve berahaların üslubunu Anşe Keneset Agedola düzenlemiştir. Şahrit, Minha ve Arvit olmak üzere günde üç tefilayı da onlar belirlemiştir.

İkinci Bet Amikdaş döneminin başında kurulan ve Ezra'nın da içinde bulunduğu Bet Din üyeleri "Anşe Keneset Agedola" olarak adlandırılırlar. Bu, tüm dönemler boyunca kurulan en büyük Bet Din idi. 120 üyeden oluşan bu topluluğun içinde şu Neviler ve Hahamlar bulunmaktaydı: Hagay, Zeharya, Malahi, Daniel, Hananya ve Mişael, Ezra ve Nehemya, Mordehay, Balşan ve Zerubavel. Birçok haham ve peygamberin daha bulunduğu topluluğun son üyesi Şimon Atsadik'ti.

Birinci Bet Amikdaş döneminde Bene Yisrael manevi açıdan çok yüksek dereceye ulaşmıştı. Tanrı'nın Şehina'sı⁸ Bet Amikdaş'da barınmakta, Yisrael'in ileri gelenlerinde Nevua⁹ bulunmaktaydı. Ancak, putlara tapma, zina ve kan dökme gibi günahlar yayıldı ve sonunda Bet Amikdaş yıkıldı. İkinci Bet Amikdaş'ın inşasıyla Anşe Keneset Agedola, Toraya birçok çit yapmıştır.¹⁰ Tefila ve berahaların üslubunu, Yahudi hayatının olması gereken çerçeveyi belirlemişler ve bu şekilde insanları günahattan uzaklaştırıp Tanrı'ya yaklaştırmışlardır.

Tabii ki Birinci Bet Amikdaş zamanında da Tanrı'ya dua edilmekte ve yaptıkları iyilikler için teşekkür edilmekteydi. Ancak bunun için belirli bir üslup yoktu. Bu nedenle, tsadikler¹¹ ve hasidler konsantrasyon ile tefila yaparlarken, halk bu yükümlülüğü sıradan bir tefilayla yerine getirmekteydi. Kişinin kendi dili ve üslubu, kalbinden çıkanla tefila yapması daha ideal bir durum olmasına rağmen yaşam koşulları insanları tefiladan ve Tanrı'dan uzaklaştırmaktaydı. Bu nedenle tefilanın bir düzen ve çerçeveye sokulmasıyla tüm Yisrael etkili şekilde tefila yapmaya başlamış ve Tanrı'ya inanç güçlenmiştir.

⁸ Tanrı'nın Kutsal Varlığı; Tanrı'nın Onuru. Sözlük anlamı "Barınmak; barınıştır".

⁹ Geleceği görme gücü.

¹⁰ İnsanları günahattan uzaklaştırmak için konulan yasaklar: Takanot, Gezerot (bkz. "Sözlü Tora")

¹¹ Tanrı'dan korkan, Tora'nın tüm mitsvalarını yerine getiren kişiler.

Buna ek olarak, Birinci Bet Amikdaş zamanında birçok kişi kalplerini temizlemeden ve kötü hareketlerini düzeltmeden yapılan kurbanlar sayesinde günahlarının affedilip berahaya hak kazanacağını düşünmüştür. Ancak doğru olan, Tanrı'ya inanç, hareketlerin düzeltilmesi ve temiz kalptir. Yazdığı gibi: "ve şimdi ey Yisrael, Tanrın Aşem'den korkmaktan, onun bütün yollarında yürümekten ve onu sevmekten ve bütün yüreğinle ve bütün canıyla Tanrı'n Aşem'e hizmet etmekten, bugün iyiliğin için sana emretmekte olduğum Aşem'in emirlerini ve kanunlarını tutmaktan başka Tanrı'n Aşem senden ne istiyor?"¹²

Tefilanın düzenlenmesiyle Anşe Keneset Agedola Tanrı'ya hizmette doğru yolun, tefilada açık bir şekilde ifade bulan Tanrı'ya inanç ve bağlılık olduğunu vurgulamışlardır. Rabi Elazar'ın dediği gibi: "Tefila kurbanlardan daha büyüktür".¹³

Sabit Üslup:

Günde üç kez tekrarlanan, sabit tefilanın kısmen bir eksikliği vardır. Bu şekilde tefila bir alışkanlığa dönebilir ve kişi kendi kişisel tefilasında olan konsantrasyon ve duyguyu kaybedebilir. Buna karşın hahamlar sabit bir tefila düzenlemiş olmasalar da tsadikler kalpten derin şekilde güzel tefilalar yapsalar bile halkın çoğunluğu acele ve düzensiz bir şekilde tefila yapmaya devam edecekti.

Rambam, özellikle Bet Amikdaş'ın yıkımından sonra Bene Yisrael'in sürgüne çıkmasıyla halkın büyük bölümünün tefila için daha uygun olan İbranice'yi unuttuğunu, bu nedenle Anşe Keneset Agedola'nın, tüm Bene Yisrael'i birleştiren ve herkesin doğru ve güzel bir şekilde tefila yapmasını sağlayacak sabit bir tefila düzenlediğini yazmaktadır.

Sabit ve düzenli tefilanın bir başka önemi de rica edilmesi uygun tüm bireysel ve genel istekleri içinde bulundurmasıdır. Düzenli bir tefila olmasaydı her kişi belli bir şey için tefila yapacaktı. Doktorlar hastaları için, çiftçiler yağmur için tefila yapacaklar zamanla her Yahudi sadece kendisine yakın konular için tefila yaparken toplumsal gereksinimlerden kopuk olacaktı. Bu nedenle hahamlar, Bene Yisrael'in manevi ve maddi tüm arzularını içeren 18 beraha (Amida duası) düzenlemişlerdir.

¹² Devarim 10, 12.

¹³ Berahot 32b.

Bizim anladıklarımızın dışında hahamlarımızın düzenlediği tefila derin sırlar içermektedir. Nefesh Hayim'de yazdığı gibi, her akli başında adamın anlayacağı şekilde böyle kısa bir tefila düzenlemek için 120 hahama ihtiyaç yoktu. Ancak hahamlar yüksek seviyeleriyle elde ettikleri bilgiye dayanarak derin sırlar içeren bu tefilayı düzenlemişlerdir ve tefiladaki her kelimenin büyük önemi vardır.

Günde Üç Tefila:

Atalarımız sıkıntı zamanlarında yaptıkları özel tefilalar dışında Tanrı'ya tefila yapmak için kendilerine zaman ayırmışlardır.¹⁴ Dünyayı inancıyla aydınlatan Avraam Avinu, güneşin doğduğu zaman olan Şahrit tefilasını yapmıştır. Avraam Avinu'nun yolundan giden Yitshak Avinu ise devamlılığı ve sürekliliği simgeleyen Minha duasını yaparken, hayatını zorluk ve mücadelelerle geçirip hepsinden güçlenerek çıkan Yaakov Avinu da gece yapılan Arvit tefilasını yapmıştır.

Atalarımızın yolu çizmesinden sonra Anşe Keneset Agedola da Şahrit, Minha ve Arvit olmak üzere üç tefila düzenlemişlerdir. Bu tefilalar aynı zamanda Bet Amikdaş'ta yapılan kurbanlara paralel bir şekilde sabitlenmiştir. Şabat ve bayramlarda yapılan ek kurban yerine de Musaf tefilasını düzenlenmiştir. Tefilalar bu kurbanların yerine düzenlendikleri için tefila saatleri de kurbanların yapıldıkları saatlere göre ayarlanmıştır.

Tefila'da Konsantrasyon

Tefila "kalp ibadeti" olduğundan temeli de konsantrasyona bağlıdır. Tefila'da olması gereken iki çeşit konsantrasyon vardır. İlki geneldir. Kişi tefila esnasında Kralların Kralı Tanrı'nın huzurunda olduğunu düşünmeli ve derin bir çekinme duygusu, ancak aynı zamanda sevgiyle Tanrı'nın karşısına çıkmalıdır. İkincisi ise kişinin ağzından çıkardığı her kelimeyi kalbinde hissedip düşünmesidir.

Bilmek gerekir ki insanlar düşünce yapısı olarak birbirlerinden farklıdır. Bazı insanlar kolay konsantre olurken bazıları odaklanmakta zorlanırlar. Kişi yapısına göre değerlendirilir. Bazen konsantre olmakta zorlanan kişinin, kendisini zorlayıp çaba sarf ederek tefilanın sadece bir bölümünde konsantre olarak yaptığı tefila; tüm tefilayı kolay bir şekilde konsantre olarak yapan kişinkinden daha değerlidir.

¹⁴ Berahot 26b.

Kişi tefila esnasında konsantre olamadığı için belki de tefila yapmamasının daha iyi olacağını düşünmemelidir. Kişinin Tanrı'nın Huzuru'na, Tanrı'ya bağlanma ve O'na dua etme isteğiyle çıkması başlı başına çok önemlidir.

Ari Akadoş'un, konsantrasyonun "kanatlar" gibi olduğunu söylediği aktarılır. Tefila bu kanatlar sayesinde yükselerek Tanrı katına ulaşabilir. Uygun konsantrasyon sağlanana kadar kişinin tüm tefilaları bekletilir.

Alaha'ya göre kişi Şema duasının ilk pasuğunda ve Amida duasında ilk berahanın sonuna kadar (magen Avraam) konsantre olduğunda diğer kısımlarda konsantre olamamışsa da mitsvayı yerine getirmiş sayılır.

Kişinin, Tefila'yı, kelimeleri ağızından çıkararak kulağına duyuracak şekilde yapması gerekir. Ancak Amida duası sessiz söylenecek şekilde düzenlendiği için, ses, yandaki bir başka kişinin duymayacağı şekilde ayarlanmalıdır. Kabala ustalarına göre ise Amida duası, kişinin kelimeleri ağızdan çıkaracağı, ancak kendisinin bile duymayacağı şekilde olmalıdır.

Tefila her dilde yapılabilse bile bunun için en uygun lisan İbranice'dir. İbranice tefilayla başka bir dildeki tefila arasındaki en temel fark, başka lisanda tefila yapan kişinin söylediklerini anlamadığı sürece bu mitsvayı yerine getiremediğidir. Ancak İbranice tefila yapan söylediklerini anlamasa da bu mitsvayı yerine getirmiş sayılır. (Yine de Şema'nın ilk cümlesi ile, Amida'nın ilk berahası, İbranice bile okunsa anlaşılacak söylenmelidir!)

Minyan:

On yetişkin Yahudi erkeğin tefila ve Tora öğrenimi için toplandığı her yerde Tanrı'nın Şehinası bulunur. Kişi tek başına tefila yaptığı ya da Tora öğrendiği zaman da Şehina orada bulunur ancak on kişi olduğu zaman seviye daha yüksektir. Bu nedenle Hahamlarımız duadaki Tanrı'nın Kutsiyeti'nin vurgulandığı özel bölümlerin sadece minyan olduğu zaman söylenmesi gerektiğini öğretirler. Bunlar: Hazara (Amida'nın sesli tekrarı), Birkat Koanim (Koener'in Verdiği Beraha), Barehu, Kadiş ve Tora'nın okunmasıdır.

Hahamlarımız minyanla yapılan tefilanın daha kolay kabul olduğunu öğretirler. Hatta kişi tefilasında gerektiği gibi konsantre olamamışsa da cemaatle birlikte yapılan tefila daha makbuldür. Minyanla yapılan her tefila önemli olmasına karşın, minyanla tefilanın aslı, özellikle Amida duasının minyanla birlikte yapılmasıdır.

Buna göre minyanın iki önemli özelliği vardır: [1] Minyan sayesinde, Tanrı'nın Kutsiyeti'nin vurgulandığı bölümlerin söylenmesi mümkündür. [2] Minyan sayesinde tefila daha kolay kabul olur.

Minyan'ın bulunduğu yerde Şehina bulunduğundan kişinin Sinagog'a gelen ilk on kişi içinde olmaya gayret göstermesi iyidir.

YAHUDİLİK'DE KADININ YERİ

Bereşit kitabında Tora bize, Sara'nın Yişmael'in yıkıcı davranışlarını sezdiğini anlatmaktadır. Sara kocası Avraam Avinu'dan, oğlu Yitshak'ın gelişmesi için gereken ruhani ortama zarar verdiği gerekçesiyle, Yişmael'i evden uzaklaştırmasını ister. Avraam buna çok üzülür ve karar vermekte zorlanır. Ama Tanrı ona şu şekilde söyler: "Sara'nın sana söylediği her şeyde onun sözünü dinle".¹ Hahamlarımız buradan yola çıkarak, Sara'nın 'nevua' (peygamberlik gücü) konusunda Avraam'dan daha yüksek bir seviyede olduğunu söylemişlerdir.

Tora, sonraki çift Yitshak ve Rivka'da da, Yaakov'un Tsadik² olup Yitshak'ın vereceği berahanın Esav'a değil, Yaakov'a uygun olduğunu özellikle Rivka'nın anlattığını anlatmaktadır.

Sonraki çift Yaakov ve Rahel için de Midraş, ileride kutsal atalarımızın Tanrı'dan Bene Yisrael'e merhamet gösterip onları kurtarmasını isteyeceklerinde, Tanrı'nın özellikle Rahel'in sesini işiteceğini yazmaktadır.

Bene Yisrael'in Mısır'dan çıkmasında da Hahamlarımız kadınların çok büyük bir rol oynadıklarını belirtmişlerdir: "Bene-Yisrael Mısır'dan o nesildeki Tanrı korkusu sahibi kadınların sayesinde kurtarıldılar".³

Kadınlarda, Yisrael Halkı'ndaki ruhani dengeyi koruma konusunda erkeklerden daha gelişmiş bir sorumluluk duygusu bulunmaktadır. Kadınlar erkeklerin aksine Altın Buzağı günahına katılmamışlar; ayrıca Tanrı'ya güvenip casusların Erets Yisrael için konuştukları kötü iftiralara da kabul etmeyerek Erets Yisrael'e girmeye hak kazanmışlardır.

Tanah'da, kadın peygamber Devora'nın Bene Yisrael'e Hakimler döneminde liderlik ettiğini, Rut'un üstün tevazuunu ve Kraliçe Ester'in Yahudiler'i yok edilmekten kurtarışını okumaktayız. Diğer tüm kültürlerin kadınları aşağı görüp, en iyi ihtimalle onları köle veya mal gibi kullandıkları dönemlerde Bene Yisrael'de kadınların, peygamber, lider ve eğitimci oldukları görülmektedir. Tora şüphesiz erkekler gibi manevi derecelere gelen kadınları övmektedir ve hahamlarımızın belirttiği gibi kadınlar erkeklerden daha önemli yerlere de gelebilmektedirler.

1 Bereşit 21, 12.

2 1] Tanrı'dan korkan, Tora'nın tüm mitsvalarını yerine getiren; 2] Adeleti işleyen; dürüst.

3 Sota 11b.

Talmud'da⁴ Rav Hisda, Tora'da yazan "ve Tanrı Adam'dan aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı"⁵ pasuğundaki "vayiven" kelimesinin İbranicede "Bina" (anlayış) kelimesinin kökünden geldiğini açıklamaktadır. Tanrı kadını yarattığında ona 'ek anlayış' vermiştir. Kadınlarda, Tanrı'ya hizmet konusundaki doğal eğilim erkeklerdekinden daha güçlüdür. Tora bize kadınların daha çabuk olgunlaştığını, Yahudilik'te kadınların 12, erkeklerin ise 13 yaşından itibaren mitsvalardan yükümlü olmasıyla yansıtmaktadır.

Hahamlarımız bize evli olmayan bir erkeğin mutluluktan, bereketten, iyilikten, Tora'dan, barıştan vs. yoksun olduğunu belirtmişlerdir. Evli olmayan bir erkek, "adam" sıfatında değildir. Tora'da yazdığı gibi⁶: "Onları erkek ve dişi yarattı, ve onları mübarek kıldı...onların adını Adam koydu".⁷ Yani erkek ve kadın, sadece bir arada oldukları takdirde, "Adam" olarak çağrılmaya layıktırlar.

Adam ve kadının yaratılışında Tora "ve Tanrı insanı kendi suretinde yarattı... onları erkek ve dişi olarak yarattı" demektedir.⁸ Hahamlarımız ilk olarak Adam'ın erkek ve dişi özelliklerle birlikte yaratıldığını; ancak Tanrı bize insanın, yalnız, tam ve kendine bağlı olarak yaratılmasının iyi olmadığını öğreterek onu erkek ve dişi olarak iki varlığa ayırdığını açıklarlar. Bu şekilde erkek ve kadın, birer 'yarım' olup bütünleşmek için birbirlerine bağlanırlar.

Tanrı bedensel olarak insanı erkek ve kadın olarak ayırdığı gibi onları manevi açıdan da farklı özelliklerle ayırmış ve her birine farklı nitelikler vermiştir. Erkek, kadının tersine Tora'nın talimatlarına göre dünya ile dışsal olarak ilgilidir. Bu, alahalarda da görülmektedir. Örneğin, çocuğun kimliğine, Yahudi olup olmadığına, bu öze bağlı olduğundan anneye göre karar verilir. Erkek ise çocuğun toplumdaki fiziksel yerine, hangi aileye bağlı olduğuna etki eder.

Yahudilik'te erkek ve kadına 'farklı ancak eşit' görevler verilmiştir. Farklı ancak eşit görevlere örnek, Tora'da Yisahar ve Zevulun kabilelerinin yapmış olduğu ortaklıktır. Yisahar kabilesi sadece maneviyat ve Tora ile meşgul olmuş, Zevulun kabilesi ise üzerine maddi sorumlulukları almış ve onlara destek olmuştur. Tora bu ortaklıktaki farklı görevlerin ruhani açıdan ikisine de eşit derecede haklar kazandırdığını belirtmiştir.⁹

Şimdi Yahudilik'te kadının yeri konusunda sorulan sorulardan birkaçını inceleyelim:

⁴ Nida 45.

⁵ Bereşit 2, 22.

⁶ Bereşit 5, 2.

⁷ Yevamot 62 - 63.

⁸ Bereşit 1, 27.

⁹ Bereşit Raba 99, 11.

Neden kadınlara erkeklerden daha az mitsva verilmiştir?

Kadınların erkeklerden daha az mitsva ile yükümlü olmasını Maharal şu şekilde açıklamıştır: Erkeklerin manevi açıdan bütünlüğe gelebilmeleri için devamlı Tora ile meşgul olup ilerlemeleri gerekir. Buna karşın kadınlar, yaratılışlarından itibaren bu bütünlüğe daha yakın olduklarından bu konuda erkekler kadar yükümlü değildirler.

Bir kişiye dağın tepesine varması için 613 basamak çıkması gerektiğini ve diğerine tepeye varmak için 450 basamağın yeterli olacağını söylersek, bu birinin diğerine göre tepeye daha yakın olduğu anlamına gelir. Tanrı erkeklerin ve kadınların aynı ölçüde bütünlüğe ulaşmalarını istemektedir. Mitsvalar, insanı bulunduğu yerden çıkartacak olan iplerdir. Maharal'ın sözüyle Tanrı, kadınların da bu yere ulaşmasını erkeklerden daha az istemekte değildir; ancak onların daha az 'basamak' çıkması, yani daha az mitsva yerine getirerek buraya ulaşmaları mümkündür. Bu, erkeklerin bütün mitsvalardan sorumlu olup kadınların sadece bir kısmından sorumlu olması anlamına gelmez. Erkeklerin yükümlü olmadığı ve sadece kadınlara verilmiş mitsvalar da vardır. Bu ayırım, kadın ve erkeğe kendi manevi bütünlüklerine ulaşmak için gereken mitsvaların verilmiş olmasının bir göstergesidir.

Kadınların sorumlu olduğu mitsvalar nelerdir?

Bilindiği gibi Tora'da mitsvalar "mitsvot ase" (pozitif emirler) ve mitsvot lo-taase (negatif emirler) olmak üzere ikiye ayrılır. Tora'da 248 mitsvot ase ve 365 mitsvot lo-taase olmak üzere toplam 613 mitsva vardır.

Bunun gibi "mitsvot ase" de ikiye ayrılır:

1- Belli vakitlerin zorunlu kıldığı olumlu mitsvalar: Uygulanması belirli bir zamana bağlı olan mitsvalardır. Örneğin, Suka mitsvası zamanın sebep olduğu olumlu bir mitsvadır; zira bu mitsva, Sukot bayramının gelmesiyle geçerlilik kazanır. Tora'da sadece yedi gün Sukot Bayramı'nda sukada oturmamız gerektiği yazmaktadır.

2- Belli vakitlerin zorunlu kılmadığı olumlu mitsvalar: Uygulanması zamana bağlı olmayan, her zaman sorumlu olduğumuz mitsvalardır. Örneğin, anne ve babaya hürmet etmek her zaman sorumlu olduğumuz bir mitsvadır.

Alahaya göre kadınlar tüm negatif emirlerden (yapması yasak olan herşey) ve zamanın zorunlu kılmadığı olumlu mitsvalardan sorumludur. Zamanın zorunlu kıldığı mitsvalardan ise muafır.

Bayramlar ve Şabat gibi mitsvalar zamanın zorunlu kıldığı mitsvalar olmalarına karşın negatif emirleri de kapsadıklarından, kadınlar bu mitsvaların tümünden sorumludur. Örnek olarak Şabat mitsvasında Tora şu şekilde yazmaktadır: "Şabat gününü, onu kutsal korumak üzere hatırla".¹⁰ Bu pozitif bir mitsva yani Tora'nın "yap" şeklindeki emridir. Bunun yanında Tora, (Şabat günü) "hiçbir melaha yapmamalısın" şeklinde negatif bir mitsva eklemektedir.¹¹ Bu durumda negatif mitsvalardan sorumlu olan kadınlar bu mitsvaya bağlı pozitif emirlerden de sorumludur.

Neden kadınlar zamanın zorunlu kıldığı olumlu mitsvalardan sorumlu değildir?

Halkın geleceği olan yarının çocuklarını büyütme kadınların eline teslim edilmiştir. Günün her anında sorumluluk ve esneklik gerektiren bu görevi sadece belirli zamanlara bağlayıp yerine getirmek mümkün olmadığından, Tora zamanın zorunlu kıldığı olumlu mitsvalardan kadını muaf tutmuştur.

"Beni kadın yaratmadığın için" berahasının anlamı nedir?

Yahudiler'in kadına bakışıyla ilgili en çok sorulan sorulardan biri de sabah duaları içinde erkeklerin "şelo asani işa" (beni kadın yapmadığın için) şeklinde beraha söylemesidir. Kadınların ise buna karşın "şesani kirtsono" (beni isteği gibi yaptı için) şeklinde beraha söylemesi güya kadının aşağılandığı izlenimini vermektedir. İlk bakışta erkek, kadın olarak doğmadığı için sevinerek "beni kadın yapmadığın için" şeklinde teşekkür etmektedir. Benzer şekilde kadın da, sanki erkek olmayı tercih etmiş gibi "beni erkek yapmadığın" şeklinde beraha söyleyememekte ve çaresiz "beni istediği gibi yapan" demektedir. Tüm bunlar, yüzeysel bakışla varılan sonuçlardır. Ancak gerçekte durum farklıdır.

Bunu anlamak için iki tane hizmetkârı olan bir kralı düşünelim. İlki halkı yönetmekle görevli ve ikincisi kralın ev işlerinden sorumlu olsun.

Kralın evinde görev yapan hizmetkar, kralı gün boyunca tahtında, avluda, sarayın odalarında olmak üzere birçok kez görmektedir. Buna karşın devlet işleri ile sorumlu bakan, kral ile sadece haftada bir haftalık toplantılarda görüşmektedir.

¹⁰ Şemot 20, 8.

¹¹ Şemot 20, 10.

Devletin başındaki bu adamın krala "beni kralın evinde hizmetkar yapmadığın için teşekkür ederim" demesi hem iyi hem de kötü şekilde anlaşılabilir. Kişinin 'Başbakan' gibi saygıdeğer bir görevde olduğundan dolayı teşekkür etmesi övgü dolu bir söz olarak anlaşılır. Ancak, eğer bu kişi, kralın onu evinde hizmetkar yapıp, her gün kralı görmek zorunda bırakmadığı için teşekkür ediyorsa, bu onun kralı hiç görmek istemediği anlamına gelir. Diğer taraftan, kralın evinde hizmetkar olan kimsenin "beni devletin başına koymadığın için" sözleriyle minnettar olması sadece krala bir övgü olarak anlaşılır. "Beni devletin başına koyup senden uzak kalmak zorunda bırakmadın ve seni her gün görebilir ve seni görevim itibarıyla her gün daha çok övebilirim!"

Aynı durum Kralların Kralı için de söz konusudur. Kadının "beni erkek yapmadığın için" şeklinde beraha söylemesi şu şekilde anlaşılabilir: "Erkekler gibi tüm mitsvalarını yerine getirmek zorunda olmadığım, tefilaya zamanında kalkıp erkek gibi tallet ve tefilin takmadığım için vs.. sana minnettarım". Bu sebeple kadının bu şekilde beraha söylemesi uygun değildir (örnekteki başbakan gibi). Ancak, "beni kadın yapmadığın için" şeklinde beraha söyleyen erkeğin tek bir amacı vardır: "Tanrım beni daha az mitsva ile yükümlü olan bir kadın olarak yaratmadığın ve görevim gereği mitsvalarından yükümlü olduğum için sana teşekkür ederim" (örnekteki hizmetkar gibi).

Anlaşıldığı gibi, sabah kalktığımızda söylediğimiz berahalar, erkek ve kadının statüsü ile ilgili olmayıp, Tanrı'ya bize verdiği mitsvalardan dolayı duyulan şükranı yansıtmaktadır. Sabah kalkış berahalarında Tanrı'ya bizi Yahudi olarak, hayatımıza anlam verip bizi sonsuz hayata götürecektir olan mitsvalarını yerine getirmemizi mümkün kıldığı için teşekkür ederiz.

Kadının "şeasani kirtsono" (beni isteğin gibi yaptığın için) şeklinde beraha söylemesi ise Tanrı'nın isteğini kabul eden bir kimse gibidir. Tanrı'nın isteğine uygun olup bundan mutluluk duymak büyük bir derecedir. Bunun gibi normal (= Koen ya da Levi olmayan) bir Yahudi erkeğin de Koen olmayıp Bet Amikdaş'daki görevleri yerine getiremediği için üzülmesi söz konusu değildir. Tanrı her Yahudi'yi Kendi isteği doğrultusunda görevlendirmiştir. Tüm Yisrael bir bütündür ve her Yahudi bu bütünü tamamlayan bir parçadır.

Sinagog'da Kadınlar

Kadınlar bazı mitsvalardan sorumlu olmadığından dolayı kadınların bu emirleri kendi istekleriyle yerine getirmesi erkeklerin bu mitsvaları yerine getirmesiyle aynı değildir. Kadınların bu mitsvaları yerine getirmesi toplu şekilde uygulanan mitsvalarda hesaba katılmamaktadır. Bu sebeple, tefila zamana bağlı bir mitsva olduğu ve kadınların zamana bağlı mitsvalardan muaf olmaları nedeniyle kadınların dualara "gönüllü" olarak katılımı "minyan" dan (belli duaların okunması için gereken on kişi) sayılmamakta ve kadınların bazı duaları "gönüllü" olarak okuması bu konuda emir almış olan erkeklerin yükümlülükleri yerine geçemez. Kurala göre bir kişi, bir başkasının yükümlülüğünü, sadece o yükümlülük kendisi için de geçerli olduğu takdirde yerine getirebilir. Mesela bir kişi elma yiyorsa, onun söylediği beraha, ağaçta yetişen bir meyve yiyen bir başkasının beraha söyleme yükümlülüğünü de (hem berahayı söyleyenin hem de dinleyenin buna niyetlenmesi şartıyla) yerine getirebilir. Ama kendisi hiçbir şey yemiyorsa, bu mümkün değildir. Burada da aynı şey geçerlidir. Kadın günde üç kez ve minyanla dua etmekle yükümlü değildir, bu yüzden erkeklerin bu yükümlülüklerini yerine getiremez - ne minyan tamamlayarak ne de duayı yöneterek. Benzer şekilde Tora'dan da okumaz, çünkü Tora öğrenme mitsvası erkeklere verilmiştir.

Kadınlara özgü mitsvalar

Yahudi geleneklerinde kadınlara ayrılmış üç mitsva bulunmaktadır: Nerot (Şabat ve bayramlarda kandil yakmak), Hala (açılan hamurdan bir kısmın ayrılması), ve Nida (kadının adet dönemine bağlı kurallar).

Bu mitsvaları uygulama ayrıcalığı kadınlara verilmiştir. İlk iki mitsva kadın olmadığı zaman bir erkek tarafından yapılabilir. Nida mitsvası ise biyolojik nedenlerden dolayı kadına aittir. Tüm bu mitsvalar kadınların başlıca sorumlu olduğu ev ve aile hayatı ile ilgili mitsvalardır.

Nerot mitsvası, yani Şabat ve bayramların başlamasını belirten kandillerin yakılması kadınlara bırakılmıştır. Kandillerin yakılması, evde kutsal bir zamanın başladığına işaret eder ve bayramın kısıtlama ve yükümlülükleri de bu andan itibaren başlar.

Hala, pişirilmeden önce ekmeğin hamurundan bir kısmın ayrılmasıdır. Bu mitsva Bamidbar kitabından kaynaklanmaktadır: "Açtığınız hamurun ilk parçasını bir Hala [adı altında, bir hamur sunusu olarak] ayıracaksınız".¹² Tora hamurun bir kısmını Koenler için ayırmamızı istemektedir. (Aslında bu, Erets Yisrael'e özgü mitsva olmasına rağmen Hahamlarımız, tüm dünyadaki Yahudiler'in de, bu mitsvanın anısının taze kalması için, hamurdan bir kısmın ayrılıp yakılmasını öngörmüşlerdir.)

Üçüncü mitsva ise kadının adet dönemi boyunca gereken bazı kurallara dikkat etme ve bu dönemin sonunda mikveye dalma sorumluluğudur. Tora adet halinde ve bunun sonrasında bir haftalık dönem boyunca bir kadınla fiziksel ilişkiyi yasaklamaktadır. Bu kısıtlama, kadının mikveye girmesiyle sona erer.

¹² Bamidbar 15, 20.

AİLE YAŞAMI

"Tanrı, Adam'ın yalnız olması iyi değil. Ona, kendisine uygun bir yardımcı yapayım dedi".¹

Tora'nın Adam'ın yalnız olmasının iyi olmadığını söylemesinin amacı, insanın bir aile çerçevesinde yaşaması gerektiğidir. Adam, Gan Eden'de olmasına ve hiçbir şeyi eksik olmamasına rağmen, Tora, yalnız olmasının iyi olmadığını söylemiştir.

Doğru ve normal bir aile yaşamı için temel nedir? Sevgi, ailenin temelidir. Aileyi ne kadar ayrıntılı ve geniş bir şekilde tanımlarsak tanımlayalım, sevgi kavramı olmadan yapılacak tanım temelden yoksun olacaktır. Hepimizin bildiği gibi sevgi, sevmek ve sevilmek insanın temel ihtiyaçlarından biridir.

O halde, hahamlarımızın kişinin karısını sevmesi ve sayması gerektiğini söylemesi şaşırtıcı değildir.²

Rabenu Hayim Vital, kendi Ravı Ari'zal'dan öğrendiği üzere "Arkadaşını kendin gibi sev" mitsvasının karı ve koca arasında doruk noktasına çıktığını söyler. Gemara'da çoğu zaman "Arkadaşını kendin gibi sev" pasuğu karı-koca arasındaki ilişkiye bağlı olarak geçmektedir.

Kişinin eşini bulması ve evlenmesi ne kadar zor olsa da evlendikten sonra bu ilişkinin devamını sağlamak çok daha zordur. Aile yaşamı, karşındakine verme, onu düşünme ve kendinden taviz verme eğitimi gerektirir.

Rabi Yose ben Halafta, bir çiftin oluşmasının Kızıldeniz'in yarılması kadar zor olduğunu söylemiştir. Bene Yisrael'e yapılan onca mucize içinde evlilik neden özellikle Kızıldeniz'in yarılmasına benzetilmiştir? Ayrıca, su yumuşaktır ve herkes eliyle suyu kolayca yarabilir. Öyleyse burada anlatılmak istenen nedir? Cevap yine Tora'da yazan pasuklardadır. Tora, Bene Yisrael'in denizden geçtiği sırada suların, Bene Yisrael'in sağında ve solunda surlar gibi durduğunu yazmaktadır.

¹ Bereşit 2, 18.

² Rambam, İşut Alahaları; 15, 19.

Yani, Tanrı Bene Yisrael geçene kadar suları bu şekilde tutmuş, destek olmuştur. Buna karşın Bene Yisrael'e yapılan diğer mucizelerde Tanrı'nın devamlı yardımına gerek olmamıştır. Örneğin suların kana dönüşmesi. Bu dönüşümden sonra mucizenin devamı için bir yardıma ve desteğe gerek yoktu. Ancak, Kızıldeniz'de eğer Tanrı, suları bir an bıraksaydı sular çöker ve eski haline dönerdi. İşte bu nedenle evlilik Kızıldeniz'in yarılmasına benzetilmiştir. Kişinin eşini bulması ve evlenmesi yeterli değildir. Bu ilişkiyi taze tutmak için devamlı çaba ve yardım gereklidir. Aksi takdirde her şey bir anda çökebilir.

Tora ve hahamlarımız, kadına ve duygularına çok önem vermişlerdir.³ Aynı zamanda Tora, cinsel yaşamda da bize yol göstermekte ve kişinin doğru ölçüyü bulmasını öğütlemektedir.⁴

Evlenmeye karar vermiş bir çiftin karşında önemli görevler bulunmaktadır. Bunlardan biri, ailenin doğru bir şekilde işlevini sağlamak için uygun ve hoş bir ortaklık kurmaktır. Bu görevin gerçekleşmesinde zorluğa neden olan iki önemli sebep vardır. 1- Kadın ve erkek arasındaki farklılık. 2- Doğru ve hoş bir ortaklık kurmak için gerekli araçların olmaması.

Çift Arasındaki Farklılık:

Kadın ve erkek birbirinden farklıdır. Bazı çiftler aralarında büyük bir uyum bulacaklar ve aşağıdaki sözlerimiz onlara yabancı gelecektir. Buna karşın birçok çiftin arasında az ya da çok farklılık vardır. Aşağıda söyleyeceklerimiz temelde onlara yöneliktir.

Farklılık birkaç sebepten kaynaklanır:

1- Her insan kendisinde bulunan DNA'dan dolayı diğerlerinden farklıdır. Yaakov ve Esav ikiz olmalarına ve aynı evde büyümelerine rağmen aralarındaki farklılık büyüktü. Her insan fiziki ve ruhsal olarak farklıdır. Her kişilik kendi başına bir kerelik yaratılıştır. Onun gibisi olmamış ve olmayacaktır. Tüm insanlık Adam ve Hava'dan gelmesine rağmen her insan diğerinden farklıdır. Bundan dolayı mutlu olmamız ve kendi değerimizi bilmemiz gerekir. İnsanın dünyada eşsiz olduğunu farketmesini sağlayan ve onu, dünyaya kendi katkısını yapmaya iten budur. Buna karşın çiftler arasındaki temel farklılığın nedeni de budur.

³ Rambam, İşut Alahaları; bölüm 5.

⁴ Rambam, İşut Alahaları; bölüm 4, 19, bölüm 5, 4.

2- Kadın ve erkek, ikisi de "Tanrı suretinde" yaratılmış olmalarına rağmen aralarındaki farklılık yapısaldır. İkisinin de duyguları, aklı ve diğer insani nitelikleri olmalarına rağmen her niteliğin ağırlığı kadın ve erkekte farklıdır. Erkek ve kadınların kendi aralarında da farklı oldukları doğrudur. Bazı kadınlar daha duygusalken bazıları daha sert bir yapıya sahiptirler. Buna rağmen hahamlarımız kadın ve erkeği niteleyen özellikleri bulmaya çalışmışlardır. Aynı şekilde bu farklılığı gösteren modern ve bilimsel araştırmalar da vardır.

Gemara "Kadının gözyaşı yakındır" diye yazmaktadır.⁵ Açıklayamasa da çiftler bu olayın varlığını farkına kolayca varabilirler. Genelde kadın, erkekten daha çabuk ağlar. Anlaşılan bunun temeli, kadının ruhsal yapısıdır. Kadında duygusallık daha baskındır. Bu nedenle erkek, karısını üzmemek için dikkatli olmakla yükümlüdür. Kişi karısına olan davranış ve sözlerinde son derece dikkatli olmalıdır. Kadın ve erkek arasındaki ilişki, ne kadar duygusal ve narin de olsa iki erkek arasındaki arkadaşlığa benzemez.

Bu farklılığın belirlenmesi, hahamlarımızı başka farklılıkları bulmaya yöneltmiştir. Yine Gemara'da, hahamlarımız kadının barışmasının neden zor olduğunu sorarlar.⁶ Burada kastedilen, kadının kırıldığı, incindiği zaman barışmakta erkekten daha çok zorlandığıdır. Başka bir deyişle, aklen barışsa da duygusal olarak incinmesinden kurtulması daha çok zaman alır. Bu da bilinen bir durumdur.

Buna karşın kadının duygusallığı, aile fertleriyle daha iyi iletişim kurmasına yardımcıdır. Bu nedenle ebeveynlerle çocuklar arasındaki kriz dönemlerinde anneyi babadan daha çok birleştirici buluruz. Kadında bulunan özel iletişim kabiliyeti hahamlarımız tarafından da Gemara'da vurgulanmıştır.⁷ Bu özellik kadına evi birlik içinde tutması için verilmiştir.

Aynı şekilde erkeği nitelendiren ve kadının bilip dikkat etmesi gereken özellikler de vardır. Örneğin erkek daha sonuç odaklıdır. Erkeğin, duygularını döken konuşmalarda bulunması daha zordur. Evlenmeden önce çift arasında olan iç dökücü uzun konuşmalar genelde evlendikten sonra kaybolur. Başka bir örnek, erkekte fiziksel arzuların kadınlardan daha güçlü olmasıdır. Bu da öğrenilmesi ve üstlenilmesi gereken başka bir farklılıktır. Bunlar birçok farklılıktan sadece birkaçıdır.

⁵ Baba Metsia, 59A.

⁶ Nida, 31B.

⁷ Kiduşin, 49B.

3- Kalıtımsal ve cinsel bu farklılıkların dışında, kadın ve erkeğin geldiği gelenek ve kültür ayrıkları da vardır. Her evin tarzi diğerinden farklıdır. Tüm bu farklılıklar evlilik sonrası "dünya savaşına" sebep olabilir.

Farklılık Bu Kadar Büyükse Kadın ve Erkeğin Birlikteliğini Düşünmek Nasıl Mümkün Olabilir?

Bu sorunun cevabı anlaşılın Bereşit kitabında yaratılış hikayesinde saklıdır. Midraş'da ilk insan Adam'ın, kadın ve erkek bütünlüğünde "iki yüzlü" (du partsufin) olarak yaratıldığı yazılıdır.⁸ Bir başka deyişle, Adam tek bir bedende hem kadın hem de erkekten oluşuyordu. Bereşit'de yazan pasuğu da bu şekilde açıklayabiliriz. "Tanrı, Adam'ı Kendi görüntüsünde yarattı. Onu Tanrı'nın görüntüsünde yarattı, onları erkek ve dişi olarak yarattı."⁹ Bir başka deyişle "Tanrı görüntüsü" ile yaratılmaları demek, dişi ve erkeğin birlikteliğidir. Yazdığı gibi "...onları erkek ve dişi olarak yarattı. Onları mübarek kıldı ve onları yarattığı günde onlara Adam ismini verdi".¹⁰ Dolayısıyla "Adam", ikisine birlikte (dişi ve erkek) verilen isimdir.

Daha sonra Tanrı, Adam'ın bir kenarını¹¹ "ayırarak" iki farklı varlık yaratır. Belki de her biri kendisinde bulunan özellikleri daha tam ve iyi bir şekilde dile getirebilsin diye Tanrı onları ikiye ayırmıştır. Bu iki varlık birlikte Adam olarak çağrılır.

Bu, belki de pasukta yazan "Tanrı görüntüsü" deyiminin anlamlarından biridir. Tanrı görüntüsü deyimi, Tanrı'nın kendini bu dünyada ifade edişidir. Çünkü Tanrı'nın bir vücudu ve sureti olmadığına göre Tanrı'nın görüntüsü ne demektir? Anlaşılın, burada Adam'ın bu dünyadaki anlamı ve görevinin, Tanrı'nın maddi dünyayla olan ilişkisine paralel olduğu anlatılmak istenmektedir. Yani Adam'ın dünyadaki statüsüyle Tanrı'nın dünyayı yönetimi arasında benzerlik vardır.

Tanrı, tek olmasına rağmen dünyada kendini birçok farklı şekilde ifade ettiği gibi Adam da gerçek anlamda temelde bir olmasına rağmen yeryüzünde kadın ve erkek olarak ortaya çıkmaktadır. Güya iki farklı dünya. Ancak daha önce de söylediğimiz gibi temelde bir. Bu nedenle erkek ve kadının evlenerek hayatlarını birleştirmeleri Tanrı'nın tüm dünyalarla birleşmesini ifade eder.

⁸ Vayikra Raba, peraşa 14.

⁹ Bereşit; 1, 27.

¹⁰ Bereşit; 5, 2.

¹¹ Pasukta yazan " וְצֵלָא " (tsela), kaburga kemiği dışında, kenar anlamına da gelir. Mişkan'ın yapımında da bu anlamda kullanıldığını görmekteyiz.

Kadın ve erkek arasındaki tüm farklılığa rağmen bizler, gerçek anlamda bir olduğumuzu bilerek ortak bir yaşam kurmanın yollarını arıyoruz. Bu en başta sorduğumuz sorunun cevabıdır. Çift arasındaki farklılık büyük olmasına rağmen aralarındaki birlik anlamsal ve ruhsaldır. Bu nedenle çiftlerin, aralarındaki farklılıklardan dolayı ümitlerini kaybetmemeleri gerekir. Onları birleştiren temel anlamsal ve içten olduğundan bu, her kriz ve gerginliğin üzerinden gelecektir.

Bu birlik, bizi başka bir sonuca getirir. Kadın ve erkek arasındaki "Hangisi daha değerli?" yarışı yersizdir. Çünkü birinin diğerine karşı olmadığı, aksine birinin diğeriyi "birleşmesinden" doğan birliktelik söz konusudur.

Eşimizi bulduğumuz ümidiyle ortak bir yola çıkıyoruz. Burada şunu vurgulamak yerinde olacaktır: Birbirimize bağlanmaya karar verdikten sonra çok önemli bir şeyi kavramamız gerekir. Birliğimizi vurgulamaktaki tüm iyi niyetimize rağmen bizler farklıyız. Bununla birlikte birbirimizi olduğumuz gibi kabul etmek zorundayız. "Gerçekten seni istiyorum ama bazı konularda olduğun gibi olma" diye bir şey söylemek mümkün değildir. Göz önünde bulundurmanız gerekir ki genelde karakterin değişmesi mümkün değildir. Bu nedenle eşimize bağlanmaya karar verdiğimizde onu olduğu gibi kabul ediyoruz demektir. Bu basit ve kolay olmamasına rağmen bir gerçektir ve bununla başa çıkmamız gerekir. Eşimizden bize akacak olan tüm yapıcılıktan, olumlu özelliklerden mutlu olmamız, eşimizdeki farklılığı "benim bir parçamış" gibi kabullenmemiz gerekir.

Bu, oldukça zorlu bir sınavdır. Bunun anlamı, eşimiz bizden farklı düşündüğünde onu ikna etmeyi denememek gerektiği değildir. Ancak bu şekilde başarılı olamadıysak karşımızdakini olduğu gibi kabul etmemiz gerekir.

Ortaklık İçin Gerekli Araçlar, Değerler :

Yukarıda çiftler arasında bütünlük kurmada zorluğa neden olan iki temel sebebin olduğunu söyledik: Çift arasındaki farklılık ve doğru bir ortaklık için gerekli araçların olmaması.

Kadın ve erkek arasındaki farklılıktan kısaca bahsettik. Şimdi hoş bir ilişki kurmak için gerekli araçlardan bahsedelim. Bu araçlar, kişinin arkadaşıyla kurduğu ilişkinin temelleridir. Genelde hepimiz bu araçları bilir ancak çoğu zaman kullanmayı unuturuz.

Yukarıda amacımızın çift arasında bütünlüğün nasıl kurulacağını bulmak olduğunu söyledik. Kadın ve erkek arasındaki dış farklılıklar ailenin parçalanmasına kadar ilerleyebilecek ayrılık sebepleridir. Aralarında büyük uyum olan bir çift nasıl yönetileceklerini bilemediklerinden en küçük şeylerde bile birbirlerine "düşebilirler". Buna karşın, aralarında daha az ve basit uyum olan bir çift, doğru hazırlık ve kişisel çabalarla aile yaşamında tam bir bütünlüğe ulaşabilir.

Her işçinin işini yapabilmesi için doğru araçları içeren bir takım çantasına ihtiyacı olduğu gibi, çift arasında da doğru bir ilişki kurabilmek için, gerekli araçları barındıran bir "takım çantasına" ihtiyaç vardır. Bu araçların (kuralların) gerekliliğine dair bilinç, onları benimsemeye ve onlara göre hareket etmemize yardımcı olacaktır. Daha önce de söylediğimiz gibi bunlar genelde bilinen ancak çoğu zaman yeterince bilincimize yerleştirmedığımız ve bu nedenle bunların doğrultusunda hareket etmediğimiz kurallardır.

Şimdi bunlardan bazılarını kısaca görelim.

Minnettarlık (Akarat Atov - İyiliği Farketme):

Ahlaki bir temel olarak "Minnettarlık":

Minnettarlık, insanı, kendisinin dünyanın merkezi olmadığı bakış açısına alıştıırır; "benmerkezcilikten" çıkarır. "Biri benim için uğraştı ve biri benim için yaptı. O, bunu yapmaya mecbur değil. Bunu, sırf benim için ve sırf kendi iyi niyeti sebebiyle yaptı. Bu nedenle ona minnettar olmam gerekir." Bu, kendiliğinden anlaşılan bariz bir şey değildir. Bunun bilincinde olmak, kişiye minnettarlık duygusu getirir ve kişinin aldığı her şeyden dolayı mutlu olmasını sağlar.

Buna göre insan ilk önce Tanrı'ya karşı minnettar olmalıdır. İkinci olarak kişi, eşine karşı minnettar olmalıdır. Burada biri senin için uğraşmakta, çaba sarf etmektedir. Ona karşı minnettar olman gerekir.

O halde, bizlere iyilik yapanlara karşı teşekkür borçlu olmamız ahlaki bir mecburiyettir. Ancak, burada daha derin bir durum söz konusudur: Hayata yönelik bu bakış açısı, yani bizim için yapılan her şeyin farkında olmamız başlı başına paha biçilmez bir değerdir.

Bizler, Tanrı'nın yaptıkları iyiliklerden dolayı O'na minnettarız. Hem toplumsal hem de kişisel açıdan. Minnettarlık duygusu, insanın aldığı hediyeleri sindirmesini ve bundan dolayı mutlu olmasını sağlar. Tanrı'nın bizim için

yaptıkları, özellikle bize verdiği eş, bizleri Tanrı'ya ve eşimize karşı sevgi ve teşekkür hisleriyle doldurmalıdır. Eşimiz olmadan aile kuramaz, çocuk sahibi olamazdık. Eşimiz her zaman yanımızda olup gerek fiziksel gerekse duygusal ihtiyaçlarımızı temin eden kişidir.

Çok yoksul olan ve sık sık para toplamak için evinden uzaklara giden İbn Ezra hakkında şöyle bir hikaye anlatılır: Bir keresinde öğrencileri İbn Ezra'ya yardım etmek isterler. Ancak hocalarının doğrudan para yardımını kabul etmeyeceğini bildiklerinden şöyle bir plan yaparlar: Öğrencileri İbn Ezra'nın sık sık yalnız kalmak için akşam saatlerinde kırlara gitme alışkanlığı olduğunu bilmektedirler. Bu nedenle üzerinde hiçbir işaret bulunmayan bir para kesesini yol üzerine koymayı planlarlar. Bu şekilde hocaları keseyi bulacak ve alacaktır.

Hocalarının ne şekilde davranacağını görmek için gizli bir yere saklanıp beklerler. İbn Ezra onlara doğru gelmeye başlar. Ancak, birden hocalarının gözlerini kapattığını ve sanki bir körmüş gibi yolunu bulmaya çalıştığını görürler. İbn Ezra, yolunu bulmak için giderken bazen takılır, düşer, kalkıp yoluma devam etmeye çalışır. Ancak bu süre zarfında gözlerini kesinlikle açmaz. Bu şekilde ilerlerken para kesesinin olduğu yeri geçer ve yüz metre daha ilerledikten sonra gözlerini açar ve yürüyerek gider. Bunu gören ve şaşırان öğrencileri para kesesini alıp Bet Midraş'a (öğrenim binası) dönerler. Aradan bir müddet geçtikten sonra daha fazla dayanamayarak, hocalarına neden bu şekilde davranıp para kesesini kaldırmadığını sorarlar.

Haham, en başta öğrencilerinin neden bahsettiklerini anlamaz. Ancak daha sonra planlarının ne olduğunu anlattıktan sonra şu açıklamayı yapar: Alışık olduğu gibi akşam saatlerinde temiz hava almak için dolaşmaya çıkmıştır. Yürürken, birden içinde bulunduğu zor durumdan ve kaderinden dolayı büyük bir üzüntüye kapılır. Uzun zaman ailesinden uzaktır ve parası yoktur. Kendini toparlamak için kendine şu şekilde sorar "Eğer kör olsaydım ameliyat edip gözlerimi eski haline getirmek mümkün olsaydı, bunun karşılığında ne kadar para verirdim? Böyle bir ameliyat son derece pahalı olabilir. Ancak ne kadar pahalı olursa olsun ne yapıp eder bu parayı toplar ve gözlerimi geri getirirdim." Bunu daha derinden hissetmek için bir süre bir kör gibi davranmaya karar verir. Gözlerini kapatıp yolunu bulmaya çalışır. Öğrencileri de onu bu şekilde görmüşlerdir. Her defasında düşer yeniden kalkar ve yolunu bulmaya çalışır. Daha sonra gözlerini açar ve tekrar görmeye başlar. Şimdi görebildiği için o kadar mutludur ki kendini dünyanın en zengini gibi hisseder. Eğer kör olsaydı ameliyat için dünyanın parasını vermesi gerekirdi şimdi ise bundan kazançlı çıkmıştır ve görebildiği için çok mutludur.

İşte, bizim için son derece doğal olan ve son derece açılmış gibi görünen gör-bilme yeteneğimiz İbn Ezra için paha biçilmez bir hediyeye dönüşmüştür ve bunun için tüm kalple minnettar olmak gerekir. Hayatı ne kadar zorlukla dolu olsa da şimdi son derece mutludur.

Bu hikaye, anlatmak istediğimiz mesajı son derece açık bir şekilde vermektedir: Başımıza gelenlere ne şekilde bakmamız gerekir? Bardağın boş tarafına mı yoksa dolu olan diğer yarıya mı bakmalıyız? Acaba "her şey benim hakkım, her şey iyi ve hoş olmalı" düşüncesiyle mi yola çıkıyoruz - ki o zaman sahip olduğumuz her şey doğal ve açıktır; ve eğer yolunda gitmeyen bir şey olduğunda bu, bunalıma girip ümitsizliğe kapılmamıza neden olur. Yoksa, yola "benim hiçbir şeye hakkım yok ve sahip olduğum her şey Tanrı'nın bana yaptığı bir iyiliktir" düşüncesiyle mi çıkıyoruz?

Bilmemiz gerekir ki hayat genelde olumlu ve olumsuz iki zıt yönden oluşur. Temel soru bizim nereye odaklandığımızdır. Olumlu tarafa mı yoksa olumsuz tarafa mı? Optimist bir kişi hayata olumlu bir şekilde bakmayı bilir ve en kötü koşullarda dahi "ışık" olan noktaları bulmaya çalışır.

Kişinin başına bir felaket geldiğinde kendini büyük baskı altında hisseder. Bu acı vermektedir. Başlangıçta kişi elinden gelebildiğince bu durumu değiştirmeye çalışır. Ancak sıklıkla değiştirilmesi mümkün olmayan şeyler vardır. Kişinin, başına gelen bu olaylara karşı tavrı, kişiliğini inşa eden ve ruhsal halini belirleyen unsurdur.

Bu nedenle kişi, başına gelen her olayda optimist olmalıdır. Böylece hayatı daha mutlu olacaktır. Sadece olumlu şeyleri vurgulamak değil, başına gelen kötü olayları da olumlu şekilde "tercüme" etmelidir.

O halde karşımızda iki yol vardır: 1- Bizi çevreleyen şeylerde olumlu olanları vurgulamak ve büyütme. 2- Başımıza gelen kötü olaylarda da iyi noktaları bulmak. Bu kendini kandırmak değildir. Kişi birçok kez en zor durumdan dahi yarar sağlayabilir. Bu şekilde davranabilirsek sonuçta kazançlı bir şekilde çıkarız.

Birleştirici olarak “Minnettarlık”:

Eşim benim için bir şey yaptığı zaman bu hareketiyle ve verişiyle bana bağlanır. Ona karşı minnet duyduğumda ise ona geri dönen bir akım yaratmış olurum. Durum eğer böyleyse minnettarlık kendi başına insanlar arasında ilişkiyi

inşa eder. Arkadaşına bir şey veren bu verişiyle ona bağlandığı gibi, arkadaşına minnettar olan kişi de bu duygusuyla ona bağlanmış olur. İbranice vermek anlamına gelen "natan" kelimesinin kökü de iki taraftan aynı şekilde okunmasıyla belki de bunu ifade etmektedir. (נָתַן) Çift taraflı veriş birleştiricidir. Bir başka deyişle minnettarlık da vermek demektir ve bu şekilde alan kişi ile veren kişi arasında bir bağ kurulur.

Burası vermenin büyüklüğünü vurgulamak için uygun bir yerdir. Genelde insan karşısındakine bir şey verdiği zaman (verdiği şeyi) kaybettiğini düşünür. Ancak doğrusu tam tersidir. Bilinen bir sözde dendiği gibi; "Ev sahibinin misafire yaptığı iyilikten çok, misafir ev sahibine iyilik yapar." Anlamı: Ev sahibi misafir için çaba verse de sonuçta o daha karlı çıkmaktadır. Hem yaptığı iyilikten dolayı tatmin olurken hem de yaptığı mitsvanın ödülünü kazanmaktadır.

Çiftler arasında vermek sadece maddi alanda gerçekleşmez. Çiftler arasındaki en yakın ilişkiye kadar vermenin birçok türü vardır ve onlarda da vermenin almaktan daha çok haz verdiğini göreceğiz. Arzu, insanı kendisi için almaya iterken, sevgi kişiyi vermeye iter ve bu şekilde veren kişide tatmin duygusu doğurur.

Görünüşe göre kadın, yapısından dolayı erkekte daha çok vermeye meyillidir. Doğum, emzirme, çocukları büyütme gibi şeyler kadında verme duygusunu daha da güçlendirmektedir. Kadının bu özelliği genelde yaşamın tüm alanında erkekte daha çok kendini gösterir. Bu nedenle erkek, kadında doğal olarak bulunan bu seviyeye gelebilmek için çalışmalı ve çaba göstermelidir. Ancak genel olarak her ikisi de bu konuda bilinçli olmalı ve mümkün olduğunca bu özelliklerini geliştirmelidir.

Güçlendirici ve Geribesleme (Feedback) olarak “Minnettarlık”:

Minnettarlığı dile getirmek benim için uğraşan kişi için olumlu bir geribeslemedir. Başka bir deyişle, o kişiye, benim için yaptıkları hakkında minnettarlığımı bildirmem, onu daha da çok motive eden bir yansımadır. Minnettarlık, alan kişinin şükran hislerinden doğmasına rağmen, dolaylı olarak, iyilik yapan kişiye de olumlu bir şekilde etki etmektedir.

Kişi işlerine devam edebilmesi için daima besine ihtiyaç duyar ve bu sayesinde hareketlerini devam ettirebilir. Bu fiziksel alanda olduğu kadar psikolojik alanda da aynı şekilde doğrudur. İnsanı hareket ettirip çalıştırmaya iten temel unsur yaptıklarından dolayı etrafından aldığı olumlu tepkilerdir.

Eşimize verdiğimiz olumlu geribesleme, kendisinde aynı alanda işlev görmesine itici bir güç olacaktır. Örneğin, kişinin sevdiği bir yemek varsa karısına hazırladığı bu yemeği ne kadar sevdiğini birkaç kez tekrarlaması yeterlidir. Bu şekilde eşinde o yemeği hazırlaması için bilinç ve motivasyon yaratacaktır. Aynı şey giyim, koku ve aralarında ortak olan her şey için geçerlidir.

Kadın eğer eşinin ev işlerinde ona yardım etmesinden mutlu oluyorsa bundan dolayı kocasına teşekkür etmesi, örneğin: "yapmış olduğun yardım benim için o kadar önemli ki...", "o kadar yorgunum ki hazırladığın yemek çok yerindeydi.", "evdeki kırık şeyleri o kadar güzel tamir ediyorsun ki..." vs. Bu gibi sözler kendisinde yaptıklarına devam etmesi için motivasyon yaratacaktır.

Kişinin eşine verdiği destek, içten olduğu sürece hiçbir zaman eşte bıkkınlık yaratmaz. Kadının eşinden onu ne kadar çok sevdiğini, onu ne kadar hoş bulduğunu ve onu ne kadar çok takdir ettiğini, giydiği elbisenin ona ne kadar çok yakıştığını duymak vs. hiçbir zaman kendisinde bıkkınlık yaratmaz. Aynı şekilde erkeğin de eşinden onu ne kadar sevdiğini duymak, onu takdir ettiğini, değişik konulardaki yeteneğini veya onunla birlikte olmaktan ne kadar mutlu olduğunu duymak kendisinde kesinlikle bıkkınlık yaratmaz.

Rav'ın evine gelen bir çift hakkında bir hikaye vardır. Rav çifte isteklerini sorduğunda kocanın yüzünü karısına çevirdiğini fark eder. Rav kadına döndüğünde kadın yumuşak bir sesle boşanmak istediğini söyler. Rav şaşırarak "Neden?" diye sorar. Kadın "Kocam beni sevmiyor" diye cevap verir. Rav, erkeğe dönerek "Bu doğru mu?" diye sorar. Adam "Ne münasebet ben onu çok seviyorum" der. Rav tekrar kadına döner ve bu şekilde düşünmesine neyin sebep olduğunu sorar. Kadın şu şekilde cevap verir: "Saygıdeğer Rav, 15 senedir evliyiz ve beni sevdiğini hiç söylemedi" der. Rav, adama döner ve "Buna ne diyeceksin?" şeklinde sorar. Adam şu şekilde cevap verir "Saygıdeğer Rav, eline yüzüğü taktığım zaman onu ne kadar sevdiğimi söyledim. O zamandan beri de bunun değiştiğine dair bir şey söylemedim ki...!"

O halde minnettarlığın dile getirilmesinde başka bir yarar daha görmekteyiz: Minnettarlık çift arasındaki ilişkinin devamı ve güçlenmesi için motivasyon kaynağıdır. Daha da önemlisi çiftin birbirlerine olumlu ve hoş davranışlarda bulunmasına yardımcıdır.

Olumlu geribeslemenin önemini anlasak da hala anlamak ve yapmak arasında büyük mesafe vardır. Bu konuda alışkanlık kazanmak şarttır ve bu da

kendi-liğinden gelmez. Genelde çift bunu alışkanlık haline getirebilmek için çok çalışmalı ve alıştırtma yapmalıdır. Ta ki bu onların kalplerine kazınıp onların doğası olana kadar.

Başkasının İhtiyaçlarını Göz Önünde Bulundurmak:

Belli bir harekete bağlı olmayan daha genel bir minnettarlık daha vardır. Çiftin birlikteliğinden doğan ve karşısındakine karşı son derece düşünceli olmaya iten minnettarlık. Hahamlarımız Gemara'da¹² "Karını kendi vücudun gibi sev ve kendi vücudundan daha çok onurlandır" derler. Bunun anlamı şudur: "Arkadaşını kendin gibi sev" emri, onu kendi vücudun gibi sevmeyi söyler. Yani kendi sevdiğimiz şeyleri eşimiz için de yapmamız gerekir. Ancak bu yeterli değildir. Ayrıca bizim gözümüzde önemli olmayan fakat eşimiz için önemli olan şeylerde bile onu onurlandırmalı ve övmeliyiz. Bu da "kendi vücudundan daha çok" onurlandırmanın anlamıdır. Örneğin, kadın için düzen ve temizlik önemliyse, erkek için bu önemsiz de olsa, erkek karısına bundan dolayı saygı göstermeli ve övmelidir. Her iki tarafın kendisi için önemsiz olan ancak eşi için önemli olan konularda düşünceli olması ve onu herhangi bir şekilde kırmaması gerekir.

Sevgi Nedir?

Sevgi, değişik boyutlar içeren bir tecrübedir. Ancak genelde bizim "sevgi" kavramına olan ilginiz duygu dünyasındadır. En genel anlamıyla sevgiyi, kişide herhangi bir şeye yönelik doğan bağ hissiyle tanımlayabiliriz. Dünyada birçok sevgi türü vardır: Doğa sevgisi, ülke sevgisi, hayvan sevgisi, insan, millet, kadın ve erkek arasındaki sevgi, kişinin kendisine olan sevgisi ve Tanrı sevgisi.

Kişinin tüm bu şeylere yönelik sevgi duyabilecek duruma gelme yeteneği vardır. Ancak kişinin sadece bu şeyleri sevme kararı vermesiyle sevgiyi hissetmesi mümkün değildir. Kişi bunlara yönelik bağını gösteren aktif hareketlerde bulunmadığı sürece sevgi (bağlılık) hissetmeyecektir. Bağlılık hissi kişide sadece yaptığı davranışlardan sonra doğar.

Genel olarak kişinin kendisine herhangi bir duyguyu hissetmeyi "emretmesi" mümkün değildir. Ancak her duygunun icraat dünyasında ifadesi vardır. Hareketlerine hakim olmayı bilen bir kimse belli hisleri ifade eden hareketleri yapma kararı verebilir. Bu hareketleri yaptığı sürece zamanla, o hareketlerin ya da davranışların ifade ettiği duyguları da hissedecektir.

¹² Yevamot 62b.

Kısaca, kişinin belli bir duyguyu hissetmesi için kendisine emir vermesi mümkün değildir. Ancak, kişi bu hisleri ifade eden hareketleri tanımayı başarırsa bu hareketleri yaparak istediği duyguya erişebilir.

Sefer Ahinuh'a göre bu kural tüm duygu dünyası için geçerlidir. Herhangi bir şeye yönelik bir his duymak (geliştirmek), o hissi ifade eden hareketler yapılmadığı sürece mümkün değildir. Buna göre icraatta bulunulmadığı sürece sevmeyi istemek imkansızdır. Sevgiyi herhangi bir şeye yönelik duyulan bağlılık olarak tanımladıysak, bilmemiz gerekir ki bağlılığı gösteren hareketler vardır. Kişi bu hareketleri yaptığında zamanla kendisinde ona bağlılık - gerçek sevgi hissi doğacaktır.

Kişi dünyayı sevebilir ancak fiziksel olarak ona bağlanmadığı sürece bunu hissetmeyecektir. Bu nedenle toprakta çalışan, ekip biçerek emeğini veren kişi o toprağa yönelik derin duygular hisseder. Hayvan besleyen kişi ona yönelik bir bağlılık duyar. Bu söylediklerimiz "ilk bakışta aşk"la uyuşmamaktadır. "İlk bakışta aşk"ta bir harekette bulunmadan doğan bir bağlılık var mıdır diye sorulabilir. Ancak aslında bu, söylediklerimizin bir kanıtıdır. "İlk bakış" iki kişi arasında dıştan bağlılık doğuran bir harekettir. Bakmak da bir hareket, icraattır. Bunun sadece dıştan bir hareket olduğu doğrudur. Bu nedenle de yarattığı hisler oldukça hamdır. Bu dıştan bağlılığın derin bir ilişkiye dönüşüp dönüşmeyeceği ancak daha derinden tanımayla anlaşılabilir.

Konumuza dönersek, aramızdaki sevgi hissini güçlendirmek istiyorsak bağ kurmamızı sağlayacak hareketleri arttırmamız şarttır. Dikkat etmek gerekir ki, sevgi dünyamızı aramızdaki ilişkinin değişik boyutları oluşturur. Bazen bu boyutlardan bazıları zamanla yok olabilirler (mesela dış görünüş zamanla etkisini kaybedebilir) o zaman ilişki diğer boyutlardan inşa edilir.

Bu nedenle; ilişkinin mümkün olduğu kadar çok değişik boyuttan oluşması ilişkinin sağlam temeller üzerinde durmasını sağlayacaktır. Böyle bir ilişkiyi ortaklaşa zaman geçirme çerçevesinde yapabiliriz: Birlikte dolaşmak, öğrenmek, değişik konularda sohbet etmek, ortak üretimlerde bulunmak (resim, müzik aleti çalmak, şarkı söylemek ve diğer sanatsal eylemler).

Evlenebilir karar vermiş bir çift tabii ki aralarında çekim hissetmektedirler. Ancak bilmemiz gerekir ki, bu ateş sürekli körüklenmediği takdirde sönebilir. Evlilik dönemi çift arasındaki sevginin doruk noktasına çıktığı süreçtir. Bu noktanın daha yükseklere çıkarılması ve düşmemesi için aradaki ilişkinin mümkün olan her alanda daha derinleştirilmesi gerekir.

Açık Kalplilik:

Sahtelikten uzak, dürüst ve derin ilişkiler kurmak için iki kişi arasında açık kalpliliğe gerek vardır. İlişkinin iki tarafından birinin, diğeri hakkında onu rahatsız eden şeyi kendi içinde tutması aradaki ilişkiyi karartacaktır. Örneğin çiftten birinin davranışı diğeri rahatsız edebilir. Mesela temizlik ve düzen alışkanlıkları, eşine karşı davranışı, başkalarına karşı davranışı. Bu nedenle çift arasında açık kalpliliğin adaptasyonu çok önemlidir. Aynı şekilde, çiftten birini eşindeki fiziksel şeyler de rahatsız edebilir. Örneğin çiftten birinin hoş olmayan kokusu. Böyle bir durum iki kişi arasındaki her yakınlığı diğeri için kabusa dönüştürebilir. Eğer kişi bunu açıklamaktan utanırsa bu durum devam edecek ve ilişki kararacaktır.

Yukarıdaki tüm örnekler değiştirilmesi mümkün olan şeylerdir ve çift arasında konuşularak çözüm bulmayı denemek gerekir. Değiştirilmesi mümkün olmayan şeyleri konuşma konusu yapmakta bir yarar yoktur. Bu tür şeylerin aralarındaki sevginin gelişmesiyle oldukları gibi kabul edilmeleri gerekir.

Çiftten birini rahatsız eden bu konularda susmanın anlamı, konunun içe atılmasıdır. Bu içe atma, güvenmişliği veya hoşnutsuzluğu yok etmemektedir. Bunlar birikerek çift arasındaki sevgiyi gölgeleyen bir gerginlik yaratır. Bu nedenle meselenin çift arasında konuşma konusu yapılarak nazik bir dille, diğeri kırılmadan tartışılması doğrudur. Bu noktanın vurgulanması çok önemlidir. Başkasında bulunan eksikliklerin veya sorunların bahsi, kendisini büyük ölçüde incitebilir. Bu sebeple böyle konuların bahsi yapılmadan önce, diğeri kişinin mümkün olduğu kadar az incinmesi için neler yapmak gerektiği ve bu eksiklik veya soruna rağmen ona karşı olan sevginin büyüklüğünün ne şekilde vurgulanacağı düşünülmelidir. Bu nokta her zaman sorunun dile getirilmesinden önce olmalı ve eşinde bulduğu tüm iyi şeyleri içermelidir. Rahatsızlık veren konu ancak bu noktadan sonra dile getirilmelidir. Açık kalplilik çok kritik olmasına rağmen gerçekleştirilmesi çok zordur. Çünkü bu tür sorunların bahsindeki hoşnutsuzluk karı-koca arasında bile olsa mevcuttur. Kişinin eşine belli alanlarda duyduğu rahatsızlıkları açıklaması kolay değildir. Ancak burada, olabilecek kayba karşı elde edeceğimiz kazancı düşünmemiz gerekir. Kısa süreli bu hoşnutsuzluk ilişkinin gelişmesini sağlayabilir. Evdeki hareket ve düşüncele-rimizin şeffaflığı daimi sevginin temeli olan açık ve dürüst ilişkiye getirecektir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, bizi rahatsız eden konuyu her zaman öncelikle eşimize olan sevginin büyüklüğünü ve onunla olan birlikteliğimizden duyduğumuz hoşnutluğa dile getirdikten sonra ve nazik bir şekilde dile getirmeliyiz.

Açık kalpliliğin geliştirilmesi için çiftin aralarındaki diyalogu geliştirmeleri gerekir.

Konuşmanın Gücü ve Dinlemedeki Bilgelik:

Diyalog ve konuşma yeteneği, kişiler arasındaki iletişimde en önemli faktörlerdendir. Dünyamızdaki sorunların büyük bölümü insanların birbirlerini dinlememelerinden kaynaklanmaktadır. İnsanlar birbirlerine konuşmakta ancak birbirlerini dinlememektedirler.

Genelde kadın erkekten daha çok konuşma yeteneği ile kutsanmıştır. Ancak ikisinin de bunu geliştirmeleri gerekir - bu başta mekanik bir şekilde yapılsa dahi. Örneğin ortak veya kişisel duygulardan, geçirdikleri tecrübelerden, içinde buldukları üzüntülerden konuşmak için zaman belirlemek önem taşır. Bu konuşmanın önemi iki yönlüdür: İlki, bunun aradaki iletişim için kritik bir kanal olması, ikincisi, hiçbir şeyin gereken ilgi gösterilmeden bir kenara bırakılmamasını garanti altına alacak türdeki konuşmanın, açıklamanın geliştirilmesi. Dikkat etmek gerekir ki, yaşam koşusunda öğrenim veya geçimleriyle meşgul çiftlerin birbirleriyle konuşmak için boş ve sessiz zaman bulmaları çok vakit alabilir. Bu nedenle buna dikkat etmek ve mekanik de olsa konuşmak için zaman ayırmak önemlidir.

Anlamamız gerekir ki çift arasında olan hiçbir şey kaybolmamaktadır. Her şey kalpte birikmektedir ve sonunda dışa çıkacak ve etkisini gösterecektir. Bu nedenle var olan bir sorunu mümkün olduğu kadar çabuk konuşmak ve çözmeye çalışmak gerekir.

Vurgulamak gerekir ki, konuşmanın yararı sadece konuşan tarafın yeteneğine değil karşı tarafın anlatılanları anlamasına bağlıdır. Bu nedenle karşı taraf yorgun ve uyumak üzereyken konuşmanın bir anlamı yoktur. Konuşan kişinin, karşı tarafın anlatılanları dinleyip bunları anladığına dikkat etmesi gerekir. Dinlemek normal bir ilişki için gereklidir. Kişi karşısındakine onu dinlemenin kendisi için önemli olduğu hissini verirse bu, kişide kendine güven yaratacak ve karşısındakini diyalog için partner olarak görecektir.

Kişi bazen konuşmaya sadece içini dökmek için ihtiyaç duyar. Bu konuşma sonuçta bir çözüm getirmese de kişi için önemlidir. Bu nedenle kişinin eşine "Bunu bana neden anlatıyorsun ki? Nasıl olsa sana verebileceğim bir tavsiye yok." şeklinde konuşması doğru değildir. Kişi bazen çözüm bulamayacaksa bile içindekileri dökmek ve paylaşma ihtiyacı duyar. Böyle bir durumda yapılması gereken karşı tarafı dikkatlice dinlemektir. Kişinin anlatana yanında olduğunu belirten cümleler söylemesi de mümkündür. Örneğin; acımı paylaşıyorum, mutlaka bu senin için çok zordur, bunun üstesinden gelmeni takdir ediyorum vs.

Önemli bir nokta da dinlemenin tam bir konsantrasyon ile olması gerektiğidir. Karşı tarafı televizyon seyredirken, gazete okurken vs dinlemek mümkün değildir. Özellikle eş onu üzen bir konuda konuşmak istiyorsa. Dinleyen kişi bunu büyük bir dikkatle yapmalı vücut lisanıyla (gözleri, elleri vs.) bunu konuşana göstermelidir.

Barışma, gönül alma:

Kadın ve erkeğin farklılığından dolayı aralarında hiç gerginlik olmaması neredeyse imkansızdır. Bu yüzden önümüzde önemli bir görev, "barışmayı bilmek" vardır. Çift, aralarındaki ilişkinin gelişmesine çalışmanın ötesinde barışma yollarını geliştirmek zorundadır.

Genelde çift arasındaki gerginlik ve tartışma günlük sebeplerden doğar. Örneğin; diğerine danışmamak, düşüncesizlik, sözle incitme vs.

Çoğunlukla kırılan taraf eşinin onu istemeyerek kırdığını kabul eder. Ancak kendisinden özür dilenmesini bekler. Kırılan taraf eşinin onu sevdiğini ve istemeyerek kırdığını düşünür. Fakat kıran taraf özür dilemediği takdirde hala hatasında kararlı olduğunu gösterir ve bu daha çok incitebilen bir durumdur. Bu nedenle mümkün olduğunca çabuk özür dilemek çok önemlidir.

Kişinin özür dilediği zaman hatayı karşı tarafa yıkmasında bir anlam yoktur. Örneğin: bu şekilde davrandım çünkü sen de böyle yaptın veya bunu söyledin gibi. Eşi o anda gönlünün alınmasını beklemektedir. Davranışa gösterilecek mazeret, üzgün olduğunu belirtmek kadar önemli değildir. Bu sebeple eşinin kırıldığını fark ettiği zaman ona sevgisini ifade ederek yaklaşmalı ve ondan, mazeret göstermeden özür dilemeli. "Biliyorum ki seni kırdım. Seni üzme beni de üzdü. Senden özür diliyorum ve bunun tekrarlanmayacağına söz veriyorum" demek yeterlidir (tabii ki kişi eşinin üzülp kırılmasına sebep olduğu için kalbinde bir pişmanlık ve üzüntü duymadığı sürece özrüne başlamasında bir anlam yoktur).

İki tarafın da, biri özür dilediği zaman bunun tam olarak kabul edilmesi gerektiğini öğrenmesi gerekir. Biri diğerine "Seninki, içten gelen bir üzüntü ve pişmanlık değil" dediği sürece özür dileyen kişiyi bir dahaki sefere bunu yapmamaya itecektir. Öyle ya; gururuna yenilmeyip dilediği özrün bile nasıl olsa kabul edilmediğini görmüştür. Bu nedenle özür dilemek, gönül almak evde bir alışkanlık olmalıdır. Bu şekilde her iki taraf gerektiğinde bunu duraksamadan yapacaktır. Her ne kadar bu mekanik bir şeye dönüşüyor görünse de bu, kırgınlık anında gönül alma ve barışma sürecini yine de kolaylaştıracaktır.

Daha önce de belirttiğimiz Gemara'nın sözlerini hatırlamak uygundur: Kadının özü kabul etmesi erkekten daha zordur. Burada temel bir farklılık vardır ve bunun bilincinde olmamız gerekir. Erkeğin olanları çabucak unutarak kadından daha çabuk normal yaşama dönmelerinden dolayı kadına kızması yersizdir. Bu, kadının duygusal yapısına bağlı bir şeydir. Kadın eşinin hatasını anladığı ve içten bir şekilde özür dilediği zaman bile duygusal olarak yenilenmesi ve önceki haline dönmesi erkekten daha çok zaman alacaktır. Kadın daha derinden incindiğinden, içten gelmeyen bir özür, kadın için yeterli olmayacaktır ve karşısındakinin tam olarak pişman ve üzgün olduğunu anlayana dek barışmakta zorlanacaktır.

Kızgınlık ve Şalom Bayit (Aile İçi Barış):

"Öfkelenen her kişi sanki başka tanrıya tapmış gibidir."¹³

Kızgınlık, çift arasındaki iyi ilişkinin bozulmasına, iki kişi arasındaki bağın kopmasına neden olur. Çift arasındaki ilişki derin ve sürekli olduğu için kızgınlık sonucu meydana gelen yıkım da büyüktür.

Diğer tüm alanlarda olduğu gibi, çift arasındaki ilişkinin tamiri, önce kişinin kendini düzeltmesiyle başlar. İnsanın faziletli biri haline gelmesi, çalışmayı ve uğraşmayı gerektirir. Bu zor bir görev olduğundan genelde insanlar bu konuda tembellik yaparlar. Tanrı, insanı evlilik çerçevesine sokarak kendisini düzeltmesine mecbur kılmıştır. Çiftin birbirini düzeltmesi şarttır; aksi takdirde bu evlilik kalıcı olmayacaktır.

Kızan kişi etrafındakilere bir bakıma "Bunu yapmaya nasıl cüret edersin?" demektedir. Üç yaşındaki küçük çocuğa bir şey yapmasını söyledim ve "Hayır" cevabını aldım. Buna kızmam "Sen nasıl bana hayır dersin. Buna nasıl cüret edersin?" demekle aynı şeydir. Bu nedenle kızgınlığın arkasında kişinin kendisinden gelen bir etken vardır, bu da kişinin gururudur. Gururlu kişi, başkalarının onunla aynı fikirde olmamasını veya ona karşı gelmesini çekemez. Kızgınlığın üstesinden gelmek için alçakgönüllü olmak şarttır. Alçakgönüllü olmak güçsüzlük değil büyüklük demektir. Tora, Moşe Rabenu'nun yeryüzündeki en alçakgönüllü kişi olduğunu söylemiştir.

Kadın ve erkek arasındaki barışın önemi o kadar büyüktür ki Tanrı bunu sağlamak için isminin silinmesine bile razı olmuştur.¹⁴

¹³ Şabat; 105 B.

¹⁴ Suka; 53B.

Barış, sadece günlük yaşamımızı kavga etmeden nasıl geçireceğimize dair uygulamalı bir rehber değil aynı zamanda evde olumlu bir hava yaratma görevidir. Sevgi, güler yüz ve sükunetle dolu bir ortam. Bu da üzerimize bir görev almamızı gerektirmektedir: Evde sakin, kızgınlık ve sinirden uzak, her şeyin tatlı dil ve güler yüzle söylendiği bir ortam yaratmak.

Kişinin eşine karşı düşünceli olduğunu gösteren şeyler, küçük hediyeler, dürüst iltifatlar ve içten gelen güzel sözler evde güzel ortam yaratmaya ve çift arasındaki ilişkiye katkıda bulunan etkenlerdir.

Bazen evde zor ve gergin anlar yaşanabilir. Bunun sebebi belirlendikten sonra oturularak tartışılmalı ve bir çözüm bulma yolu denenmelidir (Tabii ki buraya kadar yazdığımız tüm şeyler burada yardımcı olacaktır).

Bazen kişinin eşinin iyiliğini düşünerek onu düzeltme girişimi ona karşı eleştiride bulunmasına sebep olmaktadır. Eşim benim ikinci yarım olduğuna göre onda bulunan doğru olmayan bir davranışı nasıl kabul edebilirim? Bu da bazen ortamın tatsızlaşmasına neden olabilir. Bu sebeple öncelikle kaybımızın kazancımızdan fazla olup olmadığını düşünmemiz gerekir. Genel olarak kişinin eşini düzeltmeye çalışmasından çok kendini düzeltmeye çalışması Yahudilik'te önemli değerlerden olan Şalom Bayit'i getirecektir. Tabii ki bu, kişinin karşısındakini hiç uyarılmayacağı anlamına gelmez. Ancak unutmamamız gerekir ki buradaki miktar çok önemlidir.

Taarat Amışpaha-Ailenin Saflığı

Tora'da verilen tanıma göre, kadın adet gördüğü andan Mikve'ye dalana kadar "**Nida**" konumuna sahiptir. Tora, bunu şöyle belirtir: "Bir kadında, vücudundan kan çıkarak kan akıntısı olduğunda, (o kadın) yedi gün boyunca Nida olacaktır.."¹⁵ Kadın Mikve'ye girene kadar bu konumunu korur.

Nida sözcüğü, "soyutlanmış" ya da "ayrılmış" anlamına gelen Nadad sözcüğünden türemiştir. Sözcüğün kendisi kadının, bu dönemde kocasıyla fiziksel birliktelikten kaçınması gerektiğini ifade eder. Nida sözcüğü, adet kanamasına gönderme yapmaz. Bir ayrılma gereksinimine işaret eder. Nida'nın hem adı hem de konumu, kadın tarafından Mikve'ye girip bu konum değiştirilinceye kadar devam eder.

¹⁵ Vayikra 15, 9.

Tora, açık olarak bir erkek ile Nida halinde olan bir kadın arasındaki her türlü fiziksel teması yasaklar. Tora'da "Nida konumundaki bir kadına çıplaklığını açmak için yaklaşmayacaksın" emrini görürüz.¹⁶

Bir erkek ile Nida halinde olan bir kadın arasındaki cinsel ilişki en ciddi düzeydeki günahlardandır. Tora, bu emri geçen kişinin toplumla ilişkisi kesilecektir demektedir.¹⁷

"İlişkisi kesilecektir" ifadesi, Karet cezasına gönderme yapar. Bu ceza, bir kızla erkek kardeşi arasındaki ensest ilişki, Yom Kipur'un ihlali ve Pesah'da Hamets yenmesi durumunda verilen cezayla aynıdır.

"İlişki kesme" ifadesi herhangi bir sakatlama ya da aforoz etme anlamına gelmez. Bu manevi bir cezadır, kişi manevi kaynağından uzaklaştırılmaktadır. Birey, manevi ve Tanrısal olan hissetme ve takdir etme yeteneğini kaybetmekte, böylece Yahudi hayatının en önemli öğeleriyle "ilişkinsini kesmektedir."¹⁸ Böyle bir kişi için manevi kaynağına yeniden bağlanmanın tek yolu Tanrı önünde içtenlikle pişman olmak ve işlediği suçu asla tekrar etmemeye kararlı olmaktır.

Bir erkekle Nida olan bir kadın arasındaki cinsel ilişki yasağı oldukça ciddidir. Bu, belki de en iyi şekilde Peygamber Yehezkel'in sözleriyle ifade edilmiştir: "Bir erkek dürüstse ve adaleti ve kanunu yerine getiriyorsa ... arkadaşının karısını kirletmez ve Nida konumundaki bir kadına yaklaşmaz."¹⁹ Peygamber, Nida konumundaki bir kadınla cinsel ilişkiye girmeyi, arkadaşının karısıyla zina yapmakla eşdeğer tutmaktadır.

Bir kadının Mikve'ye girerek Nida halinden çıktığı öncelikle Yazılı Tora ile birlikte Sinay Dağı'nda Yahudi halkına Tanrı tarafından verilmiş Sözlü Tora aracılığıyla da bildirilmektedir.

Sözlü Tora'daki diğer kuralların çoğunda olduğu gibi bu kurala da Yazılı Tora'dan gönderme yapılmıştır. Tora, Nida halinde olan bir kadına ilişkin şöyle demektedir: "Yedi gün sayacak ve sonra arınacaktır."²⁰ Yedi "temiz gün" saydıktan sonra bir kadın normal manevi arınma sürecinden geçmelidir. Böylesi bir temizlenmenin yolu Mikve'ye girmektir. Bu, Nida halinden çıkmak için de gereklidir.

¹⁶ Vayikra 18, 9.

¹⁷ Vayikra 20, 18.

¹⁸ Karet aynı zamanda ruhun yok olması veya erken ölüm anlamına da gelir.

¹⁹ Yehezkel 18; 5 - 6.

²⁰ Vayikra 15, 28.

Mikve'nin kullanımı, Yahudiler'in evlilik yaşamlarında çok önemli bir yer tutar. Bir anlamda evlilik bağı için düğün töreninden bile daha önemlidir ve çiftin evliliğinin her ay yenilenmesi olarak görülebilir.

Nida ile ilgili kurallar kadının, kocasından fiziksel olarak her ay en az 12 gün ayrı kalmasını gerektirdiğine göre, çift, kadının Mikve'ye girişinden sonra gerçek bir balayı yaşamaktadır. Birkaç yıldan sonra cinsel yaşamları neredeyse tekdüze ve bıktırıcı hale gelen çok sayıda çiftin aksine, Nida kurallarını yerine getiren karı koca devamlı olarak evliliklerini yenilerler.

Evlilik yaşamlarında geç de olsa bu kurallara uymaya başlayan birçok çift, ilişkilerinde yeni bir heyecan yaşadıklarını evliliklerinden yeni bir tat aldıklarını söylemişlerdir. Nida döngüsünün geçici bir süre için durduğu hamilelik sırasında çok sayıda çift, ayrılık dönemlerine ve Nida kurallarının getirdiği aylık "balayına" bir an önce dönmek isterler.

Bu konuda Gemara'da²¹ da şu şekilde yazar:

"Neden Tora, kadın, kocasına yasak olacak demiştir?"

Çünkü, ona alışkın olduğundan (bunun sonucunda) ondan tiksinebilir. (Bu nedenle) Tora, (kadın) kocasına, Hupa'ya girdiği andaki gibi hoş görünsün diye kocasına yasak olacak demiştir."

Rabanit Rahel Nerya da şu şekilde yazar:

"Alışkanlık çifti birbirinden uzaklaştırırken, her ay bir süreliğine aylık kalpleri yakınlaştırmakta ve evlilik hayatını taze tutmaktadır."

Sınır bilmeyen aşırı yakınlık, çift arasındaki uyum eksikliğine doğrudan neden olan cinsel doyum ve tatsızlığa sebep olmaktadır.

Çiftin cinsel yaşamlarında Tora'nın emrettiği gibi disiplinli olmaları durumunda cinsel doyumluk kaybolmakta ve ilk aşklarının gücü korunmaktadır.

Taarat Mişpaha, kocanın zaptedilmemiş cinsel arzularını sınırlayarak, eşinin sadece arzu ve isteklerini gerçekleştirme için var olmadığını aksine karısının da özel bir hayata sahip olduğunu kocasının da buna saygılı olması ve "Tanrı suretinde" bir insan olduğunu anlamasını sağlamaktadır."

Nida ve Mikve ile ilgili kurallar oldukça ayrıntılıdır ve nişanlı ya da evli çiftler bu kuralları öğrenmeye çalışmalıdırlar. Büyük cemaatlerin çoğunda bu konuda dersler verilir.

²¹ Nida, 31.

Bilgili her haham, ilgili çiftlere bu konudaki her türlü bilgiyi vermekten mutlu olacaktır. Ancak, genelde temel koşul, kadının adet dönemi [başladıktan itibaren en az beş gün geçmesi kaydıyla] bittikten sonra, kurala uygun olarak 7 "temiz gün" sayması ve sonra da Mikve'ye girerek Nida konumundan çıkmasıdır.

Nida kuralları genelde evlilik bağlamı çerçevesinde tartışılabilir da, genç kızlar için de aynı derecede önem taşır. Genç kız, adet görmeye başladığı andan itibaren evli olmasa da Nida konumundadır. İlk adet döneminden, evlenmeden önce Mikve'ye girene kadar bu konumunu korur.

Bunun birçok anlamı vardır. Yahudilik, evlilik öncesi cinsel ilişkileri çok kesin bir şekilde yasaklar. Bir kız, adet görmeye başlamamışsa ya da son gördüğü adetten sonra Mikve'ye girmişse bile, evlilik öncesi cinsel ilişkiye girmesi yasaktır. Tora'da verilen tanıma göre, fuhuş, evlilik dışı her tür ilişkiyi de içine alır ve bu, eylemin para karşılığı olup olmamasıyla alakalı değildir. Bu durumda evlilik dışı cinsel ilişkide bulunan çiftler fuhuşu yasaklayan emri ihlal etmiş olurlar.

"Aile saflığı" kurallarının aile yaşamındaki kolay uygulamalardan olmadığı doğrudur. Ancak, Tora'nın son derece önemli bir emri olduğundan, atalarımız da bu mitsvanın uygulanması için her fedakarlığı yapmışlardır. Bazı zamanlarda uygun bir mikve bulunamadığı ve aile saflığına zarar vermemek için, eşlerin uzun dönemler boyunca ilişkiden feragat ettikleri olmuştur. Aile saflığı Yahudi evinin temelidir.

İlk bakışta zor görünen bu mitsva uygulandığı takdirde çifte verdiği memnuniyet büyüktür. Aradaki ayrılık dönemi çiftin birbirine olan arzularını arttırmakta ve tekrar kavuşma anını beklemeye katkıda bulunmaktadır. Bu balayını her ay tekrar yaşamak gibidir. Aile saflığı kurallarının getirdiği bazı kısıtlamalar olumlu bir gerilim yaratmakta ve fiziksel ilişkiyi ruhani boyutlara yükseltmektedir. Ben Zoma, Pirke Avot'da "Kahraman kimdir?" diye sorar ve "İç güdülerine hakim olandır" şeklinde cevap verir. Kişi tek bir seferde içgüdü ve arzularına hakim olarak memnuniyet hissi duyuyorsa "aile saflığı"nın korunmasıyla bu his her ay devamlı olarak tekrarlanmaktadır.

Diğer bazı inançların tersine Yahudilik münzevi yaşama karşı çıkmakta ve "çoğalma" mitsvasını 613 mitsva içinde en başa koymaktadır. Tanrı'nın insan oğlunun yaratılışında ilk sözü ve emri "çoğalın ve yarattığım dünya'ya hakim olun" olmuştur. Cinsel ilişkiyi hazırlık ve arınma gerektiren saf, ruhani tecrübe seviyesine yükseltmenin önemini de özellikle bu yönünden dolayı vurgulamaktadır.

KARIŞIK EVLİLİK

Yahudiliğın anlaşılmayan konularından biri de karışık evlilik konusudur. Bu, nesnel bilgi eksikliğinin yanında duygusal yönden de çok karmaşık bir konudur.

Bir yandan, anne ve babalar çocukları Yahudi olmayan bir kimseyle evlendiklerinde, çocuklarının Yahudiliğın devamlılığını kestiğini hissetmekte ve bunun gerçekleşmesine izin vermek istememektedirler. Diğer yandan ise, buna karşı çıkmanın ırkçılık gibi gözükmesinden rahatsızlık duymaktadırlar. Neden bir kimseyi sadece Yahudi olmayan bir ailede doğduğu için evlilik konusunda dışlayalım? Bu çok ayrımcı bir davranış gibi gözükmektedir.

Bunu anlamak için konuyu bölümlere ayırmakta fayda vardır.

1- Karışık evliliğe karşı çıkmanın temeli nedir?

2- Bir Yahudi ayrımcılığa karşı savaşıma doğasıyla çelişmeden ve özellikle ırksal ayrımcılık sebebiyle tarih boyunca acı çekmişken karışık evliliğe nasıl karşı çıkabilir?

Bir Yahudi'nin, Yahudi olmayan bir kimseyle evlenme yaşağının başlıca sebebi Tora'da Devarim kitabında bulunmaktadır: "Ve onlarla (Tora'nın önceki pasuklarda belirttiğı Yahudi olmayan kimselerle) evlenmeyeceksin, kızını onun oğluna vermeyeceksin ve onun kızını oğluna almayacaksın".¹

Tora bu yaşağın sebebini sonraki pasukta yazmaktadır: "Çünkü o senin oğlunu benim ardımca yürümekten saptıracak, ve başka ilahlara kulluk edecekler..." ("Başka ilahlar" ifadesi aynı zamanda Tora'nın yoluyla uyuşmayan, kişinin başını ve kalbini adadığı idealleri de kapsar.)

Talmud² ve Raşi yukarıdaki pasuğın açıklamasında, buradan iki şey öğrendiğimizi belirtmektedir. Senin kızın "onların oğlu" ile evlendiğinde, sonunda senin oğullarını (başka bir deyişle, torunların ki hala senin soyundan sayılacak) Tora'nın yolundan saptıracak. **Oğlunun** onların **kızı** ile evlenmesi durumunda ise, çocukları senin çocukların değil, kızın çocuğu olarak sayılacak ve Yahudi olarak sayılmayacak.

¹ Devarim 7, 3.

² Yevamot 23a.

Buradan anlaşıldığı gibi söz konusu tartışma Yahudi'nin başka dinlere karşı kişisel ve subjektif davranışlarından doğan ırksal bir ayrımcılık değildir. Bu, Tanrı'nın bize bir sebep göstererek vermiş olduğu objektif bir emirdir. Oğlun Yahudi olmayan bir kız ile evlendiğinde, bu birliktelikten doğan çocuk Yahudi Dinine ait değildir. Kızın Yahudi olmayan bir kimseyle evlendiğinde ise, torunların Yahudi olmalarına rağmen sonunda Tora'nın yolundan sapacaklardır.

Yahudi'nin başlıca sorumluluğunun Tora'nın emirlerini yerine getirmek olduğunu kabul edersek, bir Yahudi'nin sadece bir Yahudi ile evlenmesi gerektiği açıktır. Aksi takdirde, kişinin dünyada Tora'yı, O'nun isteklerini yerine getirerek, açıkça tanıtma sorumluluğunu yerine getirmesi mümkün değildir. Karışık evlilik, Tanrı'nın açıklanmış olduğu isteğiyle açıkça çelişmektedir.

Bu konuyu daha iyi anlayabilmek için başka bir noktayı açıklamamız gerekir. Yahudi olmayan kimse ile evlenmek sadece **yasak** değil aynı zamanda **mümkün de değildir**. Bu çiftin birlikte yaşamaları, ilişkiye girmeleri hatta doğurmaları mümkün olabilir, ancak Yahudi yasalarına göre böyle bir **evliliğin dinen** olmasına imkan yoktur.

Tora'nın kuralları doğanın kuralları gibi (hatta daha da fazla) objektif ve değişmezdir. Kişinin yer çekimi kanunu değiştirememesi gibi Tora'nın kurallarını değiştirmesi de mümkün değildir. Tora bilginleri kurallar **yaratmaya** değil, dünyada ve hayatta bulunan Tanrısallığı **ortaya çıkarmak** için çalışmaktadırlar.

Evlilik nedir?

Bu soruya cevap vermeye kalktığımızda, genelde evliliğin tam olarak görevinin ne olduğunu açıklamakta zorlanırsınız. İki insan birbirlerini sevdiğinde neden sadece birlikte yaşamasınlar? Bu şekilde hayatlarını daha fazla paylaşmak istemediklerinde herkes özgürce kendi yoluna gidebilir! Sözlerini evlilikle beyan etseler dahi, her şekilde çiftin boşanma seçimi vardır. Öyleyse evliliğin amacı ve işlevi nedir?

Birçok kimse, evliliğin çifte, sosyal kıstasın vermiş olduğu "yasal durumdan", formaliteden başka birşey olmadığını söyler. Ancak, evliliğin basit bir sosyal statü olduğunu söylemek, bunun gerçek bir değer olmadığı ve keyfe bağlı bir şey olduğu anlamına gelmektedir.

Evliliğin gerçek temeli ve gerekçesi bunun Tanrısal bir kurum olmasıdır. Evliliğin kaynağı Tora'da bulunmaktadır. Birçok sosyal sistem kendisini Tora'ya dayandırmayıp evlilik kurumunu kabul etmişse de, bu evliliğin gerçek değerinin ve başlangıcının Tora'dan olduğunu yalanlamaz.

Buna benzer bir olgu ile bunu karşılaştıralım. Haftanın yedi gün olması nereden kaynaklanır? Neden bir hafta altı veya sekiz gün değildir? Haftanın yedi gün olmasının esası yaratılışın yedi gününden gelmektedir. Tora'ya inanan bir kimse için yedi günlük haftanın derin manevi anlamı vardır. Tora'ya inanan bir kimse için ise bu tamamen anlamsızdır. Aynı durum evlilik için de doğrudur. Tora'ya inanan biri için evlilik isteğe bağlıdır ve bir anlamı yoktur. Belki de çocukların kalıtımını sağlamak için kurulmuş bir formalitedir. Tora'ya inanan bir kimse içinse evlilik kutsanmış bir müessese gibi çok daha büyük ve derin anlamlar taşımaktadır.

Talmud ve Kabala bize evliliğin sadece iki tamamen bağımsız kişinin birleşmesi olmadığını öğretmektedir. Evlilik aynı birimin iki parçasının tekrar bir araya gelmesidir. Çift, doğuşla birlikte kendini iki eksik parçaya ayıran aynı ruhu paylaşmaktadır. Evlilikle birlikte, birleşip tekrar tam hale gelirler. Burada sadece fiziksel, duygusal veya zihinsel birleşim değil, kişinin en derin ve temel anlamda birleşmesi söz konusudur. Evlilik için uygun olan ve olmayan ruhlar vardır. Karışık evlilikler dışında Tora bize geçersiz "evliliklerin" listesini saymaktadır. Örneğin, biyolojik erkek ve kız kardeşler arası evlilik veya diğer yakın akrabalarla ile evlilik ve zina yasaktır. Tora burada yalnız yasakları değil, gerçekleri belirtmektedir. Bu örneklerde fiziksel ilişkiye girmek ve doğurmak mümkün olsa da "evlilik" olması mümkün değildir.

Birbirlerini çok seven ve evlenmeye karar veren bir çiftin evlenme töreni başlamadan önce aynı anne ve babadan doğduklarını öğrendiğini düşünelim. Yine de evlenirler mi? Tabii ki hayır ve bunun sebebi ilan ettikleri karşılıklı sevginin yalan olması değildir. Sevgi evlilikte çok önemli bir öge olmasına karşın, onu geçerli yapan tek öge değildir.

Bir Yahudi genç, Yahudi olmayan bir kızla arasında bir bağdaşma duygusu hissedip onunla aile kurmak isteyebilir. Bu görünüşteki tutarlılık ancak çiftin kendi esaslarını ortaya koymadıkları zamanlarda mümkün olabilir. Çift kendi kökenlerine ve ölerine aldınmadığı sürece her şey iyi gözükebilir. Ancak taraflardan biri kendi gerçek kimliğinin farkına vardığı anda bu ilişki de anlamını kaybedecektir.

Tabii ki aralarında anlaşmazlık bulunan birçok Yahudi çift örnek gösterilebilir. Ancak bu durumda, çiftin gerçekten hayatlarını Tora'da belirtilen kıstaslara göre yaşayıp yaşamadıkları gerçeğini incelemeliyiz. En azından bu çiftin her zaman hayatlarını Tora'nın isteği gibi yaşama olasılığının mevcut olduğunu da unutmamalıyız.

Aklımıza gelen başka bir soru da şudur: Dindar olmayan veya ateist olan bir Yahudi'nin durumu için ne söylenebilir? Bu durumda da Yahudi olmayan kimse ile uyumsuzluk var mıdır? Kişi dinine zaten önem vermiyorsa evlenmeye gelince neden buna aldırısın?

Yahudi nedir?

Bu sorulara cevap vermek için başka temel bir kavramı açıklamak gerekir: Yahudi nedir? Bir Yahudi'yi, Yahudi olmayan komşusundan ayıran nedir? Burada soruyu "Yahudi kimdir?" şeklinde sormadığımızı ve "Yahudi nedir?" şeklinde sordüğümüzü vurgulayalım. "Yahudi kimdir?" sorusunun cevabı açıktır: Yahudi bir anneden doğan veya Tora'nın kurallarına göre Yahudiliği kabul eden kişidir. Ancak bu "Yahudi nedir?" sorusunu cevaplamaz.

İnsanlar çoğu kez bu soruya Yahudi olmanın Yahudi halkına ait olduklarını hissetme olduğunu söyleyerek cevap verirler. Bu tatmin edici bir cevap değildir. Bu sadece soruyu bireyden uzaklaştırmaktır. O halde Yahudi halkı nedir? Tanımı olmayan bir halka ait olmak mı, yoksa kimliği olmayan bireylerden oluşan bir toplum mu? Bu "ağaç", "ormanın bir parçası" olarak tanımlamaya benzer. Mantık bunun tersi yönündedir. Bizler sadece "ağacın" ne olduğunu bildiğimizde ormanın da bir grup ağaç olduğunu açıklayabiliriz. Fakat ağacı ormanın bir parçası olarak tanımlayamayız!

Yahudi'nin ne olduğunu tabii ki mitsvalara olan sorumluluğuna dayanarak da açıklayamayız. Kişi Yahudi olduğu için mitsvalardan sorumludur ve bir kimseye mitsvaları yerine getirdiği için Yahudi diyemeyiz. Örneğin, bir bebek hiçbir mitsva yapmamasına ve inancın ne olduğunu bilmemesine karşın Yahudi olabilir! Yeni doğan Yahudi bebek, Yahudi olduğundan dolayı sünnet olur; sünnet edildiğinden dolayı Yahudi değildir.

O zaman Yahudi nedir?

Yahudi'yi ayıran özellik her Yahudi'nin sahip olduğu "neşama"da yani ruhundur. Tanrı, Tora'yı Yahudiler'e vermiştir ve onu öğrenip uygulayabilmeleri için onlara, buna uygun birer "neşama" bahşetmiştir. Putperestliğin

hüküm sürdüğü devirlerde tek Tanrı inancına bağlı olan Yahudiler Sinay Dağında Toranın kabulü ile onun ışığı altında diğer toplumların aksine kendilerine özgü bir yaşam şekli oluşturmuşlardır. Her Yahudi esasen diğer bir Yahudi ile aynı tip ruha sahiptir. Bir Yahudi ile diğerinin arasındaki tek anlamlı fark, bu ortak özün açığa çıkarılmasındaki seviye ve kuvvettir. Bazılarında bu kendini sürekli belirtirken, başkalarında senede bir defa veya hayatları boyunca bir kez açığa çıkabilir.

"Yahudi nedir?"in tanımı kişinin "evrensel bir insan" olma arzusu ile gelişmemektedir. Evrenin gerçek bir yurttaşı olmak için, kişinin evrensel topluluk içindeki kendine özgü rolünü yerine getirmesi gerekir. Evrenin bir yurttaşı olmak kişinin özel rolünü reddetmesi değil, aksine kişinin kendisini toplum içine net bir kimlik ve amaçla sokması anlamına gelir.

Habad hareketinin kurucusu, Liadi'li Rabi Schneur Zalman şu şekilde açıklar: Bir Yahudi kendini Tanrı'dan ayırmayı istemez ve de ayıramaz.

Bir kişi bazı hareketleri ile Tanrı ile arasındaki bağlantısını etkilediğinin farkında olmayabilir. Eğer kişi yaptığı hareketlerin önemini kavrayayıp isteyerek Tanrı'yla olan ilişkisini koparmazdı. Her Yahudi'nin hayatı pahasına dahi geçemeyeceği kendi "kırmızı çizgi"si vardır.

Birçok Yahudi zamanını ve enerjisini kendi kimliğini reddetmeye verir. Bu kişiler şiddetle bunu reddetseler de, bu davranışları, onların kendi inkar edilemez Yahudiliklerinin başka bir göstergesidir. Bu kişiler iddia ettikleri gibi gerçekten Yahudi değilseler neden bunu reddetmek onlar için bu kadar önemlidir?

Anlaşıldığı gibi, sorun bir Yahudi'nin Yahudi olmayan biriyle evlenmek istemesiyle başlamaz. Problemin asıl kaynağı kişinin Yahudi olmanın ne anlama geldiğini anlamayacak derecede gerçek bir Yahudi eğitiminden yoksun bırakılmış olmasıdır.

Birçok kimseye karışık evliliğe karşı koymak ırkçılık gibi gözükülebilir. Neden evliliği taraflardan biri Yahudi olmadığı için onaylamayalım? Yahudi olmayan biriyle evlenmek isteyen bir Yahudi genci şu şekilde düşünebilir: "Ne ikiyüzlülük! Gerçekte benim veya anne babamın günlük yaşantısından evlenmek istediğim kızın yaşantısı arasında ne fark var?"

Bir anne-babanın, böyle düşünceye sahip bir evladı olduğunda, onların bu konuda öne sürdüğü her şey zayıf kalmaktadır ve doğrusu, ebeveynin -ikiyüzlü-direnmelerini savunmak bunu onlarda bulunan "neşama"ya bağlamazsak çok

zor olacaktır. Kendileri bu durumun onları neden rahatsız ettiğini açıklayamazlar da, neşamaları, çocuklarının "kırmızı çizgiyi" geçmelerine izin vermeye yanaşmamaktadır. Başka bir deyişle, çocuklarının bu evliliklerine karşı gelmeleri tutarsızlık sayılmaz. Tutarsızlık, onların günlük mitsvaları yerine getirmemeleridir.

Din değiştirme seçeneği

İnsanların karışık evlilik problemini çözümlemek için önerdiği çarelerden biri Yahudi olmayan eşi Yahudilik'e döndürmektir.

Din değiştirme doğru bir seçenek midir?

Yahudilik, Yahudi olmayan bir kimsenin Yahudilik'i kabul etmesine olanak tanımaktadır. Giyur adı verilen doğru din değiştirme işlemi üç aşamadan oluşur: 1- [Erkekler için] Sünnet olmak 2- Mikveye dalmak 3- 613 mitsvanın tümünü kabul etmek. Bu üç basamak, dini mahkemeler önünde gerçekleşmelidir.

Yahudilik misyonerliğe inanmamaktadır ve herkesin Tanrı'nın gözünde lütuf bulması için veya Olam-aba'ya girebilmesi için Yahudi olmasına gerek yoktur. Yahudi olmayan bir kimsenin Noah'ın yedi mitsvasını yerine getirmesi yeterlidir. Ancak, bu kişi için bir şekilde Yahudi olmayı ve Tora'nın kurallarına göre yaşamayı arzu ederse geçerli *giyur* işlemini geçtikten sonra kabul edilir ve Sinay dağında yapılan kutsama anlaşmasına dahil olur. Tabii ki, kişinin sadece Yahudi bir kimseyle evlenmek için Yahudi olmak istemesi bu samimi nedenlere uymamaktadır.

Burada Yahudi bir gencin, Yahudi olmayan bir kızla evlenmeye karar verdiği bir hikayeyi anımsatalım:

Gencin ailesi evliliği onaylamadan önce kızın Yahudiliğin temellerini öğrenmesinde ısrar eder. Kız bu şartı kabul eder ve dindar bir okulda Yahudiliği öğrenmeye gider. Başlangıçta asıl amacı erkek arkadaşını memnun etmek de olsa zamanla Yahudilik'le gerçekten ilgilenmeye başlar. Birkaç ay sonra Yahudi genç evlilik düzenlemelerini yapmak için kızı çağırduğında, kız "sen ciddi misin?" şeklinde sorar. "Yahudi olmayan bir kızla evlenmek istemiş biriyle evlenmek niyetinde olduğumu mu sanıyorsun?"

Her tür din değiştiren kimseyi veya karışık evliliği kabul etmediğimiz

takdirde, Yahudi olmayan biriyle evlenen her Yahudi'yi ve birçok din değiştiren kimseyi yabancılaştıracağımıza; onları kabul ettiğimizde ise Yahudi halkına yeni bireyler kazandıracağımıza ilişkin tartışmaya gelince:

Öncelikle, Yahudiliğin özellikle dürüst olmayan ve yalana dayandırılan bir ticaret olmadığını vurgulayalım. Yahudilik Tanrı'nın bizden istediğini azami kapasitemizle yerine getirmeye dayanır. Yahudi toplumunun geleceği için Tanrı'nın endişelendiğinden daha fazla endişelenmemize gerek yoktur. Tanrı da bizim gibi bu tartışmanın, bu çiftlerin ve Yahudi toplumunun geleceği için yararlarının ne olacağını "farkındadır". Bununla birlikte, Tora açıkça, Tanrı'nın Yahudi toplumunu sayı ve güçlerindeki üstünlüklerinden değil, ancak alçakgönüllüğünden ve Avraam ile yaptığı antlaşmadan dolayı seçtiğini yazmaktadır.³ Yahudiler onlara eziyet çektirenlerden, akılları, zenginlikleri veya politik güçleriyle değil; içtenlikleri, güvenilirlikleri ve Tanrı ile olan antlaşmayı korumak için yaptıkları kişisel fedakarlıklar sayesinde hayatta kalabilmişlerdir.

Yahudilik'te din değiştirmek

Talmud⁴ (gerçek) din değiştiren kimselerden söz ettiğinde şöyle der: "Ger Şenitgayer Kekatan Şenolad Dami" yani "Yahudiliği kabul eden kimse yeni doğmuş bir bebek gibidir". Fakat bu ifadenin tam çevirisi biraz gariptir: "Yahudiliği kabul eden bir 'Yahudiliği kabul etmiş' kişi".

Talmud özgür bırakılan bir köleden söz ettiğinde ise "özgür bırakılan özgür adam" değil "özgür bırakılan köle" ifadesini kullanır. O halde, neden din değiştiren kimseye ilişkin Talmud "Yahudi olmayan bir kişi Yahudiliği kabul ettiğinde" demek yerine "Yahudiliği kabul eden bir 'Yahudiliği kabul etmiş' kişi" demiştir?

Bu konudaki açıklamalardan bir tanesi şu şekildedir:

İstekle Yahudiliği kabul eden bir kimse, Yahudi olmayan bir anneden doğmuşsa da, Yahudi "neşaması" ile doğmuştur.

³ Devarim 7, 7.

⁴ Yevamot 48b.

Onu Yahudi olmaya iten içindeki bu "neşama"dır. Başka bir deyişle bu kimse "ger" (olmak için) doğmuş gibidir. Bu sebeple "ger" yeni doğmuş bebeğe benzetilir. Doğumdan bir dakika öncesi ile sonrasındaki fark, doğumdan önce bebeğin bağımlı bir varlık olması ve doğumla birlikte bağımsız bir varlık haline gelmesidir. Bu örneğe göre din değiştiren kimse (ger), embriyo aşamasında bir Yahudi'ye benzetilebilir ve bu sebeple henüz bir Yahudi'nin sorumluluklarına sahip değildir. Din değiştirme aşamasını geçtiği anda tam olarak bir Yahudi olur.

Bazıları "Neden dinini değiştirerek Yahudi olan kimse mitsvaları korumayan ve yine de Yahudi sayılan tüm Yahudilerden daha dindar olmalıdır?" şeklinde sorarlar. Yahudiliğe geçmek isteyen bir kişiden dini uygulamaları bütünüyle kabullenmesi beklenir.

Cevap çok basittir. Yahudi doğan bir kimse ne olursa olsun ve ne derse desin Yahudi'dir. Tora, Yahudi olmak isteyen bir kimsenin Tora'nın tüm mitsvalarını uygulamayı kabul etmesi gerektiğini yazar. Kişi 613 mitsvanın 612 tanesini kabul edip bir mitsvayı kabul etmediğini söylerse ona şu cevap verilir: Seni Yahudi olmaya kim zorluyor? Tora'nın kurallarını ihlal edecek bir "ger" olmak yerine din değiştirmeyip hayattaki kendi görevini yerine getiren biri kalman daha iyidir. Bu, düşündüğümüzde çok mantıklı ve kabul edilir bir kriterdir. Bir kişi Amerika'da doğdu ise bu kişi yasaları çiğnese de yine anayasaya göre Amerikalı sayılır. Ancak, bir yabancı Amerikan vatandaşı olmak ister ve anayasanın belli bir maddesini kabul etmediğini söylerse vatandaş olarak kabul edilir mi? Tabii ki hayır.

Amerikan yasalarını beğenmeyen biri, yasalarını uygun bulduğu başka bir ülkenin vatandaşı olmalıdır!

Asıl sorun

Karışık evlilik gerçekte başka büyük bir sorunun belirtisidir: Doğru bir Yahudi eğitiminin eksikliği.

Acaba çocuklarımız için ne tür bir eğitim sağlıyoruz? Onlara Yahudi olmanın anlamını ve önemini anlamaları ve değerini bilmeleri için gerekli tecrübe va araçları gerçekten veriyor muyuz?

Bizim kendi kişisel Yahudi eğitimimiz ne durumdadır? Anne ve babalar olarak kendi manevi gelişimize ne kadar zaman ayırmaktayız? Sadece kendi

yapmak istediğimi yaparsam ve daha üstün bir otoritenin sözünü dinlemenin gereğini tanımıyorsa çocuklarımın aynısını yapmamasını nasıl bekleyebilirim? Mutlaka bana şöyle diyecekler: Sen her istediğini yapıyorsan neden ben istediğimi yapmayayım?

En büyük öncelik hem kişisel hem de kurumsal düzeyde Yahudi eğitiminin yükseltilmesi olmalıdır. Çocuklarımıza asgari eğitim verilmesini kabul etmemeli ve azamiyi arzulamalıyız. Çocuklarımızı dairenin alanını hesaplamayı bilmeden mezun olacakları veya Napolyon'un kim olduğundan habersiz kalacakları bir okula göndermek ister miyiz? O halde, neden çocuklarımız için, Tora veya Talmud okumasını bilmeyecekleri veya Rabi Akiva'nın, Raşi'nin, Abaye'nin, Rambam'ın ve Rabi Yeuda Alevi'nin kim olduklarını ve Yahudi düşüncesi ve kültürüne ne kattıklarını bilmeyecekleri bir eğitimle yetinelim?

Rabi Eliezer Shemtov Uruguay'a gelişinden sonra eşiyile birlikte başlarından geçen bir olayı ve bundan çıkardıkları dersi şu şekilde anlatır:

"Büyük oğlumuz Mendy, Uruguay'a gelişimizden bir süre sonra doğdu ve özellikle başka bir ülkede anne ve baba olarak tecrübesizliğimiz sebebiyle doğum kaydını zamanında yapamadık. Bunun sonucunda birkaç ay süren özel bir süreçten geçmek zorunda kaldık.

Bu sırada eşim ve ben yeni doğan oğlumuzla yurt dışına çıkmak istedik. İkimiz de Amerikalı olduğumuzdan çocuğumuza da Amerikan pasaportu çıkarabiliydik. Yolculuğa hazır bir şekilde havaalanına vardık. Pasaport kontrolünden geçerken kontrol memuru oğlumuzun Uruguay belgelerini görmek istedi. Ona neden bu belgelerin olmadığını açıkladık ve memur bize gerekli Uruguay belgeleri olmadan oğlumuzu yurt dışına çıkaramayacağımızı bildirdi.

"Oğlumuzla gidemeyiz ne demek?" şeklinde sorduk ve "onun Amerikan pasaportu var" diye ekledik.

Memur bize şu şekilde açıkladı: "Bizim açımızdan o Uruguaylı ve Uruguay belgeleri gerekiyor."

"Ama o bizim oğlumuz" diyerek ısrar ettik; yine de memur "o Uruguaylı" şeklinde beyan etti. Sonunda o gün yolculuk yapamadık ve buradan çok önemli bir ders çıkardık: Oğlumuz ne kadar bizim oğlumuz olursa olsun, bizim kişisel haklarımızın devletin haklarının önüne geçememektedir.

Memurla geçen bu konuşmadan on dokuz sene sonra bir kez daha Uruguay göçmen memuru ile konuşma fırsatım oldu. Ona yaklaşık yirmi sene önceki olayı ve buradan çıkardığım dersi anlattığımda bana şu şekilde cevap verdi: "ıkarmış olduğunuz sonuç doğru değil. Devletin hakları anne babanınkinden önce gelmez. Devlet sadece çocuğun haklarını korumaktadır".

Aynı durum çocuklarımızla olan ilişkimiz ve onların Yahudi toplumuyla olan bağları için de geçerlidir. Anne ve babalar olarak kişisel haklarımızı düşünmeden, onların da Yahudi toplumunun bir üyesi olarak kendi haklarını düşünmeli-yiz. En büyük görevimiz hayatlarını tam anlamıyla bir Yahudi olarak yaşamaları için onlara gerekli araçları vermektir.

Buradan Yahudi eğitimine çıkaracağımız ders daha açıktır."

YAŞAMIN VE İNSANIN AMACI

Dünyadaki her alet ve nesnenin bir amacı vardır. Nesneyi yapan da bu amaç için yapmıştır. Bir arabanın neden tekerleklerle ya da motora ihtiyacı olduğunu veya arabanın ne amaçla yapıldığını biliriz. Ancak insan hangi amaç için yaratılmıştır? İnsanın bu dünyadaki görevi nedir?

Bizim anlayışımız, kavrama yeteneğimiz sınırlı olduğundan sonsuz ve sınırsız olan Tanrı'yı anlamamız mümkün değildir. Yaratılan her şey fiziksel açıdan sınırlı olduğu gibi aslen kapasitesi de sınırlıdır. Bu nedenle sınırsız ve sonsuz olanı anlaması mümkün olmadığı gibi düşüncelerini ve isteklerini bilmesi mümkün değildir. Bizim anlayabileceğimiz, Tanrı'nın, kapasitemize göre bizlere Tora'da söyledikleri ve açıkladıklarıdır.

Rabi Moshe Chayim Luzzatto (HaRamhal) kitabı "Daat Tevunot"da insanın yaratılmasındaki amacı şu şekilde yazar:

"Bu konuda tam olarak kavrayabileceğimiz ve, anlayabileceğimiz şey, Tanrı'nın kesin ve katıksız iyiliğin ve mükemmelliğin ta kendisi olduğudur. İyi olanın doğası iyilik yapmak olduğundan Tanrı da iyilik yapmak için canlıları yaratmıştır. Çünkü iyiliği kabul edecek kimse yoksa iyilik de yoktur. Gerçekten Tanrı yüce bilgeliğiyle bu iyiliğin tam bir iyilik olması için, onu alacakların kendi uğraşlarıyla hak etmelerinin uygun olacağını bilmiştir. O zaman canlılar bu iyiliğin sahibi olacaklar ve iyiliği alırken başkasından tzedaka alan kişi gibi utanmayacaklardır. Bunun üzerine şu şekilde söylenmiştir: "Kendisine ait olmayı yiyen, onu verenin yüzüne bakmaya utanır".

Başka bir deyişle, Tanrı canlılara iyilik yapmak için, Gan Eden'de "bedava" ödül almanızı değil, vereceği ödülü yaptıklarımızla hak etmemizi istemiştir. Hafets Hayim bunu güzel bir örnekle açıklamaktadır: Zengin bir fabrikatörün tembel ve başarısız bir akrabası vardır ve devamlı kendisinden iş vermesini istemektedir. Ancak ona uygun hiçbir iş yoktur. Sonunda zengin adam bu akrabasına acır ve onu fabrikada işe alır. Ona her ay maaşını almak için falanca kişiye gitmesini söyler. Genç adam sevinçli bir şekilde dolaşmaya başlar. Hiçbir şey yapmasına gerek yoktur. Sadece ay başını bekleyip maaşını alacaktır. Günün birinde çok önemli bir müfettiş fabrikanın düzenini ve çalışmasını görmeye gelir. Çalışanlara işleri hakkında soru sorar ve

her çalışan kendi işini anlatırken görevinin ne kadar önemli ve gerekli olduğunu açıklamaya çalışır. Müfettiş akrabaya gelip, işe ne gibi katkısı olduğunu sorduğunda; kendisinin fabrika sahibinin üçüncü kuzeni olduğunu ve her ay maaşını almak için falanca kişiye gitmesi gerektiğini söyler...!

Benzetme açıktır, Tanrı bize iyilik yapmak istemektedir ancak bedava ekmek yememiz taraftarı da değildir. Bu nedenle önce bizim uğraşp üzerimize düşeni yapmamızı ve bu şekilde ödülünü almamızı uygun bulmuştur.

Görevimiz nedir?

Ramhal, "Mesilat Yeşarim"de yazar:

"İnsanı bu amaca getirecek olan araçlar Tanrı'nın bizlere emretmiş olduğu mitsvalardır. Bu mitsvaların yapılacağı yer sadece bu dünyadır. Bu nedenle insan, karşısına çıkacak olan bu araçlar sayesinde aldığı iyiliklerden zevk alabilmesi için kendisine hazırlanmış yere - Olam Aba'ya¹ gidebilsin diye önce bu dünyaya konmuştur. Hahamlarımızın dedikleri gibi "Bugün yapmak yarın ödülünü almak."²

Bu, her çalışanın işlenmemiş ham elmasla birlikte, uzman kişi tarafından çizilmiş, elmasın parlatma sonundaki halini gösteren bir resime göre aldığı elmasın parlatıldığı atölyeye benzer. Gün boyunca işçi, parlatma makinesinin başında oturup, uzman kişinin verdiği resmi inceleyip elması işler. Her elmasın kendine özgü parlatma şekli vardır.

Bu iş yerinde, işveren tarafından çalışanlara işlerini yapmaları için hiçbir baskı ve zorlama yoktur. Çünkü ücret haftalık veya aylık olarak değil, belli bir dönem sonunda yapılan işe göre verilmektedir. İşçi elinde bulunan resme göre elması parlatıp işlemeyi bitirdiğinde elması geri verir, bu rapor edilir ve ücret buna göre ödenir.

İş yerindeki çalışkan işçiler her anlarını elması parlatmaya adanmışlardır. Bu kişiler zamanlarını kafeteryada ya da iş yerinde gazete okuyarak geçirmezler. Hatta konsantrasyonları bozulup yaptıkları işin kalitesi düşmesin diye işleri sırasında gereksiz konuşmadan da kendilerini alıkoyarlar. Buna karşın bazı işçiler işyerindeki serbestliğe kendilerini kaptırırlar ve zamanlarını boş konuşmalar, gazeteler ve uzun yemek aralarıyla harcarlar...!

¹ Gelecek dünya.

² İruvin 22a.

Bu elmas parlatma atölyesi, insanın ve görevinin anlaşılmasında Yahudiliğin bakış açısının açıklanmasında kullanılır güzel bir benzetmedir. İnsan, hayatının başında hediye olarak belli bir kişilik, "kendisini" alır. Bu kişilik ham olup, işlenmemiştir ve birçok kusuru vardır. İnsanın görevi, hayatı boyunca bu kişiliği işleyip mümkün olduğu kadar parlatmak ve bu şekilde bütünlüğe yaklaşmaktır. Hayatının sonunda insan, emaneti sahibine geri verir. O zaman kendisiyle bütünlüğü arasındaki mesafe kontrol edilir ve buna göre ödülünü alır.

İnsan bu bütünlüğe ulaşmayı nasıl bilecektir?

Tora, burada devreye girmektedir. Tora, bize ideal olan ve elde etmemiz gereken kişiliği çizmektedir. Bu, parlatma atölyesinde işçinin aldığı resme benzemektedir. Ancak bundan da öte, Tora, bize parlatma talimatları da vermektedir. Mitsvalar bu parlatma işinde uygulama talimatlarıdır. Tanrı'dan gelen bu yönlendirme olmadan kişinin bütünlüğe erişmesi mümkün değildir.

Tora ve mitsvalar olmadan ham kişiliğiyle dünyaya gelen bu insan, 70 - 80 sene sonra kişiliğini geliştirecek hiçbir şey yapmadan toprağa geri dönecektir. Tüm hayatı boyunca sadece belirli sayıda yemek yemiş, belli sayıda ayakkabı değiştirmiş, belki ismi birkaç kez gazeteye çıkmıştır o kadar.

İş günü bitiminde, aldığı elması üzerinde hiç çalışmadan geri veren işçinin hali ne kadar acı ve utanç vericidir! Gün bitmeden her andan faydalanmak, biraz daha parlatmak, işlemek gerekir. Sonsuza dek kalacak olan tek şey budur.

Dünyayı ve buradaki yaşamı bir "koridor" olarak gören bu bakış açısı, buradaki yaşamın değerini azaltmamakta veya burada olanları hor görmemektedir. Tam tersine, bu bakış açısı bu dünyadaki yaşamın anlamını son derece artırmaktadır. Bu dünyada yapılan ve olup biten her şeye büyük önem vermektedir. Burada olup biten her şey, bu dünyadaki basit yaşamımız, **neşamamızın** (ruhumuzun) Olam Aba'daki statüsünü belirleyecektir.

Olam Aba ve Tehiyat Ametim³, bu dünyanın değerini geçersiz kılmamakta, ona yeni bir anlam ve boyut kazandırmaktadır. Buradaki yaşamı değerlendirirken sıradan bakış açımızı değiştirmektedir. Kişinin, bu dünyadaki gerçek başarısının ne olduğunu anlamasını sağlamaktadır. Buradaki hareket, davranış ve başarıları kalite değerine göre ve sonsuzluktaki yerine göre değerlendirmeye mecbur kılmaktadır. "Ye ve iç çünkü yarın öleceğiz" sloganı yerine "Kendini, yaşamında kutsa ki ölümden sonra da yaşayabilesin" sloganı anlam kazanmaktadır. Kişinin bu dünyadaki başarısı; borsada kazandıkları ve elde ettiği mal, mülk değil, onu Olam Aba'ya getirecek şeyleri yapmasıdır.

³ Rambam'ın 13 İnanç Prensibi'nin sonuncusu. Gelecekte Tanrı'nın Tsadikleri ölümden sonra tekrar hayata döndürmesi.

Hahamlarımız, kişi öldükten sonra neşamasının, göklerde, bu dünyadayken kendisi için hazırladığı yeri gördüğü zaman ağlayıp, yaptıklarını düzeltmek ve daha çok mitsva yapmak ve geri dönmek için yalvardığını söylerler. Tabii ki bu isteği kabul edilmez. Ona bir kez şans verilmiştir ve o, bunu iyi kullanmamıştır. İçinde bulunduğu durumdan o sorumludur ve şimdi bunun bedelini ödeyecektir

"Mesilat Yeşarim"de yazdığı gibi hahamlarımız, insanın yaratılma sebebinin Tanrı'da sevinip, O'nun huzurunda görkeminden zevk almak olduğunu söylerler. Ancak bu zevkin tadılabileceği tek yer, bunun için hazırlanmış olan Olam Aba'dır. Bu dünya ise Olam Aba'dan önce bir koridordur. İnsanı Olam Aba'ya getirecek olan araç ve gereçler Tanrı'nın bize verdiği mitsvalardır ve mitsvaların uygulandığı yer sadece bu dünyadır. Bu nedenle insan, karşısına çıkan mitsvaları yaparak Olam Aba'ya girebilsin diye önce bu dünyaya konmuştur. İnsanın bu dünyadaki tek ve asıl bütünlüğü Tanrı'ya bağlılıktır. Ancak insanın içinde bulunduğu dünya onu Tanrı'dan uzaklaştıracak şeylerle doludur. Bunlar, insanı peşinden sürükleyen maddi arzu ve zevklerdir. İnsan ne kadar bu arzuların peşinden giderse o kadar çok Tanrı'dan uzaklaşır. Bu nedenle insan büyük bir savaş ve deneyimin içindedir. Eğer bu savaşı kazanırsa o zaman Tanrı'ya bağlanmaya hak kazanıp Olam Aba'ya gidebilir.

Kısaca, insan bu dünyadaki durumu için değil, Olam Aba'daki durumu için yaratılmıştır. Ancak bu dünyadaki konumu, Olam Aba'daki yerini belirleyecektir. Bu nedenle kişi bunu devamlı hatırlamalı ve bu onda açıklık ve kesinlik kazanmalıdır. Bu şekilde hayatını yönlendirmeli ve boş harcamalıdır.

ÖZGÜR SEÇİM

"Tanrı, 'İnsan, iyi ve kötüyü tanıma konusunda bizden biri gibi oldu' dedi".¹ İnsan türünde tektir ve ona benzeyen bir tür de yoktur. Bilinçle istediği her şeyi yapar ve onu engelleyen de yoktur.²

Daha önce de söylediğimiz gibi insan, Tanrı'ya özgür iradesiyle hizmet etmesi için, diğer canlılardan farklı yaratılmıştır. Rav Eli Lopian, insanlar ile hayvanlar arasındaki farkı şu şekilde açıklar: "İnsan bazı şeyleri istemesine rağmen bunları yapmamayı seçebilir. Ancak hayvan sadece istediği şeyleri yapar. Bu şekilde, özgür iradesi olan insan, doğal istek ve güdülerinin üstesinden gelebilir. Ancak hayvan kendisinde bulunan dürtülere engel olamaz".

İnsanın, Tanrı'nın mitsvalarını kendi iradesinin bir sonucu olarak uygulaması gerektiği için, özgür seçimi çok önemlidir. Bu nedenle Hahamlarımız, yükümlü olduğu bir mitsvayı yerine getiren kişinin, yükümlü olmadığı bir mitsvayı yerine getiren kişiden daha yüksek seviyede olduğunu söylerler.³ İnsanın bir işi kendi isteğiyle yapması, zorunlu olarak yapmasından her zaman daha kolaydır.

Çoğu kez insan, kendisinden, elindeki ağır paketleri taşımasını rica eden yaşlı bir kadına hemen ve istekle yardım edip, bundan bir haz duyarken annesi kendisinden; bir istekte bulunduğu, bu ona neden büyük bir yükmüş gibi gelir ve bunu isteksiz bir şekilde yapar? Daha önce de söylediğimiz gibi bunun cevabı, yaşlı kadına kendi isteğiyle yardım etmesine karşın annesinin isteğini zorunluluk duyarak yapmasıdır. Bu nedenle eğitim uzmanları, küçük bir çocuğu herhangi bir şeye zorladığımızda ona az da olsa seçim yapma payının bırakılmasını tavsiye ederler. Örneğin, yatağa gitmeyi reddeden bir çocuğa "seni, annenin mi, babanın mı yatağa taşımasını istersin?" şeklinde sormak çocuğu yumuşatacaktır.

Yaptığı günahlardan dolayı, insana verilebilecek en ağır cezalardan biri "özgür iradesinin" alınmasıdır. Tanrı, bu şekilde insanın teşuva yapmasını engeller ve kişi günahlarıyla birlikte ölür. Bunun örneğini Paro'da görmekteyiz. Tanrı'nın çağrılarına kulak asmayan ve Bene Yisrael'i göndermeyi reddeden Paro'nun kalbi Tanrı tarafından katılaştırılır ve teşuva yapması engellenir.

¹ Bereşit 3, 22.

² Rambam İlhot Teşuva, 5.

³ Baba Kama 96.

Hahamlarımız, kişinin Tanrı'ya olan hizmetinde kendini zorunlu duruma sokmasını tavsiye ederler. Başka bir deyişle kişi kendisini öyle bir ortama sokmalıdır ki, bu ortam ona Tanrı'ya bağlı olmayı sağlamalıdır. Yine de bunu yaptıktan sonra, Tanrı'ya olan hizmetini her ne kadar zorunluluktan yapıyor olsa da, kendini bu duruma özgür seçimiyle soktuğundan, özgür seçimiyle hareket etmiş sayılır.

Rav Dessler de buna benzer bir yol dener. Kendisi sigarayı bırakmaya karar verdiğinde bunu tüm yakınlarına bildirir. Bu şekilde etrafındakiler "sözünde duramadı" demesinler diye mecburen sigarayı bırakmak zorunda kalır.

İnsanın özgür seçimi, Tanrı'ya olan hizmetinde esas teşkil ettiği için Tanrı, dünyadaki olayları da insanın özgür seçimine engel olmayacak şekilde düzenlemiştir. Koelet'de yazdığı gibi⁴: "Yapılan kötü hareket için hemen yargı yapılmadığından insanların kalpleri kötülük yapmak için cesaret bulur". Raşi, pasuğu şu şekilde açıklar: Tanrı, kötülük yapanları cezalandırmak için acele etmediğinden, o kişiler Tanrı katında hiçbir yargı olmadığını düşünürler ve kalpleri kötülük yapmak için acele eder.

Açıktır ki, Tanrı, kötülük yapanları hemen cezalandırırsaydı insanın özgür seçimi kalmazdı. Yine aynı şekilde Tsadikler, yaptıkları iyilikler için hemen gözle görülür bir şekilde ödül alsalardı özgür seçim geçersiz olurdu.

İnsan özgür seçimi sayesinde gerçekleri göz ardı etmeyi seçebilir. Bazı insanlar özgür seçimleriyle Tanrı'yı tanınmalarına rağmen ona karşı gelmeyi de seçebilirler. Bazı insanlar ise gerçeği hiç bilmemeyi tercih ederler. Birçok insanın başından mucize olarak adlandırılacak olaylar geçmesine ya da bu tür olaylara tanık olmalarına rağmen yine de Tanrı yoluna dönmediklerini görürüz. Bunun nedeni yukarıda değindiğimiz gibi insanın özgür seçimiyle gerçekleri göz ardı etmesidir.

Özgür Seçim ve Tanrı'nın Bilgisi

Bilinen sorulardan biri de "özgür seçimle" "bilgi" arasındaki çelişkidir. "Bilgi" ile, Tanrı'nın hareketlerimizi önceden bilmesini, "seçim" ile de insanın özgür seçimini kastediyoruz. Daha sonra da belirteceğimiz gibi Tanrı'nın bilgisi gerçeğin belirlenmesidir. Başka bir deyişle Tanrı bir şeyi biliyorsa, o şey gerçektir. Bu henüz olmamış bir olaya bile, Tanrı'nın bunu bilmesi, o olayın gerçekleşmesini zorunlu kılar. Öyleyse insanın ne yapacağına dair özgür seçimi nasıl olabilir?

⁴ Koelet 8, 11.

Öncelikle hahamlarımızın bu konuda söylediklerini görelim:

Rambam'ın listelediği Onüç İnanç Prensibi'nden, Tanrı'nın sadece yaptığımız işleri değil, düşüncelerimizi de bildiğini ve buna ek olarak her hareket ve düşüncenin gelecekte yapacağı etkiyi de bildiğini öğrenmekteyiz. Ancak Tanrı, gelecekte olanları bilmesine ve bilgisi gerçeği belirlemesine rağmen, Tanrı herkese hareketlerine göre karşılık verir: Mitsvaları yapanları ödüllendirir ve yapmayanları da cezalandırır.

Tanrı'nın şimdi ve gelecekte olan her şeyi bildiğine dair Midraş'da şu şekilde yazılıdır⁵: Tanrı, Moşe'ye gelecek nesilleri ve olayları göstermiştir. Moşe Rabenu, Bene Yisrael'in ilk kralı olacak Şaul Ameleh ve çocuklarının kılıçla öldürüldüğünü gördüğünde, Tanrı'ya "Çocuklarının başına geçecek olan ilk kral kılıçla mı öldürülecek?" diye sorduğunda Tanrı, bunun Şaul Ameleh'in Nov şehrindeki Koenler'i öldürmesinin cezası olduğunu söyler. Kısaca, Şaul Ameleh, iyi ve kötü arasındaki seçiminde kötü yolu seçmiş ve bunun sonucunda öldürülerek cezalandırılmıştır.

Rambam, kitabı Mişne Tora'da bu soruya değinir ve şu şekilde yazar: "Diyebilirsin ki, Tanrı, gelecekte olan her şeyi biliyorsa, bir kişinin, tsadik olmadan tsadik olacağını veya raşa⁶ olmadan, raşa olacağını da bilir mi? Eğer Tanrı bir kişinin tsadik olacağını biliyorsa, o kişinin tsadik olmaması mümkün değildir. Ve eğer Tanrı'nın bilgisine göre tsadik olması gereken bir kişi buna rağmen raşa olmuşsa, o zaman bu, Tanrı'nın bilgisinin tam olmadığı anlamına gelecektir".

Rambam'ın sorusunu açıklayalım: Tanrı, acaba her canlıyı ve işlerini, kimin iyi veya kötü olacağını önceden bilir mi? Tanrı, önceden kararlaştırmış ve bir kişinin iyi olacağını bilmişse, bu kişinin kötü yolu seçmesi mümkün değildir. Eğer bu kişi, sonunda iyi olmuşsa bu, onun özgür seçimiyle değil Tanrı'nın gerçeği bu şekilde belirlemesi sebebiyle olmuştur. Ve eğer bir kişi kendi seçimiyle iyi veya kötü olabilirse, o zaman Tanrı tam olarak bunu bilmiş diyemeyiz. Çünkü buna göre Tanrı'nın bilgisi insana göre değişiyor demektir ve bu da Tanrı'nın bilgisinin mutlak olmadığı anlamına gelir.

Özetle, eğer Tanrı'nın bilgisi mutlak ise özgür seçim yok demektir ve eğer özgür seçim varsa o zaman Tanrı'nın bilgisi nasıl mutlak olabilir?

Bu soruya cevap vermeden önce "özgür seçim" in ne demek olduğunu tanımlamak gerekir.

⁵ Vayikra Raba 26.

⁶ Kötü; kütülük eden; günahkar.

Özgür Seçim Nedir ?

Özgür seçimin anlamı, çoğu insanın düşündüğü gibi "kişi istediğini yapsın ve biz yine de ona saygı duyarız" demek değildir. Yahudilik'te özgür seçimin anlamı pasukta yazdığı gibidir: "Gör ki, bugün önüne hayatı ve iyiyi, ölümü ve kötüyü sundum".⁷ İyi ve kötü arasında seçenek yapabilirsin. Ancak bil ki sadece bir yol doğru ve gerçektir. İkinci yol doğru değildir ve sonu acıdır. Tora, en başından, özgür seçimin varlığını duyurduğunda iki yolun eşit olmadığını belirtmektedir. İyi yol (mitsvaların uygulanması), kısa dönemde zor görünür; ama uzun vadede tatlıdır, "hayat"tır. Kötü yol (günah) ise kısa dönemde tatlı görünür; ancak uzun dönemde berbattır ve cezalarla doludur. Kısaca Tanrı, özgür seçimi verdiği zaman kişinin yapacağı seçimin sonuçlarının neler olacağını da belirtmiştir.

Rambam, her insanın özgür seçiminin olduğunu yazar.⁸ Kişi eğer kendini iyi yola yönlendirmek isterse buna gücü vardır. Bunun gibi kişinin kendini kötü yola sokacak gücü de vardır ve ona engel olacak bir şey yoktur. Tanrı, kimin iyi, kimin kötü olacağına karar vermez. Bu nedenle kötü yolu seçen kendine zarar vermiş sayılır ve bunun sonucunda cezalandırılır.

Kişinin özgür seçimiyle Tanrı'nın bilgisi arasındaki çelişki için Rambam, şöyle yazar: "Daha önce de söylediğimiz gibi Tanrı'nın bilgisi, O'nun dışında, O'ndan ayrı bir şey değildir. İnsanlardaki bilgi insanın dışında ve ondan ayrıdır. Tanrı'nın kendisi ve bilgisi ise bir bütündür ve insanın bunu tam olarak anlaması mümkün değildir. Bu nedenle Tanrı'nın her canlıyı ve hareketlerini nasıl bildiğini anlayamayız. Ancak şüphe yoktur ki, insanın hareketleri kendi elindedir ve Tanrı, onun ne yapacağına karışmaz ve onun adına karar vermez.

Rambam'ın sözlerinin ışığında şunlar söylenebilir:

İnsan, bu dünyada iki şey arasındaki çelişkiyi ayırt edebilir. Örneğin: temiz - kirli, yasak - serbest, siyah - beyaz. O zaman kişi bunlardan birinin doğru olduğunu düşünür. Ancak ikisi birden aynı zamanda doğru olamaz. Öte yandan dikkatle incelersek, birbirine zıt iki şeyin aynı anda doğru olma ihtimalinin de olduğunu görebiliriz. Fizik dünyasından bir örnek alalım:

⁷ Devarim 30, 15.

⁸ Teşuva Alahaları, bölüm 5, 1 - 4.

Işık: Bir zamanlar ışığın sadece enerji olduğu düşünülürdü. Ancak bugün ışığın aynı zamanda madde olduğu bilinmektedir. Bu kabullenmesi zor bir gerçektir çünkü maddenin özellikleri enerjinin özelliklerinin tersidir! Maddenin bir kütlesi vardır ve yer çekimine bağlıdır. Doğrusal bir şekilde yayılır ve bir yerde durur. Yani ivmesi giderek azalır. Enerjinin ise bir kütlesi yoktur ve yer çekimine bağlı değildir. Dalgasal olarak yayılır ve bir şey onu durdurana kadar durmaz.

Birbirine zıt iki şey, nasıl olur da aynı zamanda bir şey içinde var olabilirler? Yahudi bir fizikçinin dediği gibi bilincimizin tek taraflılığını tanımamız gerekir. Işık ne bir madde ne de enerjidir. Bizim anlayamadığımız başka bir şeydir. Biz, sadece ışığın farklı ortamlardaki farklı özelliklerini deneyleyebiliriz. Bu nedenle tanecik hızlandırma deneyleri yaptığımız zaman ışığın enerji özelliklerini göz ardı ederiz. Buna karşın atomik teleskop yaptığımızda, ışığın bu kez maddesel özelliklerini göz ardı ederiz. Birbirine zıt iki şey aynı anda birlikte bulunurlar ve biz bunu açıklayamayız. (Bu şekilde Hahamlar arasındaki görüş ayrılıklarını da anlayabiliriz. Hahamların zıt görüşleri hakkında söylenen ünlü söz gibi: "*Elu Vaelu Divre Elokim Hayim - Her ikisi de Yaşayan Tanrı'nın Sözleridir*". Başka bir deyişle, birbirlerinin tersi gibi görünseler de hepsi aynı zamanda doğrudurlar.)

Özgür seçim ve Tanrı'nın bilgisi arasındaki çelişki de böyledir. Tüm çelişki, bizim anlayışımızdan kaynaklanmaktadır. Biz, birbirine zıt iki şeyin aynı anda var olamayacağını varsaydık. Bu nedenle iki şeyden biri doğru olamaz diye düşündük. Ancak ışık örneğinde olduğu gibi biz anlamazsak da iki zıt şey aynı anda var olabilir.

Rambam, şu şekilde devam eder: İnsanın bilgisi nedir? İnsanın bilgisi, onun kişiliğine bağlı değildir. Kişi belirli bir bilgiyi bilse de bilmese de aynı kalır. Bilgi, onun kişiliğine bir ektir. "Reuven, bir şeyi biliyor" dediğimizde Reuven'in kişiliği ayrı ve bilgisi iki ayrı şeydir. Reuven, bilmese de aynı Reuven'dir. Ancak Tanrı'da bilgi, kendisine eklenmiş bir şey değildir. Tanrı'nın bilgisi ve Kendisi "bir"dir. Tanrı'nın Kendisini anlayamadığımız gibi bilgisini de anlayamayız. Ancak dediğimiz gibi, şüphe yok ki, Tanrı'nın bilgisine karşın insanın özgür seçimi mevcuttur. Peygamberlerin uyarı ve çağrılarının sebebi budur. Her şey baştan belirlenmiş olsaydı Tanrı, bizleri uyarmak, teşuva yapmamızı sağlamak için Peygamberler göndermezdi.

Biz, bu dünyada zamana bağlı bir şekilde yaşamaktayız ve Tanrı'nın bilgisinin nasıl var olduğunu bilemeyiz. Rambam'ın cevabının özü, insanın bu çelişkiyi çözmesinin mümkün olmadığıdır. Ancak bu, paradoksun bir çözümü olmadığını anlamına gelmez.

Bizler, sorunun kendisini teşkil eden parçaları da tam olarak anlamamaktayız. Tanrı'nın geleceği nasıl bildiğini anlayabilir miyiz? Tabii ki hayır! O halde, Tanrı'nın geleceği nasıl bildiğini bilemiyorsak, Tanrı'nın geleceği bilmesinin, şimdiki zamanda hareketlerimizi mecbur kıldığını nasıl bilebiliriz? Sadece kendi anlayışımız bize, Tanrı'nın bilgisinin, şimdiki hareketlerimize etki ettiğini varsaymaktadır. Açıktır ki, soru aslında Tanrı ya da Tora hakkında değil, soruyu soran kişinin temelde koyduğu varsayım üzerinedir.

"Midraş Şemuel'in" Cevabı⁹:

Midraş Şemuel, seçim ve Tanrı'nın bilgisi arasındaki çelişkiyi şöyle açıklar:

Tanrı, zamanı da yarattığından ona bağlı değildir ve onun üstündedir. Tanrı'nın geleceği bilmesi, geçmiş ve şu anı bilmesiyle eş değerdir. Tanrı'nın geçmiş ve şu anı bilmesi, insanın özgür seçimini etkilemediği gibi geleceği bilmesi de bir etki yapmaz.

Biraz daha açıklarsak, zamanın dışında bir durumda mesela sonsuzlukta, geçmiş, gelecek veya şimdiki zaman gibi sınırlamalar yoktur. Var olan her şey, şimdiki zaman gibidir.

Rav Dessler, buna bir örnek verir:

Her şehrin bir noktayla işaretlendiği bir haritayı, üzerinde tek bir delik olan bir kağıtla örttüğümüzü düşünelim. Kağıdı harita üzerinde hareket ettirdiğimizde delik yoluyla bir şehri işaretleyen noktayı görürüz. O anda o şehirden başka hiçbir şehrin olmadığını düşünebiliriz. Ancak şehirlerin hepsi aynı anda vardır; sadece kağıtla örtülü olduğu için görülmemektedir. Oysa kağıt kaldırıldığında hepsi aynı anda görülecektir.

Bu şekilde şimdi Tanrı'nın, insanın gelecekte ne gibi bir seçim yapacağını bildiğini anlamaya çalışabiliriz. Bu soru sadece zamanla sınırlı olan biz insanlar için geçerlidir. Ancak Tanrı için her şey şu an gibidir. Geçmiş, gelecek hepsi aynı andadır. Tanrı, insanın gelecekte yapacağı seçimi bilmektedir; çünkü onun için gelecek şu an gibidir. Ancak bu, insanın seçimini etkilememektedir. Rambam'ın "bilgisi, bizim bilgimiz gibi değildir" sözleriyle kastettiği de budur. O halde, nasıl ki geçmişin veya şimdiki zamanın bilinmesi seçimimizi etkilemiyorsa, geleceğin bilinmesi de seçimimizi etkilememektedir.

⁹ Tosfot Yom Tov, Avot, 3, 16.

Rav Eliyau Wasserman'ın Cevabı:

Rav Wasserman, bu çelişkiyi değişik bir şekilde açıklamaktadır:

Trefa (Kaşer olmayan yiyecek) yemeyi alışkanlık haline getiren bir kimseye, zorla trefa yedirilirse, acaba burada günah işlemiş sayılır mı? Yani, kişinin trefa yemesi hem zorunluluktan hem de kendi isteğindedir. Çünkü, onu zorlamadıkları zaman da trefa yemektedir. Buna göre, Tanrı'nın geleceği bilmesinin insanın hareketlerini mecbur kıldığını varsaysak bile, yani Tanrı, kişinin iyi veya kötü olacağına karar verse dahi kişi yine de bunu kendi isteğiyle yapmaktadır. Tanrı, onu zorlamasa da yine kötü yolu seçecektir. Bu nedenle kişi, seçiminden sorumludur. Rav Wasserman, bu görüşüne Gemara'dan kanıt getirir¹⁰:

Şimşon, gözlerinin ardından gittiğinden günah işledi. Yazdığı gibi¹¹: "Ve babası ve annesi ona (Şimşon'a) dedi: Kardeşlerinin ve halkımın içinde kadın yok mu ki, sünnetsiz Peliştiler'den kadın almaya gidiyorsun? Ve Şimşon babasına der: Onu, bana al çünkü o, gözümde hoştur". Bu nedenle Peliştiler de onun gözlerini oyduklar. Yazdığı gibi¹²: "ve Peliştiler onu yakaladılar ve gözlerini çıkardılar". Gemara bunun nasıl mümkün olduğunu sorar. Çünkü daha önce şu şekilde yazmaktadır¹³: "ve babası ve annesi [Şimşon'un seçiminin] Tanrı'dan olduğunu bilmiyorlardı". Bu sözlerden, Şimşon'un kararını gözlerinin ardından gittiği için değil, Tanrı'nın isteğinin bir sonucu olarak yaptığı sonucu çıkmaktadır! Ancak Gemara şu şekilde cevap verir: "Şimşon her ne kadar Pelişti kadını, Bene Yisrael'i kurtarmak için Tanrı kararıyla almışsa da, bunu mecburiyetten değil kendisi, kadını gerçekten istediği için yapmıştır. Bu nedenle karar Tanrı'dan çıkmış olmasına karşın, o, kendi isteği dolayısıyla cezalandırılmıştır".

Rav Wasserman da, insan Tanrı'nın kararıyla bir şeyi yapmak zorunda kalsa bile, eğer bunu kendi isteğiyle de yapıyorsa bundan dolayı cezalandırılır der.

¹⁰ Sota 9.

¹¹ Şoftim, 14, 3.

¹² Şoftim 16, 21.

¹³ Şoftim 14, 4.

Rav Saadya Gaon'un Cevabı:

Özgür seçimle Tanrı'nın bilgisi arasındaki çelişki, Tanrı'nın geleceği bilmesinin - "sebebe", insanın hareketlerinin de - "sonuç" olduğu varsayımıyla ortaya çıkmıştır. Ancak bunun tersi de olabilir. İnsanın hareketleri ve seçimi - "sebebe", Tanrı'nın bilgisi de bir bakıma "sonuç"tur. Örneğin Reuven, bir şeyi çalıp çalmamak konusunda tereddüt etmektedir. İyi ve kötü arasında neyi seçeceğini düşünmektedir. Sonuçta çalmaya karar verirse bu, Tanrı'nın geleceği bilerek Reuven'in seçimini belirlediğinden değildir. Reuven kendi düşünüp taşınarak çalmaya karar vermiştir. Tanrı da her şeyin sonunu önceden gördüğünden Reuven'in çalacağını bilmıştır. Yani, eğer Reuven çalmamayı seçseydi bu kez Tanrı, Reuven'in "çalmayacağını" bilecekti.

O halde verdiğimiz cevapları kısaca özetlersek:

Rambam, Tanrı'nın bilgisiyle kendisinin "bir" olduğunu, insanın Tanrı'nın bilgisini anlamasının mümkün olmadığını ancak kişinin yaptıklarından yalnız başına sorumlu olduğunu belirtir.

Rav Wasserman, Tanrı'nın bilgisinin insanın hareketlerini mecbur kıldığını kabullensek bile kişi, yaptığı seçimdeki isteğinden dolayı sorumludur der.

Rav Saadya Gaon ise, Tanrı'nın geleceği bilmesinin, insanın yaptığı seçimin sonucu olduğunu söyler. İnsan özgür iradesiyle gerçekten yapmış olduğu seçimin tersini yapma gücüne de sahiptir. O zaman Tanrı, önceden, kişinin yaptığı diğer seçimi bilecektir.

ÖDÜL VE CEZA

Bilindiği gibi Pesah ve Şavuot arasındaki Şabat günlerinde "Pirke Avot" öğreniriz. Bu öğrenim sırasında, her perekten (bölümden) önce Masehet Sanedrin'den bir mişna okunur: "Tüm Yisrael'in Olam Aba'da payı vardır."

Yalkut "Meam Loez" bunu şu şekilde açıklar:

"Bu mişnanın yeri Masehet Sanedrin'de onuncu pereğin başı olmasına rağmen Masehet Avot'un başında okumak adet edinilmiştir. Bunun nedeni, kişinin yapacağı her işten önce o işi ne amaçla yaptığını bilmesi gerektiğidir. Kişi eğer yaptığı işin amacını bilmiyorsa bu işi zevkle yapamaz. Çünkü bu işin sonunda elde edeceği yararı bilmemektedir.

Örneğin bir kimse kendine ev inşa ediyorsa bunu büyük bir zevkle yapar. Çünkü yaptığı işin amacının, oturabileceği bir ev olduğunu bilir. Bu, her iş için geçerlidir.

Tora öğrenmemizin amacının, Olam Aba'ya hak kazanmamızı sağlayacak olan mitsvaları uygulamak olduğunu bizlere öğretmek için Sanedrin'de bulunan bu mişnayı okumak adet edinilmiştir".

Kişinin yaptığı bir işte motivasyonun ne kadar önemli olduğunu biliriz. Kişi, eğer yaptığı işten elde edeceği faydayı biliyorsa, bu işi yapmasında hiçbir şey ona engel olamaz. Buna karşın, kişi yaptığı işin amacını bilmiyorsa en ufak engel bile ona büyük bir yük gibi gelecektir. Bu nedenle hahamlarımız, sabah tefilasının sonuna Rambam'ın On Üç Prensibini eklemişlerdir. Bu prensiplerden biri de şudur: "Bütün inancımın inanırım ki, Tanrı, mitsvalarını yapanları ödüllendirir ve yapmayanları da cezalandırır."

Bu fikri Peygamber Yirmeyau da şöyle dile getirmiştir: "Herkes kendi yollarına göre ve işlerinin semeresine göre vermek için insanoğlunun bütün yolları üzerinde gözlerin açıktır".¹

Gerçekten de ödül ve ceza, Yahudilik'in temellerindedir. Tora'nın bizlere Mabul (tufan) ve Sedom'un hikayesini anlatmasının sebebi nedir? Hiç şüphe yok ki, amaç bizlere "bir yargı sisteminin ve bir yargıcın" olduğunu göstermektir.

¹ Yirmeyau 32, 19.

Tora'da birçok yerde bu konu dile getirilmiştir:

1- "Ve vaki olacak ki, eğer Tanrı'nız Aşem'i sevmek ve bütün yüreğinizle ve bütün canınızla ona hizmet etmek için bugün size emretmekte olduğum emirlerimi dinlerseniz, o zaman buğdayını ve yeni şarabını toplayasın diye diyarınızın yağmurunu, ilk yağmuru ve son yağmuru vaktinde vereceğim. Ve tarlarda hayvanların için ot vereceğim, ve sen yiyip doycaksın. Dikkatli olun ve yüreğiniz aldatmasın ve sapmayasınız ve başka tanrılara hizmet etmeyesiniz ve onlara secde etmeyesiniz. Ve Aşem'in öfkesi size karşı alevlenmesin ve yağmur olmayacak ve toprak mahsulünü vermeyecek şekilde gökleri kapamasın ve Aşem'in size vermekte olduğu iyi ülke üzerinde çabuk yok olmayasınız".²

2- "Eğer kanunlarımda yürürseniz ve emirlerimi tutarsanız ve onları yaparsanız o zaman yağmurlarınızı vakitlerinde göndereceğim ve yer mahsulünü verecek ve kırım ağaçları meyvelerini verecek. Ve harmanızın bağ bozumuna erişecek ve bağ bozumu ekim vaktine erişecek ve doyuncaya kadar ekmeğinizi yiyeceksiniz ve ülkenizde emniyetle oturacaksınız".³

3- "Ve Moşe, bütün Yisrael'e bu sözlerin hepsini söylemeyi bitirdi ve onlara dedi: Tutup yapmak üzere oğullarınıza emredeceğim bu anlaşmanın bütün sözlerine bugün size şahit etmekte olduğum sözlerin hepsine yürek koyun. Çünkü bu sizin için boş bir şey değildir, çünkü bu hayatınızdır ve mülk edinmek için Yarden'i geçmekte olduğunuz diyarda ömrünüz bununla uzun olacaktır.4

Her şey açıktır; Tora, mitsvaları yapanlara bu dünyada maddi ödül sözü vermektedir. Ancak buna karşın hahamlarımız tsadiklerin ödülleri gelecekte (Olam Aba'da) alacaklarını söylemişlerdir.⁵

Talmud Bavli, Masehet Kiduşin'de ise açıkça hiçbir mitsvanın bu dünyada ödüllü olmadığı yazmaktadır.⁶

İlk bakışta hahamlarımızın söyledikleri Tora'da yazan pasuklara ters düşmektedir. Bunu iki şekilde açıklayabiliriz:

² Devarim 11, 13 - 17.

³ Vayikra 26, 3 - 5.

⁴ Devarim 32, 45 - 47.

⁵ Masehet Avot, 2. perek sonu.

⁶ Kiduşin 39, B.

1- Toplumun ödülü bu dünyada, bireyin ödülü ise Olam Aba'dadır:

Mahaşa, (Büyük Talmud yorumcularındandır, 1631'de ölmüştür.) bireyle toplum arasında ayırım yapmaktadır. Toplum, kendisini oluşturan tüm bireylerin haklarına Tora'da yazan ödülleri ve bereketleri bu dünyada alırken, birey yaptığı mitsvaların ödülleri Olam Aba'da alacaktır. Gerçekten de dikkat edersek Tora'da ödül ve cezadan bahseden pasuklar çoğul olarak yazılmıştır. Bu açıklama son derece mantıklıdır; çünkü Tanrı, bir toplumu oradaki çoğunluğun hareketlerine göre yargılar. Eğer toplumun çoğunluğunu Tanrı yolunda giden insanlar oluşturuyorsa toplum içinde kötü kimseler olsa dahi azınlıkta olduklarından çoğunluğu oluşturan tsadiklerin sayesinde topluma gelen iyiliklerden onlar da faydalanırlar. Aynı şekilde bir toplumun çoğunluğu günahkar kişilerden oluşuyorsa toplumda bulunan az sayıdaki tsadikler diğerlerinin kaderlerini paylaşacaklardır. Tanrı, topluma ceza olarak kılık göndermişse tsadikler de bundan zarar göreceklerdir. Bu nedenle bireyin yaptığı mitsvalara karşı alacağı ödül ya da uymadığı yasaklardan dolayı alacağı ceza Olam Aba'dadır.

2- İnsanın Tanrı'ya yönelik yükümlülüklerini belirleyen mitsvaların ödülleri Olam Aba'da, insanların birbirlerine yönelik yükümlülüklerini belirleyen mitsvaların ödülleri aynı zamanda bu dünyadadır:

Rambam, Masehet Pea'daki ilk Mişna'ya olan açıklamasında kişi ile Tanrı'ya yönelik yükümlülüklerin yerine getirilmesinin ödülleri Olam Aba'da, diğer insanlara yönelik yükümlülüklerin yerine getirilmesinin ödülleri ise aynı zamanda bu dünyada olduğunu yazar:

"Kişi Tanrı'ya yönelik mitsvaları yaptığında bu tsedaka olarak sayılacak ve ödülünü Olam Aba'da alacaktır. Kişi arkadaşıyla arasındaki, insanların yararına olan mitsvaları yaptığında ise yine bu Olam Aba'ya tsedaka sayılacak ve insanlar arasında iyi davranışlarda bulunduğu için bu dünyada da iyilik bulacaktır..."

İnsanların Tanrı'yla arasında olan mitsvaların ödülünü Olam Aba'da almasındaki mantık nedir?

Hafets Hayim, bunu güzel bir benzetme yardımıyla açıklar:

Kendisine çekilişte para çıkan bir kimse, eğer kazandığı miktar fazla değilse bu ödülü her şubeden alabilir. Ancak kişinin kazandığı miktar büyük ikramiye ise tabii ki bu miktarı her şubeden alamaz. Piyango ana şubesine gidip ödülünü oradan alması gerekir.

Hafets Hayim şöyle der: Kişinin yaptığı mitsvalar sonucunda kazandığı ödül o kadar büyüktür ki, bu geçici dünyada ödülünü alması mümkün değildir. Bu nedenle ödülünü sonsuz olan Olam Aba'da alacaktır.

Diğer insanlara yönelik mitsvalar aynı zamanda kişinin Tanrı'ya yönelik yükümlülüklerine dahildir. Çünkü bu mitsvaları da Tanrı emretmiştir ve bunları yerine getirmemiz Tanrı'nın isteğidir. Kişi eğer diğer insanlara yönelik yükümlülüklerini yerine getirmiyorsa Tanrı'ya karşı geliyor demektir.

Buna ek olarak kişi aynı zamanda arkadaşına karşı da kabahatli sayılır. Masehet "Yoma"da yazan bilinen Mişna'da dendiği gibi: "Tanrı'yla kişi arasındaki günahlar Kipur gününde bağışlansalar da, kişinin arkadaşına karşı yaptığı günahlar ondan özür dileyene kadar bağışlanmazlar."

Buradan görüyoruz ki, kişi arkadaşından özür dilese dahi Tanrı tarafından da bağışlanması gerekmektedir. Çünkü arkadaşına karşı yaptığı günahlarda Tanrı'ya karşı da gelmiştir.

Bu nedenle Rambam'a göre kişinin Tanrı'ya yönelik yükümlülüklerini yerine getirmesinin ödülleri Olam Aba'da, kişinin arkadaşıyla arasındaki mitsvaların ödülleri hem Olam Aba'da (çünkü aynı zamanda Tanrı'nın isteğini yerine getiriyor sayılır) hem de bu dünyadadır. (Çünkü arkadaşına iyilik yapmıştır). Bu açıklamadan, Tora'nın diğer insanlara yönelik yükümlülükleri verdiği önemi görmekteyiz. Ödül hem Olam Aba'da hem de bu dünyadadır. Hem Rambam hem de Maharşa'nın bu iki açıklamasına göre, Tora'da yazan ve bu dünyadaki ödülden bahseden pasuklarla, hahamlarımızın, mitsvaların ödülleri sadece "Olam Aba'dadır" sözleri arasında çelişki olmadığını görmekteyiz.

Mitsvaları Yerine Getirirken Ödül Beklememek!

Tora, mitsvaları yerine getirenlere ödül sözü verse de hahamlarımız Pirke Avot'ta "Efendisine, ödül almak için hizmet eden kullar gibi olmayın" derler. Hahamlarımızın burada söylemek istedikleri, kişinin yaptıklarına karşı mükafat verilmeyeceği değildir. Buna zaten Tora açıkça söz vermektedir. Hahamlarımızın söylemek istediği, mitsvaları yerine getirirken bunu sırf Tanrı emrettiği için yapmaya gayret etmektir. Mitsvaları cezadan korktuğumuz için değil, kendi önemlerinden dolayı uygulamamız gerekir. Pirke Avot'ta yazdığı gibi "mitsvanın ödülü mitsva, günahın ödülü yine başka bir günahtır." Buna göre bir mitsvanın yerine getirilmesinin en büyük ödülü başka bir mitsvayı yerine getirme fırsatına hak kazanmaktır.

Aynı şekilde "Bir mitsvanın yerine getirilmesi başka bir mitsvaya ve bir günahın işlenmesi başka bir günaha vesiledir". Kişinin iyi bir davranışta bulunması onu manevi açıdan daha çok yükseltecek ve başka iyi davranışlarda

bulunmasını sağlayacaktır. Buna karşın kötü bir davranışta bulunan kimse bu şekilde daha da çok gerileyecek, başka olumsuz davranışlarda bulunacaktır. Ne var ki kişi her zaman bunun farkında değildir.

Bu Dünyada Hemen Ödül Bekleyen Neye Benzer?

Rambam, Mişna'nın Sanhedrin bölümüyle ilgili açıklamasında şöyle bir benzetme getirir: Küçük bir çocuğu Tora öğrenmesi için bir hahama getirdiğimizde bu, hiç şüphe yok ki çocuğun iyiliği ve ilerlemesi içindir. Ancak çocuk küçük yaşından dolayı bunu anlamamaktadır; bu nedenle çocuğu öğrenmeye teşvik etmek için haham ona şöyle der: "Tora öğrenirsen sana şeker ve çikolata vereceğim". Çocuk gerçekten de öğrenmek için değil şeker almak için öğrenmektedir. Kendisi henüz öğreniminin değerini anlamamakta ve öğrenimi şeker almanın bir yolu olarak görmektedir. Çocuk daha büyüdüğünde harçlık, daha da büyüdüğünde onur vs. sözü verilerek öğrenmeye teşvik edilir. Ancak Rambam tüm bunların hoş olmadığını söyler. Kişinin, asıl önemli olanın aldığı şeker değil, yaptığı iyi davranışlar olduğunu anlaması gerekir. Ancak bu yüksek bir seviye olduğundan hahamlarımız yapılan mitsvalar için bir ödül verileceğini ümit etmeye izin vermişlerdir.

Mitsvaların uygulanmasında iki derece vardır:

- 1- Tanrı korkusu nedeniyle uygulamak. (İhlal durumunda alınacak cezadan korkmak veya uygulama karşısında ödül beklemek).
- 2- Tanrı sevgisi nedeniyle uygulamak. Bu daha yüksek bir seviyedir.

Bu dereceleme her toplumda mevcuttur. Bazı insanlar yakalanma korkusuyla hırsızlık yapmazlarken, bazı insanlar ahlaki ve doğru olmadığı için calmazlar ve tabii ki bu daha yüksek bir seviyedir.

Tora'da Ödül ve Cezanın Hatırlatılmasının Amacı

Rambam, Teşuva Alahaları, perek 9, alaha 1-2'de şöyle yazar: "Tora, Tanrı'nın, Tora'da yazan yollarını koruduğumuz zaman kazanacağımız iyiliğin ve mitsvaların ödülünün Olam Aaba olduğunu belirtmiştir. Ve aksine, Tora'da yazan doğru yoldan saparak günah işleyen kötü kişileri *Karet*⁷ cezasının beklediği de açıklanmıştır [ki bu ceza, Gelecek Dünya'nın kaybı anlamına gelir].

⁷ Zamanından önce ölüm, kısa yaşam. Aynı zamanda ruhun yok olması anlamına da gelir.

Öyleyse Tora'da (Tanrı'yı) “dinlerseniz başınıza gelecekler şunlardır ve eğer dinlemezseniz olacaklar bunlardır” şeklinde yazmasının [yani ödül ve cezalar-dan bahsedilmesinin] ne gibi bir nedeni olabilir? Ve tüm bu ödül ve cezalar bu dünya için söylenmiştir. Örneğin açlık, tokluk, savaş ve barış, vs. tüm bunlar gerçektirler ve duruma göre gerçekleşeceklerdir. Tora'daki tüm mitsvaları yaptığımızda dünyevi iyilikler gelecek, yazılanlara uymadığımız takdirde yazılan felaketler olacaktır. Buna karşın ne burada yazılan tüm iyilikler mitsvaların gerçek ödülleri, ne de burada yazılan felaketler mitsvaları uygulamamanın gerçek cezasıdır. İşin aslı şudur:

Tanrı, bize hayat ağacı olan Tora'yı vermiştir. Burada yazılanları uygulayan, iyi ve doğru bir şekilde bilen, yaptıklarına ve bilgeliğine göre Olam Aba'ya hak kazanır.

Tora, bize onu sevinçle uyguladığımız ve bilgelikle hareket ettiğimiz sürece, Tora'yı uygulamamızdaki tüm engel ve zorlukları kaldıracığına dair söz vermiştir. Örneğin hastalık, savaş, açlık. Buna karşın Tora'yı uygulamamız için bolluk ve iyilikler verecektir. Örneğin tokluk, barış. Tüm bunlar Tora'yı rahat bir şekilde öğrenip mitsvaları yapar Olam Aba'ya hak kazanabilmemiz içindir.

Aynı şekilde bilerek ve isteyerek Tora'yı bırakır, kendimizi geçici ve amaçsız, boş şeylere verirsek, Tanrı, Tora'yı uygulamamızı güçleştirecek, felaketler üzerimize gelecek ve Olam Aba'yı kazanmamız engellenecektir.

Kısacası, Tora'da yazan ödül ve cezalar, Tanrı'nın mitsvalar için verdiği gerçek ödülleri veya günahlar için verdiği asıl cezalar değildirler. Bunlar sadece mitsvaların uygulanmasındaki koşullardır. Tora'yı ve mitsvaları yerine getirdiğimizde Tanrı da mitsvaları daha rahat bir şekilde yapabilmemiz için bize yardım edecektir. Ancak mitsvaların gerçek ödülleri Olam Aba'dadır.

Bu çalışkan bir öğrencinin aldığı bursa benzer. Acaba aldığı burs onun gerçek ödülü müdür? Tabii ki hayır! Bu öğrencinin, gerçek ödülü öğrenimi bitirip iyi bir doktor, mühendis vs. olmasıdır. Aldığı burs sadece onun rahat bir şekilde ve tedirgin olmadan öğrenebilmesi içindir. Öğrenci derslere katılmayıp, notlarını düşürürse bursunu almaya devam edemeyecektir. Acaba bu onun cezası mıdır? Tabii ki hayır! Gerçek cezası okulunu bitirip bir doktor, mühendis vs. olamamasıdır.

Gerçekten de dikkat edecek olursak, mitsvaları yaptığımızda Tanrı'nın söz verdiği tüm iyilikler "doğal" şeylerdir. Tabiat kanunlarının gerektiği gibi işleridir. Burada gerçek bir ödül yoktur; çünkü Tanrı dünyayı zaten bu şekilde yaratmıştır.

Bunlar ancak biz üzerimize düşeni yaptığımız sürece geçerlidir. Fakat, bunu yapmadığımız sürece doğa da gerektiği gibi işlemeyecektir. Rambam'ın söylediği gibi gerçek ödül Olam A'badır.

Özgür İrade Varsa Neden Kişi Kendine Göre Doğru Olan Yolu Seçtiğinde Cezalandırılır?

İnsanın "Tanrı suretinde" yaratılmasının bir ifadesi de özgür iradesinin bulunmasıdır. İnsan seçim olasılığı olmadan bir robot gibidir. Öyleyse insan neden kendine göre doğru ve mantıklı olanı yaptığında cezalandırılır?

Rav David Alevi'ye şu soru yöneltilir: "Tanrı, yolundan ayrıldığımız zaman bizi cezalandıracaksa neden bizleri robot gibi yaratmamıştır? Bu şekilde Tanrı'nın isteklerini otomatik olarak yapardık. Tanrı, bize akıl ve yargı yeteneği verdiyse kendi aklımıza göre hareket ettiğimizde bizi cezalandırmasındaki adalet nedir?"

Rav kısaca şu şekilde cevap verir: "Hahamlarımız, Eha (Ağıt) Kitabında yazan "Yüce Olan'ın ağzından kötülük ve iyilik çıkmaz" pasuğunu şöyle açıklarlar: Tanrı, "Gör ki önüne hayatı ve iyiyi verdim" dedikten sonra ağzından iyi ve kötü çıkmaz. Kişinin başına gelen felaketler, kötü davranışlarının, bereket de iyi davranışlarının sonucudur.

Bu dünyada Tanrı yolunda giderek ruhlarını arındıran kişiler, bu dünyadaki yaşam tarzlarının devamı olarak ölüp ruhları bedenlerinden ayrıldığında Neşama'yı (ruhu) veren Tanrı'ya dönecek ve onun görkeminden haz duyacaklardır.

Bu, uzman teknisyenden bir makinenin nasıl yapıldığını öğrenmeye gelen iki öğrenciye benzer. İlki, öğretmenin açıklamalarını duymuş, kabul etmiş ve makineyi yaparken talimatlarına aynen uymuştur. Kendisi, aklını talimatları iyice anlamak ve uygulamak için kullanmıştır. Ancak ikinci öğrenci kendini akıllı görerek öğretmenin açıklamalarını kendi aklıyla sınamış ve öğretmenden ayrı sonuçlara varmış, makineyi de kendi anlayışına göre yapmıştır.

Sonuç olarak ilkinin yaptığı makine çalışmış ancak ikincisinin yaptığı çalışmamıştır. Buradan öğretmenin ilk öğrenciyi ödüllendirdiği ve ikinci öğrenciyi cezalandırdığı sonucunu çıkarmak mümkün mü? Açıktır ki, başarıyı getiren ilk öğrencinin davranışı ve ikinci öğrencinin başarısızlığının sebebi de yine kendi davranışıdır.

Kısacası, kişi Olam Aba'yı kendi davranışlarıyla "yaratmaktadır".

İnsan, beden ve ruhtan ibarettir. Tıpkı bedenimizi gıdayla geliştirdiğimiz gibi ruhun da gelişmek için kendine özgü bir gıdaya ihtiyacı vardır. Tora öğrenimi, mitsvalar, ruhun gelişimi için gerekli gıdalardır. Bedenin işlevini bitirmesi, ölmesiyle Neşama yükselir ve sonsuza dek baki kalır. Neşama'nın bu yaşamı Olam Aba'dadır.

TANRISAL ADALET (DÜNYADAKİ İYİ VE KÖTÜ)

İnancımızın temel prensiplerinden biri, Tanrı'nın iyileri ödüllendirip mitsvalarını korumayanları cezalandırdığıdır. Ayrıca inanırız ki, "Tanrı bütün yollarında adildir, ve bütün işlerinde inayetlidir".¹ Buna karşın, gerçekte bazen Tsadiklerin acı çektiğini veya bazı kötü insanların başarılı olup huzur içinde yaşadıklarını gördüğümüz zaman bu bizde hayal kırıklığı yaratır ve inancımızı sarsabilir.

"Neden bazen Tsadikler acı çeker ve raşalar (kötü kimseler) iyi bir şekilde yaşar?" sorusu çok eski zamana dayanmaktadır.

1- Moşe Rabenu da bu soruyu anlamak istemiştir: "Yalvarırım, izzetini bana göster".² Gemara Moşe'nin şu soruyu Tanrı'ya sorduğunu belirtmektedir: "Dünyanın Efendisi, neden iyilik bulan Tsadik ve kötülük bulan Tsadik var? İyilik bulan Raşa ve kötülük bulan Raşa var?"³

2- Navi Yirmiyau da "Niçin kötülerin yolu uğurludur?" sorusunu sormuştur.⁴

3- Tanah'da tüm İyov kitabı bu sorunun açıklanmasına adanmıştır!

Anlaşıldığı gibi bu soru dünya oldu olası geçerli olmuş ve sorulmuştur. Büyük bir dikkat ve tevazu gerektiren bu soruya cevap vermeyi denemeden önce insanın Tanrı'nın tarzını, işlerini tam olarak anlamasının mümkün olmadığını vurgulamak gerekir. Teilim'de yazdığı gibi: "İşlerin ne büyüktür Aşem, düşüncelerin çok derindir".⁵ Buna rağmen Tanrı bize akıl ve anlayış vermiştir ve insanın mümkün olduğu derecede bunu anlamasını istemektedir.

Her türlü soruyu sormak makul olmasına karşın; beraberinde bazı şartlar gerektirir. Bunu Avraam Avinu'dan öğrenebiliriz:

¹ Teilim 145, 17.

² Şemot 33, 19.

³ Berahot 7a.

⁴ Yirmiyau 12, 1.

⁵ Teilim 92, 6.

Tanrı'nın Sedom'u yok etme kararı üzerine Avraam'ın buradaki insanları koruma amacıyla Tanrı ile diyaloga girdiğini görmekteyiz:

"Kötü ile beraber Tsadik'i de mi yok edeceksin? Belki şehrin içinde elli Tsadik vardır... Bütün dünyanın Hakimi adalet uygulamaz mı?"⁶

Ve devamında:

"Avraam cevap verip dedi: Ben toz ve külüm, ve işte Tanrı'ya konuşmayı üzerime aldım; belki elli Tsadikten beşi eksilir, beş kişi için bütün şehri mi harap edeceksin?"

Avraam Avinu burada Tanrı'ya karşı sert sözler söylemektedir, ve Tanrı ona kızmayıp onunla ilgilenmekte ve tüm iddialarına cevap vermektedir. Neden?

1- Avraam'ın bütün iddiaları Tanrı'ya olan derin inancından ve Tanrı korkusundan ileri gelmektedir.

2- Avraam iddialarını büyük bir tevazu ile söylemektedir: "Ben toz ve külüm".

3- Belki de asıl sebep, Tanrı'nın da bildiği gibi, Avraam'dan onun için en değerli varlığı oğlunu vermesi istendiğinde dahi tereddüt etmeyip, Tanrı'nın isteğini sevgiyle yapacak olmasıdır.

Buna göre, Avraam'ın tüm sözleri, Tanrı ve Tanrı'nın suretinde yaratılan büyük insan sevgisinden kaynaklanmaktadır.

Birçok önemli Alahanın Tora'da bazen kısa ve öz ayrıntılarla yer almasına karşın, bu olayın geniş yer almasının sebebi nedir?

Tora bir "Hayat Kitabı"dır ve her nesilde insanın, Tanrı'nın dünyadaki adaleti üzerine soru soracağını bilmektedir. Bu sebeple belki de Tora, bize bu olayı genişçe anlatarak Tanrı'ya olan inançtan, Tanrı korkusundan ve tevazudan kaynaklandığı takdirde her sorunun makul olduğunu öğretmektedir.

Şimdi başımıza gelen herhangi bir acı veya felaket karşısında Yahudilik'in bakış açısını görelim:

Hahamlarımız Talmud'ta şu şekilde öğretirler⁷:

⁶ Bereşit 18, 23 - 25.

⁷ Berahot 5a.

"Adam üzerine bir dert geldiğini görürse hareketlerini yoklaması gerekir". Yazdığı gibi⁸: "Yollarımızı araştırıp yoklayalım, ve yine Tanrı'ya dönelim". Yokladı ve bir kusur bulamadı ise, bu acıları Tora öğrenmediğine bağlasın. Yazdığı gibi⁹: "Ne mutludur, ya Tanrı, terbiye ettiğin, ve kendisine Tora'ndan öğrettiğin adam". Buna bağlayıp bulamadı ise, bilsin ki bunlar sevgiden gelen dertlerdir. Yazdığı gibi: "Oğlum Tanrı'nın terbiyesini hor görme... çünkü nasıl bir baba sevdiği oğlunu azarlarsa, Tanrı da sevdiğini azarlar".¹⁰

"Sevgiden gelen dertler" ne anlama gelmektedir? Birini seviyorsak ona acı vermek ister miyiz? Bunu bir örnekle anlayabiliriz:

Vücudumuzdaki ağrıların görevi, bize vücudumuzda iyi gitmeyen bir durum olduğunu ve onu düzeltmemiz gerektiğini haber vermektir. Bu ağrılar olmazsa, sorunu çözmemiz gerektiğini bilemezdik yani vücudumuzdaki ağrıların görevi vardır ve bu bizim iyiliğimiz içindir.

Bunun gibi başımıza bir felaket geldiğinde onların iyi bir sebeple geldiğine inanırız. Devarim'de şu şekilde yazar: "Ve kalbinde bileceksin ki, Tanrı, babanın oğlunu terbiye etmesi gibi seni terbiye eder".¹¹ Oğlunu azarlayan bir babanın sadece çocuğunun iyiliğini istemesi gibi, Tanrı üzerimize bir dert getirdiğinde de bu bizim iyiliğimiz içindir. Davranışlarımızı yoklayıp nerede doğru davranmadığımızı kontrol etmemiz gerekir. Ancak "yokladı ve bulamadı" şeklinde yazdığına göre "Kontrol edecek başka neyi vardır?" şeklinde sorulabilir. Bunun sebebi, insan doğası itibari ile bir harekete alıştığı zaman, artık bu harekete bir yanlışlık görmez. Alışkanlığından dolayı bir daha kendini kontrol etme gereği duymaz. Hahamlarımız bu hareketin "onun için sanki serbest" hale geldiğini söylerler. Bu durumda kişinin doğruyu görmesi çok zordur. O halde insanın gerçeği görmesini sağlayan nedir?

Rabi Eli Lopian kitabı Lev Eliyau'da güzel bir açıklama getirir:

Melahim kitabında şu şekilde yazar: "Ve Gilad'da olan Tışbeli Eliyau Ahav'a dedi: Önünde durmakta olduğum Yisrael'in Tanrı'sı Hay olan Hashem'in hakkı için, benim sözüm olmadıkça bu yıllarda çiy ve yağmur düşmeyecektir".¹²

⁸ Eha 3, 40.

⁹ Te'ilim 94, 12.

¹⁰ Mişle 3, 11 - 12.

¹¹ Devarim 8, 5.

¹² Melahim(A) 17, 1.

Gerçekten de iki sene boyunca açlık olmuştur ve açlığın üçüncü yılında Tanrı Eliyau'ya şu şekilde emreder: "Git Ahav'a görün; ve toprak üzerine yağmur vereceğim".¹³

Eliyau Anavi tüm Baal'ın peygamberlerini Karmel dağına toplar ve orada herkesin gözü önünde gerçekleşen mucize sonucunda:

"Ve bütün halk gördü ve yüz üstü düştüler; ve dediler: Aşem Tanrı'dır, Aşem Tanrı'dır".¹⁴

"Eliyau Anavi'de tüm Bene Yisrael'e Aşem'in Tanrı olduğunu ispatlayacak güç vardı ise neden tüm halka üç sene boyunca açlık çektirmek gerekiyordu?" şeklinde bir soru sorulabilir. Tüm halkı açlıktan önce toplayıp, Baal'ın peygamberlerinin hiçbir değeri olmadığını gösterip Tanrı inancına getirmek mümkündür!

Rabi Lopian şu şekilde açıklar: Cevap çok basittir. İnsanın doğasına göre kişi iyi bir şekilde yaşayıp her şey yolunda gittiğinde ona muhteşem şeyler ve mucizeler gösterilse bile, bir süre bundan etkilenir, ancak bu onun hayat tarzında değişiklikler yapmasına sebep olmaz ve adam olduğu gibi kalır. Bu sebeple onlara açlık getirmek gerekiyordu. Çünkü "vücut açaldığında, ruh yükselir".

Tanrı, insana olan sevgisinden kişiye alışkanlıklarını düzeltmesi için dert getirir. Her Yahudi'nin de bu şekilde, başına acı ve dertler geldiğinde ümitsizliğe kapılmayıp bunları ruhani bir yükseliş olarak görmesi gerekir.

Öte yandan çevremizdeki insanların başına bir dert geldiği zaman da onları iyi yönde yargılamamız ve bilemeyeceğimiz halde bunu onların günah işlemelerine bağlamamamız, aksine, yukarıda belirttiğimiz gibi "Tanrı sevdiğini azarlar" şeklinde düşünmemiz gerekir. Buna karşın birçok kez insanlardan "Neden Reuven Tsadik ve acı çekiyor ve Şimon ise kötülüğüne karşın çok iyi durumda?" sorusunu duymak mümkündür.

Şimdi bu insanların sorduğu bu sorunun acaba bir esası var mı görelim: Acaba olaylara bakışımız tamamen doğru mu?

¹³ Melahim(A) 18, 1.

¹⁴ Melahim(A) 18, 39.

1- Kimin Tsadik olup kimin kötü olduğuna biz karar verebilir miyiz? Hangi olayların iyi hangilerinin kötü olduğunu bilebilir miyiz?

Şemuel 1,16:6-7:

Fakat Tanrı Şemuel'e dedi: Onun (Tanrı'nın mesihi sandıkları Eliav'ın) görünüşüne, ve boyunun uzunluğuna bakma; çünkü onu reddettim; çünkü Tanrı insanın gördüğü gibi görmez; çünkü insan yüze; Tanrı yüreğe bakar".

Yeşayau 55:6-8:

"Tanrı'yı, bulunabilirken arayın; yakınken onu çağırın; kötü kişi kendi yolunu, ve fesatçı kendi düşüncelerini bıraksın; ve Tanrı'ya dönsün, ve ona merhamet eder; ve Tanrı'mıza dönsün, çünkü bol bol bağışlar, çünkü benim düşüncelerim sizin düşünceleriniz değil, sizin yollarınız benim yollarım değil, diyor Tanrı".

Bu pasuklardan olaylara bakış açımıza güvenemeyeceğimizi görmekteyiz.

Rambam Teşuva alahalarında üçüncü bölümde bunu şu şekilde yazar: "Her insanın doğruları ve günahları vardır".

Genelde dünyayı "siyah" ve "beyaz" olarak ayırırız: Tümü iyi veya tümü kötü.

Rambam şu şekilde der: Tümü "siyah" bir adam yoktur. Her insanda iyi bir nokta bulunur. Bunun gibi her adamda kötü bir şey vardır. Tsadiklerin de günahları olur ve kötülerin de övgüye değer davranışları vardır.

O halde Rambam'a göre Tsadik ve kötünün tanımı nedir?

"Doğru davranışları günahlarından fazla olan kimse Tsadik, günahları doğrularından fazla olan kimse de kötüdür". Kişi genel davranışlarına göre yargılanır.

Ancak Rambam şu şekilde ekler: "Bu değerlendirme doğru davranışların ve günahların sayısına göre değil, ancak büyüklüklerine göredir: Birkaç günaha denk doğru ve birkaç doğru davranışa denk günah vardır. Ve değerlendirme Tanrı'nın düşüncesine göre yapılır ve O, doğru davranışları günahlara karşı nasıl değerlendireceğini bilir."

Rambam'ın bu sözlerinden birkaç kural öğrenmekteyiz:

1- Davranışların sayısı değil, kalitesi önemlidir: Bazen adam, yaptığı birçok kötü davranışa denk iyi bir davranışta bulunabilir. Bunun gibi bazen yapmış olduğu birçok iyi davranışa denk çok kötü bir davranışta bulunabilir.

2- Yaptığımız hareketlerin değerini doğru olarak kim ölçebilir? Kim insana yaptığı tüm davranışlar için toplu bir not verebilir?

"Değerlendirme Tanrı'nın düşüncesine göre yapılır ve O doğru davranışları günahlara karşı nasıl değerlendireceğini bilir".

Sadece Tanrı İnsanların Hareketlerini Doğru Olarak Değerlendirebilir!

Buna göre nasıl "neden Reuven Tsadik ve acı çekiyor da kötü Şimon'un her işi yolunda?" şeklinde sorabiliriz? Kimin Tsadik veya kötü olduğuna biz karar verebilir miyiz?

a- Bir kimseyi tanısak bile onun bütün davranışlarını bilir miyiz?

b- Onun hareketlerini değerlendirmeyi bilebilir miyiz?

Rambam'da gördüğümüz gibi yaptığımız eylemlerin sayısı değil, kalitesi durumu belirler ve sadece Tanrı bunu doğru olarak değerlendirmeyi bilir. Bir bakıma insanların olayları görüş açısı çok kısıtlıdır. Bu konuda Yosele adında "basit" bir Yahudi'nin hikayesini hatırlatalım:

Yosele güçlkle okuma ve yazmayı bilirdi ve her zaman sinagogda son sırada otururdu. Yosele öldüğü zaman cenazesinde onu uğurlamaya güçlkle minyan bulundu. Birkaç hafta sonra, çevreden fakir bir kadın çocuklarını büyütecek parası olmadığı için şikayet ederek hahama geldi. Hahamın bu zamana kadar nasıl geçindiği şeklindeki sorusuna kadın şu şekilde cevap verdi:

"Her Roş Hodeş kapımın ardında para dolu bir zarf bulurdum ve bununla ailemi geçindirirdim. Hiçbir zaman kimin bunu bıraktığını öğrenemedim ve şimdi Roş Hodeş geçmesine rağmen para yoktu".

İki gün sonra hasta bir Yahudi yine benzer bir hikaye ile hahama gelir. Ve ancak o zaman herkes Yosele adındaki "basit" Yahudi'nin kim olduğunu anlamaya başlar.

Bu hikaye, bize insanları değerlendirirken ne kadar dikkatli olmamız gerektiğini gösteren basit bir örnektir.

Kimin Mutlu Olup Kimin Mutsuz Olduğunu Bilmek Mümkün müdür?

a- Güzel bir arabası olan ve güzel bir evde yaşayan ve her sene yurt dışına çıkan bir kimseyi gördüğümüzde hemen onun çok mutlu bir adam olduğunu düşünürüz. Ama acaba onun hakkında her şeyi biliyor muyuz? Belki bir hastalıktan belki de karısı ve çocuklarından çekiyor? Belki ondan daha başarılı arkadaşını kıskanıyor ve neden bu kadar başarılı olmadığı için "kendi kendini yiyor"? vs. vs.

Buna karşın, küçük bir evde arabası olmayan bir kimseyi gördüğümüzde onun "mutlu" olmadığından emin oluruz. Bu adam ihtiyaçlarından kısıtlama yapmak zorunda ve herhangi birinin yapabilmekte olduğu bazı şeyleri kendisi yapamamaktadır. vs.

Hahamlarımız şöyle demişlerdir: "Kimdir zengin olan? Kendi payıyla mutlu olan".¹⁵ Kişi elindekilerle yetinmeyi bildiği takdirde mutlu olabilir. Bu kimse, ekonomik açıdan kısıtlamalar yapmak zorunda kalsa dahi günlük hayatında, aile hayatında çok mutlu olabilir ve eksiklikte olduğunu hissetmez.

Teilim'de şu şekilde yazar: "Fakat Tanrı'yı arayanlara hiçbir iyilik eksik olmaz".¹⁶ Pasuk "Onların çok şeyi vardır" değil, "hiç eksiklikleri olmaz" demektir. Onlar, elindekilerle mutlu olmaktadır.

Mutluluk subjektif bir duygu olduğuna göre kimse, kimin iyi veya kötü yaşamı olduğuna karar veremez. Birçok kez gazetelerde intihar eden insanlar hakkında okuyup kendimize "Neden? Hiçbir şeyleri eksik değildi!" şeklinde sorumsuzdur. Ancak, aksine onlar hayatlarının hiç tadı olmadığını hissetmişlerdir.

b- Bazen "kötü" iyidir, ve "iyi" kötüdür:

Herkesin başına, başta kötü olarak düşündüğü ve daha sonra "kötü" durumun iyi sonuçlar getirdiği bir olay gelmiştir.

¹⁵ Pirke Avot 4, 1.

¹⁶ Teilim 34, 12.

Tora'dan Yosef'i örnek olarak alalım:

17 yaşında ailenin en sevilen çocuğu, rüyasında kral olduğunu ve herkesin ona eğildiğini görür. Kardeşlerini görmeye geldiği zaman ise başlangıçta onu yılan ve akrep dolu bir çukura atarlar ve daha sonra onu köle olarak satarlar.

Yosef'in gözünde bu büyük bir felakettir! Rüyalarının tam tersi gerçekleşmektedir! Daha sonra, Potifar'ın karısı ile olan olay: Yosef'in "...ve burada dahi zindana konulacak bir şey yapmadım" şeklindeki sözleri.¹⁷ Yosef Potifar'ın karısı karşısında bir Tsadik gibi davranıyor. Kaç erkek böyle bir testi geçebilirdi? Yosef, tüm baştan çıkarmalarına rağmen onunla günah işlemiyor ve bunun sonunda hapse atılıyor!

Tabii ki Yosef de burada Tanrı'ya karşı şüphe duyabilir ve "Adalet nerede?" şeklinde sorabilirdi.

Ancak tüm bunlardan sonra, Paro onu Mısır'ın başına koyduğu zaman Yosef, geçmişte olanları düşündüğünde tüm çektiği acıların onu tahta çıkarmak için olduğunu anlıyor. Kardeşleri onu iyi bir şekilde karşılayıp onu satmasalardı tüm rüyaları nasıl gerçekleşecekti? Rüyaları özellikle başına gelen zorluklar yolu ile gerçekleşmiştir. Hapiste kralın baş sakisi ile ekmeğcisini tanıdı ve onların rüyalarını çözdü. Bu şekilde baş saki Yosef'i, rüyalarını çözmesi için Paro'ya tavsiye etti. Paro'nun rüyalarını çözümlediğinde ise Yosef Mısır'ın başına getirildi. Her şey bir bakıma onun iyiliği için gerçekleşti!

Lubavitch Rabi'si "Emuna ve Bilim" adlı kitabında şu şekilde yazar:

"İnsan sadece resmin bir kısmını görmektedir:

Bir insan için, başına gelen veya çevresinde gerçekleşen her olayın doğru perspektifi eksiktir. Bunun da ötesinde, gördüğü hakikatlerin gerçek anlamıyla değerlendirilmesini yapabilmesi de çok kısıtlıdır."

Bu konuyu anlamak için tıp dünyasından bir misal getireceğim:

Gerekli tıp bilgisi olmayan bir kişi, hastanede ameliyat odasına girdiğinde masanın üzerinde çıplak çaresiz bir adam ve çevresinde ellerinde bıçak ve diğer bazı aletler bulunan maskeli insanlar görecektir. Bu maskeli insanlar uyutulmuş ve hareket edemeyen "kurbanlarının" acılarına bakmadan onu kesmekte ve zarar vermektedirler!

¹⁷ Bereşit 40, 15.

Bu yabancı adamın doğal tepkisi "sadistler, çaresiz bir adama saldırıp işkence ediyorlar" şeklinde yardım çağırarak olacaktır. Bu adamın kendi bakışından ve tıp konusundaki "anlayışı" üzerine bir cinayete tanık olduğundan hiç şüphesi yoktur.

Bu adam gördüğü olayın gerçekte hastanın sağlığı için, onun hayatını kurtarmak için gerekli bir ameliyat olduğunu bilseydi hastanın burada geçirdiği birkaç saatin sadece "çekilebilir" değil, "gerekli" olduğunu da kolayca anlardı. Onu kesen insanların katil değil, aksine hasta için önemli bir hizmet veren çok insancıl kişiler olduğunu bilecekti.

İnsanın bu dünyadaki hayatı boyunca (gerçek veya hayal ürünü) acı ve dert dolu zamanlar olabileceğini anlamak mümkündür. Ancak tüm bunların Tanrı'nın yönetiminde ve kontrolünde olduğunu da bilmek gerekir.

Dünyamızda hiçbir şey "öylesine" rastgele gerçekleşmemektedir. Acı veren olaylar da Tanrı'nın planının bir parçasıdır ve bunun sonuçlarından bir şüphe duyduğumuz takdirde, bu, bizim "doktor"un açıkça bu geçici acıların sonunda çok büyük bir fayda getireceği konusunda vermiş olduğu sözle yetinmediğimizi gösterir".

Dolayısıyla en başta sorduğumuz soruya yanıt olarak iki karşı tez öne sürmüştük. Şöyle ki:

a- Kimin Tsadik veya kötü olduğunu bilemeyiz. Öyleyse insanları nasıl yargılayabiliriz?

b- Gerçekte kimin mutlu veya mutsuz olduğunu da bilemeyiz.

Bu yüzden "Neden bazen Tsadikler acı çekerken kötü kimseler iyi bir yaşam sürerler?" sorusu yerinde değildir.

2- Bu Dünyadaki Yaşam İnsanı Sınamak İçindir. İnsanın Bu Dünyada Çektiği Acıların Bir Amacı Vardır:

Dünyada Tsadiklerin hiç dert görmediğini ve her iyi insanın ödülünü alıp kötünün cezalandırıldığını düşünelim. Bu durumda insan hiç günah işlemeyi aklına getirir miydi? Böyle bir durumda insanda özgür seçenек olur muydu?

Daha önce belirttiğimiz gibi insan Yarılış'ın temeli ve amacıdır. İnsanı diğer yaratılardan ayırt eden özelliklerinden biri de özgür seçeneğe sahip olmasıdır. Bu amacın gerçekleşebilmesi için insanın günah işleyebilecek

durumda olması gerekir ve insanın amacı kendi özgür iradesi ile günah işlememeyi seçmektir. İnsanda bu seçenek olmadığı takdirde insan belli bir şekilde hareket etmek zorunda olan bir robottan farklı değildir.

Bu açıklamaya göre "Acı çeken Tsadiklerin ve huzur içinde kötü kişilerin olmasının bir amacı vardır. Tanrı bizi bazı konularda sınava tabi tutmaktadır. Tanrı hemen ceza görüp görmeyeceğimizden emin olmayacağımız şekilde bizlere günah işleme seçeneği sunmaktadır ve bizden kendi özgür irademizle günah işlememeyi seçmemizi beklemektedir."

Yahudilik'in bu konuda görüşü şudur:

"Dünyadaki iyi veya kötü her durum insanı denemek içindir: Fakirlik bir yandan, zenginlik bir yandan." Şelomo'nun dediği gibi¹⁸: "Tok olup da: Tanrı kim? diye seni inkar etmeyeyim; veya fakir olup da çalmayayım..."¹⁹

Başka bir deyişle insan "tok" yani iyi durumda olduğu zaman kibirlenip Tanrı'yı inkar etme, fakir olduğunda ise çalma tehlikesi bulunmaktadır.

Buna göre insana gelen iyi veya kötü her olay ona bir ödül veya ceza değil onu denemek içindir. Bu sebeple "Neden ona iyi de bana kötü?" şeklinde sormak yersizdir. Tanrı birini bu yolla ve bir diğerini bir başka şekilde denemeye karar vermiştir!

Bunu askerde komutanın bir askeri sınamasına benzetmek mümkündür. Askere, eğitimi gereği birçok görev verilir. Askerin kapasitesi yüksek oldukça ona verilen görevler de zorlaşacaktır. Komutanın kolay görevler verdiği asker ise komutanın onu değerli bulmadığı anlamına gelir.

Aynı durum Tanrı için de söz konusudur. Adam, Tanrı'nın gözünde büyük olduğu sürece ondan beklentileri de büyük olacaktır.

3- Bu dünyadaki hayat tek hayat değildir

Bu dünyadaki ödül ve ceza sorunu sadece, bu dünyadaki yaşamı tek hayat olarak gördüğümüzde geçerlidir. Ancak, biz insan hayatının sonsuz olduğuna inanırız. Ölüm insanın sonu değil, onun yaşamındaki başka bir dönemdir. Bu dünyadaki yaşamımız "hayatımızın" kısa bir dönemidir. Asıl ödül ve ceza ise ölümden sonraki dünyada başlar (Olam Abo). Hahamlarımızın öğrettikleri gibi: "ve bil ki, Tsadiklerin ödülü gelecektedir".²⁰ Buna göre olaylara şu şekilde bakmak gerekir:

¹⁸ Mişle 30, 9.

¹⁹ Ramhal, Mesilat Yeşarim.

²⁰ Pirke Avot 2, 16.

Tsadik için bu dünyadaki iyi, ona huzurlu bir şekilde Tanrı'ya hizmet edebilmesi ve mitsvaları yerine getirebilmesi içindir. Bu dünyadaki ceza ise işlediği az sayıda günahın cezasını burada görüp Olam Aba'ya temiz bir şekilde girebilmesi içindir.

Kötü bir kimseye ise bu dünyadaki iyi durumu ona az sayıda yaptığı iyi davranışların ödülü olarak verilir ve cezasını Olam Aba'da çekecektir.

Ancak, tekrar vurgulamak gerekir ki kimin Tsadik veya kimin Raşa olduğunu bilebilmemiz ve Tanrı'nın yollarını anlayabilmemiz mümkün değildir. Tüm verdiğimiz açıklamaların amacı birçok olasılığın bulunduğunu anlamamız ve Tanrı'nın adaletini sorgulamanın (has veşalom) mümkün olmadığını görmektir.

4- Bazen Ölüm de İnsanın İyiliği İçindir

İnsanın başına gelebilecek en büyük felaketi ölüm olarak düşünürüz. Şimdi hahamlarımızın bu konudaki görüş açılarını görelim:

1- Ben Sorer Umore: Devarim kitabında Tora, bazı işaretlere göre belirlenen, anne ve babasının sözünü dinlemeyen bir çocuğun cezasının ölüm olduğu yazmaktadır.²¹

Raşi Tora'ya olan açıklamalarında şu şekilde açıklar: "Ben Sorer Umore, sonu için öldürülür. Tora onun sonunu önceden görmüştür: Sonunda babasının parasını bitirecek... yollarda pusuya yatıp insanları soyacaktır. Tora "suçlu öleceğine masum ölsün" demektedir".

Gemara, insanın suçsuz ve erken ölmesinin günah dolu ve suçlu bir şekilde ölmesinden daha iyi olduğunu açıklamaktadır.

2- Hanoh:²²

"ve Hanoh Tanrı ile yürüdü; ve gözden kayboldu; çünkü onu Tanrı aldı".

Raşi Hanoh'un Tsadik, ancak hataya düşmeye çok açık olduğunu ve bu sebeple Tanrı'nın acele edip onu zamanından önce öldürdüğünü açıklamaktadır (suçlu bir şekilde ölmemesi için).

²¹ Devarim 18, 18 - 21.

²² Bereşit 5, 22 - 24.

3- Avraam Avinu:²³

"...ve Esav Yaakov'a rica edip dedi: Rica ederim bu kızıldan bana yedir, çünkü baygınlım...".

Raşi, Esav'ın behorluğunu Yaakov'a sattığı bu günün Avraam'ın öldüğü gün olduğunu ve torunu Esav'ın kötü bir yol seçtiğini görmemesi için Tanrı'nın Avraam'ın hayatını beş sene kısalttığını açıklar. Yitshak 180 sene Avraam ise 175 sene yaşamıştır.

Buradan da Tanrı'nın bazen insanı, zamanından önce iyiliği için öldürdüğünü görmekteyiz. Ancak, tabii ki insan bunu bilememektedir.

4- Rabi Akiva:

Rabi Akiva Romalıların döneminde yaşamıştır. Romalılar Tora öğrenimini yasaklamalarına ve bu yasağı ihlal edenleri öldürmelerine rağmen Rabi Akiva öğrencilerine Tora öğretmeye devam etmiştir.

Öğrencileri, bu durumdaki tehlikeyi sorduklarında şu örneği cevap olarak verir:

Bir gün tilki nehir kenarında giderken nehirde kaçışan balıklar görür.

Tilki onlara neden bu kadar korktuklarını sorduğunda balıklar ona şöyle der: "Biz her gün balık tutmaya gelen balıkçılardan korkuyoruz".

Tilki onlara der: "Karaya çıkın ve ben sizi balıkçılardan korurum".

Balıklar ona der: "Sen misin hayvanların içinde en kurnaz dedikleri? Sen kurnaz değil aptalsın! Eğer doğal yaşam çevremiz olan suyun içinde tehlikedeysen suyu terk ettiğimizde tamamen yok oluruz!"

Sonra Rabi Akiva öğrencilerine şu açıklamayı yapar:

"Bizde de durum aynıdır: Tora ile meşgul olduğumuz zaman tehlike varsa, Tora'yı terk etmemiz halinde çok daha fazla tehlikedeyiz demektir!".

Rabi Akiva Romalılar tarafından yakalanır ve zalim bir şekilde işkenceye tabi tutulur. Talmud'da bu olay şu şekilde anlatılır:²⁴

²³ Bereşit 25, 29 - 30.

²⁴ Berahot 61.

"Rabi Akiva'yı öldürmeye çıkardıkları zaman, Şema okuma saati gelmiştir ve derisini demir tırmıklarla lime lime ettikleri an o, üzerine sevgiyle Tanrı'nın yükümlüğünü almaktaydı: "Tanrı'yı bütün kalbinle bütün canınla ve bütün varlığınla seveceksin".

Öğrencileri ona dediler: "Rabenu, bu kadar mı?" [Tüm bu acılar Tanrı'ya olan bağlılığın nedeniyle gelmesine karşın, işkence içinde seni öldürmekte oldukları anda dahi Tanrı'yı sevebiliyor musun?]

Rabi Akiva şöyle cevap verdi: "Bütün hayatım boyunca bu pasuğu ne zaman yerine getireceğim diye sıkıntı içindeydim: Tanrı'yı bütün canınla seveceksin" - yani "canını alsa dahi". "Şimdi elime bu fırsat geçmişken bunu yapmayayım mı?".

Rabi Akiva'nın hayatını düşündüğümüzde burada "Tsadik ama hayatı kötü" sorusu tam anlamıyla sorulmaktadır: Neslin en büyük adamı, Tsadik ve bilgin. Hayatı boyunca kendini Tora'ya veren Rabi Akiva hayatına bu şekilde son vermek zorunda kalıyor.

Bunu gören doğal olarak "Tora bu iken ödülü bu mu?" şeklinde yakı-nacaktır.

Rabi Akiva'nın kendisi ise işkencelerini bir acı veya küçük düşürülme olarak değil tersine bunu hayatının en doruk noktası olarak görmüştür.

Bütün hayatı boyunca bu derecedeki Tanrı sevgisine ulaşmayı istemiştir: "canını alsa dahi".

Bu olay bize Tsadik'in kendisinin dahi "Tsadik ama hayatı kötü" proble-minden çekinmediğini hatta onun, hayatının kötü olduğunu hissetmediğini öğretmektedir.

5- Kötü bir insanın huzur içinde olduğunu gördüğümüzde bu bizi harekete geçirir. Oysa biz onun cezasını çekmesini beklerdik.

a- Tanrı insana iyiye dönmesi için sabırlı davranır. Kişi günah işlediğinde Tanrı onu anında cezalandırsaydı dünyanın var olması mümkün olmazdı.

Biz de Tanrı'dan bize karşı sabırlı olmasını isteriz: "Eğer günahları hesaba alırsan Tanrı kim dayanabilir?".²⁵

²⁵ Teilim 130, 3.

b- Devarim'de Şu Şekilde yazmaktadır: "Kaya, onun işi tamdır; Āünkü bütün yolları haklır; sadakat Tanrı'sıdır, ve haksızlık etmez, sadık ve doğru olan odur".²⁶

Görünüşte "...haksızlık etmez" ifadesinin Tanrı için nasıl bir övgü olduğu sorulabilir.

Bunun açıklaması Şudur:

Bir hakim kişiyi hareketlerine göre yargılar ve cezasını bu Şekilde belirler. Bundan zarar görecek olan ailesini, anne ve babasını, karısı ve çocuklarını ise düşünmez. Buna karşın Tanrı kişinin anne ve babasını, karısı ve çocuklarını da hesaba katar. Belki bu acı onlara gelmemelidir? Bu adam cezalandırılırsa ailesi de acı çekecektir.

Sonuç olarak görüş aımızın kısıtlı olduğunu ve resmi tüm olarak görmediğimizi ve bu yüzden sorularımız olduğunu hatırlamamız gerekir. Tanrı "gerçek ve adil hakim"dir ve herkese layık olduğu Şeyi verir.

²⁶ Devarim 32, 4.

MAŞİAH

Maşiah İbranice'de "başına yağ sürülmüş" anlamına gelir. Tanah'ta Maşiah ifadesi soylu ve önemli bir mevkiye ulaşan kimseler için kullanılır. Örneğin, Koen Gadol'dan "Koen Amaşiah" olarak söz edilir. Çünkü başına özel mesh yağı sürülerek göreve adanmıştır.

Talmud'da Maşiah veya Meleh Amaşiah (Kral Maşiah) ünvanı, Yisrael'i "Günlerin Sonu'nda" kurtaracak olan seçilmiş Yahudi lider için kullanılır.

Rambam Yahudilik'in temel inançlarından birinin bir gün David'in soyundan gelen Yahudi bir liderin kalkıp Bet Amikdaş'ı inşa edeceğine ve dünyanın her tarafındaki Yahudiler'i toplayıp Erets Yisrael'e geri getireceğine inanmak olduğunu yazar. Bu kişi Maşiah ben David, David'in soyundan gelen Maşiah olarak adlandırılacaktır.

Tüm dünya Maşiah'ı lider olarak tanıyacak ve egemenliğini kabul edecektir. Maşiah'ın devrinde dünyada barış olacak, artık savaşlar veya kıtlık olmayacak ve çok daha yüksek düzeyde bir hayat olacaktır. Tüm insanlık tek Tanrı'ya ibadet edecek ve daha manevi ve ahlaki şekilde yaşayacaktır. Bene Yisrael huzurlu bir şekilde Tora ile meşgul olup mitsvaları en iyi şekilde yerine getirebilecektir.

Maşiah'ın gelişi Tanrı'nın Yaratılış'taki amacını tamamlayacaktır: Yani insanın alt dünyalarda Tanrı'ya konut kurması; maddi dünyada maneviyatı, Tanrısallığı ortaya çıkarması.

Maşiah'ın Gelişine Dair Kehanetler:

Maşiah ben David'in gelişi Neviler tarafından birçok kez ima edilmiştir. Şimdi Tora'da ima edilen nevualara bakalım:

1- Rambam Mişne Tora'da şu şekilde yazar¹:

Bilam'la ilgili bölümde gelecek olan iki Maşiah'la ilgili nevua vardır. İlki Kral David'in Bene-Yisrael'i düşmanlarından kurtaracağı ve ikincisi, David'in soyundan gelecek ikinci Maşiah'ın Yisrael Ulusunu temelli olarak kurtaracağıdır.

¹ Melahim Alahaları, Bölüm 11, 1.

Ve orada şu şekilde yazar:² "Onu görüyorum fakat şimdi değil" - burada ima edilen David; "Ona bakıyorum fakat yakın değil" - burada ima edilen de Maşiah'tır. "Yaakov'dan bir yıldız çıkacak" - bu David'dir, "Hükümdarlık asası taşıyan, Yisrael'den yükselecektir" - bu da Maşiah'tır. "Edom fethedilecek" - burada kastedilen David'dir. Yazdığı gibi "Ve tüm Edom David'e kul oldular", "Seir fethedilecek" bu da Maşiah'tır. Yazdığı gibi: "Ve kurtarıcılar Tsiyon Dağı'na çıkacaklar".

2- Yaakov Avinu Nevuasında şöyle demiştir:

"Son sükunet gelene kadar, ne kraliyet asası Yeuda'dan ayrılacak, ne de yasama onun soyundan. Ve (o zaman) halklar ona itaat edecekler".³ Onkelos bu pasuğu şu şekilde tercüme eder "Milletlerin dinleyeceği, krallığın sahibi Maşiah gelene kadar yönetim Yeuda kabilesinden ayrılmayacaktır".

3- Sığınak Şehirler'le ilgili peraşada şu şekilde yazar:

"Bu üç şehir üzerine üç daha katacaksın"⁴ Böyle bir şey hiç olmamıştır. O halde ne zaman gerçekleşecektir? Maşiah geldiği zaman. Rambam da bu şekilde açıklar: "Sığınak Şehirler'le ilgili şöyle yazar: "ve Tanrı'nın Aşem atalarına yemin ettiği gibi senin sınırını genişletirse ve atalarına vermeyi vaat ettiği bütün diyarı sana verirse o zaman kendin için bu üç şehir üzerine üç daha katacaksın". Bu hiç olmamıştır ve Tanrı bunu boşuna emretmemiştir. Ancak peygamberlerin sözleri ispata gerek yoktur, tüm kitaplar bununla doludur. Bu da Peygamber Yeşaya'nın sözleridir: "ve Yişay'ın soyundan bir filiz çıkacak, ve kökünden bir fidan meyve verecek. Ve onun üzerine Aşem'in ruhu, hikmet ve anlayış ruhu, öğüt ve kuvvet ruhu bilgi ve Aşem korkusu ruhu yerleşecek".⁵ Bu pasukta kraliyet kabilesi olan Yeuda'ya mensup Yişay'ın oğlu, David'in soyundan kral Maşiah'in çıkacağı yazmaktadır".⁶

² Bamidbar 24, 17.

³ Bereşit 49, 10.

⁴ Devarim 19, 9.

⁵ Yeşaya 11, 1-2.

⁶ Melahim Alahaları, Bölüm 11, 2.

Maşiah ben David ve Maşiah Döneminin Anlamı:

Maşiah ve Maşiah döneminin anlamı için Rambam'ın sözlerine bakalım:

1- Gelecekte Maşiah, David'in Krallığını eskiden olduğu gibi geri getirecek, Bet Amikdaş'ı inşa edecek, dağılmış Yisrael Ulusu'nu toplayacak ve zamanında daha önce olduğu gibi tüm kanunlar geri gelecek, korbanlar tekrar yapılacak, Tora'da yazdığı gibi Şemita ve Yovel Mitsvaları tekrar uygulanacak.⁷

2- Maşiah'ın dünyada yenilikler yapması, ölüleri canlandırması veya bunun gibi mucizeler yapması gerektiğini düşünme.

3- David'in soyundan, David gibi Tora ve mitsvaların yolunda giden bir kral çıkarsa, tüm Bene-Yisrael'i bu yolda gitmeye zorlar, bu yolda onu güçlendirir ve Tanrı'nın savaşlarını yaparsa bu kişiye Maşiah gözüyle bakılır. Tüm bunları yapar ve başarılı olur Bet Amikdaş'ı inşa eder, dağılmış tüm Yisrael'i toplarsa o zaman kesin Maşiah'tır. Ve tüm dünyayı birlikte Tanrı'nın hizmetine getirecektir. Yazdığı gibi: "Çünkü hep birlikte Aşem'e kulluk etmeleri için hepsi Aşem'in ismini çağırınsınlar diye milletlere temiz lisan vereceğim".⁸

4- Maşiah günlerinde dünya değişmeyecek ve olduğu gibi devam edecektir. Yeşaya'da yazdığı gibi: "ve kurt ile kuzu birlikte oturacak ve kaplan oğlakla birlikte yatacak..."⁹ Burada anlatılan, bir benzetmedir. Bene-Yisrael kurt ve kaplana benzetilen düşman ulusların arasında güvence içinde oturacak, herkes doğruya dönecek, çalmayacak, katletmeyecek. Bundan böyle bu uluslar haklı yoldan elde ettikleri şeyleri Bene-Yisraelle barış içinde yiyecekler. Yazdığı gibi: "ve aslan sığır gibi saman yiyecek".¹⁰ Maşiah'la ilgili bu yazılanların hepsi bir benzetmedir ve Maşiah günlerinde bu benzetmeler ve imalar herkes tarafından anlaşılır hale gelecektir.

⁷ İbrani takvimindeki her yedinci yıl Şemita olarak kutlanır. Yedi tane Şemita döngüsünün ertesinde ellinci yıl Yovel'dir. Hem Şemita hem Yovel'de tarımsal işlemler yasaktır. Ayrıca Şemita yılının ertesinde tüm borçlar affedilir. Yovel yılında köleler serbest bırakılır ve satılmış bütün araziler esas sahiplerine geri döner.

⁸ Tsefanya 3, 9.

⁹ Yeşaya 11, 6.

¹⁰ Yeşaya 11, 7.

5- Hahamlar bu dünya ile Maşiah günleri arasındaki farkın Bene-Yisrael'in artık başka ulusların baskısından bağımsız hale gelmesi olduğunu söylerler. Peygamberler'in sözlerinin basit anlamlarına bakılırsa Maşiah günlerinin başında Gog ve Magog adı verilen savaş gerçekleşecek, bundan önce de Peygamber Eliyau Bene-Yisrael'i doğru yola getirip kalplerini hazırlayacaktır. Yazdığı gibi: "Ben size peygamber Eliya'yı göndereceğim".¹¹

Maşiah'ın kişiliği

Maşiah olağanüstü özelliklere sahip bir insan olacaktır. Maşiah'ın niteliklerini ve eylemini anlamak için Yeşayau'da 11. bölümde yazan pasuklara göz atmakta fayda vardır (2-5):

"Ve onun üzerine Tanrı'nın ruhu, hikmet ve anlayış ruhu, öğüt ve kuvvet ruhu, bilgi ve Tanrı korkusu ruhu yerleşecek. Ve onun zevki Tanrı korkusundan ibaret olacak; ve gözlerinin gördüğüne göre hükmetmeyecek, ve kulaklarının işittiğine göre karar vermeyecek, fakat fakirlere adaletle hükmedecek, ve memleketin hakirleri için doğrulukla karar verecek; ve dünyaya ağzının değneğiyle vuracak; ve kötüyü dudaklarının soluğu ile öldürecek. Ve belinin kuşağı adalet, ve kalçalarının kuşağı sadakat olacak".

Rabi Yitshak Abravanel kitabı "Maşmia Yeoşua"da Maşiah'da bulunması gereken on koşulu sunmaktadır:

1- Maşiah, Kral David'in soyundan gelecektir. "Ve Yişay'ın kütüğünden filiz çıkacak".

2- Peygamberlik gücü açısından çok büyük bir seviyede olacaktır - "ve onun üzerine Tanrı'nın ruhu ... yerleşecek".

3- Hikmetli ve anlayışlı olacaktır - "üzerine... hikmet ve anlayış ruhu, bilgi ve Tanrı korkusu... yerleşecek".

4- İç güdüsüne hakim olacak, maddi arzulardan uzak olacak ve beş duyusunun esiri olmayacak - "öğüt ve kuvvet ruhu".

5- Dürüstlük ve adaleti kovalayacaktır - bu eğilim sadece onunla kısıtlı kalmayacak, etkisi tüm insanlarda görülecektir. Olayları peygamberlik gücü ve Ruah Akodeş'le¹² en doğru şekilde görecek ve böylece - "fakirlere adaletle hükmedecek".

¹¹ Malahi 3, 23 - 24.

¹² Ruah Akodeş: Kutsiyet Ruhu. Yüksek dereceye ulaşmış bir insanın, gelecekle ilgili öngöründe bulunmasını sağlayan peygamberlik ruhu (Hristiyan inancındaki Kutsal Ruh kavramıyla bunun ilgisi yoktur. Yahudilik'te her şeyin tek kaynağı Tanrı'dır ve gerek Şehina gerekse de Ruah Akodeş doğrudan Tanrı'yı simgeler. Onun yanında başka bir gücü değil).

6- Tanrı'ya olan bağlılığı ve peygamberlik gücü sayesinde tabiat dışı mucize ve harikalar yapacak.

7- Maşiah günlerinde tüm dünyada barış olacak - "ve belinin kuşağı adalet,.. sadakat olacak". İnsanlar birbirine kötülük yapmayacak.

8- Tüm toplumlar Kral Maşiah'ı isteyecek ve ona eğilecek. Herkes onu izleyecek hareketlerinden öğrenecek ve onun yolundan gidecek - "ve kurt kuzu ile beraber oturacak.." (diğer toplumlar kurt ve kuzuya benzetilmektedir).

9- Dünyanın her tarafına dağılmış olan Bene-Yisrael'i bir araya toplayacak ve herkes ayrılık olmadan huzur içinde yaşayacak.

10- Abravanel onuncu koşul olarak Tanrı'nın onun günlerinde Kızıldeniz'deki mucizeye benzer bir mucize yapacağını belirtir - "Ve Mısır ülkesinden çıktığı gün Yisrael için olduğu gibi, halkın artakalan bakiyesi için Aşur'dan büyük bir yol alacak".

Maşiah ne zaman gelecek?

Yahudiler Maşiah'ın gelmesini her gün beklemektedirler. Dualarımız Tanrı'nın Maşiah dönemini getirmesi için birçok istekle doludur. Gaz odalarında dahi birçok Yahudi "Ani Maamin" (Maşiah'ın gelmesine inanıyorum) şarkısını söylemiştir.

Talmud'da Maşiah'ın geliş zamanının sıkıca korunmuş bir sır olduğu belirtilir.¹³ Yeşayau kitabında Maşiah'ın geliş zamanının Yaradılış'ın başından belirlenmiş "zamanında" olacağı yazmakta ve de pasuk Tanrı'nın bunu hızlandıracağını eklemektedir: "... ben, Tanrı, vakit gelince bunu hızlandıracam".¹⁴ Talmud bu çelişkiyi şu şekilde açıklamaktadır:¹⁵: "Eğer buna layık olurlarsa - "hızlandıracam" ve layık olmazlarsa "zamanında" göndereceğim (Gemara'da bunun İbrani takvimine göre 6000 yıldan önce olduğunu belirtir. Bu sene İbrani takvimine göre 5766. yıldır).

Sonuç açıktır ki Maşiah her gün belirlenmiş tarihinden önce dahi gelebilir. Teilim'de yazdığı gibi¹⁶: " Bugün - eğer Tanrı'nın sesini işitirseniz!".

¹³ Pesahim 54b.

¹⁴ Yeşayau 66, 22.

¹⁵ Sanedrin 98a.

¹⁶ Teilim 95, 7.

"Maşiah Dönemi"nin amacı nedir?

"Maşiah Dönemi" kendi başına bir amaç değil, ancak "Ödül Dünyasına" (olam asahar) olan hazırlık günleri, Tanrı'nın üzerimizden toplumların egemenliğini ve kalbimizdeki engeli kaldırmasıyla Tanrı'ya hizmetteki yükseliş günleri ve bu şekilde daha sonra Olam Aba'ya hak kazanabilmemiz için Tora'yı ve mitsvalarını daha iyi şekilde yerine getirebileceğimiz dönemdir. Gemara'nın da belirtmiş olduğu gibi Maşiah Dönemi altı bin senelik Tanrı'ya hizmet döneminin içindedir¹⁷: "Dünya altı bin sene var olacak: İki bin sene karmaşa, iki bin sene Tora, iki bin sene Maşiah Dönemi. Ama günahlarımızın çokluğu sebebiyle (Maşiah Dönemi'nden) eksilmeler olacaktır. Altı bin yılın, Bene-Yisrael'in Tanrı'ya en iyi şekilde hizmet etmeye hak kazanacağı, bilgeliği arttıracığı ve bu şekilde Olam Aba'da daha yüksek bir yer alacağı Maşiah günlerine ayrılan tam iki bin senelik dönemi hak etmedik ve eksilmeler oldu".

Rambam Teşuva alahalarında bu dünyanın amacının Olam Aba'ya hak kazanmamız olması gibi, Maşiah günlerinin de kendi başına bir amaç olmadığını, Tora ve mitsvalar için ödül ve Ödül Dünyasına hazırlık günleri olduğunu açıklar¹⁸.

Rambam Melahim (Krallar) Alahalarında şu şekilde yazar¹⁹:

"Hahamlar ve Peygamberler Maşiah dönemini tüm dünyaya hükmedebilmek veya putperestlere egemen olmak için değil, toplumlar tarafından yüceltilmek için değil, veya yemek içmek ve eğlenmek için değil, sadece Tora ve bilgelikle özgürce, kimse onlara baskı yapıp rahatsız etmeden meşgul olabilmek ve bu şekilde Olam Aba'ya hak kazanmak için arzulamışlardır... ve o dönem hiç açlık ve savaş olmayacak, kıskançlık ve çekişme olmayacak ve iyilik bollukla yayılacak ve tüm hoş şeyler toprak gibi bol bulunacak. Tüm dünya sadece Tanrı'yı bilmekle ilgilenecek ve bu şekilde Yisrael'de büyük hahamlar olacak ve bilinmeyenleri bilecek ve insanın kapasitesinin yeteceği kadar Tanrı'yı bilecektir, yazılı olduğu gibi²⁰: "Dünya, suların denizi kapladığı gibi, Tanrı bilgisi ile dolu olacak!"

¹⁷ Avoda Zara 9a.

¹⁸ Rambam İlhot Teşuva 9, 11.

¹⁹ İlhot Melahim 12, 4 - 5.

²⁰ Yeşayau 11, 9.

Maşiah Dönemi'nde özgür seçim hakkı olacak mı?

Maşiah günlerinde iyiyi seçmek insanların doğası haline gelecektir. İnsanlar doğallıklarından artık boş istek ve hayallerin arkasından gitmeyecektir. Buna karşın hareketlerini iyiyi seçmek zorundaymış gibi değil, yani onu dışarıdan zorluyorlarmış gibi değil aksine iyiyi seçmek gerçeği ve Tanrı'nın isteğini yapmak içlerinden geldiği için olacaktır. Kalbin arzu ve eğilimlerinin arkasından gitmeyeceklerdir; çünkü Tanrı'nın isteği olmayan şeylere arzu da olmayacaktır. Tanrı'nın Maşiah günleri için verdiği söz de bu şekildedir: "Aşem Tanrın senin yüreğini ve soyunun yüreğini sünnet edecek".²¹ Tanrı kalpteki Mitsvaları korumayı önleyen engelleri kaldıracak ve akıl kalbin isteklerinin arkasından sürüklenmeyecektir. İnsanın doğası, her şeyi zekasıyla anladığı şekilde sadece doğruları yapmak olacaktır.

Maşiah günlerinde Tanrı'ya ibadet

Yukarıda belirtildiği gibi, Maşiah günleri Tanrı'ya ibadetteki yükseliş günleridir ve bu şekilde daha sonra insan Olam Aba'ya hak kazanacaktır. Ancak bu dönemde insanın iyi ve kötü arasındaki seçimi iptal olacak ve insanlar iyiyi sadece tabiatları gereği yapacaklarsa Maşiah günlerinde bizi Olam Aba'ya hak kazandıracak görevimiz nedir?

Maşiah günlerindeki hizmeti anlamak için kısaca Adam Arişon'un günah işlemeden önceki görevini anlamak gerekir. Ramhal (Rabi Moşe Hayim Luzzato), kitabı "Daat Tevunot"ta Adam Arişon'un manevi açıdan bulunduğu dereceleri açıklar:

- 1- Günah işlemeden önceki durumu
- 2- Günah işledikten sonraki durumu
- 3- Günah işlememiş olsaydı gelebileceği durum. Bu aynı zamanda gelecek günlerdeki gerçektir.

Adam'ın günah işlemeden önceki durumu, günahattan sonra meydana gelen durum ile günah işlemeden gelebileceği seviye arasındaki durumdur.

Ramhal kitabı "Dereh Aşem"de şu açıklamayı yapar:

Adam Arişon günah işlemeden önce gelebileceği en yüksek seviyesinde yaratılmamıştı ve görevi "leovda ulşomra" yani "işlemek ve korumak" idi ("Ve Aşem Tanrı adamı aldı, işleyip onu korusun diye Gan Eden'e koydu").²²

²¹ Devarim 30, 6.

²² Bereşit 2, 15.

"İşlemek" olumlu mitsva, daha yüksek seviyeye gelmek ve "korumak" ise Tanrı'nın belirttiği ağaçtan yememe şeklindeki olumsuz mitsva idi. Adam Arişon bu sınavı geçseydi bütünlüğüne ulaşacak ve bu şekilde kötü güdülerin (yetser ara) iptali ile Yaratılış'ın amacı tamamlanacaktı. Ancak Adam'ın günah işlemesiyle bu gerçekleşmemiş ve görevimiz ikiye çıkmıştır:

- 1- Adam'ın günahattan önceki derecesine dönmek
- 2- Adam Arişon'un yapması gereken Tanrı'ya ibadette yükselişi yerine getirerek Yaratılış'ı tam olarak tamamlamak.

"Maşiah Günleri" Adam Arişon'un günahattan önceki seviyesine dönüş zamanıdır. Ramban'ın Devarim 30, 6'da açıklamasında belirttiği gibi insan Maşiah günlerinde Adam Arişon'un günahattan önceki durumuna dönecektir. Adam Arişon günah işlemeyen önce doğal, içgüdüsel olarak doğru ve uygun şekilde davranmaktaydı ve buna ters hiç bir arzusu yoktu. Navi Yehezkel'in²³ ve taş yüreği bedeninizden çıkaracağım" sözü yani yetser aranın iptal edilmesi ise Maşiah'ın gelmesiyle bir anda değil, bir süre yükseliş arkasından "dünya Tanrı bilgisi ile dolu olacak"²⁴ halde Adam Arişon'un sınavı geçerek ulaşması gereken noktaya geldiğinde gerçekleşecektir.

Buna göre Maşiah günleri döneminde de Tora ve mitsvalar uygulanacak olmasına karşın seçenek şeklimiz farklı olacaktır. Ramban'ın yazdığı gibi insan "doğası gereği seçim" yapacak, kişi tam olarak Tanrı'nın isteğini anlayarak bu görevini en iyi şekilde yaparak Olam Aba'ya hak kazanacaktır.

Maşiah'ın izleri (İkvot Maşiah)

Maşiah'ın gelmesinden önceki dönem hahamlarımız tarafından "İkvot Maşiah" olarak adlandırılır. Hahamlarımız Talmud'da bu dönemde büyük bir kargaşa olacağını belirtirler. Gemara'da şu şekilde yazmaktadır²⁵: "Maşiah'ın geleceği soyda Talmid Hahamlar azalacak, belalar ve kötü kararlar birbirini izleyecek, birisi bitmeden diğeri gelecek..."Talmud'da bu dönemin geldiğini gösteren işaretler de belirtilmektedir. Başta Hafets Hayim olmak üzere birçok Tora bilgini bu işaretlerin gerçekleştiğini ve "İkvot Maşiah" döneminde bulunduğumuzu söylemişlerdir.

²³ Yehezkel 36, 26.

²⁴ Yeşayau 11, 9.

²⁵ Sanedrin 97a.

Maşiah ben Yosef

Hahamlarımız Maşiah gelmeden önce Maşiah ben Yosef'in geleceğini söylerler. "Maşiah" ünvanı Yeuda kabilesinden gelecek olan Maşiah ben David (David'in soyundan Maşiah) için kullanılır. Şu ana kadar belirttiğimiz Maşiah dönemindeki gerçek kurtarıcı Maşiah ben David'tir.

Maşiah ben Yosef (Yosef'in soyundan Maşiah) ise Efrayim kabilesinden olup son kurtuluş gelmeden önce ilk olarak gelecektir. Maşiah ben Yosef Bene-Yisrael'i Maşiah ben David'in gelişine hazırlayacaktır. Maşiah ben Yosef'in asıl görevlerinden biri Yisrael ulusuna eziyet eden güçlerle savaşmaktır. Bunlar Yisrael'in ebedi düşmanı Edom'un soyudur. Edom Yisrael'in düşmanlarına verilen genel bir sıfattır ve yazılı olduğu gibi Yosef'in soyu ile ezilecektir: "Ve Yaakov evi ateş, ve Yosef evi alev, ve Esav evi [=Edom] anız olacak...ve Esav evi için artakalan kimse olmayacak".²⁶ Talmud'da da Esav'ın soyunun yalnız Yosef'in soyunun eline verileceği yazmaktadır.²⁷ Bu savaşın sonunda Zeharya 12, 10'da tanımlandığı gibi Maşiah ben Yosef ölecektir ve sıkıntı günleri başlayacaktır. Bunlar Yisrael'in son sınavı olacak ve hemen arkasından Maşiah ben David'in gelmesiyle Maşiah dönemi başlayacaktır.

Rabi Yeonatan Eibschitz Maşiah ben Yosef'in ve bu olayların gerçekleşmesinin mutlak olmadığını yazar. Bunun sebebi önce de belirtildiği gibi kurtuluş için iki zamanın olmasıdır: "beita"- "zamanında" veya "ahişena" - "hemen". Maşiah ben Yosef'in ve arkasından Maşiah ben David'in gelmesi "zamanında" gerçekleşecek kurtuluş için geçerlidir; ancak bu olaylar olmadan da Maşiah ben David'in "hemen" gelmesi mümkündür. Rabi Saadya Gaon kitabı Emunot VeDeot'ta tüm bunların Bene-Yisrael'in bu dönemdeki manevi durumuna bağlı olduğunu ve Bene-Yisrael'in Tanrı'nın yolunda gidip buna layık oldukları sürece Maşiah ben David'in bir anda geleceğini belirtir. Malahi'de yazılı olduğu gibi "ve ansızın gelecektir".²⁸ Bu sebeple Maşiah ben Yosef (bununla birlikte Gog ve Magog savaşı) Maşiah döneminin asıl veya önlenemez bir parçası değildir. (Bu neden Rambam'ın Maşiah ben Yosef'ten bahsetmediğini de açıklamaktadır).

²⁶ Ovadya 1, 18.

²⁷ Baba Batra 123b.

²⁸ Malahi 3, 1.

Gog ve Magog

Tanah'ta birçok kez Gog ve Magog savaşından bahsedildiğini görmekteyiz: Yehezkel'de 38 ve 39. bölümler, Zeharya'da 12, 13 ve 14. bölümler, Yeşayau'da 44. bölüm, Daniel'de 11 ve 12. bölüm, Yoel'de 4.bölüm ve Teilim'de 2 ve 83. bölüm.

Yehezkel'de²⁹ şu şekilde geçer: "Ey insanoğlu, Magog diyarından olan Roşun, Meşekin ve Tuvalın beyi Goga yönel ve ona karşı kehanette bulun". Raşi pasukta "Gog"un bir kral ismi ve "Magog"un ise onun krallık ettiği toplum adı olduğunu belirtir. Malbim (Rabi Meir Leibush, 1809-1879), o günlerde Peygamber'in söz ettiği Magog toplumunun ve kral Gog'un kim olduğunu unutulacağını ve sadece Peygamber'in sözleri gerçekleştiğinde ortaya çıkacağını yazar.

Gog ve Magog savaşının ne zaman gerçekleşeceğine dair birkaç görüş vardır:

1- Rambam Melahim alahalarında³⁰ bu savaşın Maşiah günlerinin başında yani Maşiah geldikten sonra olacağını yazar. Gemara'da³¹ da bu şekilde anlaşılmaktadır.

2- Gog ve Magog savaşı Maşiah gelmeden önce olacaktır: "Gog ve Magog savaşı Maşiah gelmeden önce olacak ve bundan sonra Maşiah gelerek Bet Amikdaş'ı inşa edecektir. Tefila'daki düzenden de bu şekilde gözükmektedir. Önce sürgündekilerin geri toplanmasından bahseden "Tekka Beşofar", sonra Gog'un yargılanıp cezalandırılmasını ima eden "Aşiva Şofetenu" ve en sonda Maşiah'ın gelişi için "Et Tsemah David" berahasını söyleriz".³²

3- Gog ve Magog savaşı Maşiah gelmeden önce başlayacak ve gelişinden sonra bitecektir. Maarşa³³, önce Maşiah ben Yosef'in Yisrael'i kurtarmaya geleceğini Esav'ın soyunu mağlup edeceğini, ama öleceğini ve kurtuluşun Maşiah ben David'in gelmesiyle gerçekleşeceğini yazar.

²⁹ Yehezkel 38,2

³⁰ Melahim Alahaları 12,2

³¹ Avoda Zara 3a

³² "Yafe- toar" Vayikra Raba 9,6

³³ Maarşa, Suka 52

4- Malbim Yehezkel kitabına yaptığı açıklamasında Gog ve Magog savaşının zamanını Tanrı'nın kimseye açık olarak bildirmediğini ve bu sebeple bunun gizli olduğunu yazar.

Hahamlarımız Gog ve Magog savaşıyla tüm insanlığın Tanrı'nın dünyadaki krallığını tanıyacağını yazarlar. Yehezkel'de³⁴ yazılı olduğu gibi "ve Kendimi büyük edeceğim, ve Kendimi kutsal edeceğim, ve çok milletlerin gözünde Kendimi tanıtacağım, ve bilecekler ki, Ben Tanrı'yım".

Eliyaü Anavi'nin gelişi

Bazı kaynaklara göre Eliyaü Anavi dünyaya inip Maşiah'ın gelmesini haber verecektir³⁵, ancak bazı görüşlere göre Maşiah habersiz de gelebilir. Talmud Yerusalmi'ye göre önce Maşiah gelecek ve sonra Eliyaü gelecektir. Rambam Melahim alahalarında Gog ve Magog savaşından önce Peygamber'in gelip Yisrael'i hazırlayacağını yazar. Malahi 3, 23'de yazılı olduğu gibi: "İşte Tanrı'nın büyük ve korkunç günü gelmeden önce, ben size Peygamber Eliya'yı göndereceğim" Rambam bazı hahamların Eliyaü'nün Maşiah gelmeden önce geleceğini ve o zamana kadar bunun nasıl olacağını bilemeyeceğimizi yazar. Peygamberlerin sözlerinde de de bu açık değildir ve bu konuda görüş ayrılığı vardır. Tüm bunlar Maşiah'ın gelmesini kesinlikle etkilememektedir.

Eliyaü Anavi'nin görevleri arasında Maşiah'ın gelişini bildirmek, Yisrael'in Tanrı'ya dönmesini sağlamak³⁶, ölüleri diriltmek³⁷ ve dünyada barış yapmak³⁸ bulunur.

³⁴ Yehezkel 38,23

³⁵ Tosafot, Baba Metsia 114

³⁶ Raşi, Malahi 3

³⁷ Metsudat David, Malahi 3

³⁸ Eduyot 8,7

OLAM ABA - GELECEK DÜNYA

"Olam ABA - Gelecek Dünya" ödül dünyasıdır. Mesilat Yeşarim'de yazdığı gibi: İnsanın yaratılma sebebi Tanrı'yla sevinip, huzurunda görkeminden zevk almaktır. Ancak bu zevkin tadılabileceği tek yer, bunun için hazırlanmış olan Olam ABA'dır. Bu dünya ise Olam ABA'ya açılan bir koridordur. İnsanı Olam ABA'ya getirecek olan araç ve gereçler Tanrı'nın bize verdiği mitsvalardır ve mitsvaların uygulanabildiği tek yer bu dünyadır. Bu nedenle insan, karşısına çıkan tüm mitsvaları yaparak Olam ABA'ya girebilmesi için önce bu dünyaya yerleştirilmiştir.

Kişinin ölümden sonra hak kazanacağı manevi ödül hakkında hahamlar arasında Rambam'ın ve Ramban'ın olmak üzere iki temel görüş vardır.

Rambam'ın Görüşüne Göre Manevi Ödül:

Olam ABA (Ruhların Dünyası): Rambam'a göre kişinin ölümünde, ruhun vücuttan ayrılmasından hemen sonra gelen dünya Olam ABA'dır ve burası Neşamaların (ruhların) dünyasıdır.

Gan Eden: Tanrı'nın, dünyanın en seçkin yerinde bulunan, büyük fayda ve yararlar veren ağaç ve çeşitli bitkiler diktiği, insanların "Maşiah günleri" ya da "Tehiyat Ametim" (ölülerin canlandırılması) zamanında bu dünyadaki yemek, içmek vs. gibi fiziksel zevkleri tadacağı yerdir. Gan Eden asıl ödül değildir.

Tehiyat Ametim (Ölülerin Dirilmesi): Tehiyat Ametim dinin temellerinden biridir ve son amaç değildir. Maşiah günlerine bu dünyada, ek bir maddi ödüldür. Sonsuz ve asıl ödül olan Olam ABA günlerinden öncedir ve daha sonra tekrar ölüm olacaktır.

Olam ABA Günleri: Tehiyat Ametim'den sonra olacaktır ve ayrı bir derecedir. Gan Eden ve diğer tüm basamaklardan daha yüksek bir düzeydir ve buna sadece Tehiyat Ametim aşamasına ulaşabilmiş gerçek Tsadikler hak kazanacaklardır. Olam ABA Neşamaların dünyasıdır. Vücut yoktur ve ödül de sadece Neşama içindir.

Rambam'ın görüşünde iki basamaktan, iki dereceden bahsedilmektedir. İlki, ölümden hemen sonra olacak, ruhların (neşamot) dünyası Olam Aba'dır. Bu bakışla Olam Aba şu anda da mevcuttur. İkinci basamak, Tehiyat Ametim'den sonra gelecek olan tamamen farklı bir durum olan Olam Aba Günleri'dir.

Olam Aba, şu anda da mevcutsa neden Olam Aba (gelecek dünya) olarak adlandırılmaktadır? Rambam, bunun cevabının Olam Aba'nın kişinin ölümünden, bu dünyadaki yaşamından sonra geldiği için bu şekilde adlandırıldığını belirtir.

Rambam'ın Görüşüne Göre:

Gan Eden (Neşamaların dünyası): Rambam'a göre insanın ölümünden sonra Neşama, Neşamaların dünyasına dönmektedir. Vücut mezarda, Neşama ise Neşamaların dünyasında arınmaktadır. Ölümden hemen sonra olan bu basamak Gan Eden olarak adlandırılır. Tsadiklerin Neşamaları Tehiyat Ametim'e kadar burada bekler. Bu Neşamalar Tehiyat Ametim'den sonra Olam Aba'ya hak kazanacaklardır. Kişinin ödülü hemen burada olacaktır. Buna karşılık kötülerin cezası yine hemen ölümden sonra Geinam'da¹ gerçekleşecektir. Ancak bunun dışında kişinin yaptığı mitsvaların ödülü Olam Aba'da olacaktır.

Maşiah Günleri: Daha sonra bu dünyanın günleri içinde sayılan Maşiah Günleri gelecektir.

Tehiyat Ametim: Maşiah Günleri'nin sonunda yargı ve Tehiyat Ametim olacaktır. Tehiyat Ametim sonsuz ödül dünyasının bir parçasıdır.

Olam Aba: Altı bininci senenin sonunda Tehiyat Ametim olacak ve o zaman vücutla birlikte ödül dünyası Olam Aba'ya geçilecektir. Burada vücut ve neşama sonsuza dek var olacaklardır. Bir başka deyişle ödül aynı zamanda vücut için de olacaktır.

Tanah'da Manevi Ödülün Varlığı:

Çok sorulan bir soru da Olam Aba, Tehiyat Ametim, Gan Eden, ve Geinam'ın varlığının neden Tanah'da yazmadığıdır.

¹ Yahudi inancına göre, kötülerin Gelecek Dünya'da cezalarını çekecekleri yokoluş yeri; Cehennem.

Ancak gerçekte her şey sadece hahamlarımızın sözlerinde, Talmud'da ve Midraş'da değil, kısa da olsa Tanah'da ima edilmişlerdir.

1- Daniel Kitabında 12, 2'de şu şekilde yazar: "Ve yerin toprağında uyuyanlardan bir çoğu, bazıları ebedi hayata, bazıları da utanca ve ebedi nefrete uyanacaklar".

Buradan üç şey öğrenmekteyiz:

- Tehiyat Ametim. Ve eğer ölümler tekrar hayata döneceklerse bu zamana kadar neşamaların bulunacağı bir yer de var demektir, bu da Olam Aba'dır.
- Tehiyat Ametim sırasında herkes dirilmeyecektir ("Bir çoğu").
- Tehiyat Ametim'den sonra yargı olacak ve buna göre canlananların kaderleri belirlenecektir.

2- Yeşayau 26, 19'da şöyle yazar: "Senin ölümlerin dirilecekler, benim ölü vücudumla kalkacaklar. Toprak içinde yatanlar, uyanın ve şarkı söyleyin; çünkü çiğlerin otların çiğleri gibidir ve yer ölümlerini dışarı atacak".

3- Şemuel 26, 19'da Şaul Ameleh'in yasak olmasına rağmen büyücü bir kadına giderek Şemuel Anavi'nin ruhunu getirttiği ve Şemuell'in de ona cevap verdiğini görmekteyiz.

4- Malahi 3, 23'de şöyle yazar: "İşte Aşem'in büyük ve korkunç günü gelmeden önce ben size peygamber Eliya'yı göndereceğim. O da babaların yüreğini oğullara ve oğulların yüreğini babalarına döndürecekler". Eliya Anavi nerededir? Eliya Anavi'nin ölmeden gök yüzüne çıkması da bu konuda bir şey ima etmektedir.

5- Tora'da birçok kez bazı günahların işlenmesi durumunda "Karet"² cezasından bahsedilmektedir. Burada kasıt fiziki bir ceza değil, ruha verilen bir cezadır. Demek ki kişi bu günahları işlemezse ruhu ölümünden sonra da sonsuza dek kalacaktır. Karet, ruhun yok olması anlamına gelir. Böyle bir cezanın varlığı, Karet cezasını hak etmeyen bir ruhun ebediyen var olmasını gerektirir.

² Karet: Kesme. Bu, ruhun manevi kaynağından kesilip atılması anlamına gelen üst düzey bir cezadır. Bazı görüşlere göre bu ceza, gelecek dünyadaki payın kaybedilmesi, zamansız ya da çouksuz ölüm anlamına da gelebilir.

6- Bamidbar 23, 10'da yazar: "Canım dürtüstlerin ölümü gibi olsun ve sonum onunki gibi olsun". Buradan çıkan sonuç, Bilam'ın, Tsadikler'in ölümünden sonra sahip olduğu duruma istek duymasındır.

Neden Tora bu konuları ayrıntılı bir şekilde yazmamıştır?

Rambam, Tora'nın Olam Aba ve manevi ödül gibi konuları açıkça yazmamasının sebebinin insanların Tanrı'nın mitsvalarını ödül hevesi veya ceza korkusu nedeniyle değil, Tanrı'nın isteği olduğu için yapmalarını sağlamak olduğunu söyler.

İbn Ezra ise Tora'nın tüm topluma verildiğini ancak bu konuların sadece çok kısıtlı bir kesim tarafından anlaşılabilceğini belirtir. Doğası gereği fiziksel yanı güçlü olan insanın bu gibi derin manevi konuları anlamasının zor olmasından ve açıkça yazılmış olsa bile insanların akıllarıyla bunu algılayamamaları nedeniyle inkar edeceklerinden dolayı Tora bu konuları ayrıntılı bir şekilde anlatmaya gerek duymamıştır.

Kaynaklar:

- 1- Da MaŞeTaşiv Leatsmeha, Rav Zeev Karov.
- 2- Emunot, Rav Yisrael Hess.
- 3- Gadlut HaAdam, Rav Yoel Shwartz.
- 4- Haagot ve Aşkafa BeYahadut, Rav Natan Tzulman.
- 5- İş ve İŞa, Rav Elyasıv Knhol.
- 6- Key Jewish FAQ's, Rabi Nissan David Dubov.
- 7- Mesilat Yeşarim, Rabi Moşe Hayim Luzzatto.
- 8- Mesulot el HaEmuna, Rav Yosef Gabay.
- 9- On Intermarriage, Rabi Eliezer Şemtov (Chabbad org.)
- 10- Penine Alaha, Rav Eliezer Melamed.
- 11- Sabbath- Day of Eternity, Rav Arye Kaplan.
- 12- Tora Kitabı Türkçe Tercüme ve Açıklamaları.
- 13- Tora veMada, Rav Menahem Mendel Schneerson.
- 14- Veaavta LeRaayatha Kamoha, Rav Şelomo Aviner.
- 15- Water Of Eden (Eden Suları), Rav Arye Kaplan.